Tampereen kaupungin

Aikuisten perusopetuksen opetus-suunnitelma 2025

Hyväksytty:
Elinvoima- ja osaamislautakunta 18.6.2025

Voimassa 1.8.2025 alkaen

Sisältö

1 Paikallisen opetussuunnitelman merkitys ja laadinta 8

1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma 8

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet 9

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen 10

1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut 11

1.5 Paikallinen opetussuunnitelma ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut 12

2 Opetuksen järjestämisen lähtökohdat 15

2.1 Aikuisten perusopetuksen kohderyhmät 15

2.2 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet 15

2.3 Koulutuksen laajuus ja rakenne 16

2.4 Arvoperusta 18

2.5 Oppimiskäsitys 20

2.6 Paikallisesti päätetyt asiat 20

3 Aikuisten perusopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet 21

3.1 Aikuisten perusopetuksen tehtävä 21

3.2 Opetuksen valtakunnalliset tavoitteet 22

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen 23

3.4 Paikallisesti päätetyt asiat 29

4 Oppimaan oppimisen ja yhteiskuntaan integroitumisen toimintakulttuuri 30

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen 30

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet 31

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat 34

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet ... 36
4.5 Paikallisesti päätetyt asiat ... 38
5 Ohjaus, oppimisen ja opiskelun tuki, opiskeluhuolto ja kurinpidollisten keinojen käyttö ... 40
5.1 Ohjaus ... 40
5.2 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ... 41
5.3 Oppimisen ja opiskelun tuki ... 43
5.4 Opiskeluhuolto ... 44
5.5 Kurinpidollisten keinojen käyttö ... 46
5.6 Paikallisesti päätetyt asiat ... 46
6 Yhteistyö ja opetuksen järjestämistapoja ... 54
6.1 Yhteistyö ... 54
6.2 Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus ... 55
6.3 Rangaistuslaitoksessa järjestettävä opetus ... 56
6.4 Paikallisesti päätetyt asiat ... 57
7 Oppimisen arviointi ... 58
7.1 Arvioinnin tehtävät ... 58
7.1.1 Formatiivinen arviointi ... 59
7.1.2 Summatiivinen arviointi ... 59
7.2 Arvioinnin yleiset periaatteet ... 60
7.3 Oppimisen ja osaamisen arviointi ... 62
7.4 Työskentelyn arviointi ... 62
7.5 Opinnoissa eteneminen ... 62
7.6 Muualla hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ... 63
7.7 Osaamisen osoittaminen erityisessä tutkinnossa ... 63

7.8 Arviointi ja todistukset aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa ... 63
7.9 Arviointi ja todistukset aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa ... 64
7.9.1 Kurssisuorituksen arviointi ... 64
7.9.2 Perusopetuksen koko oppimäärän suoritus ... 65
7.9.3 Päättöarviointi ja päättöarvosanan muodostaminen ... 65
7.9.4 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät ... 66
7.10 Poissaolojen vaikutukset arviointiin ... 68
7.11 Arvioinnin uusiminen ja oikaisu ... 69
7.12 Paikallisesti päätetyt asiat ... 69
8 Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opetus ... 71
8.1 Ohjaaminen alkuvaiheen opetukseen ja alkuvaiheen tehtävä ... 71
8.2 Paikallisesti päätettävät asiat ... 71
8.3 Oppiaineet lukutaitovaiheessa ... 72
8.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus ... 72
8.3.2 Matematiikka ... 79
8.3.3 Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus ... 82
8.3.4 Ympäristö- ja luonnontieto ... 85
8.3.5 Opinto-ohjaus ja työelämätaidot ... 88
8.3.6 Muu perusopetukseen soveltuva aine tai aihealue sekä valinnaiset kurssit ... 91
8.3.6.1 Taito ja taideaineet ... 91
8.3.6.2 Tieto- ja viestintäteknologia ... 92
8.3.6.3 Tukikurssit ... 92
8.3.6.4 Muut valinnaiset kurssit ... 92
8.4 Oppiaineet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa ... 93

8.4.1 Äidinkieli ja kirjallisuus ... 94
8.4.1.1 Suomen kieli ja kirjallisuus ... 96
8.4.1.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus ... 107
8.4.1.3 Äidinkieli ja kirjallisuus; saame, romani, viittomakieli ja muu opiskelijan äidinkieli ... 123
8.4.2 Vieras kieli ... 124
8.4.2.1 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä ... 125
8.4.2.2 Muu vieras kieli, A-oppimäärä ... 132
8.4.3 Matematiikka ... 137
8.4.4 Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus ... 146
8.4.5 Ympäristö- ja luonnontieto ... 151
8.4.6 Terveystieto ... 159
8.4.7 Opinto-ohjaus ja työelämätaidot ... 165
8.4.8 Muu perusopetukseen soveltuva aine tai aihealue sekä valinnaiset kurssit ... 171
8.4.8.1 Liikunta ... 172
8.4.8.2 Käsityö ... 172
8.4.8.3 Kuvataide ... 173
8.4.8.4 Tieto- ja viestintätekniikka ... 176
8.4.8.5 Muut valinnaiset kurssit ... 176
8.5 Paikallisesti päätetyt asiat ... 177
9 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheen opetus ... 178
9.1 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheen opintojen aloittaminen ... 178
9.2 Paikallisesti päätettävät asiat ... 179
9.3 Oppiaineet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa ... 179
9.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus ... 180

9.3.1.1 Suomen kieli ja kirjallisuus ... 183
9.3.1.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus ... 198
9.3.1.3 Äidinkieli ja kirjallisuus; saame, romani, viittomakieli ja muu opiskelijan äidinkieli ... 215
9.3.2 Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet ... 215
9.3.2.1 Toinen kotimainen kieli, ruotsi B1-oppimäärä ... 217
9.3.2.2 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä ... 229
9.3.2.3 Muu vieras kieli, A-oppimäärä ... 243
9.3.2.4 Vieras kieli, B1-oppimäärä ... 255
9.3.2.5 Vieras kieli, B2-oppimäärä ... 259
9.3.3 Matematiikka ... 264
9.3.4 Uskonto ... 280
9.3.5 Elämänkatsomustieto ... 287
9.3.6 Historia ... 295
9.3.7 Yhteiskuntaoppi ... 303
9.3.8 Fysiikka ... 312
9.3.9 Kemia ... 322
9.3.10 Biologia ... 331
9.3.11 Maantieto ... 342
9.3.12 Terveystieto ... 354
9.3.13 Opinto-ohjaus ja työelämätaidot ... 364
9.3.14 Muu perusopetukseen soveltuva aine tai aihealue sekä valinnaiset kurssit ... 369
9.3.14.1 Musiikki ... 369
9.3.14.2 Kuvataide ... 375
9.3.14.3 Käsityö ... 380

9.3.14.4 Liikunta 385
9.3.14.5 Kotitalous 391
9.3.14.6 Teemaopinnot 396
9.3.14.7 Tieto- ja viestintätekniikka 398
9.3.14.8 Muut valinnaiset kurssit 400
9.4 Paikallisesti päätetyt asiat 401
LIITE 1 403
LIITE 2 418
LIITE 3 432
LIITE 4 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun asetuksen 5 ja 7 §:n muuttamisesta 447
LIITE 5 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheen ohjaussuunnitelma 452
LIITE 6 Huoli herää -kaavio / Tampereen aikuislukio 456

1 Paikallisen opetussuunnitelman merkitys ja laadinta

1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Aikuisten perusopetus on tarkoitettu kaikille niille, jotka suorittavat perusopetusta oppivelvollisuusiän jo päätyttyä. Aikuisten perusopetus sisältää kaksi vaihetta: alkuvaiheen ja päättövaiheen. Tarvittaessa alkuvaihe sisältää myös lukutaitovaiheen (tai osan siitä), mikäli opiskelijalla ei ole luku- ja kirjoitustaitoa tai taito on puutteellinen. Aikuisten perusopetuksen järjestäminen pohjautuu vahvasti opintojen henkilökohtaistamiseen luvussa 5.2 kuvatun henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman avulla. Opiskelijan aiempi osaaminen luetaan hyväksi aikuisten perusopetuksessa.

Aikuisten perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on huolehtia koulutuksen tasa-arvosta ja laadusta sekä luoda hyvät edellytykset opiskelulle. Perusopetuksen ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (myöh. tuntijakoasetus), opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuva lukuvuosisuunnitelma.

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet laaditaan perusopetuslain ja -asetuksen[1] sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen[2] pohjalta. Opetussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama kansallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma laaditaan.[3] Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä sekä edistää yhtenäistä aikuisten perusopetusta maan kaikissa aikuislukioissa, kansanopistoissa ja muissa aikuisten perusopetusta tarjoavissa oppilaitoksissa. Tämä perusteasiakirja kattaa aikuisten perusopetuksen kokonaisuudessaan alkuvaiheesta perusopetuksen päättövaiheeseen.

Aikuisten perusopetus on opetuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi opetussuunnitelman perusteet sisältävät tehtäviä ja tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Perusteasiakirja sisältää myös viittauksia lainsäädäntöön, johon perusteissa määrättävät asiat perustuvat.

Aikuisten perusopetus on osa aikuiskoulutusjärjestelmää ja tämän vuoksi aikuisten perusopetuksessa käytetään käsitettä opiskelija oppilaan sijaan. Opiskelijalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, opintojen ohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea.[4]

Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa aikuisten perusopetuksen ohjausjärjestelmää. Sillä on keskeinen merkitys sekä opetuksen kansallisten tavoitteiden ja sisältöjen että paikallisesti tärkeinä pidettyjen tavoitteiden ja tehtävien ilmaisussa ja toteuttamisessa.

---

[1] Perusopetuslaki (628/1998), perusopetusasetus (852/1998, muutettu valtioneuvoston asetuksella 423/2012)
[2] Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017)
[3] Perusopetuslaki 14 § 2 mom.
[4] Perusopetuslaki 30 § 1 mom.

Paikallinen opetussuunnitelma luo yhteisen perustan ja suunnan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa ja oppilaitosten työtä. Opetussuunnitelma liittää aikuisten perusopetuksen kunnan muuhun toimintaan aikuisten perusopetuksessa olevien opiskelijoiden oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Opetussuunnitelman perusteet ohjaavat opetuksen järjestäjiä kehittämään oppilaitoksiaan kasvuyhteisöinä ja opiskelijoille mielekkäinä ja kannustavina oppimisympäristöinä niin, että asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa mahdollisimman hyvin. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma liittää oppilaitosten toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan saman kohderyhmän oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta sekä sen toteutumisen arvioinnista ja kehittämisestä. Opetussuunnitelmassa päätetään opetuksen ja oppimisen arvioinnin, opiskelun ohjauksen, tuen ja opiskeluhuollon sekä yhteistyön ja erityisissä tilanteissa toteutettavan opetuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta. Opetussuunnitelmassa täydennetään ja painotetaan paikallisesta näkökulmasta aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa määriteltyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, keskeisiä sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja. Opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman ottaen huomioon paikalliset olosuhteet, erityispiirteet ja mahdollisuudet, opiskelijoiden tarpeet sekä oppilaitoksen oman itsearvioinnin ja kehittämistyön tulokset.

Paikallisen opetussuunnitelman tehtävänä on edistää opetuksen laadun jatkuvaa kehittämistä, vahvistaa koulutuksellista jatkumoa ja luoda hyvä perusta toisen asteen koulutukseen siirtymiselle. Koska aikuisten perusopetusta järjestetään useimmiten aikuislukioissa ja kansanopistoissa, jotka järjestävät myös muuta koulutusta ja opetusta, opetussuunnitelman laadinnassa huolehditaan koko oppilaitoksen tavoitteiden ja käytäntöjen yhdenmukaisuudesta tai keskinäisestä yhteensopivuudesta. Sama periaate koskee mahdollista laajempaa opetuksen järjestäjäverkkoa.

Opetuksen järjestäjä voi hankkia lukutaitovaiheen opetusta kunnalta, kuntayhtymältä tai yksityiseltä perusopetuksen järjestäjältä sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä. Tällaisessa hankinnassa opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että hankittava opetus on opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta. Mikäli järjestäjä päättää hankkia tämän osuuden aikuisten perusopetuksesta toiselta järjestäjältä, järjestäjän tulee kuvata tämä hankintamenettely omassa opetussuunnitelmassaan sekä sisällyttää siihen lukutaitovaiheen opetussuunnitelma sellaisessa muodossa kuin se toisen järjestäjän toimesta tullaan toteuttamaan.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä ja ruotsinkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. Paikallinen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille saman opetuksen järjestäjän oppilaitoksille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä useamman oppilaitoksen yhteisiä ja/tai oppilaitoskohtaisia osioita. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä ja yhteisistä seudullisista opetussuunnitelmalinjauksista. Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma korvaa opiskeluhuollon osalta paikallisen opetussuunnitelman.

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman tulee luoda realistinen ja motivoiva koulutuspolun osa siihen osallistuville opiskelijoille. Erityistä huomiota kiinnitetään sellaisten opiskelijoiden opiskeluedellytyksiin, joiden osaamistaso on heikko, joiden peruskouluopinnot ovat huomattavan vajavaiset tai ne puuttuvat kokonaan. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman laadintatyössä osallistutaan paikallisen koulutustarjonnan kehittämiseen rakentamalla mielekästä koulutusjatkumoa sekä varmistamalla opiskelijoiden sujuva siirtyminen jatkokoulutukseen tai työelämään. Paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa tehdään paikallisesti tai alueellisesti yhteistyötä muiden samojen opiskelijaryhmien

kanssa työskentelevien tahojen kanssa. Näitä ovat muut oppilaitokset, työ- ja elinkeinotoimistot, erilaiset koulutus- ja kulttuuripalveluiden tarjoajat sekä opiskeluhuollon ja alle 18-vuotiaita koskevan kodin ja koulun yhteistyön osalta hyvinvointialueen sosiaali- ja terveysviranomaiset.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon opetuksen järjestäjän koulutusta koskevat muut suunnitelmat ja päätökset sekä mahdollinen opetuksen järjestäjän kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen ohjelma. Lisäksi otetaan huomioon yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma[5].

Opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelmaan perustuvan lukuvuosisuunnitelman. Opiskelijalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista perusopetusta.[6] Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen opiskelijoiden kanssa työskentelevä toteuttaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia opetustoimen henkilöstön osallistumismahdollisuuksista sekä eri ryhmien välisestä moniammatillisesta yhteistyöstä opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa ja toimeenpanossa. Opiskelijoille tulee varata mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman laadintaan.[7] Oppilaitoksen eri henkilöstöryhmien ja opiskelijoiden osallistumismahdollisuuksista opetussuunnitelman valmisteluun huolehditaan riippumatta siitä, laaditaanko opetussuunnitelma oppilaitoskohtaisena, oppilaitosten yhteisenä vai alueellisena opetussuunnitelmana. Alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajat voivat tarvittaessa osallistua opetussuunnitelmatyöhön ja oppilaitoksen toiminnan suunnitteluun, erityisesti toimintakulttuurin sekä kodin ja koulun yhteistyön kehittämisessä.

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa mahdollisuuden suorittaa näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta rangaistuslaitoksessa, siitä tulee päättää opetussuunnitelmassa. Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa tuntijakoasetuksen määräämästä tuntijaosta voidaan poiketa.[8]

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän arvioimaan antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistumaan ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin keskeiseksi tarkoitukseksi laki määrittelee koulutuksen kehittämisen ja oppimisen edellytysten parantamisen.[9] Paikallisen opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää.

---

[5] Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §
[6] Perusopetuslaki 30 § 1 mom.
[7] Perusopetuslaki 47 a §
[8] Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 7 § 3 mom.
[9] Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom.

Valtaosa aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman toteutumisen arvioinnista on opetuksen järjestäjän ja oppilaitosten itsearviointia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia. Siinä voidaan hyödyntää myös kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Myös perusopetuksen valtakunnalliset laatukriteerit[10] tukevat itsearviointia ja sen pohjalta tehtävää omaa kehittämistyötä. Opetuksen järjestäjä päättää laatukriteereiden käytöstä.

Valtakunnalliset muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät aina vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien itsearviointiin ja omaan kehittämistyöhön perustuen.

1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma sekä muut suunnitelmat laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla edellä kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista oppilaitoksille ja oppilaitoskohtaisen opetussuunnitelman laadinnasta.

- Tässä alaluvussa määrätään ne paikallisesti päätettävät opetussuunnitelmaratkaisut sekä opetussuunnitelmassa kuvattavat asiat, joita ei käsitellä muissa luvuissa. Tässä määriteltyjen asioiden lisäksi opetussuunnitelman perusteiden kussakin pääluvussa määrätään tarkemmin, mitä opetussuunnitelmassa tulee kyseisessä luvussa kuvatun kokonaisuuden osalta päättää ja kuvata.
- Opetuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelman laatimiseen sekä seurantaan ja arviointiin liittyvistä ratkaisuista ja toimintatavoista:
- mitkä ovat opetuksen järjestämisen lähtökohtien ja paikallisen toimintaympäristön erityispiirteet ja miten ne otetaan huomioon opetussuunnitelman valmistelussa
- mikä on paikallisen opetussuunnitelman laatimistapa (oppilaitoskohtainen, oppilaitosten yhteinen, kuntakohtainen, seudullinen tai muu ratkaisu)
- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan
- miten aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon saman oppilaitoksen muut opetussuunnitelmat
- mikä on opetussuunnitelman rakenne ja missä muodossa se julkaistaan
- miten henkilöstö ja opiskelijat osallistuvat opetussuunnitelman valmisteluun ja kehittämiseen
- mitkä muut tahot ovat mukana opetussuunnitelman laadinnassa ja toteutuksessa
- miten huolehditaan opiskeluhuoltoa sekä alle 18-vuotiaiden osalta kodin ja koulun yhteistyötä käsittelevien osuuksien laatimisesta yhteistyössä hyvinvointialuuen sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa
- miten kotoutumista edistävä yhteistyö rakennetaan osaksi opetussuunnitelmaa ja sen laadintaprosessia
- miten opetussuunnitelman toteutumista seurataan sekä miten opetussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään.

[10] Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut:

- mikä on perusopetuksen alkuvaiheen ja siihen mahdollisesti sisältyvän lukutaitovaiheen sekä päättövaiheen opetustarjonta
- mikäli järjestäjä päättää hankkia lukutaitovaiheen opetusta toiselta aikuisten perusopetuksen tai ammatillisen koulutuksen järjestäjältä, järjestäjän tulee kuvata tämä hankintamenettely omassa opetussuunnitelmassaan sekä sisällyttää siihen lukutaitovaiheen opetussuunnitelma sellaisessa muodossa kuin se toisen järjestäjän toimesta tullaan toteuttamaan
- pakollisina opetettavat oppiaineet, niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
- valinnaisina tarjottavat oppiaineet, niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
- mikä on opetuksen järjestäjän kieliohjelma aikuisten perusopetuksessa
- mitkä ovat ne opetussuunnitelmaa täydentävät suunnitelmat ja ohjelmat, joiden toteuttamiseen paikallisessa opetussuunnitelmassa sitoudutaan (esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelma, tasa-arvosuunnitelma, tietostrategia, kulttuurikasvatussuunnitelma)
- mitkä ovat muut paikallisesti tärkeät näkökohdat ja ratkaisut.

Rangaistuslaitoksessa järjestettävän opetuksen osalta paikallista päätöksentekoa ohjaavat näkökohdat sisältyvät lukuun 6.

Opetussuunnitelmaan voidaan sisällyttää yhdenvertaisuuslain[11] edellyttämä suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelma voidaan laatia myös erillisenä.

Opetussuunnitelmaan voidaan myös sisällyttää naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain[12] mukainen tasa-arvosuunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia myös erillisenä. Tasa-arvosuunnitelma laaditaan lähtökohtaisesti vuosittain, mutta sen voi tehdä myös kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi.

1.5 Paikallinen opetussuunnitelma ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma sekä muut suunnitelmat laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla edellä kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista oppilaitoksille ja oppilaitoskohtaisen opetussuunnitelman laadinnasta.

[11] Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §
[12] Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014) 5 a §

Tässä alaluvussa määrätään ne paikallisesti päätettävät opetussuunnitelmaratkaisut sekä opetussuunnitelmassa kuvattavat asiat, joita ei käsitellä muissa luvuissa. Tässä määriteltyjen asioiden lisäksi opetussuunnitelman perusteiden kussakin pääluvussa määrätään tarkemmin, mitä opetussuunnitelmassa tulee kyseisessä luvussa kuvatun kokonaisuuden osalta päättää ja kuvata.

Opetuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelman laatimiseen sekä seurantaan ja arviointiin liittyvistä ratkaisuista ja toimintatavoista:

- *Tampereen kaupunkiseutu on kasvava ja asukkaita kaupunkiseudulla on 403 145 (31.12.2021). Tampereen kaupungin asukasluku on 244 315 (31.12.2021). Tamperelaisista yli 25-vuotiaista miehistä korkeakoulututkinnoin suorittaneita on 45,2 % ja naisista 54,8 %. Tamperelaisista yli 15-vuotiaista oli vuonna 2020 vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneita 79,8 %. Tampereen kaupunkiseudulla työttömyysaste oli 9,87 % (12/21) ja Tampereella 11,4 % (12/21). Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä oli 5,2 % (2021) eli 12 704 asukasta ja vieraskielisiä asukkaita on noin 19 000. Yleisimmät vieraat kielet Tampereella ovat venäjä, arabia, persia/farsi, englanti ja viro.*
- *Anna-Kaisa Ikosen pormestariohjelman mukaisesti Tampereen tavoitteena on investoida kasvavassa kaupungissa koulutuksen ja osaamisen palveluihin ja tukea erityisesti lasten ja nuorten oppimista, osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä taata mahdollisuudet jatko-opinnoille ja työllistymiselle.*
- *Aikuisten perusopetusta Tampereella järjestää Tampereen seudun ammattiopisto Tredu Santalahdentiellä, Hepolamminkadulla sekä Sammonkadulla (alkuvaihe ja päättövaihe sekä aineopiskelu) ja Tampereen aikuislukio (aineopiskelu ja päättövaiheen sivutoiminen opiskelu).*
- *Paikallisen opetussuunnitelman laatimistapa on kuntakohtainen.*
- *Opetussuunnitelma laaditaan suomen kielellä annettavaa opetusta varten.*
- *Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon oppilaitosten muut opetussuunnitelmat siten, että opetussuunnitelmat tukevat toisiaan.*
- *Opetussuunnitelman rakenne on sama kuin aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017 ja se julkaistaan sähköisessä muodossa.*
- *Henkilöstö ja opiskelijat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, jatkuvaan arviointiin ja jatkuvaan kehittämiseen työyhteisönä ja oppilaitoksena lukuvuoden aikana.*
- *Opetussuunnitelman laadinnassa ja toteutuksessa ei ole asetetun työryhmän, oppilaitosten henkilöstön ja opiskelijoiden lisäksi välittömästi mukana muita tahoja. Välillisesti opetussuunnitelman laadinnassa ja toteutuksessa ovat mukana oppilaitosten yhteistyökumppanit.*
- *Opiskeluhuoltoa sekä alle 18-vuotiaiden osalta kodin ja koulun yhteistyötä käsittelevien osuuksien laatimisessa mukana on opiskeluhuollon henkilöstöä.*
- *Aikuisten perusopetuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä TE-palvelujen, työllisyyspalvelujen sekä kaupungissa toimivien eri järjestöjen kanssa maahanmuuttajien kotouttamiseksi. Yhteistyötahot sovitaan lukuvuodeksi kerrallaan mahdollisuuksien ja opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti.*
- *Opetussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään lukuvuoden aikana ja sitä kehitetään yhdessä aikuisten perusopetuksessa toimivien tahojen kanssa. Toimintaa kehitetään opettajien ja opiskelijoiden antamien palautteiden pohjalta.*

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut:

- *Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen opetustarjonta noudattaa valtioneuvoston antaman asetuksen (135/2017) oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen tuntijakoa (7 §).*
- *pakollisina opetettavat oppiaineet, niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit noudattavat aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2017 nimiä ja koodeja. Nimet ja koodit ilmenevät opetussuunnitelman luvuista 8–9.*
- *valinnaisina tarjottavat oppiaineet, niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit ilmenevät opetussuunnitelman luvuista 8–9.*
- *Tampereen aikuisten perusopetuksen kieliohjelma:*
    - *A-kieli: englanti*
    - *B1-kieli: ruotsi*
    - *opiskelijat voivat hyödyntää Tampereen aikuislukion B3-kielien tarjontaa: espanja, italia, latina, ranska, saksa ja venäjä.*
- *opetussuunnitelmaa täydentävät suunnitelmat ja ohjelmat, joiden toteuttamiseen paikallisessa opetussuunnitelmassa sitoudutaan ovat mm.*
    - *Tampereen kaupungin pormestariohjelma, kaupunkistrategia, kestävän kehityksen toimintaohjelma, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä koulujen TVT-toimintasuunnitelmat.*
    - *Sitoudumme noudattamaan toiminnassamme kaupungin yleisiä toimintasuunnitelmia ja -ohjeita.*
- *muut paikallisesti tärkeät näkökohdat ja ratkaisut:*
    - *aikuisten maahanmuuttajien kotouttaminen ja koulutus*
    - *aikuisten syrjäytymisen ehkäiseminen*
    - *Jatkuvan oppimisen tai uran vaihtamiseen mahdollistava koulutus*

Rangaistuslaitoksessa järjestettävän opetuksen osalta paikallista päätöksentekoa ohjaavat näkökohdat sisältyvät lukuun 6.

Opetussuunnitelmaan voidaan sisällyttää yhdenvertaisuuslain[13] edellyttämä suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelma voidaan laatia myös erillisenä.

Opetussuunnitelmaan voidaan myös sisällyttää naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain[14]mukainen tasa-arvosuunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia myös erillisenä. Tasa-arvosuunnitelma laaditaan lähtökohtaisesti vuosittain, mutta sen voi tehdä myös kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi.

Tampereen kaupungilla on laadittu erillinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, jota päivitetään vuosittain.

[13]Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §
[14]Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014) 5 a §

2 Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

2.1 Aikuisten perusopetuksen kohderyhmät

Aikuisten perusopetus on tarkoitettu niille oppivelvollisuusiän ylittäneille, jotka eivät ole suorittaneet perusopetuksen oppimäärää tai joilla on tarve täydentää perusopetuksen tutkintoaan tai korottaa oppiaineiden arvosanoja. Kohderyhmässä on opiskelutaustaltaan ja valmiuksiltaan erityyppisiä opiskelijoita.

Aikuisten perusopetuksen kohderyhmiä ovat

- perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen tulleet nuoret, jotka eivät ole ehtineet saada perusopetuksen päättötodistusta valmiiksi oppivelvollisuusikäisinä tai joiden valmiudet ovat jääneet heikoiksi perusopetuksen aikana
- 17–25-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset, jotka eivät voi osallistua oppivelvollisuusikäisille järjestettävään opetukseen ikänsä takia, mutta tarvitsevat perusopetuksen päättötodistusta ja opiskeluvalmiuksia jatkaakseen opintoja toisella asteella
- muut maahanmuuttajataustaiset aikuiset, jotka heikon peruskoulutuksensa takia tarvitsevat erityisesti perusopetuksen alkuvaiheen opetusta, kuten luku- ja kirjoitustaitoa sekä matemaattisia valmiuksia tai jotka tarvitsevat päättötodistusta päästäkseen jatko-opintoihin
- vangit, joilta puuttuu perusopetuksen päättötodistus tai joilla ei ole tarvittavia opiskeluvalmiuksia jatkaakseen opintoja toiselle asteelle
- aikuiset romanit, joilla on vain vähän peruskouluopintoja tai peruskoulun päättötodistus puuttuu
- muut aikuiset, jotka ovat keskeyttäneet peruskoulun oppivelvollisuusikäisinä
- aikuiset, jotka opiskelevat yhtä tai useampaa oppiainetta aineopiskelijana ja/tai haluavat korottaa perusopetuksen arvosanoja.

2.2 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen.[15] Kunta päättää perusopetuksen järjestämisestä muille kuin oppivelvollisille.[16] Perusopetuslaissa säädetään, miltä osin perusopetuslakia tulee noudattaa aikuisten perusopetusta järjestettäessä ja mihin etuuksiin opiskelija on oikeutettu.[17] Seuraavassa tekstissä käytetään sanaa ”oppilas”, jos teksti on suora lainaus lainsäädännöstä.

[15] Suomen perustuslaki 16 § 1 mom. (731/1999)
[16] Perusopetuslaki 5 § 1 mom.
[17] Perusopetuslaki 46 §

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.[18] Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.[19] Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.[20] Opiskeluhuollon järjestämistä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki[21].

Yhdenvertaisuuden edistämistä ohjaa yhdenvertaisuuslaki[22] ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä tasa-arvolaki[23].

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon opetushenkilöstön kelpoisuuteen liittyvät säännökset sekä muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset sekä henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suojaa koskevat säännökset ja tekijänoikeussäännökset.

Perustuslakia ja perusopetuslakia täydentävät kansainväliset ihmisoikeussopimukset. YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus muodostaa historiallisen ja eettisen perustulkinnan ihmisoikeuksien merkittävyydestä.[24] Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Näistä keskeisiä ovat Lapsen oikeuksien sopimus, Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus sekä Vammaisten oikeuksien sopimus.[25] Saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista[26].

2.3 Koulutuksen laajuus ja rakenne

Aikuisten perusopetuksessa opiskelija voi

- suorittaa perusopetuksen oppimäärän
- suorittaa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen tai sen osia
- suorittaa alkuvaiheeseen sisältyvän lukutaitovaiheen tai sen osia
- suorittaa perusopetuksen oppiaineita tai niiden osia kursseina
- korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja.

[18] Perusopetuslaki 3 § 1 ja 2 mom.
[19] Perusopetuslaki 30 § 1 mom.
[20] Perusopetuslaki 29 §
[21] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013, muutettu lailla 1501/2016)
[22] Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
[23] Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)
[24] YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus 1948
[25] YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista SopS 59-60/1991, TSS-sopimus SopS 6/1976, Euroopan ihmisoikeussopimus SopS 85-86/1998, YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 2006
[26] YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

Aikuisten perusopetuksen lähtökohtana on näkemys siitä, että aikuisopiskelija rakentaa osaamistaan aikaisemmin oppimilleen tiedoille ja taidoille, elämänkokemukselleen ja mahdollisille rinnakkaisille opinnoille. Näin ollen opetustarjonnassa on hyvä olla valinnaisuutta ja vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat opiskelun erilaisissa elämäntilanteissa.

Opiskelijan henkilökohtainen opintopolku rakennetaan joustavasti ja yksilöllisesti ottaen huomioon aikaisempi koulutus ja mahdollisesti opintoja korvaava työkokemus. Opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suoritetut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tulee tunnistaa ja tunnustaa. Opiskelijan lähtötaso on määriteltävä ja opetuksen järjestäjän ja opiskelijan on yhdessä laadittava opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma luvun 5.2 mukaisesti.

Opiskelijalla on oikeus sisällyttää henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa osia muiden opetuksen ja/tai koulutuksen järjestäjien koulutustarjonnasta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Aikuisten perusopetuksen eri vaiheiden opinnot muodostuvat valtioneuvoston antaman asetuksen (422/2012, muutettu asetuksella 135/2017) mukaan eri oppiaineiden ja aineryhmien pakollisista ja valinnaisista kursseista.

Asetuksessa määrätyt eri vaiheiden vähimmäiskurssimäärät määrittelevät ne pakollisten ja valinnaisten kurssien määrät, jotka opetuksen järjestäjän tulee vähintään tarjota.

Alkuvaiheen pakollisten kurssien määrän tulee olla 34 ja valinnaisten vähintään 10. Opiskelija valitsee vähintään 38 kurssia, mikäli hän suorittaa alkuvaiheen opinnot. Mikäli oppilaitos tarjoaa alkuvaiheeseen sisältyvää lukutaitovaihetta, on siihen kuuluvien pakollisten kurssien määrä 23 kurssia ja valinnaisten vähintään 6 kurssia. Näistä kursseista opiskelija valitsee vähintään 27 kurssia, mikäli hän suorittaa lukutaitovaiheen opinnot. Opiskelijan suorittama kurssimäärä määräytyy hänen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa mukaan.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen ja siihen mahdollisesti sisältyvän lukutaitovaiheen opintoja valitaan joustavasti siten, että ne antavat opiskelijalle sellaiset tiedot ja taidot, että hänellä on mahdollisuus jatkaa opintojaan aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma voidaan laatia myös siten, että opiskelija suorittaa samanaikaisesti eri vaiheiden kursseja. Jos opiskelijan on tarkoituksenmukaista suorittaa vain lukutaito- ja/tai alkuvaiheen opintoja, hänet voidaan ohjata tämän jälkeen muuhun soveltuvaan koulutukseen.

Aikuisten perusopetuksen oppimäärä on vähintään 46 päättövaiheen kurssia. Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa aikuisten perusopetuksen oppimäärä sisältää kuitenkin vähintään 30 päättövaiheen kurssia,[27] mutta opetuksen järjestäjän harkintaan jää, mikä vähimmäislaajuus on opiskelijan edun mukaista. Päättövaiheen pakollisten kurssien määrän tulee olla 39 ja valinnaisten vähintään 10. Opiskelija valitsee vähintään 46 kurssia, mikäli hän suorittaa päättövaiheen.

[27] Perusopetusasetus 8 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 136/2017

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa.

Aikuisten perusopetuksessa kurssin kesto on 28 tuntia.[28] Opetusta voidaan järjestää osaksi tai kokonaan etäopetuksena. Lähiopetuksessa opetukseen tulee tuntia kohden käyttää vähintään 40 minuuttia.[29]

2.4 Arvoperusta

Opiskelijan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Aikuisella opiskelijalla on oikeus kehittyä omista lähtökohdistaan opiskelijana, yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä. Opintojen tulee antaa aineksia opiskelijan identiteetin, maailmankatsomuksen ja -kuvan sekä ihmiskäsityksen jatkuvaan kehittämiseen. Opiskelu antaa aineksia ja mahdollisuuksia yhteisten arvojen pohdintaan sekä valmiuksia arvioida niiden toteutumista. Opiskelijan valmiudet toimia aktiivisena kansalaisena sekä oman opiskeluyhteisönsä, perheensä ja lähipiirinsä aikuisena autonomisena jäsenenä paranevat opiskelun avulla.

Jokaisella opiskelijalla on oikeus hyvään ja tavoitteelliseen opetukseen. Opintojen tulee olla mielekkäitä sekä opiskelijan tavoitteiden että opetuksen järjestäjän näkökulmasta. Aiemmin opittujen tietojen ja taitojen huomioiminen ja yksilölliset opiskeluratkaisut tukevat aikuisen hyvää opintopolkua. Kannustava ja arvostava ilmapiiri ja aikuisopiskelijan elämäntilanteen huomioon ottavat opiskelu- ja arviointitavat ovat hyvän, vuorovaikutteisen ja turvallisen oppimisympäristön perusta. Perusopetus antaa tiedolliset ja taidolliset valmiudet jatko-opintoihin ja tukee myönteistä asennetta elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen. Opiskelusta syrjäytyminen merkitsee sivistyksellisten oikeuksien toteuttamatta jäämistä.

Arvojen pohdinnan merkitys korostuu maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat opiskelijoiden arvomaailmaa. Arvokeskustelut opiskelijoiden kanssa ohjaavat heitä tunnistamaan ja nimeämään omia ja kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä pohtimaan niitä kriittisesti.

Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia

Aikuisten perusopetus tukee opiskelijan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Ihmisyyteen kasvussa jännitteet pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välillä ovat väistämättömiä. Sivistykseen kuuluu taito käsitellä näitä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Sivistys merkitsee yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan perusteella. Eettisyyden ja

[28] Perusopetusasetus 8 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 136/2017
[29] Perusopetusasetus 8 § 2 mom.

esteettisyyden näkökulmat ohjaavat pohtimaan, mikä elämässä on arvokasta. Sivistynyt ihminen tahtoo hyvää ja pyrkii toimimaan oikein. Hän osaa arvioida eri lähteistä saatavan tiedon luotettavuutta ja käyttää tietoa kriittisesti. Sivistykseen kuuluu myös pyrkimys itsesäätelyyn sekä vastuunottoon omasta kehittymisestä ja hyvinvoinnista.

Aikuisten perusopetus ylläpitää ja vahvistaa elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamista sekä ohjaa niiden puolustamiseen. Se edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat aikuisten perusopetuksen kehittämistä. Aikuisten perusopetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on opiskelijoita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Opetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen väylänä.

Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

Aikuisten perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus vahvistaa opiskelijan integroitumista tai kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä hänen oman kulttuuri-identiteettinsä rakentumista. Opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden arvostamista, edistää vuorovaikutusta kulttuurien välillä ja sisällä sekä luo täten pohjaa kulttuurisesti kestävälle kehitykselle.

Eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisiaan aikuisten perusopetuksessa sekä tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja erilaisiin katsomuksiin. Asioita opitaan tarkastelemaan toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Opiskelu yhdessä yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja hyvälle yhteistyölle. Opiskelu vahvistaa taitoja toimia kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassa omaa kulttuuriperintöä unohtamatta. Aikuisten perusopetus ohjaa opiskelijoita tunnistamaan eri kulttuureiden yhteisiä hyvää elämää kannattelevia arvoja ja periaatteita. Se rakentaa perustaa ihmisoikeuksia kunnioittavalle maailmankansalaisuudelle ja rohkaisee toimimaan myönteisten muutosten puolesta monitahoisten keskinäisriippuvuuksien maailmassa.

Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Aikuisten perusopetus edistää kestävää elämäntapaa ja ekososiaalista sivistystä kaikessa toiminnassaan ja opetuksessaan. Kestävän elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen, taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtoajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamispohjaa luonnonvarojen kestävälle käytölle perustuvalle kiertotaloudelle. Ekososiaalinen sivistys lisää ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta ja ohjaa toimimaan kestävästi.

Ihmisellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka parhaalla mahdollisella tavalla varmistaa ihmisen ja luonnon kestävän tulevaisuuden. Opetuksessa tunnistetaan kestävän kehityksen välttämättömyys, pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja tämän pyrkimyksen kanssa sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja sekä vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.

2.5 Oppimiskäsitys

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan opiskelija on aktiivinen toimija opinnoissaan. Hän suunnittelee opiskeluaan, asettaa sille tavoitteita ja arvioi toimintaansa. Samalla hänen taitonsa valita tuloksellisia opiskelumenetelmiä kehittyvät. Opiskelun avulla hän kehittää taitojaan tavoitteiden asettamisessa, tuloksellisten opiskelumenetelmien valinnassa sekä aiemmin opitun ja uuden tiedon yhteensovittamisessa. Ajattelutaitojen monipuolinen harjoittaminen sekä kielen, kehon ja eri aistien käyttö ovat oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla opiskelija oppii reflektoimaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan.

Koska oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten opiskelijoiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa, opiskelijan tahto toimia vuorovaikutuksessa ja halu kehittää yhdessä toimimisen ja oppimisen taitoja on olennaista. Yhdessä oppiminen edistää opiskelijoiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja. Se antaa mahdollisuuden harjoitella rakentavaa ja avointa keskustelua, perustella omia kantoja ja arvioida niitä kriittisesti. Se lisää herkkyyttä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Kielitaito on keskeinen oppimisprosessin resurssi: opiskelija käyttää kielitietoisuuttaan sekä eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena. Aikuisella opiskelijalla on elämäntilanteesta riippuen myös monia muita rooleja, joissa hän voi kartuttaa ja harjoitella opintoihin sisältyviä tietoja ja taitoja. Opiskelijoita ohjataan myös arvioimaan toimintansa seurauksia ja vaikutuksia muihin ihmisiin ja ympäristöön.

Aikuisopiskelijan aiemmat tiedot, taidot ja opiskelukokemukset vaikuttavat oppimistilanteisiin ja opiskelijan käsityksiin itsestään oppijana. Taito ja tahto arvioida ja tarvittaessa muuttaa omia odotuksia, käsityksiä sekä totuttuja toimintatapoja luo edellytyksiä tulokselliselle oppimiselle. Oppimisprosessin aikana saatava rohkaiseva ja realistinen ohjaus ja palaute vahvistavat opiskelijan myönteistä minäkuvaa, pystyvyyden tunnetta ja itsetuntoa sekä luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa. Myönteiset tunnekokemukset, opintosisältöjen merkityksellisyys, oppimisen mielekkyyden ja ilon kokemukset sekä uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista pitkäjänteisesti. Oppimiskokemukset vaikuttavat opiskelijan tapaan suhtautua opiskeluun ja hänen tavoitteisiinsa sekä valitsemiinsa opiskelutapoihin.

Oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen on perusta tavoitteelliselle ja elinikäiselle oppimiselle. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Oppiminen näkyy muutoksena ajattelu- ja toimintatavoissa kuten opiskelutekniikoiden kehittymisenä, uusina tietoina ja taitoina sekä elämän hallinnan paranemisena. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Aikuisten perusopetuksen eri oppiaineiden opetuksessa kehitetään opiskelijoiden oppimaan oppimisen taitoja.

2.6 Paikallisesti päätetyt asiat

Arvokeskustelut luovat perustan opetussuunnitelman laadinnalle sekä yhteiselle opetustyölle. Paikallisesti päätetään, miten arvokeskustelut toteutetaan. Tällöin päätetään myös, miten luodaan edellytykset henkilöstön, opiskelijoiden sekä mahdollisesti yhteistyökumppaneiden osallistumiselle keskusteluihin.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- Aikuisten perusopetuksen perusteissa kuvattua arvoperustaa ja oppimiskäsitystä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat ja painotukset *Tampereen aikuislukion ja Tampereen seudun ammattiopiston järjestämän perusopetuksen opiskelijat ovat tavoitteiltaan, iältään ja taustoiltaan hyvin heterogeenisia. Erityisesti vanhimmilla opiskelijoilla on yleensä selkeä käsitys omasta minuudestaan ja yhteiskunnasta. Heille koulun tehtävänä on vahvistaa oman itsensä tuntemista ja kriittisyyttä sekä antaa onnistumisen kokemuksia. Nuoremmille opiskelijoille koulun tehtävänä on antaa edellytykset kasvaa aktiiviseksi jäseneksi kansalaisyhteiskuntaan. Tavoitteena on, että nuorimmatkin opiskelijat ovat koulun päätettyään kriittisiä yksilöitä, jotka pystyvät tekemään yksilöllisiä, ei kuitenkaan itsekkäitä, päätöksiä ja kompromisseja.*
- *Tampereen seudun ammattiopiston aikuisten perusopetuksen kohderyhmänä on oppivelvollisuuden ylittäneiden opiskelijoiden lisäksi myös 17 vuotta täyttäneitä oppivelvollisuusikäisiä. Tampereen aikuislukiossa kohderyhmänä ovat oppivelvollisuuden ylittäneet opiskelijat.*
- *Tampereen seudun ammattiopiston aineopiskelun kohderyhmä ei-oppivelvolliset, oppivelvollisuusiän ylittäneet, joilla on peruopetuksen oppimäärä tai vastaava koulutus, mutta suomen kielen taito on heikko. Kielitaidon kohentuminen auttaa jatko-opintoihin hakeutumista. Opetus järjestetään lukukauden pituisena ryhmämuotoisena koulutuksena kahdessa ryhmässä, joihin opiskelijat valitaan kielitaitotason mukaisesti. Opetuksesta voidaan periä perusopetuslain mukaisia maksuja.*
- *Ihminen voi kehittyä mm. opiskelemalla, kuuntelemalla, kokemalla, keskustelemalla ja pohdiskelemalla. Tampereen aikuislukio ja Tampereen seudun ammattiopisto pyrkivät antamaan opiskelijalle halun itsensä monipuoliseen kehittämiseen (elinikäinen oppiminen) ja esitellä tällaisen oppimisen eri muotoja.*
- *Opetuksen lähtökohtana ovat opiskelijan omat tiedot, taidot ja kokemukset. Tiedot, käsitykset, odotukset, tavoitteet ja tunteet ohjaavat paitsi uuden informaation havaitsemista myös sen tulkintaa. Opitun käyttö uusissa tilanteissa taas on yhteydessä siihen, miten tieto on mieleen ja muistiin tallentunut. Pyrkiminen kohti jäsentyneitä tietorakenteita on siten käytännön opetustyön ja opiskelijan oman toiminnan kannalta keskeistä. Tavoitteena on opiskelijan yksilöllisten oppimistaitojen tukeminen.*
- Aikuisten perusopetuksen perusteissa kuvattua arvoperustaa ja oppimiskäsitystä täydentävät mm.
  - *Tampereen kaupungin toisen asteen koulutuksen kestävän kehityksen toimintaohjelma*
  - *Tampereen kaupungin toisen asteen koulutuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma*
- *Arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista opetuksessa seurataan ja arvioidaan jatkuvasti lukuvuoden aikana.*

3 Aikuisten perusopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

3.1 Aikuisten perusopetuksen tehtävä

Aikuisten perusopetus on osa yleissivistävää opetusjärjestelmää, osa aikuiskoulutusjärjestelmää ja osa aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusjärjestelmää. Perusopetus tarjoaa mahdollisuuden oppia perustaitoja ja laajentaa yleissivistyksen perustaa sekä antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Omien vahvuuksien löytäminen ja tulevaisuuden suunnittelu ovat keskeinen osa aikuisten perusopetusta. Perusopetus rakentaa opiskelijoiden myönteistä identiteettiä ihmisinä ja oppijoina.

Aikuisten perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta, joka edistää yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia. Sosiaalinen pääoma muodostuu ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Perusopetuksen tehtävänä on ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä. Perusopetus tukee opiskelijoiden yhteiskuntaan integroitumista ja maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kotoutumista antamalla opiskelijoille riittävät kielelliset ja yhteiskunnalliset valmiudet. Aikuisten perusopetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota opetuksen työelämäyhteyksiin, työelämätaitoihin ja työllistymistä tukevien valmiuksien kehittämiseen. Perusopetus edistää sukupuolten tasa-arvoa. Se kannustaa yhdenvertaisesti eri sukupuolia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.

Aikuisten perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja tukea opiskelijoita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa ja säilyttämisessä. Perusopetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Aikuisten perusopetuksessa otetaan joustavasti huomioon yhteiskunnalliset muutokset ja ajankohtaiset asiat. Globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestävälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti.

3.2 Opetuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa[30]. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkien osa-alueiden laadintaa. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä ilmaistaan perusopetuksen yleistavoite. Sen mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen ja kasvatuksen tulee myös tukea kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Asetuksen mukaan opetus edistää kulttuurien sekä aatteellisten, maailmankatsomuksellisten ja uskonnollisten, kuten kristillisten perinteiden sekä länsimaisen humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös yhteistyö ja vastuullisuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, kasvu hyviin tapoihin sekä kestävän kehityksen edistäminen.

[30] Perusopetuslaki (628/1998) 2 § ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 - 4 §

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Asetuksen 3 §:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle. Tähän tarvitaan sekä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja että tiedonaloja läpileikkaavaa ja yhdistävää osaamista. Taitojen merkitys korostuu. Asetuksessa todetaan, että opetettavien asioiden tulee perustua tieteelliseen tietoon.

Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen

Asetuksen 4 § sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti opetus ja kasvatus sekä opiskeluhuolto tulee järjestää. Kaiken toiminnan tulee vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Asetuksessa korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resurssina. Kasvua ja oppimista edistävän toimintakulttuurin sekä toimivan opiskeluhuollon merkitys nostetaan vahvasti näkyviin.

Aikuisten perusopetuksen erityiset tavoitteet

Aikuisille annettavan perusopetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijan osaaminen, elämänkokemukset, olosuhteet, ikä sekä kieli- ja kulttuuritausta huomioon ottaen tarjota mahdollisuus saavuttaa perusopetuksen tiedot ja taidot sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja jatko-opintovalmiuksia.[31]

Valtioneuvoston asetuksessa (422/2012) säädetyt tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan opetusta kokonaisuutena, joka rakentaa tarvittavaa yleissivistystä ja luo pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Tiedonalakohtaisen osaamisen lisäksi tulee tavoitella oppiainerajat ylittävää osaamista. Tähän pohjautuen opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja sisällöt sekä yhteisille oppiaineille että tavoitteet oppiaineita yhdistävälle laaja-alaiselle osaamiselle ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille.

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen lisääntynyt tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Opiskelussa ja työssä onnistuminen sekä vastuulliseksi kansalaiseksi kehittyminen edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös taitoa käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten opiskelijat käyttävät tietojaan ja taitojaan, vaikuttavat opiskelijoiden omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia.

[31] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

Arvot, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan osaamisen kehittymiselle ja kukin oppiaine rakentaa osaamista oman tiedon- ja taidonalansa sisältöjä ja menetelmiä hyödyntäen. Osaamisen kehittymiseen vaikuttavat sekä ne sisällöt, joiden parissa työskennellään, että erityisesti se, miten työskennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Opiskelijalle annettava palaute sekä oppimisen ohjaus ja tuki vaikuttavat etenkin asenteisiin, motivaatioon ja tahtoon toimia.

Seuraavassa kuvataan seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta ja perustellaan niiden merkitys. Osaamiskokonaisuuksilla on useita liittymäkohtia toisiinsa. Niiden yhteisenä tavoitteena on perusopetuksen tehtävän mukaisesti tukea jokaisen opiskelijan kehittymistä yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista. Opiskelijoita rohkaistaan tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettu huomioon oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden määrittelyssä. Oppiainekuvauksissa osoitetaan oppiaineiden tavoitteiden yhteys laaja-alaiseen osaamiseen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Ajattelun ja oppimaan oppimisen taidot luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Ajattelun ja oppimisen kannalta on merkityksellistä, miten opiskelijat hahmottavat itsensä oppijoina ja ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Opiskelijat rakentavat uusia tietoja ja taitoja ja sovittavat ne yhteen aiemmin oppimansa kanssa. Aikuisopiskelijan ajatteluun ja oppimiseen vaikuttavat myös hänen elämänkokemuksensa ja asenteensa. Poisoppiminenkin voi olla tarpeen. Olennaista on, miten opiskelija osaa tehdä havaintoja, hakea, arvioida, muokata, tuottaa sekä jakaa tietoa ja ideoita. Opiskelijoita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti päättelemällä ja intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Tutkiva ja luova työskentelyote, yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä.

Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Hankittua tietoa käytetään ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus analysoida käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen edellyttää, että opiskelijat oppivat näkemään vaihtoehtoja ja yhdistelemään näkökulmia ennakkoluulottomasti sekä voivat rohkaistua yleisesti hyväksyttyjen ennakkokäsitysten ja tulkintakehysten ylittämiseen. Toiminnalliset työtavat kuten draama, fyysinen aktiivisuus, kokeellisuus ja pelillisyys edistävät oppimisen iloa sekä vahvistavat edellytyksiä luovaan ajatteluun ja oivaltamiseen. Valmiudet eettiseen ja systeemiseen ajatteluun kehittyvät, kun opetuksessa käsitellään asioiden vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä sekä hahmotetaan kokonaisuuksia. Opiskelijoita kannustetaan hankkiutumaan myös koulun ulkopuolella vuorovaikutus- ja asiointitilanteisiin, joissa he voivat oppia sekä uusia asioita että näissä tilanteissa tarvittavaa kieltä.

Aikuisopiskelijoita rohkaistaan luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä ja olemaan samalla avoimia uusille ratkaisuille. Heitä ohjataan näkemään asioita uusilla tavoilla ja hakemaan tietoa sekä tarkastelemaan ajattelutapojaan uusista näkökulmista. Heidän kysymyksilleen annetaan tilaa. Heitä innostetaan etsimään vastauksia ja kuuntelemaan toisten näkemyksiä

sekä pohtimaan omaa sisäistä tietoaan. Opiskelijoita rohkaistaan rakentamaan uutta tietoa ja ymmärrystä. Rohkaisua tarvitaan myös epäselvän ja ristiriitaisenkin tiedon kohtaamiseen ja sen käsittelyyn. Oppivan yhteisön jäseninä opiskelijat saavat tukea ja kannustusta ideoilleen, jolloin heidän toimijuutensa voi vahvistua.

Jokaista opiskelijaa autetaan tunnistamaan oma tapansa oppia ja kehittämään oppimisstrategioitaan. Oppimaan oppimisen taidot karttuvat, kun opiskelijoita ohjataan asettamaan tavoitteita, suunnittelemaan työtään, arvioimaan edistymistään sekä hyödyntämään teknologisia ja muita apuvälineitä opiskelussaan. Opiskelijoita tuetaan rakentamaan hyvä tiedollinen perusta ja kestävä motivaatio jatko-opinnoille ja elinikäiselle oppimiselle.

Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus (L2)

Opiskelijat elävät oppimisyhteisössä ja maailmassa, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja sekä keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Aikuisten perusopetuksessa vahvistetaan opiskelijoiden kykyä tunnistaa ja arvostaa ympäristön kulttuurisia merkityksiä sekä rakentaa omaa kulttuuri-identiteettiä ja myönteistä ympäristösuhdetta. Opiskelijat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Heitä kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Heitä ohjataan näkemään kulttuurien, kielten ja katsomusten moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnissa ja arjessa sekä pohtimaan myös, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisena hyväksyä. Kouluyhteisössä ja koulun ulkopuolella tehtävässä yhteistyössä opiskelijat oppivat havaitsemaan, vertailemaan ja arvioimaan eri kulttuureissa vaikuttavia aineettomia rakenteita kuten hierarkioita, roolimalleja ja valtaa. Opiskelijoita rohkaistaan toimijuuteen ja osallisuuteen suomalaisessa yhteiskunnassa ja globaaleissa yhteisöissä. Opiskelijoita kannustetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Opiskelijat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta sekä tutustua kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöihin.

Opiskeluun sisällytetään runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien tuntemista ja puolustamista sekä luottamusta siihen, että ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle.

Kouluyhteisössä opiskelijat saavat kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä myös omalle kehitykselleen. He kehittävät sosiaalisia taitojaan, oppivat ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Opetuksessa tuetaan opiskelijoiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi opetuskielellä sekä ohjataan myös oman äidinkielen käyttöön. Opiskelijoita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Tärkeätä on myös oppia tuntemaan ja käyttämään monipuolisesti kuvia, matemaattisia symboleita ja muita merkkejä. Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimisen tukena mielikuvitustaan, kekseliäisyyttään ja huumorintajuaan. Opiskelijoita ohjataan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

Arjen taidot (L3)

Arjen taidoilla tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia edistäviä taitoja, toimimista teknologisoituneissa ympäristöissä sekä oman talouden hallintaa ja kuluttamista. Aikuisten perusopetuksessa tutustutaan yhteiskunnallisiin palveluihin ja niiden käyttöön.

Opiskelijoita kannustetaan huolehtimaan itsestään ja toisistaan sekä harjoittelemaan arjen taitoja, myös oppimalla muilta ja jakamalla omaa osaamista. Ajanhallinta on tärkeä osa arjenhallintaa ja itsesäätelyä. Opiskelijat oppivat tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen. Opiskelijat, joilta perusopetuksen suorittaminen on jäänyt kesken, voivat olla vaarassa syrjäytyä ja tarvitsevat siten tukea arjen hallinnan ja itsesäätelyn oppimiseen.

Opiskelijoita ohjataan toimimaan opiskeluyhteisössä vastuullisesti ja turvallisesti, ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä. Heitä opetetaan tunnistamaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät tekijät sekä suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan.

Aikuisten perusopetuksen opiskelijoilla on monia rooleja. Aikuisten perusopetuksen opiskelijoita pyritään tukemaan myös vanhemmuudessa sekä opettamaan heille taitoja esimerkiksi mahdollisten perhe-elämän ja kotoutumiseen liittyvien ristiriitojen ratkaisemisessa. Oman ja muiden kotoutumisprosessin eri vaiheiden tiedostaminen ja taito tarkastella omaa tilannetta sen pohjalta edistää opiskelijan hyvinvointia.

Opiskelijat tarvitsevat perustietoa teknologiasta ja sen kehityksestä sekä vaikutuksista eri elämänalueilla ja ympäristössä. Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja opiskellaan sen toimintaperiaatteiden ymmärtämistä. Opetuksessa harjoitellaan mahdollisuuksien mukaan arjen eri tilanteissa tarvittavien teknisten laitteiden ja järjestelmien käyttöä. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan teknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä teknologian vastuullista ja järkevää käyttöä omassa elämässä ja yhteiskunnassa. Opiskelijoita kannustetaan käyttämään monipuolisesti hyväkseen teknologian tuomia etuja ja mahdollisuuksia myös vapaa-ajalla ja omaehtoisessa opiskelussa.

Aikuisopiskelijoita opastetaan kehittämään kuluttajataitojaan sekä edellytyksiään suunnitella ja hoitaa omaa talouttaan. Opiskelijoita ohjataan mainonnan kriittiseen tarkasteluun sekä omien vastuidensa ja oikeuksiensa tuntemiseen kuluttajina. Opiskelijoita ohjataan kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin.

Monilukutaito (L4)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat opiskelijoita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien ja niiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Opiskelijat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon kuuluu monia lukutaitoja, joita kehitetään opetuksessa. Opiskelijoiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Opiskelijoiden monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Osaamisen kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa sekä oppiaineiden välistä ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia erilaisista teksteistä nauttimiseen. Oppimistilanteissa opiskelijat käyttävät, tulkitsevat ja tuottavat erilaisia tekstejä sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Oppimateriaalina hyödynnetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. Opetuksessa tarkastellaan opiskelijoille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä ja heidän vapaa-ajan tekstejään sekä niistä nousevia tulkintoja maailmasta. Näin opiskelijat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä sekä käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto- ja viestintäteknologinen (tvt) osaaminen on välttämätön osa yleissivistystä ja arjen taitoja. Se on sekä tärkeä kansalaistaito itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Aikuisten perusopetuksessa huolehditaan siitä, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuudet tvt-osaamisen kehittämiseen oman lähtötasonsa mukaisesti. Tvt:tä käytetään suunnitelmallisesti opintojen eri vaiheissa, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa.

Tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehitetään neljällä pääalueella: 1) Vahvistetaan opiskelijoiden ymmärrystä tieto- ja viestintäteknologian käyttö- ja toimintaperiaatteista ja keskeisistä käsitteistä sekä käytännön tvt-taitoja omien tuotosten laadinnassa. 2) Opastetaan opiskelijoita käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti. 3) Kehitetään opiskelijoiden valmiuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hallinnassa ja kannustetaan tvt:tä hyödyntävään tutkivaan ja luovaan työskentelyyn. 4) Ohjataan opiskelijoita käyttämään tvt:tä tarkoituksenmukaisesti vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. Kaikilla näillä alueilla tärkeätä on opiskelijoiden osaamistason huomioon ottaminen, opiskelijoiden kiinnostuksen ja aktiivisuuden herättäminen sekä mahdollisuus luovuuteen ja itselle sopivien työskentelytapojen ja oppimispolkujen löytämiseen. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa välineitä tehdä omia ajatuksia ja ideoita näkyväksi monin eri tavoin ja siten se myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lisäksi syvennetään opiskelijoiden tietämystä tvt:n erilaisista sovelluksista ja käyttötarkoituksista sekä sen muuttuvasta merkityksestä arjessa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisen keinona. Yhdessä pohditaan tvt:n käyttömahdollisuuksia opiskelussa, työssä ja yhteiskunnassa. Tvt:n vaikutusta opitaan arvioimaan kestävän kehityksen näkökulmasta ja toimimaan vastuullisina kuluttajina. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia tvt:n käyttöön kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. He oppivat hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä omassa arjessa ja globaalissa maailmassa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Työelämä, ammatit ja työn luonne muuttuvat erityisesti teknologisen kehityksen ja talouden globalisoitumisen seurauksena. Työn vaatimusten ennakointi on vaikeampaa kuin ennen. Opiskelijoiden tulee perusopetuksessa saada yleisiä valmiuksia, jotka edistävät heidän jatkokouluttautumistaan ja työllistymistään. Työelämätaidot ovat myös keskeinen osa kotoutumisprosessia. Opiskelijoita tuetaan realistisen ja ajantasaisen kuvan saamisesta työelämästä ja omista mahdollisuuksistaan siinä. Opiskelijoiden on tärkeää ymmärtää työn merkitys elämässä ja oma vastuunsa yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Opetuksen tehtävä on myös saada opiskelijat oivaltamaan yritteliäisyyden ja yrittäjämäisen toimintatavan merkitys sekä yrittäjyyden mahdollisuudet omassa työllistymisessä. Opiskelu järjestetään niin, että opiskelijat voivat kartuttaa työelämätuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa sekä ymmärtää opiskelussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta.

Opiskelussa harjaannutaan työskentelemään yksin ja yhdessä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa harjoitellaan työprosessien suunnittelua, ajankäyttöä, ongelmanratkaisutaitoja ja uusien hypoteesien ja vaihtoehtojen keksimistä. Opiskelussa harjoitellaan myös vuorovaikutusta ja kartutetaan työelämässä tarvittavaa peruskielitaitoa.

Opiskelijoita ohjataan tutustumaan Suomen talous- ja elinkeinoelämään, yrityksiin ja yrittäjiin sekä vapaaehtoistyöhön erityisesti omalla lähialueella. Perusopetuksen aikana opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus saada kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä myös koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjyys sekä riskien arviointi ja niiden hallittu ottaminen tulevat tutuiksi myös erilaisten projektien kautta. Opiskelijoita tuetaan verkostoitumisessa.
Opiskelussa harjoitellaan työelämätaitoja, jotka helpottavat opiskelijan siirtymistä työelämään ja menestymistä siinä. Työelämätietouden ja työnhakutaitojen lisäksi opiskelija saa tietoa ja ohjausta jatkosuunnitelmiensa tueksi, kuten tietoa aiemman koulutuksensa ja työkokemuksensa soveltuvuudesta suomalaiseen työelämään tai siitä, millaista ammatillista tai yleissivistävää koulutusta hän tarvitsee. Opiskelijoita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteitaan ja tekemään sekä perusopetukseen liittyvät että jatko-opintovalintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisiä sukupuolirooleja ja muita roolimalleja kriittisesti tarkastellen ja niiden vaikutukset tiedostaen.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Aikuisten perusopetuksessa vahvistetaan jokaisen opiskelijan osallisuutta sekä kannustetaan heitä aktiiviseen kansalaisuuteen. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä sitoutumista yhteisiin päätöksiin harjoitellaan osana opiskelua.

Opiskelijoiden oikeutta olla aloitteellinen ja osallistua päätöksentekoon kunnioitetaan. Opiskelijat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun mahdollisuuksiensa mukaan. Samalla he saavat kokemuksia sopimusten ja sääntöjen sekä luottamuksen tärkeydestä. Opiskelu edistää opiskelijan taitoa osallistua päätöksentekoon sekä toimia vastuullisesti omassa elämässä ja laajemmin opiskeluyhteisössä ja yhteiskunnassa.

Opiskelijoita kannustetaan seuraamaan yhteiskunnallista keskustelua sekä pohtimaan ajankohtaisten ongelmien ratkaisuvaihtoehtoja yhdenvertaisuuden, tasa-arvon, oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävän elämäntavan näkökulmista. Osallistumalla sekä oppilaitoksessa että sen ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan opiskelijat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He saavat tietoja ja kokemuksia kansalaisyhteiskunnan osallistumis- ja vaikuttamiskeinoista ja -kanavista. Opiskelijat oppivat arvioimaan median vaikutuksia ja mediavälitteisen viestinnän merkitystä ja käyttämään niiden mahdollisuuksia eettisesti kestävällä tavalla. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista. Aikuisten perusopetuksessa opiskelijoita kannustetaan käyttämään demokraattisia oikeuksiaan ja vapauksiaan vastuullisina ja aktiivisina kuntalaisina ja kansalaisina.

Perusopetuksen aikana opiskelijat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojensa, elämäntapojensa ja tekojensa merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Ympäristön suojelun merkitys avautuu luonnontieteellisen tiedon lisäksi omakohtaisten luontokokemusten kautta. Opiskelijat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja niiden muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentaviksi.

3.4 Paikallisesti päätetyt asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan, mitä perusopetuksen tehtävä sekä valtioneuvoston asetuksessa määritellyt opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet merkitsevät paikallisesti. Pohditaan myös, mitä nämä tavoitteet, niistä johdettu laaja-alainen osaaminen ja oppiainekohtaiset tavoitteet edellyttävät opetuksen järjestämiseltä, johtamiselta ja koulutyöltä.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- mitkä ovat paikalliset aikuisten perusopetuksen tehtävää mahdollisesti täydentävät ja käytännön toteuttamista ilmentävät näkökohdat (muilta osin tehtäväkuvauksessa perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan; tehtävää voidaan konkretisoida ja toteuttaa myös käyttäen opetussuunnitelmaa täydentäviä suunnitelmia ja ohjelmia kuten kestävän kehityksen ohjelma tai kulttuurikasvatussuunnitelma)
    - *Opetuksen järjestämisessä otetaan soveltuvin osin huomioon kappaleessa 2.7 lueteltuja opetussuunnitelmaa täydentäviä asiakirjoja ja suunnitelmia.*
- mitkä ovat opetussuunnitelman perusteissa määritellyn laaja-alaisen osaamisen mahdolliset paikalliset painotukset ja miten painottuminen ilmenee (muilta osin laaja-alaisen osaamisen kuvaamisessa voidaan käyttää perusteiden tekstiä sellaisenaan)
    - *Paikalliset painotukset ovat*
        - *Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus*
        - *Arjen taidot*
        - *Työelämätaidot ja yrittäjyys*
    - *Painottumien ilmenee huomioimalla niin keskeiset paikalliset painotukset kuin perusteiden muutkin painotukset*
        - *opetuksen suunnittelussa,*

        - *opetuksen toteutuksessa,*
        - *opiskelijan ohjauksessa ja*
        - *koulun arjessa.*
- mitkä ovat ne järjestelyt ja toimenpiteet, joiden avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta opetustyössä huolehditaan ja toteutumista seurataan.
    - *Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta opetustyössä huolehditaan mm.*
        - *käyttämällä hyväksi eri aineiden opettajien asiantuntijuutta,*
        - *opettajien kouluttautumisella,*
        - *tarpeeksi usein tapahtuvilla perusopetuksen opettajien yhteisillä kokouksilla,*
        - *opettajakunnan opettajien ja muun henkilöstön välisellä tiedon jakamisella,*
        - *opinto-ohjaajien osallistumisella opetustyöhön ja*
        - *riittävällä resursoinnilla ryhmän ja/tai opinto-ohjaukseen*.
    - *Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumista opetustyössä seurataan jatkuvalla seurannalla lukuvuoden aikana. Seurantaa toteutetaan vuorovaikutuksella henkilöstön välillä, opettajainkokouksilla sekä mahdollisilla muilla perusopetukseen liittyvällä toimenpiteillä henkilöstön kesken.*

4 Oppimaan oppimisen ja yhteiskuntaan integroitumisen toimintakulttuuri

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Toimintakulttuuri sisältää kaikki yhteisön toimintatavat, käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin työn laatu perustuu. Toimintakulttuuri tulee esille yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasolla. Oppilaitoksen toimintakulttuuri on sen historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia.

Aikuisten perusopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka muodostuu

- työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta
- johtamisesta sekä työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista
- yhteisön osaamisesta ja sen kehittämisestä
- pedagogiikasta ja ammatillisuudesta
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä, arkikäytännöistä ja oppimisympäristöistä.

Toimintakulttuuria muovaavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat tekijät. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Esimerkiksi oppilaitoksen vuorovaikutus- ja kielenkäyttömallit sekä sukupuoliroolit välittyvät opiskelijoille. Opiskeluyhteisön jäsenet omaksuvat ja ylläpitävät toiminta-

kulttuuriin sisältyviä arvoja ja asenteita osin tiedostamattaankin. Aikuisopiskelijoilla on myös omat, olemassa olevat asenteet ja kulttuuriset käytänteet, joista osa rakentaa tavoiteltavaa toimintakulttuuria, mutta osa voi olla ristiriidassa tavoitteiden kanssa. Toimintakulttuurin merkitysten pohdinta sekä sen ei-toivottujen vaikutusten tunnistaminen ja korjaaminen tavoitteiden suuntaisiksi ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Toimintakulttuuri ilmenee selvimmin yhteisön käytännöissä. Toimintakulttuuria voidaan kehittää ja muuttaa tarpeen mukaan. Kehittämisen perusedellytys on avoin, vuorovaikutteinen, luottamusta rakentava ja kaikkia yhteisön jäseniä osallistava keskustelukulttuuri. Toimintakulttuuria myös arvioidaan sekä oppilaitoksen henkilökunnan että opiskelijoiden kanssa, mikä antaa suuntaa oppilaitoksen toiminnalle. Toimintakulttuurilla ohjataan niin työyhteisöä kuin opiskelijoitakin yhteisöllisyyteen. Yhdessä tekemisen kulttuuri korostuu aikuisten perusopetuksessa.

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Aikuisten perusopetuksessa toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet tukevat oppilaitoksia toimintansa suuntaamisessa ja kehittämisessä. Ne velvoittavat opetuksen järjestäjää luomaan edellytykset periaatteiden toteutumiselle.

Oppiva ja kannustava yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Aikuisten perusopetusta tarjoava oppilaitos toimii oppivana sekä kaikkia jäseniään tasa-arvoisesti oppimiseen kannustavana ja oppimista tukevana yhteisönä. Oppivan yhteisön kehittymisen edellytys ja keskeisin työväline on dialogi. Tavoitteiden pohdiskelu ja oman työn säännöllinen arviointi ja kiireettömyys edistävät oppimista. Sitä vie eteenpäin myös yhteistyökumppaneilta sekä kehittämistyöstä, tutkimuksesta ja arvioinnista saadun tiedon hyödyntäminen. Pedagogisen johtamisen merkitys korostuu. Johtaminen kohdistuu erityisesti oppimisen edellytyksistä huolehtimiseen. Oppiva yhteisö luo edellytyksiä yhdessä ja toinen toisilta oppimiseen. Aikuisten perusopetuksen opettajilta ja ohjaustyötä tekeviltä edellytetään erityistä taitoa kannustaa ja motivoida oppijoita kohtaamaan oppimiseen, aiempaan opiskelutaustaan ja oppimiskokemuksiin sekä opiskelukieleen liittyvät haasteet. Jokaista kannustetaan löytämään omat voimavaransa ja vahvuutensa. Oppimaan oppimisen ohjauksella on tärkeä merkitys aikuisten perusopetuksessa. Oppivassa yhteisössä ymmärretään fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle. Siinä arvostetaan työhön syventymistä, sisukkuutta opiskelussa ja työn loppuun saattamista.

Yksilöt huomioiva joustavuus

Opiskelijoiden taustojen ja elämäntilanteiden moninaisuus edellyttää perusopetukselta joustavia rakenteita ja opetusjärjestelyjä sekä yksilöllistä opintojen ohjausta. Aikuisten perusopetus voi olla jatkumoa opiskelijan aiemmalle opiskelulle oppivelvollisten perusopetuksessa, muille suoritetuille opinnoille tai suomen kielen koulutukselle. Monella maahanmuuttajataustaisella opiskelijalla on opintoja myös omasta kotimaastaan. Opetuksen järjestämisessä ja opiskelussa otetaan huomioon opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat, kuten äidinkieli ja kulttuuri, uskonto tai katsomus, maahanmuuton syyt ja maassaoloaika, aikaisempi koulunkäynti sekä opetuskielen taito ja suomalaisen opiskelukulttuurin tuntemus. Opiskelijan omat opiskelutavoitteet otetaan huomioon ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma rakennetaan sen mukaan, millaisia opintoja opiskelija tarvitsee.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Koulu on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Erilaiset identiteetit, kielet sekä katsomukset ja uskonnot elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Oppiva yhteisö hyödyntää tietoisesti sekä oman ympäristön kulttuuriperintöä että kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Se antaa näkyvyyttä Suomessa eläville erilaisille vähemmistöille. Aikuisten perusopetuksessa kotikansainvälisyys on monitahoinen voimavara. Oppiva yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä ja kulttuuriympäristöjä sekä suhtautuu moninaisuuteen avoimesti ja myönteisesti. Se antaa kasvutilaa monikerroksisille identiteeteille. Se kehittää yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärtämystä, välittämistä ja vastuullista toimintaa. Opetus tukee opiskelijan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön että opiskelijan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Yksi kulttuurisen moninaisuuden ilmentymä on monikielisyys. Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Oppiva yhteisö keskustelee kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärtää kielen keskeisen merkityksen oppimisessa, vuorovaikutuksessa, yhteistyössä ja identiteetin rakentumisessa sekä yhteiskuntaan integroitumisessa ja kotoutumisessa. Eri kielten käyttö rinnakkain oppilaitoksen arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Myös jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytänteensä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Kielitietoisessa yhteisössä jokainen työntekijä, erityisesti opettaja, on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan opettajien yhteistyönä niin, että opiskelijat saavat kaikissa oppiaineissa myös tarvitsemaansa kielellistä tukea.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Kaikilla on yhteisössä oikeus turvalliseen opiskelu- ja työympäristöön. Yhteisön rakenteet ja käytännöt rakennetaan tukemaan koko yhteisön ja sen jokaisen jäsenen psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä hyvinvointia sekä arjen turvallisuutta. Riskien ja vaaratilanteiden ennaltaehkäisy on osa turvallisuutta. Tilojen, oppimisympäristöjen, opetusvälineiden ja -tilanteiden turvallisuudesta ja esteettömyydestä huolehditaan suunnitelmallisesti.

Hyvät sosiaaliset suhteet, arvostus sekä avoin vuorovaikutus ja ympäristön viihtyisyys luovat edellytyksiä työrauhalle. Kuulluksi ja kohdatuksi tuleminen luo turvallisuutta. Yhteisössä ei hyväksytä kiusaamista, väkivaltaa, seksuaalista häirintää, syrjintää eikä rasismia, ja niitä ennaltaehkäistään aktiivisesti. Epäasialliseen käytökseen puututaan. Oppilaitoksen opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle1[32].

Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta sekä varhaista ja riittävää tukea. Oppilaitos tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaamiseksi.

[32] Perusopetuslaki 29 §, muutettu lailla 163/2022

Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Yhteisö kannustaa opiskelijoita osallistumiseen ja kehittää osallistumista ja vaikuttamista edistäviä rakenteita ja toimintatapoja. Kokemus kuulumisesta yhteisöön sekä siinä kuulluksi ja arvostetuksi tulemisesta lisää opiskelun merkityksellisyyttä. Oppijan tulee olla oman oppimisensa, yhteiskuntaan integroitumisensa ja kotoutumisensa subjekti.

Opiskelijoita kannustetaan osallistumaan opetuksen suunnitteluun sekä oppilaitoksen mahdollisten toiminta- ja harrastusryhmien toimintaan. Opiskelijakunta tarjoaa yhden väylän opiskelijoiden osallistumiselle. Oppilaitoksen muut toimintamuodot kuten tukiopiskelijatoiminta, vapaaehtoistyö tai moninaiset kestävän kehityksen toimintamuodot täydentävät sitä. Yhteistyö eri hallintokuntien, kulttuurilaitosten, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. Yhteydet eri maissa toimivien oppilaitosten kanssa lisäävät globalisoituneessa maailmassa toimimisen taitoja.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Oppiva yhteisö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta mistään henkilöön liittyvästä tekijästä. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää yksilöllisten tarpeiden huomioonottamista sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille.

Oppiva yhteisö edistää arvoillaan ja käytänteillään sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. Yhteisö rohkaisee opiskelijoita tunnistamaan omat mahdollisuutensa sekä suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja kehittämällä ja valikoiden luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän kehityksen ekologiset, taloudelliset sekä sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Se toimii esimerkkinä vastuullisesta suhtautumisesta ympäristöön sekä rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Yhteisö luo jäsenilleen edellytyksiä hahmottaa menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välistä yhteyttä. Oppilaitosyhteisössä opiskelijat kehittävät taitoja arvioida oman elämäntapansa kestävyyttä ja tarvittaessa muuttaa sitä. He saavat kokemuksia yhteistyöstä hyvän tulevaisuuden rakentamisessa. Opiskelijat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävää arkea. Oppiva yhteisö rohkaisee opiskelijoita kohtaamaan avoimesti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opetus, opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta[33] sekä vahvistaa arjen taitoja. Oppimisympäristöt kannustavat vuovaikutukseen ja osallistumiseen sekä edistävät yhteisöllistä tiedon rakentamista ja myönteistä opiskeluilmapiiriä.

Oppimisympäristöjen kehittämisessä pyritään pedagogisesti monipuolisiin ja opiskelijan tarpeisiin vastaaviin kokonaisuuksiin. Oppimisympäristöjen tulee tukea aikaisempiin kokemuksiin perustuvaa tietopohjaa ja auttaa opiskelijaa löytämään tehokkaita tapoja täydentää ja kehittää osaamistaan sekä muuttaa tarvittaessa käsityksiään tai toimintamallejaan. Oppimisympäristöjen avulla luodaan mahdollisuuksia joustaviin yksilöllisiin ja yhteisöllisiin opiskelumahdollisuuksiin, luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista.

Oppimisympäristöjä kehitettäessä otetaan huomioon tiedot ja taidot, joita aikuisopiskelijoille on karttunut työssä, perhe-elämässä ja vapaa-aikana. Tieto- ja viestintäteknologia on olennainen osa monipuolisia oppimisympäristöjä. Sen avulla vahvistetaan opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisen työskentelyn taitoja sekä parannetaan mahdollisuuksia opiskelijoiden henkilökohtaisten opintopolkujen toteuttamiseen.

Suomen kielen oppimisessa koko kohdekielinen ympäristö tukee kielitaidon kehittymistä. Aikuisen kokemuksia arjen erilaisista kielenkäyttötilanteista - sosiaaliset verkostot, harrastukset, asioimiskontaktit - hyödynnetään opiskelussa. Opiskelijaa kannustetaan koulun ulkopuolisten sekä myös erilaisten digitaalisten ja interaktiivisten oppimisympäristöjen käyttöön kielitaidon vankentamiseksi.

Tilaratkaisujen kehittämisessä, suunnittelussa, toteutuksessa ja käytössä otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan tilojen ja kalusteiden muunneltavuus, hyvät ergonomiset, esteettiset, esteettömät ja akustiset olosuhteet sekä tilojen valaistus, sisäilman laatu, viihtyisyys, järjestys ja siisteys. Tilat, välineet ja materiaalit sekä kirjastopalvelut pyritään saamaan opiskelijoiden käyttöön niin, että ne tukevat myös omatoimista opiskelua. Koulun sisä- ja ulkotilojen lisäksi eri oppiaineiden opetuksessa hyödynnetään luontoa ja rakennettua ympäristöä. Kirjastot, liikunta- taide- ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä.

Työelämän, järjestöjen ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä tavoitteellisesti verkostoituen. Kulttuurisesti monimuotoisissa oppimisympäristöissä toimiminen tukee opiskelijoiden omaa kulttuuri-identiteettiä sekä vahvistaa osallisuutta, integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työllistymisen mahdollisuuksia.

[33] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä, jolloin ne edistävät opiskelijoiden fyysistä ja henkistä terveyttä ja hyvinvointia. Vastuullinen työskentely ja hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista ja turvallisuutta. Turvallista ja vastuullista työskentelyä harjoitellaan myös digitaalisissa oppimisympäristöissä. Olosuhteet suunnitellaan sellaisiksi, että toiminta on kestävän kehityksen tavoitteiden mukaista.

Opiskelijoita ohjataan käyttämään myös omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteitaan oppimisen tukena.

Työtavat

Työtapojen valinnan lähtökohtana ovat opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet sekä opiskelijoiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen opiskelijan oppimista. Työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuus antaa opiskelijoille mahdollisuuden osoittaa osaamistaan eri tavoin. Opetuksessa pyritään korjaamaan mahdollisia sukupuolittuneita tai stereotyyppisiä asenteita ja käytänteitä myös työtapojen valinnalla.

Aiemmin hankitun osaamisen hyödyntäminen ja käytännönläheisyys ovat olennaisia piirteitä aikuisten opetuksessa. Uusiin työ- ja opiskelumenetelmiin harjaantuminen on keskeinen osa opiskelua ja opiskelijaa rohkaistaan kokeilemaan erilaisia opiskelutapoja. Opetuksessa käytetään havainnollisia, arkielämän tilanteisiin liittyviä, kokeellisia ja elämyksellisiä työtapoja. Tiedonaloille ominaisten työtapojen käyttö edistää sekä jäsentyneiden tietorakenteiden muodostumista että taitojen omaksumista. Taiteellista ilmaisua, luovuudenharjoituksia ja omaa tekemistä yhdistetään joustavasti opetukseen.

Eriyttämisessä kiinnitetään huomiota opiskelun laajuuteen ja syvyyteen, työskentelyn rytmiin ja etenemiseen sekä erilaisiin oppimistapoihin. Eriyttämisen lähtökohta ovat opiskelijoiden tarpeet sekä mahdollisuus itse suunnitella opiskelua, valita erilaisia työskentelytapoja ja tarvittaessa myös edetä yksilöllisesti. Opiskelijoita ohjataan löytämään itselleen parhaiten soveltuvia työskentelytapoja. Eriyttämällä voidaan tukea opiskelijan itsetuntoa ja motivaatiota. Eriyttämisellä voidaan ennaltaehkäistä tuen tarpeen syntymistä.

Aikuisten perusopetuksessa opetus on kielitietoista. Erilaisten tekstien lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen ja tuottamisen taidot ovat keskeisiä. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimiselle. Suomen kielen ja muiden oppiaineiden opetusta voidaan järjestää osittain samanaikaisopetuksena, mikä vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa ja kielitaidon kehittymistä. Tällöin tulee varmistaa, että molempien oppiaineiden tai kurssien tavoitteet ja keskeiset sisällöt toteutuvat. Tässä keinoja ovat esimerkiksi opiskelijan itsenäinen työskentely, etätehtävät ja projektityöt.

Työtapojen valinnan perusteita ovat, että ne

- virittävät opiskelijan halun oppia ja ottaa vastuuta oppimisestaan sekä lisäävät opiskelijan luottamusta itseensä oppijana
- hyödyntävät aikuisen elämänkokemuksia sekä harjaannuttavat osaamista, josta on opiskelijalle hyötyä ja iloa

- tukevat opiskelijoiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa yhteisöllistä oppimista, edistävät sosiaalista joustavuutta ja kykyä toimia rakentavassa yhteistyössä sekä vastuun kantamista itsestä ja toisista
- rohkaisevat opiskelijoita monipuolisiin vuorovaikutustilanteisiin opetuskielellä ja muilla kielillä sekä rikastavat heidän sanavarastoaan ja ilmaisutaitojaan
- kehittävät tiedon hankkimisen, tuottamisen ja soveltamisen sekä tiedon luotettavuuden arvioimisen taitoja
- auttavat opiskelijaa tiedostamaan ja arvioimaan omaa oppimistaan, aktivoivat työskentelemään tavoitteellisesti sekä kehittävät ja monipuolistavat opiskelijan oppimisstrategioita ja taitoja soveltaa niitä uusissa tilanteissa
- mahdollistavat tarpeellisten tietojen ja taitojen oppimisen jatko-opintoja ja työelämää varten
- harjaannuttavat osallistumiseen, vaikuttamiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Opetuksen eheyttäminen on tärkeä osa aikuisten perusopetuksen oppimaan oppimista ja yhteiskuntaan integroitumista edistävää toimintakulttuuria. Eheyttämisen tavoitteena on tehdä mahdolliseksi opiskeltavien asioiden välisten suhteiden ja keskinäisriippuvuuksien ymmärtäminen. Opetuksen eheyttäminen kannustaa opiskelijoita yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja sekä jäsentämään niitä mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kokonaisuuksien tarkastelu ja tiedonaloja yhdistelevät, tutkivat työskentelyjaksot ohjaavat opiskelijoita soveltamaan tietojaan ja tuottavat kokemuksia osallistumisesta tiedon yhteisölliseen rakentamiseen. Opiskelijat voivat näin hahmottaa koulussa opiskeltavien asioiden merkitystä oman elämänsä ja yhteisön sekä yhteiskunnan ja ihmiskunnan kannalta. Samalla he saavat aineksia maailmankuvansa laajentamiseen ja jäsentämiseen.

Opetuksen eheyttäminen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista jäsentämistapaa, jossa todellisen maailman ilmiöitä ja teemoja tarkastellaan kokonaisuuksina eri oppiaineiden opetuksessa ja erityisesti oppiainerajat ylittäen.

Eheyttämistä voidaan toteuttaa

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- käyttämällä samanaikaisopetusta
- toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä ja -viikkoja, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja
- suunnittelemalla ja toteuttamalla eri oppiaineiden yhteistyönä monialaisia oppimiskokonaisuuksia, joihin voi sisältyä edellä mainittuja eheyttämistapoja.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelun lähtökohtana ovat aikuisten perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet. Oppimiskokonaisuudet ilmentävät koulun toimintaa oppivana ja kannustavana yhteisönä. Ne edistävät opiskelijoiden integroitumista yhteiskuntaan ja maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kotoutumista sekä vahvistavat erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään paikallisia olosuhteita ja mahdollisuuksia. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat hyvän tilaisuuden koulun ja muun yhteiskunnan väliselle yhteistyölle. Käsiteltävien asioiden paikallisuus, ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys luovat lisämotivaatiota opettajille, opiskelijoille ja koulun ulkopuolisille yhteistyökumppaneille. Oppimiskokonaisuudet suunnitellaan riittävän pitkäkestoisiksi, jotta opiskelijoilla on aikaa syventyä oppimiskokonaisuuksien sisältöön sekä työskennellä tavoitteellisesti, monipuolisesti ja pitkäjänteisesti. Oppimiskokonaisuuksien teemat ja toteutustavat päätetään paikallisesti. On suotavaa, että aikuisten perusopetuksessa toteutetaan ainakin yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet edellyttävät yhteistyötä oppiaineiden kesken sekä koulun muun toiminnan hyödyntämistä kokonaisuuksien toteuttamisessa. Oppimiskokonaisuuksien sisällöiksi etsitään toimintakulttuurin periaatteiden mukaisia, oppiaineiden ja opettajien väliseen yhteistyöhön soveltuvia teemoja, joiden opiskelussa hyödynnetään eri oppiaineille ominaisia tarkastelutapoja, käsitteitä ja menetelmiä. Oppimiskokonaisuuksiin kuuluvan oppimisen arviointi on osa eri oppiaineisiin sisältyvää arviointia.

Opiskelijoiden mukanaolo suunnittelussa on välttämätöntä, sillä oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on käsitellä toiminnallisesti opiskelijoiden kokemusmaailmaan kuuluvia ja sitä avartavia asioita. Opiskelijan näkökulmasta monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteena on

- vahvistaa opiskelijoiden osallisuutta ja tarjota mahdollisuuksia olla mukana opiskelun tavoitteiden, sisältöjen ja työskentelytapojen suunnittelussa
- nostaa esiin opiskelijoiden merkityksellisiksi kokemia kysymyksiä sekä luoda tilaisuuksia asioiden edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen yhteisvoimin
- tarjota mahdollisuuksia yhdistää koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opiskeluun
- vahvistaa arjen osaamisen harjoittelua ja antaa tilaa älylliselle uteliaisuudelle, elämyksille ja luovuudelle sekä haastaa monenlaisiin vuorovaikutus- ja kielenkäyttötilanteisiin
- harjaannuttaa kestävän elämäntavan mukaista toimijuutta
- innostaa opiskelijoita toimimaan yhteisöä ja yhteiskuntaa rakentavalla tavalla.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet (MOK) ovat opetusta eheyttäviä ja oppiaineiden yhteistyöhön perustuvia opiskelujaksoja. Niiden tehtävänä on vahvistaa kasvua ihmisenä ja vastuullisena yhteiskunnan jäsenenä. Niiden toteuttamisen tulee ilmentää oppilaitoksen arvoja ja oppimiskäsitystä. Oppimiskokonaisuudet konkretisoivat aikuisten perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita ja tukevat laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

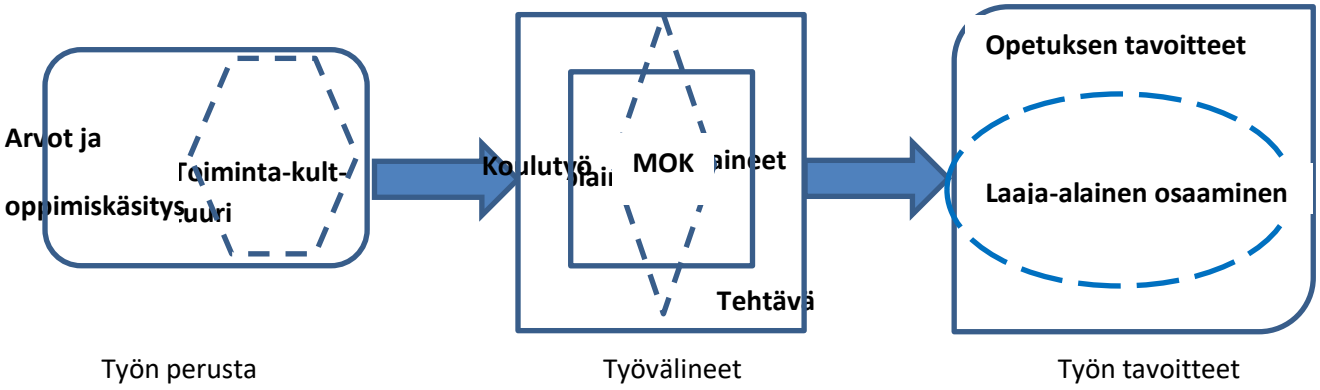

4.5 Paikallisesti päätetyt asiat

Toimintakulttuurin pohdinta on keskeinen osa opetussuunnitelmatyötä ja samalla toiminnan kehittämistä. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten opiskelijat ja muut toimijat osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että oppilaitoskohtaisesti kuvataan ja/tai päätetään
Menettelyt, joilla turvataan opiskelijoiden ja koulun muun henkilökunnan osallistuminen oppilaitoksen toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen:

- *opiskelijoiden osallistuminen oppilaitoksen toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen turvataan riittävällä opinto- ja ryhmänohjauksella sekä avoimella toimintakulttuurilla, joka kannustaa opiskelijoita osallistumaan koulun toimintaan*
- *oppilaitoksen henkilöstön osallistuminen oppilaitoksen toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen turvataan järjestämällä riittävä määrä aikuisten perusopetukseen keskittyviä kokouksia, tiimityöskentelyllä ja yhteistyöllä eri toimijoiden kanssa*

Toimintakulttuurin kehittämisen painopisteet ovat

- *aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksen kehittäminen*
- *koulupolun sujuvoittamisen kehittäminen ja perusopetuksen rakenteen vahvistaminen*
- *perusopetuksen opiskelijoiden digitaitojen parantaminen*

Oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaa ja kehittämistä ohjaavat paikalliset painotukset:

- *oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaa ja kehittämistä ohjaavat mahdolliset painotukset perustuvat em. toimintakulttuurin kehittämisen mahdollisiin painopiste-alueisiin*

Keinot, joilla tuetaan vieraskielisten opiskelijoiden opetuskielen hallintaa osana kielitietoista toimintakulttuuria

- *tarjoamalla riittävä määrä laadukasta suomen kielen opetusta*
- *huomioimalla vieraskielisyys, kiinnittämällä huomiota kielitietoiseen opetukseen kaikissa oppiaineissa ja tukemalla eri tiedonalojen kielen kehittymistä*
- *huomioimalla vieraskielisyys opiskelijan ohjauksessa*
- *tarjoamalla riittävä määrä laadukasta ryhmän- ja opinto-ohjausta*

Jos opetukseen päätetään sisällyttää monialaisia oppimiskokonaisuuksia, opetussuunnitelmassa päätetään, mitkä ovat monialaisten oppimiskokonaisuuksien teemat ja toteuttamistavat sekä keskeiset koulun ulkopuoliset yhteistyökumppanit oppimiskokonaisuuksittain sekä miten oppimiskokonaisuuksien toteuttamista seurataan, arvioidaan ja kehitetään. Tällöin päätetään myös, miten monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteutuksessa tarvittava yhteistyö ja työnjako toteutetaan ja miten huolehditaan siitä, että mahdollisimman monet oppiaineet osallistuvat monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutukseen. Opetussuunnitelmassa voidaan myös päättää, mikä on se menettelytapa, jolla lukuvuoden aikana voidaan sopia jonkun uuden, tärkeäksi koetun monialaisen oppimiskokonaisuuden toteuttamisesta

Tampereen aikuislukiossa ja Tampereen seudun ammattioppilaitoksessa monialaisia kokonaisuuksia voidaan toteuttaa. Mahdollisia monialaisten opintojen teemoja voivat olla esimerkiksi

- *työ ja ammatit sekä yrittäjyys*
- *kierrätys ja kestävä kehitys*
- *terveys, terveelliset elämäntavat ja liikunta*
- *media ja kulttuuri*
- *käden taidot ja luova ilmaisu*
- *vapaaehtoistyö*

Muutkin teemat, esimerkiksi opiskelijoiden, henkilöstön ja yhteistyötahojen ideoiden ja aloitteiden pohjalta syntyvät, ovat mahdollisia. Näistä päätetään erikseen oppilaitosten lukuvuosisuunnitelmissa.

Mahdollisia monialaisten opintojen toteuttamistapoja ovat esimerkiksi

- *saman teeman opiskeleminen kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti, mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan myös osittain tai kokonaan samanaikaisopetuksena*
- *toiminnalliset aktiviteetit, kuten teemapäivät tai -viikot, erilaiset tapahtumat ja opintokäynnit*

Muutkin toteutustavat ovat mahdollisia. Opiskelijoiden, henkilöstön sekä koulun yhteistyötahojen aloitteiden ja ideoiden pojalta voidaan myös toteuttaa uusi, tärkeäksi koettu tai ajankohtainen monialainen kokonaisuus. Tällöin uusi idea tuodaan opettajankokoukseen ja/tai koulun johtoryhmään, jossa sen toteutuksesta ja toteutusvastuun jakautumisesta sovitaan.

Mahdolliset monialaiset kokonaisuudet toteutetaan yhteistyönä, johon osallistuu oppilaitoksen henkilökuntaa, eri aineiden opettajia sekä opiskelijoita. Työnjako sovitaan opettajankokouksen tai johtoryhmän kokoontumisen yhteydessä. Huolehditaan siitä, että perusopetuksen eri oppiaineet ovat mukana kokonaisuuksissa vuorotellen, jolloin mahdollisimman monet oppiaineet osallistuvat mahdollisten monialaisten kokonaisuuksien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Monialaisia kokonaisuuksia seurataan, arvioidaan ja kehitetään keräämällä palautetta opiskelijoilta, opettajilta ja yhteistyötahoilta.

Toimintakulttuuria tai sen kehittämistä koskevat paikalliset painotukset kirjataan oppilaitoskohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Opetussuunnitelmaan voidaan myös liittää monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamista tukevia yhteistyösitoumuksia koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

5 Ohjaus, oppimisen ja opiskelun tuki, opiskeluhuolto ja kurinpidollisten keinojen käyttö

5.1 Ohjaus

Ohjauksen tavoitteet

Ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijoita siten, että heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan. Opiskelijan kokonaisvaltainen ohjaus on koko oppilaitoksen yhteinen tehtävä. Ohjauksen tavoitteena on lisätä opiskelijan oppimisvalmiuksia ja oppimaan oppimisen taitoja sekä ymmärtämystä omien valintojen ja toiminnan seurauksista. Samalla opiskelijan elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidot kehittyvät. Ohjauksella tuetaan opiskelijan taitoa arvioida realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa. Ohjauksella lisätään myös hyvinvointia ja ehkäistään ennalta opintojen keskeyttämistä.

Ohjauksen tavoitteena on vahvistaa ja tukea opiskelijaa niin, että hän osaisi tehdä itseään koskevia elämänuraa, koulutusta ja työllistymistä koskevia ratkaisuja ja valintoja. Ohjauksen avulla opiskelija saa opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Lisäksi hän saa monipuolisen kuvan koulutusmahdollisuuksista, ammateista ja työelämästä jatkosuunnitelmiensa tueksi. Opiskelijaa tulee ohjata käyttämään erilaisia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutukseen ja ammatinvalintaan liittyvät tietolähteet, osaa etsiä tietoa sekä käyttää niitä jatko-opintoihin hakeutumisen tukena.

Ohjauksen tulee tukea kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvia ja maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Ohjauksessa tehdään myös konkreettinen jatko-opintosuunnitelma ja/tai urasuunnitelma, jossa otetaan huomioon opiskelijan pitkän aikavälin tavoitteet. Jos kyseessä on kotoutuja, työllistymistä ja perusopetuksen jälkeistä jatkosuunnitelmaa tukevat toimet kulkevat kotoutumisprosessin mukana koulutukseen hakeutumisesta aina mahdolliseen jälkiohjaukseen saakka.

Ohjauksen toteuttaminen

Ohjaus perustuu opiskelijan tarpeisiin ja tavoitteisiin ja sen sisällöt vaihtelevat näiden mukaisesti. Opiskelijan aikuisuuden arvostaminen on ohjauksen onnistumisen perusedellytys. Aikaisempien opintojen ja myös muualla kuin koulutuksessa hankittujen tietojen ja taitojen tunnistaminen vaativat erityistä paneutumista. Puutteelliset perustiedot ja -taidot voivat olla aikuiselle opiskelijalle sekä elämänhallintaa haittaava että itsetuntoon vaikuttava tekijä. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja sen ylläpitäminen vaativat ohjaajalta syventymistä yksilöllisesti kunkin opiskelijan tilanteeseen.

Opinnot voidaan suunnitella myös siten, että opiskelija suorittaa samanaikaisesti eri vaiheiden kursseja. Jos opiskelijan on tarkoituksenmukaista suorittaa vain lukutaito- ja/tai alkuvaiheen opintoja, hänet voidaan ohjata tämän jälkeen muuhun soveltuvaan koulutukseen.

Ohjauksessa otetaan huomioon opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä opintojen lisäksi myös arjenhallintaa sekä mahdollisesti elämäntilanteeseen ja terveyteen liittyviä seikkoja. Opintojen alkuvaiheessa ohjauksen keskeisenä tehtävänä on auttaa opiskelijaa motivoitumaan ja suuntautumaan opiskeluun sekä oppijan rooliin. Orientoituminen opintoihin ja opiskeluprosessin jatkuvuuden takaaminen vaativat monipuolista ja pitkäjänteistä ohjausta ja tukea.

Ohjaustoiminta järjestetään henkilökohtaisena, pienryhmä- ja ryhmämuotoisena ohjauksena. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelijan tulee voida keskustella opintoihin, koulutus- ja ammatinvalintoihin sekä tulevaisuuteen ja elämäntilanteeseen liittyvistä kysymyksistä. Aikuisten perusopetukseen sisältyy myös erillisiä ohjauksen kursseja, joilla vahvistetaan opiskelijoiden työelämätietoja ja -taitoja sekä muiden ohjauksen tavoitteiden saavuttamista. Opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan voi sisältyä myös opiskelujaksoja muissa oppilaitoksissa sekä työelämään tutustumista.

5.2 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Aikuisten perusopetuksessa opiskelijalle on laadittava henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.[34] Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ohjaa opiskelijan tiedollista ja taidollista kehittymistä koko opintojen ajan. Suunnitelmassa jäsennetään opiskelun tavoitteet ja arvioidaan niiden saavuttamiseen kuluva aika yhdessä opiskelijan kanssa. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman tulee perustua opiskelijan valmiuksiin, aiemmin opitun tunnistamiseen sekä opiskelun tavoitteisiin. Opiskelijan opiskeluhistoria ja elämäntilanne, erityisesti aikaisemmat opintosuoritukset ja oppimiskokemukset tulee ottaa huomioon henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa laadittaessa.

[34] Perusopetuslaki (628/1998) 46 §, muutettu lailla 1507/2016

Aikuisten perusopetuksessa tulee perusopetuslain 46 §:n mukaan opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suoritetut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tunnistaa ja tunnustaa. Opiskelijan lähtötaso on määriteltävä ja opetuksen järjestäjän ja opiskelijan on yhdessä laadittava opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään

- aikaisempi koulutus Suomessa ja/tai muualla, erityisesti aikaisemmin suoritetut perusopetuksen opinnot ja mahdollisesti opintoja korvaava työkokemus tai muu kokemus
- suomen/ruotsin kielen taito ja muu kielitaito sekä kielenopiskeluvalmiudet
- hyväksi luettavat kurssit ja/tai oppimäärät
- aikuisten perusopetuksen aloitusvaihe (lukutaitovaihe, muu alkuvaihe vai päättövaihe)
- suoritettavat kurssit
- mahdolliset muissa oppilaitoksissa toteutettavat opiskelu- ja/tai tutustumisjaksot ja/tai työelämään tutustumisjaksot
- arvioitu opiskeluaika
- opiskeluolosuhteet, opintojen suorittamistavat ja mahdolliset erityiset opetusjärjestelyt
- opiskeluvalmiudet ja mahdollinen tuen tarve
- jatko-opinto- ja urasuunnitelma.

Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon opiskelijalle mahdollisesti aiemmin tehty henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen toteutuminen. Opetuksen järjestäjän osalta henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnasta vastaavat opinto-ohjaaja ja opettajat yhteistyönä. Suunnitelmaan voi sisältyä opiskelujaksoja myös muissa oppilaitoksissa kuten ammatillisessa oppilaitoksessa.

Jos opiskelija siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestämään opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava opiskelijan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa ja suoritettuja opintoja koskevat tiedot uudelle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle.[35]

Suunnitelman laatimisessa ja seurannassa tehdään tarpeen mukaan moniammatillista yhteistyötä. Opiskelijan taustasta riippuen hänen asioitaan saattavat hoitaa oppilaitoksen edustajien lisäksi eri viranomaiset. Yhteistyö voi olla tarpeiden ja erityisryhmien mukaan muotoutuvaa maahanmuuttajien kotoutumisprosessin tukemista, romanijärjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä, opiskelun tukemista sosiaalityöntekijöiden tai vankilahenkilökunnan kanssa tahi muiden toimijoiden ja tukiverkkojen kanssa tehtävää yhteistyötä.

Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä on hyvä ottaa huomioon opiskelijalle mahdollisesti työ- ja elinkeinotoimistossa tai kunnassa tehty kotoutumissuunnitelma tai rangaistuslaitoksessa tehty rangaistusajansuunnitelma. Alkukartoituksen perusteella laadittu kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajien yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä

[35] Perusopetuslaki (628/1998) 46 §, muutettu lailla 1507/2016

ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajien mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää heidän mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan.

Aikuisten perusopetukseen kuuluvia opintoja voi suorittaa omassa oppilaitoksessa, muissa oppilaitoksissa tai muualla. Opiskelu- ja tiedonhankintataitojen jatkuva harjaannuttaminen on aktiivisen ja tavoitteellisen toiminnan edellytys. Näitä taitoja koskevat tavoitteet määritellään opiskelusuunnitelmassa oppiainekohtaisten tiedollisten ja taidollisten tavoitteiden lisäksi.

Opiskelusuunnitelmaa ja sen toteutumista seurataan ja arvioidaan yhdessä opiskelijan sekä mahdollisesti muiden hänen asioitaan hoitavien tahojen kanssa. Opiskelijan tilanteen muuttuessa suunnitelma tulee saattaa ajan tasalle vastaamaan muuttunutta tilannetta. Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, miten hän voi saada tukea ohjaustoimintaan osallistuvilta henkilöiltä ja mitkä ovat heidän tehtävänsä ohjauksen kokonaisuudessa.

Opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti.[36]

5.3 Oppimisen ja opiskelun tuki

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään opiskelijoiden iän ja edellytysten mukaisesti.[37] Tämä on lähtökohta järjestettäessä myös aikuisten perusopetusta, jossa opiskelee hyvin eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteissa olevia opiskelijoita. Opetus ja tuki järjestetään ottaen huomioon sekä kunkin opiskelijan että opetusryhmän erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehitystarpeet. Oppimisen ja opiskelun tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Jokaisella opiskelijalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä. Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia.

Tuen tarpeen taustalla voi olla esimerkiksi kielellinen, matemaattinen, motorinen tai tarkkaavaisuuden häiriö. Opiskelijalla voi olla tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen, traumaattisiin kokemuksiin tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Opetuksen eriyttäminen on ensisijainen keino ottaa huomioon opiskelijoiden erilaisuus. Työskentelyssä tulee ottaa huomioon kaikkien opiskelijoiden edellytykset ja tarpeet. Näitä ovat oppimisen erilaiset lähtökohdat, opiskelijoiden kieli- ja kulttuuritausta sekä opetuskielen osaamisen taso. Opiskelijaa autetaan ymmärtämään opetuksen tavoitteet ja merkitys. Opiskelijoille annetaan onnistumista edistävää ohjausta ja tukea. Koulun toimintakulttuuria kehitetään sellaiseksi, että se edistää koulun henkilöstön ja opiskelijoiden välistä sekä opiskelijoiden keskinäistä yhteistyötä ja vertaisoppimista.

---

[36] Perusopetuslaki (628/1998) 46 §, muutettu lailla 1507/2016
[37] Perusopetuslaki (628/1998) 3 § 2 mom.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Tuen tarpeen tunnistaminen pohjautuu opiskelijan omiin, opettajien ja muun henkilöstön havaintoihin. Opiskelija voidaan ohjata selvittämään tuen tarvettaan myös koulun ulkopuolisten tahojen avulla. Koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta opiskelijalle tarkastellaan. Tämän pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa opiskelijalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon opiskelijalle aiemmin annettu tuki.

Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan omat voimavaransa, oppimiseen liittyvät vahvuutensa ja kehittymistarpeensa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää opiskelijan oppimisen valmiuksiin, oppimaan oppimisen kehittämiseen ja mahdollisuuteen ottaa vastuuta omasta opiskelustaan, sen suunnittelusta, tavoitteenasettelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opettaja arvioi ja antaa kannustavaa palautetta opiskelijoidensa edistymisestä sekä suunnittelee opetuksen, oppimisympäristöt ja mahdolliset tukitoimet.

Tukimuotoina voivat olla opetuksen eriyttäminen, opintojen painottaminen opiskelijan tarpeiden mukaan, monipuolinen opinto-ohjaus ja opiskeluhuolto. Opiskelija ohjataan mahdollisuuksien mukaan muiden toimijoiden tukitoimien piiriin. Eri oppiaineille ominaisten opiskelustrategioiden ja monipuolisten työtapojen käyttö edistävät oppimista. Opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan kirjataan tarvittavat yksilölliset tukitoimet ja tuki eri oppiaineissa. Työskentelyssä ja arvioinnissa tulee käyttää menetelmiä, joiden avulla opiskelija kykenee mahdollisimman hyvin osoittamaan osaamisensa.

Aikuisten perusopetuksessa opiskelu voidaan järjestää perusopetuslain 628/1998 pykälän 18a tarkoittamissa tilanteissa myös toisin kuin perusopetuslaissa säädetään[38], jos

1) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai
2) se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä.

Opiskelija voi tehdä opetuksen järjestäjälle hakemuksen poikkeavista opetusjärjestelyistä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Alle 18-vuotiaan opiskelijan osalta hakemuksen voi tehdä huoltaja tai muu laillinen edustaja. Opetuksen järjestäjän on tehtävä päätös poikkeavista opetusjärjestelyistä.

5.4 Opiskeluhuolto

Tässä luvussa määrätään opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta (perusopetuslaki (477/2003) 14 § ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)). Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaisia

[38] Perusopetuslaki 18a §

käsitteitä opiskeluhuolto, opiskelija, oppilaitos sekä opetuksen järjestäjä. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (377/2022)).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia sovelletaan opiskelijoihin, jotka opiskelevat perusopetuksen koko oppimäärää aikuisten perusopetuksen perusteiden mukaan (tutkintotavoitteiset opiskelijat). Opetuksen järjestäjällä tulee olla lain edellyttämä opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma. Opiskeluhuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin samoja periaatteita kuin oppivelvollisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määrätään (Määräys 104/011/2014).

Opiskeluhuollon tarkoituksena on varmistaa opiskelijoiden yhdenvertainen mahdollisuus oppimiseen ja hyvinvointiin sekä huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista ja opiskeluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Tavoitteena on ongelmien ehkäisy ja tarvittavan tuen järjestäminen mahdollisimman varhain. Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteisöllisenä ja yksilökohtaisena opiskeluhuoltona.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on kaikkien oppilaitosyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä.

Lisäksi opiskelijoilla on oikeus opiskeluhuoltopalveluihin, joita ovat koulu- ja opiskeluterveydenhuoltopalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §). Opiskelijalla on oikeus saada maksutta opiskeluhuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää, lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §). Opiskeluhuoltopalvelut järjestetään ensisijaisesti lähipalveluna, jolle koulutuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat. Opiskeluterveydenhuollon palveluja voidaan järjestää myös keskitetysti opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä. Tällöinkin palvelun on oltava helposti opiskelijoiden saavutettavissa. (Terveydenhuoltolaki 15 a § (378/2022) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (377/2022))

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)). Järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §). Opiskeluhuoltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitosten ja opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)). Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman valmistelussa (terveydenhuoltolaki 15 a § (378/2022)).

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma korvaa opiskeluhuollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhuoltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä oppilaitoskohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhuoltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista oppilaitoksissa seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)). Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatiminen kuvataan tarkemmin luvussa 5.6 Paikallisesti päätettävät asiat ja koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma.

5.5 Kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat toimintakulttuurin kehittäminen, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle.

Opiskelijalle voidaan kurinpidollisena keinona antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi.[39]

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.[40] Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestyssääntöjen toteutumista.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokaisella sen alaisella koululla on käytössään kurinpitomenettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Se voidaan laatia kokonaisuudessaan oppilaitosten yhteisenä tai siten, että suunnitelman rakenne ja keskeiset toimintatapalinjaukset ovat yhteisiä ja suunnitelma täsmennetään oppilaitoskohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että kurinpitokeinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Kurinpidollisia keinoja ei saa käyttää opiskelijoita häpäisevällä tai loukkaavalla tavalla.

5.6 Paikallisesti päätetyt asiat

Ohjauksen, oppimisen ja opiskelun tuen, opiskeluhuollon sekä kurinpidollisten keinojen käytännöistä päätettäessä kiinnitetään huomiota siihen, että ratkaisut tukevat opetuksen tavoitteiden saavuttamista sekä oppimaan oppimisen ja yhteiskuntaan integroitumisen toimintakulttuuria. Oppilaitoskohtaiset ratkaisut, työn- ja vastuunjako sekä muu käytännön toteutus täsmennetään oppilaitoskohtaisissa opetussuunnitelmissa ja/tai lukuvuosisuunnitelmassa opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Ohjaus
Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa seuraavat seikat:

[39] Perusopetuslaki 46 §, muutettu lailla 1507/2016
[40] Perusopetuslaki 29 §, muutettu lailla 1267/2013

- ohjauksen tavoitteet ja toteuttaminen
- ohjaukseen osallistuvat henkilöt sekä heidän tehtävänsä ja keskinäinen työnjakonsa
- henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnan, seurannan ja arvioinnin käytänteet
- yhteistyötahot sekä yhteistyön tavoitteet ja käytännön järjestäminen ohjaukseen liittyvissä kysymyksissä muiden oppilaitosten, viranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa
- ohjauksesta tiedottaminen.

Ohjaus alkuvaiheessa

Opinto-ohjaus on ammatinvalintaa, opiskelua, oppimista, ammatillista kasvua ja jatkosijoittumista tukevaa toimintaa. Opiskelijoita ohjataan ja heidän opintojensa onnistumista ja tavoitteiden saavuttamista tuetaan ja seurataan opintojen kaikissa vaiheissa ja jatkosuunnitelmien tekemisessä. Opinto-ohjauksen sisällöt vaihtelevat opintopolun eri vaiheissa. Opinto-ohjaus voi olla ryhmä-, pienryhmä- ja yksilöohjausta.

Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa luo perustan opintojen suunnittelulle, ohjaukselle sekä henkilö- kohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laadinnalle. HOPSin laadintaan osallistuvat yhdessä opiskelijan kanssa opettaja/t sekä tarvittaessa opinto-ohjaaja.

Tredussa HOPSin laadintaan osallistuvat yhdessä opiskelijan kanssa opettaja/t sekä tarvittaessa opinto-ohjaaja ja sosiaaliohjaaja.

Ohjauksen tavoitteet ja toteuttaminen

- *ohjauksessa tuetaan opiskelijan oppimaan oppimista, opintoja, jatkopolkujen valintaa, uravalintaa ja yhteiskuntaan integroitumista*
- *ohjausta järjestetään ryhmäopetuksena, pienryhmäohjauksena sekä yksilöohjauksena*
- *ohjaukseen osallistuvat henkilöt sekä heidän tehtävänsä ja keskinäinen työnjakonsa:*
    - *osallistuvat opettajat, ryhmänohjaajat, opinto-ohjaaja.*
    - *Tredussa osallistuvat opettajat, ryhmänohjaajat, opinto-ohjaaja ja sosiaaliohjaaja.*
    - *opettajat ohjaavat opiskelijoiden oppimista eri oppiaineissa ja koulun yleisissä käytänteissä.*
    - *ryhmänohjaaja seuraa opintojen edistymistä ja poissaoloja. Ryhmänohjaajan tehtävänä on huolehtia osaltaan huoltajan ja koulun välisestä yhteistyöstä.*
    - *ryhmänohjaaja ja/tai opinto-ohjaaja laatii yhdessä opiskelijan kanssa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) ja seuraa sen toteutumista.*
    - *Tredussa ryhmänohjaaja sekä tarvittaessa opinto-ohjaaja laatii yhdessä opiskelijan kanssa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) ja seuraa sen toteutumista.*
    - *opinto-ohjaajan tehtävänä on huolehtia jatko-opintoihin ohjauksesta ja perehdyttää opiskelija sähköisiin hakujärjestelmiin. Opinto-ohjaajan tehtävänä on huolehtia osaltaan huoltajan ja koulun välisestä yhteistyöstä.*

    - *sosiaaliohjaaja tukee opiskelijan jatkosuunnitelman toteutumista.*
- *henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnan, seurannan ja arvioinnin käytänteet*
    - *opiskelijan opinto-ohjelma määräytyy lukuvuosittain valtakunnallisen tuntijaon, kurssitarjonnan ja henkilökohtaisten valintojen mukaisesti. Aiempien opintojen ja aiemmin omaksutun osaamisen hyväksilukeminen tehdään opintojen alkaessa, opiskelun aikana omaksutun osaamisen hyväksilukeminen tehdään aina tarpeen mukaan opintojen edetessä. HOPSissa määritellään oppimisen tavoitteet, opiskelun ajoittaminen ja opintojen suorittamiseen liittyvät yksilölliset järjestelyt sekä opintojen arviointi. HOPSin toteutumista seurataan ja tarvittaessa suunnitelmaa tarkennetaan ja muutetaan yhdessä opiskelijan kanssa.*
- *yhteistyötahot sekä yhteistyön tavoitteet ja käytännön järjestäminen ohjaukseen liittyvissä kysymyksissä muiden oppilaitosten, viranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa*
    - *yhteistyötä tehdään työvoimaviranomaisten, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden viranomaisten ja jatko-opintoja järjestävien oppilaitosten, kolmannen sektorin sekä työelämän edustajien kanssa opiskelijan suostumuksella sekä tarvittaessa alaikäisten opiskelijoiden vanhempien kanssa*
    - *Tredu panostaa henkilökohtaiseen ja ryhmäopinto-ohjaukseen ja opiskelijahuoltoon sekä ns. nivelvaiheyhteistyöhön, jolla pyritään varmistamaan oikea tieto toisen asteen koulutuksesta ja sen mahdollisuuksista.*
- *ohjauksesta tiedottaminen*
    - *ohjauksesta tiedotetaan opiskelun alkuvaiheessa, opintojen aikana, päättö- ja nivelvaiheessa ryhmänohjaajan tunneilla, henkilökohtaisissa ohjaustilanteissa ja sähköisesti Wilman välityksellä*
    - *ohjauksen ja erityisohjauksen sisällöt nuorten ja aikuisten koulutuksissa on kuvattu Tredun opiskelijapalveluiden toimintasuunnitelmassa*

Ohjaus päättövaiheessa

Päättövaiheen ohjaussuunnitelma on liitteenä 5.
Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa seuraavat seikat:

Ohjauksen tavoitteet ja toteuttaminen
- *tukea opiskelijan opintoja, uravalintaa ja yhteiskuntaan integroitumista*
- *ohjausta järjestetään luokkaopetuksena, pienryhmäohjauksena, henkilökohtaisena ohjauksena monimuoto-ohjauksena ja opintokäynteinä*

Ohjaukseen osallistuvat henkilöt sekä heidän tehtävänsä ja keskinäinen työnjako
- *ohjaukseen osallistuvat aineenopettajat, ryhmänohjaaja ja opinto-ohjaaja*
- *Tredussa ohjaukseen osallistuvat aineenopettajat, ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja ja sosiaaliohjaaja*
- *aineenopettajat ohjaavat opiskelijoiden oppimista omassa aineessaan ja koulun yleisissä käytänteissä.*
- *mahdollinen ryhmänohjaaja seuraa opintojen edistymistä ja poissaoloja. Ryhmänohjaajan tehtävänä on huolehtia osaltaan huoltajan ja koulun välisestä yhteistyöstä.*

- *Tampereen aikuislukiossa opinto-ohjaaja laatii yhdessä opiskelijan kanssa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja seuraa sen toteutumisesta. Opinto-ohjaajan tehtävänä on huolehtia jatko-opintoihin ohjauksesta ja perehdyttää opiskelija sähköisiin hakujärjestelmiin. Opinto-ohjaajan tehtävänä on huolehtia osaltaan huoltajan ja koulun välisestä yhteistyöstä.*
- *Tredussa ryhmänohjaaja sekä tarvittaessa opinto-ohjaaja laatii yhdessä opiskelijan kanssa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) ja seuraa sen toteutumista.*
- *Tredussa sosiaaliohjaaja tukee opiskelijan jatkosuunnitelman toteutumista*

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja opinto-ohjelman keskeinen sisältö sekä suunnitelman laadinnan, seurannan ja arvioinnin käytänteet

- *opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Opiskelijan opinto-ohjelma määräytyy lukuvuosittain valtakunnallisen tuntijaon, kurssitarjonnan ja henkilökohtaisten valintojen mukaisesti. Aiempien opintojen hyväksilukeminen tehdään opintojen alkaessa.*
- *opiskelusuunnitelmaa tarkistetaan ja sitä on mahdollista muuttaa tarpeen mukaan lukuvuoden aikana.*
- *opiskelijan opinto-ohjelman edistymistä seurataan jatkuvana seurantana aineenopettajien, ryhmänohjaajan ja opinto-ohjaajan toimesta.*

Yhteistyötahot sekä yhteistyön tavoitteet ja käytännön järjestäminen ohjaukseen liittyvissä kysymyksissä muiden oppilaitosten, viranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa

- *yhteistyötä tehdään työvoimaviranomaisten, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden viranomaisten ja jatko-opintoja järjestävien oppilaitosten kanssa opiskelijan suostumuksella.*
- *Tredussa yhteistyötä tehdään työvoimaviranomaisten, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden viranomaisten ja jatko-opintoja järjestävien oppilaitosten, kolmannen sektorin sekä työelämän edustajien kanssa opiskelijan suostumuksella sekä tarvittaessa alaikäisten opiskelijoiden vanhempien kanssa*
- *yhteistyön sisällöistä sovitaan yhdessä opiskelijan ja yhteistyötahojen kanssa.*

Oppimisen ja opiskelun tuki

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa seuraavat seikat:

- miten tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus ja tukitoimet järjestetään käytännössä
- mikä on henkilöstön keskinäinen yhteistyö, vastuut ja työnjako tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- miten tukimahdollisuuksista tiedotetaan opiskelijoille.

Alkuvaihe

Miten tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus ja tukitoimet järjestetään käytännössä

- *Tredussa opettaja arvioi opiskelijan tuen tarpeen (yhdessä opiskelijan sekä huoltajan kanssa), antaa tarvittaessa tukiopetusta ja konsultoi muuta opetus- ja ohjaushenkilöstöä tuen antamisessa.*

Miten tukimahdollisuuksista tiedotetaan opiskelijoille

- *Opiskelijoita tiedotetaan opintojen alussa sähköisen tai paperisen Opiskelijan oppaan kautta, jossa on tärkeää tietoa oppilaitoksesta, opinnoissa etenemisestä, järjestyssäännöistä sekä opiskelijalle tarjottavista tukipalveluista. Tärkeä yhteydenpidon ja tiedottamisen väline on nettipohjainen Wilma- järjestelmä. Tietoa on saatavilla myös oppilaitoksen Internet-sivuilla www.tredu.fi. Lisäksi tukimahdollisuuksista kerrotaan ryhmänohjaajan tunneilla sekä henkilökohtaisissa keskusteluissa opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa.*

- *Alle 18 -vuotiaan huoltajat saavat käyttäjätunnukset Wilma-järjestelmään tiedottamista, yhteydenpitoa sekä opintojen seurantaag varten. Huoltajille tiedotetaan tukimahdollisuuksista henkilökohtaisesti ja opiskelijaa koskevissa palavereissa.*

Päättövaihe

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa seuraavat seikat:

Miten tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus ja tukitoimet järjestetään käytännössä

- *Erityisopettaja arvioi opiskelijan tuen tarpeen, antaa tarvittaessa erityisopetusta ja konsultoi aineenopettajia tuen antamisessa opetuksessa.*

Mikä on henkilöstön keskinäinen yhteistyö, vastuut ja työnjako tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa

- *Tuen tarpeen arvioinnista vastaavat aineenopettajat, ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja ja erityisopettaja. Tuen suunnittelu ja järjestäminen sekä käytännön toteuttaminen tehdään yhteistyössä opiskelijan ja em. henkilöiden kanssa. Tarvittaessa tukea voidaan järjestää koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.*

Miten tukimahdollisuuksista tiedotetaan opiskelijoille

- *Aikuislukion internetsivustolla ja Wilmassa on kerrottu erityisopettajan ja opinto-ohjaajan palveluista. Opiskelijoille kerrotaan tukimahdollisuuksista ryhmänohjaustunneilla ja opinto-ohjauksen Ot1-kurssilla.*
- *Alle 18 -vuotiaan huoltajille tiedotetaan tukimahdollisuuksista henkilökohtaisesti (Wilman avulla) ja opiskelijaa koskevissa palavereissa*
- *Tredun internetsivustolla, opiskelijahallintojärjestelmässä ja oppaissa on kerrottu erityisopettajan ja opinto-ohjaajan palveluista. Opiskelijoille kertovat tukimahdollisuuksista ryhmänohjaaja, sosiaaliohjaaja ja opinto-ohjaaja.*
- *Alle 18 -vuotiaan huoltajille tiedotetaan tukimahdollisuuksista henkilökohtaisesti ja opiskelijaa koskevissa palavereissa.*

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatiminen

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista (alla kuvatut kohdat 1-5) kootaan ja miten oppilaitosten toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhuoltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)).
Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on oppilaitoskohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5) (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)):

1. Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista
2. Oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi
3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhuolto)
4. Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
5. Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma sisältää oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa ja oppivelvollisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määrätyt kohdat. Aikuisten perusopetuksessa suunnitelman valmistelussa otetaan huomioon opiskelijaryhmän erityispiirteet kuten ikä, elämäntilanne sekä kieli- ja kulttuuritausta.

Tredun opiskeluhuoltosuunnitelma

Tredun järjestämän koulutuksen opiskeluhuollon toteuttamineainen ja toimintatavat on kuvattu Tredun opiskeluhuoltosuunnitelmassa, johon sisältyy

- *yhteisöllinen opiskeluhuolto sekä*
- *yksilökohtainen opiskeluhuolto*
- ~~*toimipistekohtaiset opiskeluhuoltosuunnitelmat*~~

Tredun järjestämä aikuisten perusopetus sisältyy Tredun opiskeluhuoltosuunnitelmaan.

Aikuisten perusopetuksen aineopiskelijoille ei tarvitse järjestää opiskeluhuoltoa. Aineopiskelijat ohjataan käyttämään hyvinvointialueen järjestämiä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja yleisen terveydenhuollon piirissä.

Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja hänen suostumuksellaan. Alaikäisen opiskelijan osalta yhteistyössä on mukana myös huoltaja. Lähtökohtana on opiskelijaa arvostava, hänen mielipiteitään kuunteleva ja luottamusta rakentava vuorovaikutus. Toiminnassa otetaan huomioon opiskelijan itsenäinen asema opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä.
Yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Opiskeluhuoltokertomukset kirjataan opiskeluhuoltorekisteriin. Rekisterinpitäjänä on koulutuksen järjestäjä. Pedagogisen toiminnan osalta kirjauksissa käytetään Primus- opiskelijahallintojärjestelmää. Tiedonsaantia ja salassapitoa koskevat säädökset ohjaavat eri ammattiryhmien työtä. Opiskeluhuoltoa toteuttavat terveydenhuollon

ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilökohtaista työtä koskevat tiedot potilasasiakirjoihin. Opiskeluhuoltoa toteuttavat kuraattorit kirjaavat opiskelijan yksilökohtaista työtä koskevat tiedot sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin.

Koulutuksen järjestäjänä Tredu huolehtii sille laissa säädetyistä opiskeluhuollon tehtävistä ja toimii yhteistyössä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja järjestävän Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa. Tredun eri toimipisteiden yhteisöllisiin opiskeluhuoltoryhmiin kuuluvat toimipistepäällikkö sekä kuraattorien, psykologien, opiskeluterveydenhuollon, koulutuspäälliköiden ja opinto-ohjaajien, opiskelijoiden ja huoltajien edustus. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on keskeinen osa aikuisten perusopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ennaltaehkäisevää ja sen tehtävänä on vahvistaa huolenpidon ja turvallisuuden ilmapiiriä oppilaitosyhteisössä. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki Tredussa opiskelijoiden kanssa työskentelevät henkilöt. Jokainen koulun henkilökuntaan kuuluva on omalla toiminnallaan huolehtimassa yhdenvertaisen ja turvallisen oppimisympäristön luomisesta.

Tredussa on kriisitoimintaa koskeva toimintaohjeistus. Traumaattisten kriisien tai niitä edeltävien ongelmatilanteiden käsittelyyn jokaisessa Tredun toimipisteessä toimii opiskelijoiden ja henkilöstön tukena moniammatillinen kriisiryhmä. Sen toimintaa ohjaa kriisityön suunnitelma. Koko oppilaitosyhteisöä järkyttäviä tapahtumia voivat olla esimerkiksi opiskelijan tai työntekijän kuolema, onnettomuus, väkivalta- tai läheltä piti -tilanne.

Tampereen aikuislukion opiskeluhuoltosuunnitelma

Tampereen aikuislukiossa opiskelee aikuisten perusopetuksen aineopiskelijoita sekä sivutoimisia opiskelijoita, joille ei tarvitse järjestää opiskeluhuoltoa. Alaikäisten opiskelijoiden kohdalla tehdään yhteistyö huoltajien kanssa ja tarvittaessa myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa (esimerkiksi Etsivä nuorisotyö).

Aikuisten perusopetuksen tutkinto-opiskelijat voivat käyttää hyväkseen Nuorisoneuvolan palveluja. Kuraattoripalvelut tarjotaan Tampereen aikuislukiossa (tutkinto-opiskelijoille).

Opinto-ohjaaja ja erityisopettaja auttavat opiskelijoita tarvittaessa opiskeluun (esim. motivaatio-ongelmat ja poissaolot) liittyvissä haasteissa. Muissa ihmissuhteisiin, sosiaalisiin ongelmiin (esim. perheongelmat ja päihteiden käyttö) sekä itsenäistymiseen (talous- ja asuntoneuvonta) liittyvissä asioissa opiskelijaa auttaa kuraattori.

Opiskeluterveydenhuoltopalvelut

Tampereen aikuislukion tutkintotavoitteisten perusopetuksen opiskelijoiden opiskelijaterveydenhuolto hoidetaan Tampereen kaupungin nuorisoneuvolassa.

***Tredussa** aikuisten perusopetuksen opiskelijoilla on oikeus kouluterveydenhuollon palveluihin sekä kuraattori- ja psykologipalveluihin. Näitä yksilöllisiä opiskeluhuollon palveluja tarjotaan Tredun Santalahdentiellä, Hepolamminkadulla ja Sammonkadulla lähipalveluna ja osa palveluista tarjotaan Tampereella keskitetysti.*

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (377/2022) tarkoituksena on

- edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä
- edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä ja yhteisöllistä toimintaa

- turvata varhainen tuki sitä tarvitseville
- turvata opiskelijoiden tarvitsema opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu sekä
- vahvistaa opiskeluhuollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä.

Opiskeluhuolto tarkoittaa opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä sekä ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Toiminnassa korostuu oppilaitoksen ja toimipisteiden yhteisöllisyyden lisääminen sekä ennalta ehkäisevä työ.

Kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetuksen järjestäjä vastaa kurinpidollisia keinoja koskevan suunnitelman laatimisesta.[41] Suunnitelma voi olla osa paikallista opetussuunnitelmaa tai erillinen suunnitelma, jolloin siitä tulee mainita opetussuunnitelmassa.

Suunnitelmassa päätetään ja kuvataan

- mitkä ovat lainsäädäntöä tarkentavat ja täydentävät menettelytavat rike-, vilppi- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämisvastuut, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamis-menettelyt
- miten hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattaminen varmistetaan kurinpitokeinoja käytettäessä
- miten huolehditaan henkilökunnan perehdyttämisestä ja osaamisen varmistamisesta kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä
- miten suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedotetaan eri tahoille
- mitkä ovat menettelytavat suunnitelman seuraamista sekä toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.

Tredun aikuisten perusopetus

Tredun toiminnan lähtökohtana on, että opiskelijoilla on mahdollisuus tasavertaiseen oppimiseen sekä turvalliseen ja terveelliseen oppimisympäristöön. Oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäiseminen, tunnistaminen ja niihin puuttuminen riittävän ajoissa on välttämätöntä opintojen onnistumiseksi.

Tredussa on laadittu suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista koulutusta koskevien säädösten ja opetushallituksen antamien määräysten mukaisesti ja suunnitelma sisältää myös Tredun järjestämän aikuisten perusopetuksen. Suunnitelman tavoitteena on turvata oppilaitoksen työrauha, sisäinen järjestys, opiskelun

[41] Perusopetuslaki 46 §

esteetön sujuminen sekä oppilaitosyhteisön ja siihen kuuluvan asuntolatoiminnan turvallisuus ja viihtyvyys. Lisäksi suunnitelmalla varmistetaan koulutuksen järjestäjän toimintaperiaatteiden yhdenmukaisuus ja oikeudenmukaisuus kurinpitokeinojen käyttämisessä sekä sitouttaa eri osapuolet sovittuihin toimintatapoihin. Kurinpitokeinoja käytettäessä on noudatettava hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin.

Aikuisten perusopetuksessa mahdollisia kurinpitotoimia ovat kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Perusopetuslain perusteella aikuisten perusopetuksen opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen aikuisten perusopetuksen opiskelija voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Tredussa on hyväksytty järjestyssäännöt, joita sovelletaan myös Tredun järjestämään aikuisten perusopetukseen. Järjestyssäännöillä edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä opiskeluympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Opiskelijan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Kurinpitotoimia koskevasta suunnitelmasta ja järjestyssäännöistä tiedotetaan osana paikallista opetussuunnitelmaa. Aikuisten perusopetuksen henkilökunnan perehdyttäminen varmistetaan riittävällä yhteistyöllä Tredun eri toimijoiden kesken ja mahdollistamalla opettajien koulutus. Suunnitelman seuraamista sekä toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten asioita seurataan jatkuvalla seurannalla lukuvuoden aikana. Seurantaa toteutetaan vuorovaikutuksella henkilöstön välillä, opettajainkokouksilla sekä mahdollisilla muilla perusopetukseen liittyvällä toimenpiteillä henkilöstön kesken

6 Yhteistyö ja opetuksen järjestämistapoja

6.1 Yhteistyö

Opetushallinnossa ja aikuisten perusopetusta järjestävissä oppilaitoksissa tehdään yhteistyötä aikuisten perusopetuksen yhtenäisyyden, eheyden ja laadun varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä opiskelijoiden oppimisen tukemiseksi ja toimivien opiskelupolkujen rakentamiseksi. Yhteistyötä tarvitaan myös oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin turvaamisessa sekä koulun toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Yhteistyö on suunnitelmallista, ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Yhteistyötä tehdään myös muiden opetuksen järjestäjien, esimerkiksi ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa koskien etenkin lukutaitovaiheen järjestämistä sekä ammatillisen koulutuksen opintojen sisällyttämiseksi opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Koulutuspolkujen siirtymävaiheissa yhteistyö on erityisen tärkeää.

Opiskelijoiden osallisuus

Koulutyö järjestetään siten, että opiskelijat saavat kokemuksia yhteistyöstä, osallistumisesta ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässään, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Opiskelijoilla on kouluyhteisön jäseninä vastuuta opiskeluympäristöstä ja mahdollisuuksia vaikuttaa koulun toimintaan. Oppilaitoksissa luodaan toiminnalliset rakenteet, jotka edistävät opiskelijoiden aktiivista osallisuutta koulussa ja yhteiskunnassa. Opiskelijat osallistuvat opetussuunnitelman laadintaan paikallisesti päätettävällä tavalla. Opiskelijat voivat osallistua koulun toiminnan kehittämiseen ja arviointiin esimerkiksi opiskelijakuntatoiminnan kautta. Opiskelijakunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja vaikutusmahdollisuuksia.

Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Aikuisten perusopetuksen järjestäjä tekee koulutukseen liittyvää yhteistyötä muiden tahojen kanssa omalla toiminta-alueellaan. Yhteistyön tarkoituksena on opiskelijan yhteiskuntaan integroitumisen ja kotoutumisen tukeminen sekä syrjäytymisen ehkäisyn varmistaminen. Yhteistyöllä varmistetaan opiskelijan kokonaisvaltainen tuki, joten siinä on tärkeä hyödyntää moniammatillisuutta.

Aikuisten perusopetuksessa oppilaitos tekee asiakohtaisesti harkiten yhteistyötä eri hallintokuntien ja muiden tahojen kanssa. Aktiivinen yhteistyö työvoimaviranomaisten kanssa on välttämätöntä erityisesti maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutukseen ohjauksen ja työllistymisen tueksi. Opetuksen järjestäjän on hyödyllistä tehdä yhteistyötä myös kolmannen sektorin toimijoiden, erityisesti maahanmuuttajien ja romanien omien organisaatioiden sekä kansalaisjärjestöjen kanssa.

Oppilaitos tekee työelämäyhteistyötä, joka mahdollistaa opiskelijoiden työelämään tutustumisen sekä luo edellytyksiä heidän työllistymiselleen. Oppilaitosten keskinäistä yhteistyötä tarvitaan erityisesti opiskelijan siirtyessä oppilaitoksesta ja oppilaitosmuodosta toiseen. Eri oppilaitokset voivat tehdä keskinäistä yhteistyötä myös monipuolistaakseen opetustarjontaa ja vahvistaakseen henkilöstön osaamista.

Rangaistuslaitoksessa järjestettävän opetuksen osalta yhteistyötä tehdään rikosseuraamuslaitoksen, rikosseuraamusalueen tai vankilan kanssa luvussa 6.3 kuvatulla tavalla.

6.2 Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Aikuisten perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin luoda monipuolisia opiskelumahdollisuuksia kaikkiin oppiaineisiin ja aihealueisiin. Aikuisten perusopetuksen oppimäärän opiskelu on mahdollista järjestää myös kokonaan etäopetuksena. Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella edistetään opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia monipuoliseen ja laadukkaaseen opetukseen opiskelijamäärästä, oppilaitoksen sijainnista tai opiskelijan elämäntilanteesta riippumatta.

Etäyhteyksiä hyödyntämällä opetusta voidaan sekä eriyttää että eheyttää. Opetuksella voidaan vastata opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin - tarjota erityislahjakkuuden kehittymistä tukevaa opetusta, syventää oppilaitoksen tarjoamaa oppimisen ja opiskelun tukea tai huolehtia opetuksesta esimerkiksi työssäkäynnin tai lastenhoidon ohessa tai joissakin poikkeustilanteissa. Etäyhteyksien avulla opetusta ja opiskelua voidaan toteuttaa monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä. Tällöin oppimisen tukena voidaan käyttää eri opettajien osaamista, opetusteknologiaa sekä koulun yhteistyökumppaneiden, työelämän ja mahdollisten kansainvälisten verkostojen asiantuntemusta opiskelijoiden tarpeiden ja opetuksen tavoitteiden mukaisesti.

6.3 Rangaistuslaitoksessa järjestettävä opetus

Rangaistuslaitoksessa järjestettävällä opetuksella tarkoitetaan vankien opetusta, jota järjestetään pääasiassa vankiloissa, mutta sitä voidaan järjestää myös vankilan ulkopuolella siten kuin siitä rikosseuraamuslaitoksen viranomaisten kanssa paikallisesti sovitaan. Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä aikuisten perusopetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksesta annettuja säädöksiä ja määräyksiä. Vankien perusopetuksen tulee vastata muiden aikuisten perusopetusta. Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa oppimäärän laajuus voi poiketa aikuisten perusopetuksen 46 kurssin laajuudesta, mutta sen tulee sisältää kuitenkin vähintään 30 kurssia.[42] Rangaistuslaitoksessa järjestettävään opetukseen vaikuttavat perusopetusta säätelevien normien lisäksi vankeuslain ja -asetuksen säännökset sekä kansainväliset rangaistuslaitoksessa järjestettävää opetusta koskevat suositukset. Opetuksessa korostuvat yhdenvertaisuus ja mahdollisuuksien tasa-arvo sekä rikosseuraamuslaitoksessa noudatettava normaalisuusperiaate. Rangaistuslaitoksessa järjestettävä opetus voi osaltaan tukea vankeuslain[43] mukaisia tavoitteita parantaa vankien elämänhallintataitoja sekä ohjata rikoksettomaan elämään.

Vankina olevalle opiskelijalle, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää, pyritään tarjoamaan mahdollisuus sen suorittamiseen. Vankina olevan opiskelijan opintoja tulee ohjata ja opintomenestystä seurata. Opintojen etenemistä voidaan tehostaa hyväksilukemalla ennen vankeusaikaa ja vankeusaikana eri koulutuksissa ja toiminnoissa opittuja tietoja, taitoja ja opintokokonaisuuksia[44] sekä oppilaitosten, vankilahenkilökunnan ja opiskelijan keskinäisellä yhteistyöllä.

Opetustarjonnan suunnittelussa ja toteuttamisessa otetaan huomioon, että

- keskimääräinen vankilassaoloaika on muutamia kuukausia ja opiskelijoiden vaihtuvuus on suuri, joten opetustarjonnan tulee olla monipuolista ja opinnot tulee voida aloittaa joustavasti eri ajankohtina
- vangeilla on muuhun väestöön verrattuna heikompi koulutustausta ja enemmän oppimisvaikeuksia sekä päihde- ja mielenterveysongelmia, joten he tarvitsevat opiskelussa monipuolista tukea
- osa vangeista kuuluu erityisryhmiin (esimerkiksi nuoret eli alle 21-vuotiaat vangit, naisvangit, romanivangit ja vieraskieliset vangit), joiden opetusta on usein tarpeen eriyttää opetusjärjestelyin ja menetelmällisesti.

[42] Perusopetusasetus 8 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 136/2017

[43] Vankeuslaki (767/2005) 8. luku 1 §

[44] Perusopetuslaki 18 §

Ryhmämuotoisen opetuksen rinnalla voidaan tarjota mahdollisuus itsenäiseen opiskeluun, jota voidaan tukea esimerkiksi käyttämällä etäyhteyksiä opetuksessa. Tällöin noudatetaan rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusohjeita.

Opiskelu toimii usein myös osana vangin kuntoutumista. Erityisesti aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opinnot, joita voidaan integroida vankilan muuhun toimintaan, tukevat arjen taitojen kehittymistä sekä antavat vankina olevalle opiskelijalle tietoa ja kokemusta hänen omista oppimistaidoistaan. Vankina olevan opiskelijan perusopetuksen opintoja voidaan integroida myös ammatilliseen perusopetukseen valmentavaan opetukseen.

Koska heikoimmin koulutetuilla ja nuorilla vangeilla on muita useammin käsitys itsestään heikkona oppijana, onnistumiskokemukset opinnoissa voivat kannustaa jatkamaan keskeytyneitä perusopetuksen opintoja ja suunnittelemaan tulevia opintoja. Aikuisten perusopetuksen avulla voidaan lisätä vankien kiinnostusta ja valmiuksia hakeutua toisen asteen koulutukseen ja tukea täten elinikäisen oppimisen periaatteen toteutumista. Opintojen jatkumista vangin siirtyessä vankilasta toiseen voidaan tukea oppilaitoksen ja vankilahenkilökunnan ja opiskelijan yhteistyöllä sekä joustavilla opetusjärjestelyillä.

Aikuisten perusopetuksen opinnoista saadusta todistuksesta ei saa ilmetä, että opintoja on suoritettu vankilassa.[45]

6.4 Paikallisesti päätetyt asiat

Yhteistyö

Opetuksen järjestäjä neuvottelee toistuvista yhteistyökäytännöistä tarvittavien tahojen kanssa. Tehdyt ratkaisut voidaan kirjata paikalliseen opetussuunnitelmaan. Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua yhteistyökäytäntöjen suunnitteluun ja -kumppaneiden valintaan.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Opetuksen järjestäjä kuvaa paikallisessa opetussuunnitelmassa, miten etäyhteyksiä hyödyntävä opetus otetaan huomioon erityisesti määriteltäessä toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä, työtapoja, ohjausta ja yhteistyötä sekä oppiainekohtaisissa luvuissa.

[45] Vankeuslaki (767/2005) 8. luku 8 §

Yhteistyöstä neuvotellaan niin kolmannen sektorin toimijoiden, työelämän sekä muiden paikallisten koulutuksenjärjestäjien kanssa mahdollistaen opiskelijoille mahdollisimman joustavan ja sopivan opintopolun. Aktiivista yhteistyötä tehdään työvoimaviranomaisten kanssa erityisesti maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutukseen ohjauksen ja työllistymisen tueksi. Yhteistyötä tehdään erityisesti huomioiden opiskelijoiden osaaminen ja sen myötä henkilökohtainen osaamisen kehittyminen.

Aikuisten perusopetuksessa hyödynnetään digitaalisia oppimisympäristöjä. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus otetaan huomioon

- *toimintakulttuuria määriteltäessä siten, että toiminnassa pyritään olemaan valtakunnallisesti digitalisoinnin eturintamassa mukana*
- *oppimisympäristöjä määriteltäessä siten, että koulutuksen järjestäjä huolehtii koulun käyttöön tarpeelliset etäyhteydet mahdollistavat oppimisympäristöt*
- *työtapoja määriteltäessä siten, että toiminnassa pyritään hyödyntämään mahdollisimman monipuolisesti etäyhteyksiä tarpeiden vaatiessa*
- *ohjausta määriteltäessä siten, että ohjauksessa käytetään monipuolisesti etäyhteyksiä*
- *yhteistyötä määriteltäessä siten, että yhteistyössä hyödynnetään etäyhteyksien mahdollistamia työskentelytapoja*

7 Oppimisen arviointi

7.1 Arvioinnin tehtävät

Perusopetuslain[46] ja -asetuksen[47] mukaan opiskelijan arvioinnilla on kaksi toisiaan tukevaa tehtävää. Arvioinnin tehtävänä on

- ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää opiskelijoiden itsearvioinnin taitoja (formatiivinen arviointi)
- määrittää, missä määrin opiskelija on saavuttanut oppiaineille asetetut tavoitteet (summatiivinen arviointi).

Arviointi kohdistuu oppimiseen, osaamiseen ja työskentelyyn. Opiskelun ohjaaminen ja kannustaminen sekä itsearvioinnin taitojen kehittäminen toteutuvat formatiivisen arvioinnin avulla. Summatiivisesti arvioidaan sitä, miten opiskelija on saavuttanut eri oppiaineille asetetut tavoitteet. Aikuisten perusopetuksessa ei arvioida käyttäytymistä.

Arvioinnin tehtävien toteuttamisessa tulee noudattaa arvioinnin yleisiä periaatteita. Oppilaitoksissa tulee olla yhtenäiset arvioinnin periaatteet ja käytänteet, jotka ilmenevät oppilaitoksen arviointikulttuurissa. Opetuksen järjestäjä seuraa arvioinnin periaatteiden toteutumista oppilaitoksissa ja tukee yhtenäisen arviointikulttuurin kehittymistä.

[46] Perusopetuslaki (628/1998) 22 § 1 mom.
[47] Perusopetusasetus (852/1998) 10 §

7.1.1 Formatiivinen arviointi

Formatiivisen arvioinnin tehtävänä on ohjata opiskelijan opintojen edistymistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Formatiivinen arviointi auttaa opiskelijaa ymmärtämään omaa oppimistaan, tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämään työskentelyään oppiaineille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Formatiivinen arviointi on osa opetusta.

Formatiivinen arviointi on oppimista tukevaa ja ohjaavaa palautetta. Palautteen tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään oppiaineen tavoitteet, hahmottamaan oma edistymisensä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin sekä se, miten voi parantaa suoriutumistaan suhteessa tavoitteisiin ja arviointikriteereihin.

Itsearviointi ja vertaispalaute ovat osa formatiivista arviointia. Opiskelijat harjoittelevat opettajan ohjaamina itsearvioinnin ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja osana kaikkien oppiaineiden opiskelua alkuvaiheesta saakka. Itsearviointi ja vertaispalaute eivät vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon.

Opiskelijalle on selvitettävä oppiaineiden tavoitteet sekä arvioinnin periaatteet jokaisen kurssin alussa. Jokaisen opiskelijan tulee saada käsitys siitä, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen suoriutumistaan arvioidaan.

Formatiivista arviointia tehdään aina aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettujen ja paikallisessa opetussuunnitelmassa täsmennettyjen oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Formatiivinen arviointi ei edellytä dokumentointia.

7.1.2 Summatiivinen arviointi

Summatiivisen arvioinnin tehtävänä on kuvata, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut opetussuunnitelmassa oppiaineille asetetut tavoitteet.

Summatiivinen arviointi tehdään suhteessa aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja niiden pohjalta paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin. Kurssin päätteeksi tehtävä arviointi on summatiivinen kokonaisarviointi opiskelijan suoriutumisesta. Päättöarviointi kohdistuu oppiaineille asetettuihin tavoitteisiin perusopetuksen oppimäärän päättyessä.

Opiskelijan osaamisen arvioinnissa käytetään aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, alkuvaiheen ja siihen mahdollisesti sisältyvän lukutaitovaiheen arvioinnin kohteita ja aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereitä.

Summatiivisen arvioinnin tekee aina opiskelijaa opettanut opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä.[48] Summatiivinen arviointi tulee tehdä jokaisen kurssin päätteeksi sekä perusopetuksen päättyessä.

[48] Perusopetusasetus 13 § 1 mom.

Opettajan tulee dokumentoida arvioinnit niistä näytöistä, jotka vaikuttavat opiskelijan summatiiviseen arviointiin.

Opiskelijan ja alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajan tulee tietää hyvissä ajoin, mikäli alkuvaiheen opintojen tai perusopetuksen oppimäärän tavoitteet ovat opiskelijan kohdalla vaarassa jäädä saavuttamatta. Opintojen suorittamiseen tulee saada riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

7.2 Arvioinnin yleiset periaatteet

Arvioinnissa tulee noudattaa seuraavia periaatteita.

Arviointi on yhdenvertaista

Arviointi perustuu opiskelijoiden yhdenvertaiseen kohteluun. Arviointi perustuu aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisissa opetussuunnitelmissa täsmennettyihin yhteisiin tavoitteisiin. Jokaisen opiskelijan tulee saada tietää, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen oppimistaan, osaamistaan ja työskentelyään arvioidaan. Päättöarvosanat muodostetaan valtakunnallisesti yhdenvertaisin perustein.

Arviointi edellyttää avoimuutta, yhteistyötä ja osallisuutta

Arvioinnin tehtävänä on auttaa opiskelijoita hahmottamaan opintojensa etenemistä. Tämä edellyttää vuorovaikutusta opettajan ja opiskelijan välillä sekä palautteen antamista tavoitteiden saavuttamisen edistämiseksi. Arvioinnin toteuttamiseen liittyy opiskelijoiden osallisuuden mahdollistaminen, vahvuuksien tunnistaminen ja kannustaminen.

Arvioinnin toteuttaminen edellyttää yhteistyötä sekä oppilaitoksessa että kotien kanssa. Yhteistyön tarkoituksena on selkiyttää arvioinnin periaatteita ja käytänteitä. Opiskelijan ja alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajan tulee saada riittävästi tietoa opiskelijan oppimisesta, osaamisesta ja työskentelystä.[49] Opiskelijalla ja alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajalla on oikeus saada tieto arvioinnin perusteista ja siitä, miten niitä on sovellettu opiskelijan arviointiin.[50]

Arviointi on suunnitelmallista ja johdonmukaista

Arviointikäytänteet on suunniteltava johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi ja varmistettava arviointiperiaatteiden yhtenäisyys oppilaitoksessa. Arviointia toteutetaan sekä kurssien aikana että perusopetuksen päättyessä. Arvioinnin tulee kohdistua vain siihen, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa on asetettu tavoitteeksi. Opettaja toteuttaa arvioinnin näyttöihin perustuen.

Opiskelijoiden suorituksia ei verrata toisiinsa. Arviointi ei kohdistu opiskelijoiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

[49] Perusopetusasetus 10 § 1 mom.
[50] Perusopetusasetus 13 § 2 mom.

Arvioinnin avulla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti. Arviointi toimii tärkeänä välineenä opiskelijoiden mahdollisten tuen tarpeiden tunnistamisessa. Opettajien yhteistyö oppilaitosyhteisössä on välttämätöntä arvioinnin johdonmukaisuuden toteutumiseksi.

Arviointi on monipuolista

Opiskelijoiden oppimista, osaamista ja työskentelyä arvioidaan monipuolisesti.[51] Monipuolinen arviointi perustuu eri menetelmin kerättyihin näyttöihin. Opettaja valitsee arviointimenetelmät arvioinnin tehtävien ja oppiaineen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Opiskelijalle tulee tarjota mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan ja osaamistaan eri tavoin ja tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisin keinoin. Arviointimenetelmien valinnassa on otettava huomioon, että vain yhden arviointimenetelmän avulla ei voida arvioida kaikkia oppiaineille asetettuja tavoitteita.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten opiskelijoiden arvioinnissa monipuolisten arviointimenetelmien käyttö on erityisen tärkeää.

Arviointi perustuu tavoitteisiin ja kriteereihin

Oppimisen, osaamisen ja työskentelyn arvioinnin tulee perustua aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin oppiaineiden tavoitteisiin.

Opiskelijan osaamisen arvioinnissa käytetään alkuvaiheen ja siihen mahdollisesti sisältyvän lukutaitovaiheen arvioinnin kohteita ja aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, oppiaineiden tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Kriteerit eivät ole opiskelijalle asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät eri arvosanoihin vaadittavan tason.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijoiden edellytykset

Arviointikäytänteet suunnitellaan ja toteutetaan opiskelijoiden edellytysten mukaisesti. Opiskelijoiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä otetaan huomioon ja huolehditaan siitä, ettei osaamisen osoittamiselle ole esteitä. Oppimisen haasteet ja opiskelijoiden opetuskielen taito otetaan huomioon arviointitilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Arvioinnissa tulee ottaa huomioon opiskelijan terveydentila, elämäntilanne ja erityistarpeet. Oppimisen tuen tarpeet sekä muut osaamisen osoittamista vaikeuttavat syyt tulee ottaa arviointikäytänteissä huomioon siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisiin tapoihin osoittaa osaamisensa.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten opiskelijoiden arvioinnissa tulee ottaa huomioon opiskelijan kielitaidon taso oppilaitoksen opetuskielessä sekä arvioinnin kohteena olevan oppiaineen tiedonalan kielessä.

[51] Perusopetuslaki 22 § 1 mom.

7.3 Oppimisen ja osaamisen arviointi

Aikuisten perusopetuksessa arviointi kohdistuu opiskelijan oppimiseen ja osaamiseen. Oppimisen arviointi liittyy oppimisprosessin ohjaamiseen ja siitä annettavaan palautteeseen. Osaamisen arviointi puolestaan kohdistuu opiskelijan tiedollisen ja taidollisen osaamisen tasoon. Opiskelijan oppimista ohjataan ja osaamista arvioidaan aina suhteessa aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa eri oppiaineille määriteltyihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa täsmennettyihin tavoitteisiin.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden saavuttamista ei arvioida oppiaineista erillisinä. Kun opettaja toteuttaa arvioinnin oppiaineiden tavoitteiden ja kriteereiden mukaisesti, tulevat myös laaja-alaisen osaamisen tavoitealueet arvioiduiksi.

7.4 Työskentelyn arviointi

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineen arviointia. Työskentelyä ei siis arvioida oppiaineista erillisenä. Työskentelyn arviointi perustuu aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa täsmennettyihin oppiaineiden tavoitteiden sisältämiin työskentelytaitojen tavoitteisiin. Kun opettaja toteuttaa arvioinnin oppiaineiden tavoitteiden ja kriteerien mukaisesti, tulee myös työskentely arvioiduksi.

Työskentelytaidoilla tarkoitetaan aikuisten perusopetuksen aikana kehittyvää taitoa työskennellä itsenäisesti ja yhdessä, taitoa suunnitella ja arvioida omaa työskentelyään, taitoa toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taitoa toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.

7.5 Opinnoissa eteneminen

Aikuisille tarkoitetussa perusopetuksessa edetään vuosiluokattomasti. Perusopetuksen alkuvaiheessa ja siihen mahdollisesti sisältyvässä lukutaitovaiheessa opiskelija suorittaa henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa kuuluvia kursseja edeten kurssista toiseen. Kun opiskelija on perusopetuksen alkuvaiheessa suorittanut hyväksytysti kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat opinnot jossakin oppiaineessa tai muutoin saavuttanut tavoitteena olevan osaamisen, hän voi siirtyä joustavasti opiskelemaan näiden oppiaineiden päättövaiheen kursseja.

Opinnoissa etenemisen turvaamiseksi opetus ja arviointikäytännöt suunnitellaan siten, että opiskelijalla on riittävästi monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Opiskelijan opinnoissa etenemisen kokonaistilannetta tulee tarkastella riittävän ajoissa. Aikuisten perusopetuksen päättövaiheeseen ohjaamisessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että koulutukseen hakeutuvalla on riittävät opiskelutaidot sekä sellainen opetuskielen hallinta, että hän selviytyy opinnoista.

Opiskelijalla on oikeus saada tarvitsemaansa ohjausta ja muuta tukea tilanteessa, jossa hän sairauden, oppimisen haasteiden, vaikeasta elämäntilanteesta johtuvien poissaolojen tai muun syyn vuoksi on jäänyt tai on vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan.

7.6 Muualla hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Opiskelijan lähtötaso on arvioitava tarkoituksenmukaisen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman määrittämiseksi. Arviointi tehdään tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten, kuten kotouttamisesta ja/tai työ- ja elinkeinohallinnosta vastaavien viranomaisten tai heidän määrittämiensä tahojen kanssa. Opiskelijan tieto- ja taitotaso eri oppiaineissa arvioidaan.

Mahdollinen osaaminen tunnistetaan ja tunnustetaan ja opiskelijan osaamista vastaavat kurssit hyväksiluetaan. Kun opiskelijalle luetaan hyväksi opintoja muista suomalaisista oppilaitoksista, pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamassa arvioinnissa. Eri vaiheille tuntijakoasetuksessa säädetty vähimmäiskurssimäärä ei velvoita kaikkien kurssien suorittamiseen, vaan asettaa tason, joka tulee kussakin opintojen vaiheessa saavuttaa.

Opiskelijan opinnot on eri vaiheiden sisällä henkilökohtaistettava. Vaikka opiskelijan arvioitaisiin tarvitsevan esimerkiksi alkuvaiheen opetusta, hänen ei tarvitse lähtökohtaisesti suorittaa kaikkia kyseisen vaiheen pakollisia opintoja. Tällöin opinnot henkilökohtaistetaan myös kyseisen vaiheen sisällä hyväksilukemalla opiskelijan muualla hankittu osaaminen.

7.7 Osaamisen osoittaminen erityisessä tutkinnossa

Aikuisten perusopetuksen oppimäärää vastaavaa osaamista voidaan myös todeta ja arvioida perusopetuslain ja -asetuksen mukaisessa erityisessä tutkinnossa.[52] Tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat tutkittavassa oppiaineessa perusopetuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja. Tutkinnossa todetusta osaamisesta annettavista todistuksista on määräykset näiden opetussuunnitelman perusteiden luvuissa 7.8 ja 7.9.

7.8 Arviointi ja todistukset aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Arviointi on prosessi, joka kestää koko koulutuksen ajan, ja sen tavoitteena on antaa kullekin opiskelijalle henkilökohtaista ja kannustavaa palautetta. Arvioinnin avulla tuetaan opiskelijaa erityisesti niiden taitojen harjoittelussa, joissa hän eniten tarvitsee apua. Arvioinnin tulee olla jatkuvaa. Opiskelijaa ohjataan myös itsearviointiin, jotta hänelle muodostuu realistinen käsitys omasta osaamisestaan ja jotta hän pystyy vähitellen ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Itsearviointi on olennainen osa suomalaista opiskelu- ja työkulttuuria.

Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisia menetelmiä, jotta opiskelija voi mahdollisimman hyvin osoittaa osaamisensa. Arviointipalautetta annetaan kirjallisesti sekä suullisesti niin, että opiskelija ymmärtää saadun palautteen. Palautteen tarkoituksena on auttaa opiskelijoita tiedostamaan oppimansa, suuntaamaan opiskelunsa olennaiseen sekä kehittämään omia työskentely-, opiskelu- ja itsearviointitaitojaan. Myönteinen palaute ja kannustaminen tukevat oppimista.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen ja siihen mahdollisesti sisältyvän lukutaitovaiheen suoritetut kurssit arvioidaan merkinnöillä S=suoritettu tai H=hylätty. Poikkeuksena tästä on terveystieto, joka arvioidaan numeroarvosanalla, mikäli se suoritetaan alkuvaiheessa.

[52] Perusopetuslaki 38 §, perusopetusasetus 23 §

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa käytettävät todistukset ovat

1. todistus aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opintojen suorittamisesta, joka annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut kaikki henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmansa kuuluneet alkuvaiheen opinnot
2. todistus aikuisten perusopetuksessa suoritetuista alkuvaiheen opinnoista, joka annetaan opiskelijalle tarvittaessa tai pyydettäessä ja joka sisältää hänen siihen mennessä suorittamansa alkuvaiheen opinnot
3. erotodistus, joka annetaan opiskelijalle, joka eroaa oppilaitoksesta kesken opintojen.

Alkuvaiheen todistuksiin merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja oppilaitoksen nimi
- aikuisten perusopetuksen järjestämisluvan päivämäärä
- opiskelijan nimi ja syntymäaika
- oppiaineittain opiskelijan suorittamat aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen ja/tai lukutaitovaiheen kurssit ja annettu arvio (S=suoritettu, H=hylätty)
- todistuksen antamispäivä ja rehtorin allekirjoitus
- maininta siitä, että todistus on Opetushallituksen määräyksen OPH-559-2020 mukainen todistus.

Alkuvaiheen todistuksiin tulee liittää opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, josta tulee merkintä todistukseen. Todistuksiin voidaan liittää myös muita tarkentavia selvityksiä, joista ei tule merkintää todistukseen.

7.9 Arviointi ja todistukset aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

7.9.1 Kurssisuorituksen arviointi

Valtioneuvoston asetuksen (422/2012, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017) 7 §:ssä mainittujen oppiaineiden kaikki pakolliset ja valinnaiset kurssit arvioidaan perusopetusasetuksen (852/1998) 10 § 3 momentin mukaisesti numeroin, lukuun ottamatta oppiainetta opinto-ohjaus ja työelämätaidot. Muiden perusopetukseen soveltuvien aineiden ja aihealueiden kurssit arvioidaan opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskelijan osaamista arvioidaan suhteessa kurssin tavoitteisiin siten kuin kunkin oppiaineen kohdalla on kuvattu.

Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Kurssin tavoitteiden saavuttamista on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti. Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksyttyä suoritusta, jotta se voidaan laskea oppiaineen oppimäärään.

Kurssisuorituksen arvioinnissa näitä periaatteita noudatetaan koskien myös niitä opiskelijoita, jotka on otettu opiskelijoiksi tarkoituksenaan suorittaa ainoastaan yksi tai useampi kurssi tahi korottaa sen tai niiden arvosanoja.

7.9.2 Perusopetuksen koko oppimäärän suoritus

Aikuisten perusopetuksen koko oppimäärä sisältää vähintään 46 päättövaiheen kurssia. Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa oppimäärä voi olla vähintään 30 kurssia.

Opiskelija on suorittanut aikuisten perusopetuksen koko oppimäärän, kun hän on suorittanut hyväksytysti kaikkien henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa kuuluneiden oppiaineiden oppimäärät. Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisista oppiaineen pakollisista ja valinnaisista kursseista. Valinnaiset kurssit ovat joko tuntijaon mukaisten oppiaineiden kursseja tai muita perusopetukseen soveltuvien aineiden ja aihealueiden kursseja.

Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-kielen oppimäärän mukaisesti. Opiskelijan tulee suorittaa kielistä yhteensä vähintään 20 kurssia, joista äidinkieltä ja kirjallisuutta vähintään 4 kurssia. Eri kielten pakollisten kurssien määrästä säädetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Opiskelijan suorittamia aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen kursseja ei oteta huomioon laskettaessa perusopetuksen oppimäärän vähimmäiskurssimäärää (46 kurssia, rangaistuslaitoksessa 30 kurssia). Poikkeuksen tästä muodostaa terveystieto, joka hyväksiluetaan mikäli opiskelija on suorittanut terveystiedon kurssin aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa.

7.9.3 Päättöarviointi ja päättöarvosanan muodostaminen

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten opiskelija on aikuisten perusopetuksen päättyessä saavuttanut kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteet.

Päättöarvosanojen muodostamista varten on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit.

Päättöarvosanan muodostaminen perustuu opiskelijan osoittaman osaamisen tasoon suhteessa oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt oppiaineen oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit.

Päättöarvosana on oppiaineen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta.

Työskentelyn arviointi sisältyy oppiaineen arvosanaan myös päättöarvioinnissa.

Aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, uskonto tai elämänkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi ja terveystieto. Päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanoihin 5, 7, 8 ja 9 vaadittavan osaamisen tason kussakin oppiaineessa.

Muiden aineiden ja perusopetukseen soveltuvien aihealueiden oppimäärät arvioidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Jos opiskelija on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen tai vieraiden kielten oppimääriä, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos opiskelija on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Oppiaineen pakollisista ja valinnaisista kursseista opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

Suoritettuja pakollisia ja valinnaisia kursseja yhteensä	joista voi olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään
1–2 kurssia	0
3–5 kurssia	1
6–8 kurssia	2
9 tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärän arvioinnissa ja päättöarvosanan määräytymisessä näitä periaatteita noudatetaan koskien myös niitä opiskelijoita, jotka on otettu opiskelijoiksi tarkoituksenaan suorittaa ainoastaan yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä tahi korottaa sen tai niiden arvosanoja.

7.9.4 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa käytettävät todistukset ovat

1. erotodistus
2. päättötodistus
3. todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
4. todistus erityisessä tutkinnossa suoritetusta oppimäärästä tai suoritetuista oppimääristä.

Päättövaiheen todistuksiin merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja oppilaitoksen nimi

- oppilaitoksen opetuskieli
- aikuisten perusopetuksen järjestämisluvan päivämäärä
- opiskelijan nimi ja syntymäaika, päättötodistukseen myös henkilötunnus
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- opiskelijan opiskelusuunnitelmaan sisältyneet päättövaiheen opinnot eri oppiaineissa, niiden kurssimäärä sekä annetut arvosanat
- perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arvosana-asteikko
- maininta siitä, että todistus on Opetushallituksen määräyksen OPH-559-2020 mukainen.

Todistukseen voidaan liittää muu todistus opiskelijan erityisestä osaamisesta. Päättötodistusta lukuun ottamatta todistuksissa voidaan numeroarvosanaa täydentää sanallisella arviolla.

Erotodistus

Erotodistus annetaan opiskelijalle, joka vaihtaa toiseen oppilaitokseen tai eroaa perusopetuksesta.[53] Erotodistuksen liitteenä tulee olla oppilaitoksessa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos opiskelija siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen oppilaitokseen. Erotodistukseen merkitään rehtorin allekirjoitus.

Jos opiskelija saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Erotodistukseen liitetään opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma.

Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan opiskelijalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opiskelusuunnitelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Numeroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”suoritettu” (S).

Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin muihin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin poikkeuksin:

- opiskelijan koko nimi ja henkilötunnus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi sanoin (välttävä – erinomainen) ja numeroin (5-10)

[53] Perusopetusasetus 12 § 1 mom.

- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään suoritettu oppimäärä lukuun ottamatta uskontoa
- uskonnon ja elämänkatsomustiedon arvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta tai mitä uskonnon oppimäärää opiskelija on opiskellut
- oppiaineen opetuksessa käytetty kieli, mikäli jonkin oppiaineen kursseista on aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa opetettu vähintään puolet muulla kuin oppilaitoksen opetuskielellä
- tieto siitä, että ”Perusopetuksen oppimäärä sijoittuu tasolle kaksi kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä”.

Mikäli alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltaja tai opiskelija pyytää kirjallisesti, ettei opiskelijan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta kielestä, arvosana jätetään pois ja todistukseen tulee merkintä S ”suoritettu”.

Opiskelijalle voidaan hänen pyynnöstään antaa todistus hänen suorittamastaan uskonnon oppimäärästä / elämänkatsomustiedosta.

Jos opiskelija saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa numeroarvosana merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua numeroarvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Oppilaitos ei voi muuttaa tai korjata jälkikäteen jo saatuun päättötodistukseen kirjattuja arvosanoja lisänäyttöjen perusteella. Opiskelijan on hankittava uusi, erillinen todistus mahdollisesta parantuneesta osaamisesta.

Erityisessä tutkinnossa suoritetuista opinnoista annettavat todistukset

Jos opiskelija on suorittanut perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Jos opiskelija on suorittanut osan perusopetuksen oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, annetaan hänelle todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta. Mikäli oppiaineen oppimäärä tai perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, ei todistuksiin merkitä kurssien määrää.

7.10 Poissaolojen vaikutukset arviointiin

Opiskelijan tulee osallistua opetukseen, ellei hänelle ole sairaudesta tai muusta erityisestä syystä tilapäisesti myönnetty siitä vapautusta.[57] Opiskelijan opiskelu ja siihen perustuva arviointi voidaan järjestää osittain toisin, jos se on perusteltua opiskelijan terveydentilaan liittyvistä syistä.[58]

Jos opiskelija on luvattomasti poissa eikä osallistu opetukseen, kokeisiin eikä muihinkaan hänelle tarjottuihin näyttömahdollisuuksiin, eikä hänellä ole hyväksyttyjä suorituksia suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin oppiaineen tavoitteisiin, hän voi saada oppiaineesta hylätyn kurssiarvosanan.

7.11 Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

Mahdollisuus arvioinnin uusimiseen ja oikaisuun koskee päättöarviointia sekä opinnoissa etenemistä. Pyyntö arvioinnin uusimisesta osoitetaan oppilaitokselle ja se on tehtävä kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät oppilaitoksen rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.[54]

7.12 Paikallisesti päätetyt asiat

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt arvioinnin linjaukset siirretään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan noudatettaviksi. Myös päättöarvioinnin kriteerit siirretään aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan noudatettaviksi.

Opetussuunnitelmassa päätetään oppiaineittain tai aineryhmittäin kursseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiselle.

Opetussuunnitelmassa määritellään opintojen mahdolliset etenemistavat.

- *Aikuisten perusopetuksessa ei ole mielekästä määritellä aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiselle etenemisesteitä tai etenemistapoja kurssimuotoisessa opetuksessa.*
- *Päättövaiheen opetuksessa ei määritellä etenemisestettä tai etenemistapoja minkään aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiselle.*
- *Lukuvuosittainen kurssitarjonta ja työjärjestykset pyritään laatimaan opiskelijan edun mukaisesti siten, että opiskelija pystyy aidosti etenemään opinnoissaan.*

Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen.

Opetussuunnitelmassa tulee päättää tarkemmin itsenäisesti opiskeltavien kurssien suoritusperiaatteista.

- *Itsenäinen opiskelu tarkoittaa kokonaan tai osittain opiskelua ilman lähiopetusta.*
- *Itsenäinen opiskelu on opettajan tai muun asiantuntijan ohjauksen avulla tapahtuvaa toimintaa, jossa pääosa opiskelusta tapahtuu yksilöllisesti.*
- *Aineenopettaja myöntää opiskelijalle luvan suorittaa kurssin opetukseen osallistumatta. Opettajan tulee keskustella luvan myöntämisestä muiden asiantuntijoiden tai oppilaitoksen johdon kanssa ennen luvan myöntämistä.*

---

[57] Perusopetuslaki 35 § 1 mom.
[58] Perusopetuslaki 18 § 1 mom.
[54] Perusopetusasetus 19 §

- *Opettajan tehtävänä on ohjeistaa itsenäistä opiskelua. Opiskelija tulee tutustuttaa itsenäisen opiskelun yleisiin ja ainekohtaisiin ohjeisiin, joissa määritellään tarkemmin ohjaus- ja suoritustapa.*
- *Itsenäiseen opiskeluun kuuluvat tehtävät ja osasuoritteet suoritetaan itsenäisen suorituksen ohjaavan opettajan ohjeistamalla tavalla.*
- *Opiskelijan opiskellessa kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti noudatetaan opetussuunnitelman mukaisia arviointiperiaatteita.*
    - *Tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti kurssin kokonaisuuden kannalta.*
    - *Erityisesti ohjaavan opettajan tulee kiinnittää huomiota siihen, että arviointi on opetussuunnitelman kappaleen 7 mukaista.*
- *Mikäli opiskelija ei noudata opettajan antamia ohjeita, kurssin itsenäinen suoritus keskeytyy.*

Opetussuunnitelmassa päätetään, millä tavoin opiskelijalle annetaan mahdollisuus korottaa hyväksyttyä tai hylättyä arvosanaa.

- *Opiskelijan mahdollisuudesta korottaa hyväksyttyä tai hylättyä arvosanaa sovitaan tapauskohtaisesti erikseen. Sopivina osapuolina ovat opiskelija, opettaja ja opinto-ohjaaja tai muu asiantuntija.*
- *Korotustapoja ovat kurssin suorittaminen uudelleen, osallistuminen uusintakokeeseen tai muu erikseen sovittava näyttö.*

Opetussuunnitelmassa määritellään erityisen tutkinnon suorittamisen mahdollisuudet ja ajankohdat.

- *Erityisen tutkinnon suorittamisen mahdollisuudesta käydään opiskelijan kanssa arvioiva keskustelu opiskelijan sekä oppilaitoksen asiantuntijoiden välillä.*
- *Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat eri oppiaineissa perusopetuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.*
    - *Opettajan ja muiden oppilaitoksen asiantuntijoiden keskusteluiden perusteella päätetään ainekohtaisesti siitä, mitä näyttöjä tietojen ja taitojen osoittamiseksi opiskelijalta vaaditaan.*
    - *Tietojen ja taitojen osoittamisen näyttöjä voivat olla kirjalliset tai suulliset tentit tai muu näyttö.*
- *Perusopetuksen koko oppimäärän suorittamiseksi tulee muun kuin oppivelvollisen osallistua tutkintoon äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä, historiassa, yhteiskuntaopissa, matematiikassa, fysiikassa, kemiassa, biologiassa ja maantiedossa.*
- *Erityisen tutkinnon hyväksytysti suorittaneelle annetaan todistus perusopetuksen oppimäärän suorittamisesta kokonaan tai osittain.*
- *Erityisen tutkinnon arvioinnista ja oikaisun hakemisesta arviointiin on soveltuvin osin voimassa, mitä perusopetusasetuksen 10, 12 ja 19 §:ssä säädetään.*
- *Erityisen tutkinnon suorittaminen on mahdollista oppilaitoksen lukuvuoden aikana.*

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

8 Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opetus

8.1 Ohjaaminen alkuvaiheen opetukseen ja alkuvaiheen tehtävä

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheeseen siirtymisessä ja opiskelijoiden ohjaamisessa tehdään yhteistyötä opetuksen ja/tai koulutuksen järjestäjien ja mahdollisesti eri hallintokuntien välillä. Aikuisten perusopetuksen opiskelijat kuuluvat usein erilaisiin kieli- ja kulttuuriryhmiin, jolloin opiskelijoiden omat verkostot ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita siirtymävaiheessa. Opintojen alkuvaiheessa opiskelijaa tulee myös aktiivisesti tukea suuntautumisessa oppijan rooliin.

Kaikkien aikuisten perusopetuksen kohderyhmien (ks. luku 2.1) osalta on tärkeää huolehtia riittävästä tiedottamisesta mahdollisuudesta suorittaa aikuisten perusopetus. Ohjaustarpeet vaihtelevat kohderyhmittäin. Perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen tulleiden nuorten ohjaamiseksi tarvitaan yhteistyötä oppivelvollisten perusopetuksen kanssa, luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten ohjaamiseksi työhallinnon viranomaisten kanssa ja vankien ohjaamiseksi rangaistuslaitosten kanssa. Perusopetusta tarvitsevien aikuisten romanien ohjaamisessa voi tehdä yhteistyötä romaniyhteisön ja paikallisten romanityöryhmien kanssa.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen tehtävänä on varmistaa, että opiskelijalla on perustiedot ja -taidot sekä olennaiset opiskelu- ja tiedonhankintataidot, jotta hän pystyy opiskelemaan aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa tai muussa koulutuksessa. Alkuvaiheen opetuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti opiskelijan taitoihin opetuskielessä sekä valmiuksiin toimia arjessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen keskeisenä tehtävänä on myös antaa opiskelijalle mahdollisuus täydentää yleissivistystään. Yhteiskunnallisena tehtävänä alkuvaiheen koulutuksella on syrjäytymisen ehkäisy.

8.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten ja keiden kanssa opiskelijoita ohjataan aloittamaan alkuvaiheen opiskelu (tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut)
- mikä on alkuvaiheen tehtävä (perusteiden kuvausta voidaan käyttää sellaisenaan)
- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet alkuvaiheessa (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) ja niiden mahdolliset paikalliset painotukset sekä miten opiskelijoiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan alkuvaiheessa
- mikä on perusopetuksen alkuvaiheen opetustarjonta
    - yhteisinä opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
    - valinnaisina opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
    - mahdolliset muut aineet ja aihealueet
- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet, keskeiset sisällöt kursseittain eriteltyinä sekä opiskelijan oppimisen arvioinnin käytänteet alkuvaiheessa
- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen ja tukeen liittyvät mahdolliset erityispiirteet alkuvaiheessa

- hankintamenettely, mikäli aikuisten perusopetuksen järjestäjä hankkii lukutaitovaiheen opetuksen muulta opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä.

8.3 Oppiaineet lukutaitovaiheessa

Näissä opetussuunnitelman perusteissa oppiaineista määritellään tehtävä, tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät kurssien keskeiset sisältöalueet. Lisäksi määritellään tavoitteet, jotka koskevat oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyviä erityisiä näkökulmia kussakin oppiaineessa.

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Oppiaineen kurssit on numeroitu ja niihin viitataan tavoitetaulukoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukoissa.

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
L2 Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus
L3 Arjen taidot
L4 Monilukutaito
L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

8.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus

Oppiaineen tehtävä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä lukutaitovaiheessa on luku- ja kirjoitustaitojen perustan luominen sekä oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen. Opetus edistää opiskelijoiden yksilöllisten edellytysten pohjalta itsensä ilmaisemisen ja vuorovaikutuksen taitoja, kielellistä tietoisuutta sekä kehittää kuuntelemisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen perustaitoja. Opetuksen tehtävänä on herättää kiinnostusta kieleen, ilmaisuun sekä lukemiseen ja kirjoittamiseen. Päätavoitteena on saavuttaa luku- ja kirjoitustaito sekä sellaiset kielelliset valmiudet, joiden avulla opiskelijan on mahdollista jatkaa opiskelua aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa. Opiskelijan kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tulee tukea myös alkuvaiheen ja päättövaiheen aikana kaikissa oppiaineissa.

Tampereella aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheen opetusta annetaan maahanmuuttajille, jotka eivät omassa maassaan ole käyneet koulua tai ovat käyneet koulua niin vähän, että heidän luku- ja kirjoitustaitonsa sekä opiskelutaitonsa eivät vielä mahdollista opiskelua peruskoulun alkuvaiheessa. Näin ollen äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen opetus on suomi toisena kielenä opetusta, jonka tarkoitus on lukemisen ja kirjoittamisen taitojen lisäksi oppia suomen kielen perussanastoja.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 opastaa opiskelijaa ymmärtämään henkilökohtaisiin asioihin ja tarpeisiin liittyviä sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja yksinkertaisia kehotuksia	Läi1-Läi3	L2, L3
T2 ohjata opiskelijaa seuraamaan ja osallistumaan yksinkertaiseen keskusteluun	Läi1-Läi15	L1, L2, L7
T3 opastaa opiskelijaa kertomaan perustiedot itsestään, lähipiiristään ja elämästään	Läi1-Läi3, Läi12	L2, L3
T4 opastaa opiskelijaa tekemään kysymyksiä arjen vuorovaikutustilanteissa	Läi1-Läi15	L1, L2, L3
T5 ohjata opiskelijaa ääntämään ymmärrettävästi	Läi1-Läi15	L2, L3
T6 harjaannuttaa opiskelijaa viestimään tarpeistaan ja rohkaista häntä käyttämään kieltä arkipäivän erilaisissa viestintätilanteissa	Läi1-Läi15	L1, L2, L7
T7 opastaa opiskelijaa kehittämään kieltään sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua erilaisiin ryhmäviestintätilanteisiin	Läi1-Läi15	L1, L2, L7
T8 tukea opiskelijaa vahvistamaan ilmaisurohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti myös draaman avulla	Läi1-Läi15	L1, L2, L7
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen		
T9 ohjata opiskelijaa tunnistamaan kirjaimet ja tuottamaan niitä vastaavat äänteet sekä yhdistämään äänteet tavuiksi ja sanoiksi	Läi1-Läi8	L1, L3
T10 ohjata opiskelijaa jakamaan tuttu sana tavuiksi ja äänteiksi sekä käyttämään tavuttamista apuvälineenä uuden sanan lukemisessa	Läi3-Läi15	L1, L3
T11 ohjata opiskelijaa lukemaan sanoja, lauseita sekä lyhyitä tekstejä	Läi3-Läi15	L1, L3
T12 opastaa opiskelijaa tunnistamaan yksinkertaisesta tekstistä yksittäinen tieto, jos tekstin voi lukea tarvittaessa uudelleen	Läi7-Läi15	L1, L6
T13 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, mitä kuva esittää ja mihin se viittaa todellisuudessa	Läi2-Läi15	L1, L4
T14 opastaa opiskelijaa tunnistamaan käsitteet kirjain, äänne, tavu, sana, lause ja teksti	Läi2-Läi15	L1, L2, L4

T15 innostaa opiskelijaa lukutaidon oppimisessa ja lauseiden/tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan	Läi1-Läi15	L1, L4, L5
T16 kannustaa opiskelijaa kiinnostumaan teksteistä luomalla myönteisiä lukukokemuksia	Läi1-Läi15	L2, L4, L5
Tekstien tuottaminen		
T17 ohjata opiskelijaa havainnoimaan suomenkielistä äännemaailmaa ja tunnistamaan suomen kielen äänteiden välisiä eroja	Läi1-Läi15	L1, L2
T18 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja kirjoittamaan pienet ja suuret tekstauskirjaimet	Läi1-Läi8	L1, L3
T19 ohjata opiskelijaa ymmärtämään äänne-kirjainvastaavuuden periaate	Läi1-Läi8	L1, L3
T20 rohkaista ja innostaa opiskelijaa kertomaan itsestä ja lähipiiristä sekä omista mielipiteistään ja kuvaamaan kokemuksiaan puhumalla ja kirjoittamalla ja kuvien avulla	Läi1-Läi15	L4, L5, L7
T21 ohjata opiskelijaa tuottamaan suullisesti ja kirjallisesti sanoja, fraaseja sekä lyhyitä viestejä välittömistä tarpeistaan	Läi1-Läi15	L2, L4, L5
T22 ohjata opiskelijaa kertomaan ja kirjoittamaan henkilötietonsa	Läi1-Läi3, Läi12	L3, L6
T23 opastaa opiskelijaa harjaannuttamaan käsin kirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata häntä vähitellen tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia	Läi1-Läi15	L1, L4, L5
T24 ohjata opiskelijaa kehittämään opiskelu- sekä oppimaan oppimisen taitojaan	Läi1-Läi15	L1
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T25 vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ohjaamalla häntä tekemään havaintoja puhutusta ja kirjoitetusta kielestä	Läi1-Läi15	L2, L4, L7
T26 innostaa opiskelijaa kuuntelemaan ja lukemaan selkokielisiä tekstejä ja ohjata häntä kirjaston käyttöön	Läi8-Läi15	L2, L3, L4
T27 ohjata opiskelijaa arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä kulttuurista moninaisuutta	Läi1-Läi15	L2, L4, L7

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssit aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Kaikilla äidinkielen ja kirjallisuuden kursseilla opiskellaan monipuolisesti eri sisältöalueita ja kielenkäyttötilanteita. Tiettyjä sisältöalueita painotetaan kurssikohtaisesti, mutta niitä voidaan käsitellä eri opiskeluvaiheissa uudestaan kerraten, syventäen ja laajentaen.

Läi1 Lähtökohtia luku- ja kirjoitustaidon opiskelulle

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan opiskelu- ja oppimaan oppimisen taitoja, toimintatapoja oppilaitosyhteisössä ja oppitunneilla sekä opiskeluvälineiden käyttöä ja niistä huolehtimista. *Opiskelija altistetaan suomen kielelle. Hän oppii kuuntelemaan suomalaisen puhetta, vaikkei siitä paljoa ymmärtäisikään, ja herkistyy täten suomenkieliselle äännemaailmalle oppien hahmottamaan suomen äänteiden välisiä eroja ja tavurakennetta.* Aloitetaan äänne-kirjainvastaavuuksien opiskelu opettelemalla ääntämään ja kirjoittamaan suomen kielen aakkosia systemaattisesti äänne ja kirjain kerrallaan. Lisäksi harjoitellaan erottamaan ja tuottamaan lyhyttä ja pitkää vokaalia ja diftongeja sekä kirjoittamaan pieniä ja isoja tekstauskirjaimia. Opetellaan kynäote ja kirjoitussuuntaa vasemmalta oikealle. Tutustutaan sanahahmoina yleisimpiin opiskelijan oppimisympäristössä ja arkielämässä kohtaamiin logoihin, kyltteihin ja sanoihin. Harjoitellaan tervehtimään ja esittäytymään.

Läi2 Äänteestä ja kirjaimesta tavuksi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla jatketaan teknisen lukutaidon opiskelua harjoittelemalla äänne-kirjainvastaavuutta sekä yhdistämällä äänteitä tavuiksi ja ymmärrettäviksi lyhyiksi sanoiksi. Luetun ymmärtämistä ja kuvanlukutaitoa harjoitellaan liittämällä opetellut sanat niitä vastaaviin kuviin. Autenttisia tekstejä käytetään apuna tutustuttaessa suomen kielen kirjaimiin ja sanoihin. Harjoitellaan edelleen erottamaan ja tuottamaan lyhyttä ja pitkää vokaalia sekä diftongeja. Kurssilla opetellaan Isojen ja pienten kirjainten kirjainhahmoja ja niiden sijoittumista viivastolle. Kirjoittamisessa pääpaino on pienillä tekstauskirjaimilla huomioiden erisnimien kirjoittaminen. Kurssilla opetellaan kertomaan perusasioita itsestä ja perheestä sekä harjoitellaan persoonapronomineja.

Läi3 Tavusta sanaksi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan tavujen sekä lyhyiden sanojen ja niistä muodostuvien lauseiden lukemista ja kirjoittamista. Lisäksi harjoitellaan yksöis- ja kaksoiskonsonanttien eroa. Kurssilla opetellaan ruokailutilanteissa tarvittavaa sanastoa. Harjoitellaan vuorovaikutustilanteissa tarvittavia kohteliaisuusfraaseja: kuulumisten vaihtamista, pyytämistä ja kiittämistä.

Läi4 Harjoitellaan sanoja

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla jatketaan sanojen ja lyhyiden lauseiden lukemisen ja ymmärtämisen sekä kirjoittamisen harjoittelua. Lukemista ja kirjoittamista harjoitellaan uusilla sanoilla lisäämällä jo opittuihin tavuihin/sanoihin lisää kirjaimia ja tavuja opiskelijan taitotason mukaan. Jatketaan lyhyen ja pitkän vokaalin sekä yksöis- ja kaksoiskonsonanttien sekä diftongien tunnistamista ja tuottamista. Opetellaan viikonpäivät ja vuorokauden ajat sekä kysymään ja kertomaan kellonaika. Tutustutaan myös alustavasti vuodenaikoihin ja kuukausiin.

Läi5 Lisätään tavuja

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla sujuvoitetaan lukemisen ja ymmärtämisen sekä kirjoittamisen taitoja. Tavujen ja lyhyiden sanojen rinnalla harjoitellaan useampitavuisten sanojen lukemista ja kirjoittamista. Harjoitellaan tuottamaan ja tunnistamaan yleisimpiä verbejä arjen konteksteissa. Kurssilla harjoitellaan kaupassa asiointia ja kysymyslauseita.

Läi6 Sanoista lauseisiin

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan lauseen käsitteeseen sekä ison alkukirjaimen, pisteen, kysymysmerkin ja huutomerkin käyttöön. Yksittäisten sanojen rinnalla harjoitellaan lyhyiden ja yksinkertaisten lauseiden mekaanista ja ymmärtävää lukemista sekä kirjoittamista. Opetellaan tunnistamaan ja tuottamaan lisää yleisimpiä verbejä arjen konteksteissa. Kurssilla harjoitellaan matkustamiseen liittyvää sanastoa ja toimimaan eri kulkuvälineillä. ~~Kerrataan kellonaikoja ja opetellaan lukemaan aikatauluja.~~

Läi7 Lauseista kohti tekstiä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Sanojen ja lauseiden rinnalla kurssilla harjoitellaan lyhyen, yksinkertaisen tekstin ymmärtävää lukemista. Lisäksi opetellaan kirjoittamaan kuvasta kertomaan kuvasta muutamalla lauseella. Kurssilla tutustutaan vuodenkiertoon ja opitaan kuvaamaan säätä. Opetellaan kuukaudet ja harjoitellaan päivämäärän ilmaisua. Opetellaan käyttämään kalenteria. Harjoitellaan yleisimpiä adjektiiveja arjen konteksteissa.

Läi8 Sujuvoitetaan luku- ja kirjoitustaitoja

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opetellaan kehon osien nimityksiä ja harjoitellaan omasta olotilasta kertomista. Jatketaan lyhyiden ja yksinkertaisten tekstien lukemista sekä lyhyiden tekstien kirjoittamista. Harjoitellaan tekstitaitoja opettelemalla tunnistamaan yksittäistä tietoa tekstistä. Kurssilla opetellaan asioimaan lääkärissä ja varaamaan aika lääkärille sekä harjoitellaan omistusrakenteen käyttöä.

Läi9 Käydään ostoksilla

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opetellaan pukeutumiseen, vaatteisiin ja asioimiseen liittyvää sanastoa ja toimimaan kaupassa. Harjoitellaan lukemista ja kirjoittamista eri tekstitasoilla. Kurssilla jatketaan omistusrakenteen harjoittelua. Kurssiin voi mahdollisuuksien mukaan sisällyttää tutustumiskäynnin esim. kauppaan tai kirpputorille.

Läi10 Asuminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opitaan hakemaan tekstistä vastauksia yksinkertaisiin kysymyksiin. Tutustutaan kotiin ja asumiseen liittyvään sanastoon sekä opetellaan paikan ilmauksia. Harjoitellaan lukemista ja kirjoittamista eri tekstitasoilla. Kurssilla opetellaan viestimään asunnon huoltoon liittyvissä tilanteissa.

Läi11 Toimitaan kotona

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan kodinhoitoon ja ruoanlaittoon liittyvään sanastoon. Harjoitellaan lukemista ja kirjoittamista eri tekstitasoilla. Kurssilla tutustutaan ruokaohjeisiin ja opitaan kertomaan kodinhoitamisesta.

Läi12 Annetaan henkilötietoja ja täytetään lomakkeita

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan henkilötietoihin liittyviin kysymyksiin vastaamista. Opetellaan omien tietojen etsimistä ja lukemista henkilötietopapereista ja niiden kirjoittamista viranomaislomakkeisiin. Harjoitellaan allekirjoitusta. Harjoitellaan lukemista ja kirjoittamista eri tekstitasoilla.

Läi13 Asioidaan terveyspalveluissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opetellaan ajanvaraukseen sekä lääkärissä ja apteekissa asiointiin liittyvää esittäytymistä, kysymistä ja vastaamista sekä oman terveydentilan kuvailemista. Harjoitellaan lääkkeiden käyttöohjeiden lukemista ja ymmärtämistä. Kurssiin voi mahdollisuuksien mukaan sisällyttää tutustumiskäynnin apteekkiin.

Läi14 Viestintää päivähoidossa, koulussa ja työelämässä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opetellaan kuulumisten kertomista ja kysymistä, kysymyksiin vastaamista, tiedon etsimistä ja kuvailemista päivähoitoon ja kouluun liittyvissä tilanteissa. Tutustutaan ammattisanastoon ja opitaan kertomaan omasta koulu- ja ammattitaustasta.

Läi15 Vietetään vapaa-aikaa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan eri vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin, kuten kirjaston käyttöön, eri liikuntavaihtoehtoihin, taiteisiin ja kädentaitoihin liittyviin harrastuksiin. Opetellaan kielenkäyttötaitoja näissä tilanteissa. Kurssiin voi mahdollisuuksien mukaan sisällyttää tutustumiskäyntejä esim. kirjastoon tai joihinkin harrastuspaikkoihin. Kurssilla voidaan myös mahdollisuuksien mukaan itse tehdä kädentaitoja tai käydä liikkumassa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden tukikurssit aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Primaarilukutaidottomat opiskelijat, jotka eivät ole kotimaassaan käyneet koulua ja jotka eivät osaa lukea ja kirjoittaa millään kielellä, tarvitsevat enemmän aikaa lukemisen taidon saavuttamiseen kuin sekundaarilukutaidottomat, joille lukemisen idea on jo tuttu. Tästä syystä aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa tarjotaan tukikursseja, joissa keskitytään nimenomaan kirjainten opiskeluun ja lukemisen idean ymmärtämiseen ja lukemisen automatisoitumiseen.

Läit1-Läit4

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan lukemisen ja kirjoittamisen taitoa ja kerrataan suomen kurssien sisältöjä opiskelijoiden tarpeen mukaan.

Oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet äidinkielessä ja kirjallisuudessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Puhuminen ja kuunteleminen ovat toisiinsa liittyviä vuorovaikutustaitoja. Niiden avulla saadaan ensimmäiset kontaktit ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan, jonka tekstejä ja kirjoitusta aletaan opiskella. Puhuminen ja kuunteleminen luovat pohjan lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle, joka alkaa ensin suullisena opitusta kieliaineksesta. Puhumisen ja kuuntelemisen aiheet nousevat keskeisen sanaston aihepiireistä. Opetuksessa korostuvat elämyksellinen ja toiminnallinen oppiminen.

Lukemisen ja kirjoittamisen oppiminen liittyvät läheisesti toisiinsa ja niitä opetetaan yhtä aikaa. Lukemaan opettamisessa käytetään erilaisia menetelmiä ja lähestymistapoja, mutta opetuksen lähtökohtana on äänne-kirjainvastaavuuden ymmärtäminen sekä taito yhdistää kirjaimet ja äänteet tavuiksi, tavut sanoiksi ja sanat lauseiksi. Kaiken lukutaidon harjoittelun tulee tähdätä jatkuvasti luetun ymmärtämiseen. Kirjainmuotojen oppiminen perustuu runsaisiin motorisiin ja kinesteettisiin harjoituksiin. Kirjoittamisen oppimisessa voidaan käyttää kirjainmallin päälle kirjoittamista ja kopiointia, tavu- ja sanasanelukirjoitusta sekä lisäyssanelua. Lisäksi harjoitellaan näppäintaitoja esimerkiksi tietokoneella ja älypuhelimella. Auditiivisen hahmottamisen harjoittelu vahvistaa äänne-kirjainvastaavuuksia ja tukee tekstin oikeinkirjoittamista. Lisäksi se kehittää äännetietoisuuden kehittymistä ja äänteiden sekä sanojen erottelutaitoja. Puhumista, kuuntelemista, lukemista ja kirjoittamista harjoitellaan yhdessä opintoryhmän kanssa sekä yksin. Opiskelijoita rohkaistaan osoittamaan osaamistaan kaikilla niillä ilmaisukeinoilla, joita heillä on. Opetuksessa käytetään multimodaalisia tekstejä, kuten kuvia, videoita ja sarjakuvia sekä saatavilla olevia opetusohjelmia.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkielessä ja kirjallisuudessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Tavoitteena on tukea opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä, vuorovaikutustaitoja sekä luku- ja kirjoitustaitojen sujuvoitumista. Kielellisiä vaikeuksia puheen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain muistaen, että varsinaisia oppimisvaikeuksia voidaan todentaa vasta useamman opiskeluvuoden jälkeen, kun opiskelija

on harjaantunut suomen kielessä. Opettaja mallintaa sanojen, lauseiden ja tekstien lukemista ja ymmärtämistä sekä kirjoittamisen tapoja. Opiskelijoita ohjataan käyttämään mediavälineitä monipuolisesti ja turvallisesti opiskelun tukena. Opiskelijoita tuetaan sillä tasolla, jossa he ovat. Heikoimmille tarjotaan tukea ja kertausta, kun taas kielellisesti taitavia opiskelijoita ohjataan haastavampien tehtävien, materiaalien ja tekstiympäristöjen pariin. Eriyttäminen on osa jokapäiväistä opiskelua. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että opiskelijoiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Opiskelijan oppimisen arviointi äidinkielessä ja kirjallisuudessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Oppimisen arviointi on opiskelijoita ohjaavaa ja kannustavaa. Yhteisen pohdinnan sekä palautteen antamisen ja saamisen avulla opettaja ohjaa niin koko opetusryhmän kuin yksittäisen opiskelijan oppimista ja edistymistä. Arvioinnin päätehtävänä on tukea ja edistää opiskelijoiden kielitaidon ja luku- ja kirjoitustaidon kehitystä kaikilla tavoitealueilla. Opettaja pyrkii saamaan kokonaiskuvan kunkin opiskelijan kielitaidon ja luku- ja kirjoitustaidon edistymisestä. Arviointiin perustuvan palautteen kautta opiskelijat saavat tietoa kielitaitonsa vahvuuksista sekä edistymisestään opiskelemansa kielen oppijana. He saavat myös monipuolisesti palautetta siitä, miten he ymmärtävät ja käyttävät kieltä, ilmaisevat itseään, osallistuvat yhteiseen keskusteluun sekä tuottavat ja tulkitsevat tekstejä. Laadukasta ja kannustavaa palautetta annetaan kaikilla osaamisen eri alueilla. Se auttaa opiskelijaa huomaamaan onnistumisiaan ja edistymistään sekä motivoi suuntaamaan työskentelyään tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointi tuottaa tietoa myös opetuksen suunnittelua varten sekä auttaa havaitsemaan mahdollisia tuen tarpeita opiskelijoiden kielitaidon ja luku- ja kirjoitustaidon edistymisessä. Opettajalähtöisen arvioinnin lisäksi on tärkeää opetella myös itsearviointia ja mahdollisesti myös vertaisarviointia.

Oppimisprosessin kannalta keskeiset arvioinnin ja palautteen antamisen kohteet:

- edistyminen itsensä ilmaisemisessa ja vuorovaikutustaidoissa,
- sana- ja käsitevarannon karttuminen,
- edistyminen lukutaidossa sekä luetun ymmärtämisessä,
- edistyminen tekstin tuottamisessa, erityisesti käsin kirjoittamisen ja näppäintaitojen kehittyminen
- edistyminen kielen ja kulttuurin ymmärtämisessä, erityisesti havaintojen tekeminen sanojen merkityksestä ja arjen kielenkäyttötilanteista.

8.3.2 Matematiikka

Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opetuksen tehtävänä lukutaitovaiheessa on, että opiskelija omaksuu sellaisia numeerisia perustaitoja, jotka ovat keskeisiä arjen hallinnan, kommunikaation sekä opintojen etenemisen kannalta. Tavoitteena on myös, että opiskelija saa myönteisiä ja monipuolisia kokemuksia matematiikasta. Kielitietoisessa matematiikan opetuksessa havainnollisuus, matemaattisten käsitteiden täsmällinen esittäminen ja selittäminen arkikielellä sekä ymmärtämisen varmistaminen ovat keskiössä.

Matematiikan opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä	Lma1-Lma3	L1, L3, L5
Työskentelyn taidot		
T2 harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja numeerisesta tiedosta arjen tilanteissa	Lma1-Lma3	L3, L4
T3 kannustaa opiskelijaa esittämään ratkaisujaan ja päätelmiään piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti	Lma1-Lma3	L1, L4
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään päättely- ja ongelmanratkaisutaitoja	Lma1-Lma3	L1, L4, L6
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet		
T5 ohjata opiskelijaa tulkitsemaan ja käyttämään arjessa esiintyvää numeerista tietoa	Lma1-Lma3	L1, L3, L4
T6 tutustuttaa opiskelija lukukäsitteeseen ja kymmenjärjestelmän periaatteeseen	Lma1	L1, L4
T7 perehdyttää opiskelija yhteen- ja vähennyslaskuun sekä kerto- ja jakolaskun perusteisiin	Lma1-Lma3	L1, L4
T8 ohjata opiskelijaa ilmaisemaan määrää ja järjestystä lukujen avulla	Lma1	L1, L3, L4
T9 ohjata opiskelijaa tunnistamaan desimaali- ja murtoluku arkielämän tilanteissa	Lma3	L1, L3, L4
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään rahankäyttöön liittyviä käsitteitä oman talouden näkökulmasta	Lma2	L1, L3, L4
T11 tutustuttaa opiskelija keskeisimpiin mittayksiköihin ja niiden lyhenteisiin sekä mittavälineiden käyttöön	Lma2	L1, L3, L4

Matematiikan kurssit aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Lma1 Lukujen maailma

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opetellaan lukusanoja, numeromerkkejä, matematiikan perussymboleja, harjoitellaan niiden kirjoittamista ja tutustutaan niiden käyttöön arkitilanteissa kuten puhelinnumeroissa, osoitteissa ja aikatauluissa. Tutustutaan lukukäsitteeseen ja kymmenjärjestelmän periaatteeseen. Opetellaan järjestysluvut. Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskua.

Lma2 Luvut arjessa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan aikakäsitteeseen harjoittelemalla esimerkiksi kellonaikojen, päivämäärien ja aukioloaikojen ilmaisemista ja ymmärtämistä. Opetellaan yleisimmin käytettävien suureiden mittayksiköt ja niiden lyhenteet. Tällaisia suureita ovat muun muassa pituus (matka), tilavuus (vetoisuus), aika ja massa. Harjoitellaan viivoittimen ja muiden mittavälineiden käyttöä. Harjoitellaan lukumäärien ja ominaisuuksien vertailua lukujen ja mittayksiköiden avulla. Arvioidaan pituuksia, tilavuuksia ja massoja.

Lma3 Laskutoimituksia arjessa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjaannutetaan yhteen- ja vähennyslaskutaitoja, myös tutuissa konkreettisissa yhteyksissä, ja tutustutaan kerto- ja jakolaskun periaatteisiin. Harjoitellaan lukujen käyttöä rahaliikenteessä esimerkiksi hintojen, laskujen, kuittien tarkastelun ja hintavertailujen avulla. Tutustutaan teknisiin apuvälineisiin kuten laskin, älypuhelimen sovellukset, pankkiautomaatti ja verkkopankki. Tutustutaan geometrian peruskäsitteisiin (ympyrä, kolmio, neliö).

Lmat Matematiikan tukikurssi

Tukikurssilla voidaan kerrata matematiikan kurssien sisältöjä opiskelijoiden tarpeen mukaan.

Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opetuksen lähtökohtana käytetään opiskelijoille tuttuja ja arkeen liittyviä aiheita. Matematiikkaa opiskellaan oppimisympäristössä, jossa konkretisointi ja välineet ovat keskeisessä asemassa ja jossa eri aistien hyödyntämiseen kiinnitetään huomiota. Tutustutaan opiskelu- ja mittavälineiden käyttöön kuten viivoittimet, metrimitat ja vaa'at. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja. Totutellaan työskentelemään sekä yhdessä että itsenäisesti. Tieto- ja viestintäteknologiaa voidaan käyttää opetuksen ja oppimisen välineenä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Matematiikan perustaitojen oppimiselle on varattava riittävästi aikaa. Opiskelijoiden matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti. Tarjottava tuki antaa opiskelijoille mahdollisuuden kehittää taitojaan niin, että myönteinen asenne ja kyvykkyyden tunne vahvistuvat. Jokaiselle opiskelijalle turvataan mahdollisuus riittävään harjoitteluun sekä tilaisuuksia oivaltaa ja ymmärtää itse. Taitavia opiskelijoita tuetaan tarjoamalla heille vaihtoehtoisia työskentelymuotoja ja rikastuttamalla käsiteltäviä sisältöjä.

Opiskelijan oppimisen arviointi matematiikassa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa oppimisen arvioinnin päätehtävänä on tukea ja edistää opiskelijoiden peruslaskutaitojen kehittymistä. Oppimisen arvioinnissa kiinnitetään huomiota kannustavan palautteen antamiseen. Opiskelijoita kannustetaan kehittymässä olevien taitojen harjoittelemiseen.

Opiskelijoilla on oltava mahdollisuus osoittaa edistymistään eri tavoin. Arvioinnissa on tärkeää havainnoida numeroiden, matemaattisten perussymboleiden käytön ja tulosten oikeellisuuden lisäksi tekemisen tapaa ja sujuvuutta.

Sanallista arviota tai suoritusmerkintää antaessaan opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin.

Oppimisprosessin kannalta keskeiset arvioinnin ja palautteen antamisen kohteet:

- lukusanojen ja numeromerkkien tunteminen sekä lukukäsitteen ymmärtäminen
- peruslaskutoimitusten hallitseminen
- edistyminen numeerisen tiedon käyttämisessä arjen tilanteissa
- edistyminen matemaattisessa ajattelussa ja ilmaisussa.

8.3.3 Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijoiden kasvua vastuuntuntoisiksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi. Opiskelijoita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan. Oppiaineen tehtävänä on tutustuttaa opiskelija Suomen historiaan sekä sen eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin, muodostaa yhteiskunnan toiminnan ja kansalaisen vaikutusmahdollisuuksien tiedollinen perusta sekä rohkaista opiskelijoita kehittymään oma-aloitteisiksi yhteiskunnallisiksi toimijoiksi.

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen opetuksessa opiskelijoita kannustetaan osallistumaan sekä toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Opiskelijoita rohkaistaan kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelemaan näkemyksiään. Opiskelijat tutustuvat oman taloudenhoidon ja vastuullisen kuluttamisen perusasioihin. Kielitaidon ja käsitteiden hallinnan sekä luku- ja kirjoitustaitojen kehittäminen ovat oleellinen osa oppiaineen opiskelua.

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys		
T1 ohjata opiskelijaa kiinnostumaan suomalaisesta yhteiskunnasta	Lyk1, Lyk2	L2, L3
T2 tutustuttaa opiskelija Suomen historian ja yhteiskuntajärjestelmän peruspiirteisiin	Lyk2	L1, L4, L7
T3 kartuttaa opiskelijan historiaan ja yhteiskuntaan liittyvää sanastoa ja käsitteistöä	Lyk1, Lyk2	L1, L4, L7
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään opiskelu- sekä oppimaan oppimisen taitojaan	Lyk1, Lyk2	L1
T5 perehdyttää opiskelijaa esittämään mielipiteensä	Lyk2	L2, L6, L7
T6 perehdyttää opiskelijaa perheen sekä lapsen ja nuoren asemaan, yhdenvertaisuuden periaatteeseen sekä sukupuolten väliseen tasa-arvoon Suomessa	Lyk2	L2, L7
T7 ohjata opiskelijaa hahmottamaan itsensä yksilönä ja yhteisön jäsenenä	Lyk1, Lyk2	L2, L3, L7
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen		
T8 ohjata opiskelijaa hyödyntämään tärkeimpiä kunnan ja valtion viranomaisten järjestämiä palveluita	Lyk1	L3, L5, L7
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään yksityisiä palveluita	Lyk1	L3, L5, L7
T10 kannustaa opiskelijaa mukaan kolmannen sektorin toimintaan	Lyk1	L3, L7
Kulttuurintuntemus, kulttuuri-identiteetti ja vuorovaikutus		
T11 tutustuttaa opiskelijaa suomalaiseen kulttuuriin liittyviin tapoihin, arvoihin, normeihin ja asenteisiin	Lyk1, Lyk2	L2, L7
T12 ohjata opiskelijaa tunnistamaan oman kulttuurinsa erityispiirteitä ja tarkastelemaan oman kulttuurinsa ja suomalaisen kulttuurin välisiä eroja	Lyk1, Lyk2	L2
T13 ohjata opiskelijaa suhtautumaan avoimesti kulttuurisesti erilaisten näkemyksien olemassaoloon	Lyk1, Lyk2	L1, L2

T14 tukea opiskelijaa toimimaan rakentavasti kulttuurisesti moninaisen yhteisön jäsenenä ja torjumaan rasismia kaikkia etnisiä ryhmiä kohtaan	Lyk1, Lyk2	L2, L7

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen kurssit aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Lyk1 Arkielämä ja yhteiskunnan palvelut

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön ja perheen näkökulmasta. Perehdytään yhteiskunnan peruspalveluihin ja muihin julkisiin palveluihin, kuten terveyspalveluihin, Kelaan, sosiaalitoimistoon, työvoima- ja elinkeinotoimistoon, päivähoitoon, lasten, nuorten ja aikuisten koulutuspalveluihin, poliisiin sekä kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimeen. Tutustutaan myös yksityisiin palveluihin, pankkiin ja mobiilipalveluihin. Tutkitaan laskuja ja harjoitellaan raha-asioiden hoitamista. Tutustutaan kolmannen sektorin toimijoihin, kuten eri alojen yhdistyksiin ja seuroihin. Kehitetään arkielämään ja yhteiskunnan palveluihin liittyvää sanastoa ja harjoitellaan lukemista, luetun ymmärtämistä ja kirjoittamista. Opetellaan asioimaan peruspalveluissa. Tehdään vierailukäyntejä.

Lyk2 Demokraattinen yhteiskunta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Hahmotetaan ja havainnoidaan suomalaiseen kulttuuriin liittyviä tapoja, arvoja, normeja ja asenteita. Tutustutaan Suomen historian pääpiirteisiin ja yhteiskuntajärjestelmään: valtioelimet ja paikallishallinto. Tarkastellaan yhteistä päätöksentekoa sekä demokraattisen toiminnan käsitteitä kuten ihmisoikeudet, lastenoikeudet, tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus. Kartutetaan historiaan ja yhteiskuntatietouteen liittyvää sanastoa ja käsitteitä. Harjoitellaan lukemista, luetun ymmärtämistä ja kirjoittamista. Opetellaan oman mielipiteen esittämistä.

Oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet yhteiskuntatietoudessa ja kulttuurintuntemuksessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden kannalta on keskeistä käyttää vuorovaikutuksellisia, elämyksellisiä ja toiminnallisia työtapoja. Niiden avulla harjoitellaan yhteistoimintaa ja osallistumista. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään käsitteiden, esimerkkien ja ilmiöiden havainnollistamiseen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntatietoudessa ja kulttuurintuntemuksessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata opiskelijat näkemään itsensä yhteiskunnan jäseninä ja toimijoina, joilla on oikeuksia ja velvollisuuksia, sekä tukea heidän kasvuaan yhteistyökykyisiksi erilaisten yhteisöjen jäseniksi. Opiskelijoita tuetaan erityisesti yhteiskuntaa ja taloutta koskevan tiedon saavuttamisessa, millä on merkitystä heidän

oman elämänsä ja tulevaisuutensa kannalta. Opiskelijoita kannustetaan osallistumaan ja keskustelemaan. Oppiaineen käsitteellinen luonne otetaan huomioon avaamalla ja konkretisoimalla siinä käytettäviä keskeisiä käsitteitä.

Opiskelijan oppimisen arviointi yhteiskuntatietoudessa ja kulttuurintuntemuksessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Oppiaineessa annettavalla palautteella opiskelijoita ohjataan ja kannustetaan toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti omassa opintoryhmässään, oppilaitoksessaan sekä lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännössä yhteiskunnasta oppimiaan tietoja ja taitoja. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Tarkoituksena on auttaa opiskelijoita tiedostamaan oppimansa, suuntaamaan opiskelunsa olennaiseen sekä kehittämään omia työskentely-, opiskelu- ja itsearviointitaitojaan. Oppiaineen arviointi perustuu opiskelijoiden työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin**.**

Oppimisprosessin kannalta keskeiset arvioinnin ja palautteen antamisen kohteet:

- suomalaisen yhteiskunnan ja Suomen historian peruspiirteiden ymmärtäminen
- suomalaisen kulttuurin erityispiirteiden tunnistaminen
- yhteiskuntatietouden sana- ja käsitevarannon hallitseminen.

8.3.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Oppiaineen tehtävä

Ympäristö- ja luonnontieto on biologian, maantiedon, fysiikan ja kemian tiedonaloista koostuva integroitu aineryhmä, jonka opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Opetuksen keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan omaa lähiympäristöään, sen luontoa ja rakennettua ympäristöä sekä erilaisia luonnonilmiöitä. Oppimisen lähtökohtana on siten monimuotoinen elinympäristö, joka luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Opiskelijat nähdään osana ympäristöä, jossa he elävät. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Opetus tukee opiskelijoiden ympäristösuhteen rakentumista, maailmankuvan kehittymistä ja antaa valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja. Opiskelijoita ohjataan yhdistämään kokemuksiaan ja tietojaan ympäristö- ja luonnontiedon opiskeluun. Kielitaidon ja käsitteiden hallinnan kehittäminen sekä luku- ja kirjoitustaitojen sujuvoittaminen ovat oleellinen osa oppiaineen opiskelua.

Ympäristö- ja luonnontiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Asenne- ja arvotavoitteet		
T1 tukea opiskelijaa kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	Lyl1	L3, L7
T2 ohjata opiskelijaa arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta	Lyl1	L3, L7
Tieto ja ymmärrys		
T3 ohjata opiskelijaa tunnistamaan oman lähiseudun luontoa ja rakennettua ympäristöä	Lyl1	L1, L4
T4 tukea opiskelijan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta	Lyl1	L1, L4, L5
T5 auttaa opiskelijaa ymmärtämään omien valintojen merkitys elämälle ja luonnolle	Lyl1	L1, L7
T6 kannustaa opiskelijaa pohtimaan ihmisen luonnonvarojen kestävän käytön merkitystä	Lyl1	L1, L7
Taidot		
T7 kartuttaa opiskelijan ympäristö- ja luonnontietoon liittyvää sanastoa ja käsitteistöä	Lyl1	L1, L4
T8 opastaa opiskelijaa lukemaan ja käyttämään yksinkertaisia karttoja	Lyl1	L1, L4
T9 ohjata opiskelijaa toimimaan turvallisesti kotona huomioiden palo- ja sähköturvallisuus	Lyl1	L3
T10 ohjata opiskelijaa huolehtimaan jätteiden lajittelusta ja kierrätyksestä	Lyl1	L3, L7
T11 ohjata opiskelijaa kehittämään opiskelu- sekä oppimaan oppimisen taitojaan	Lyl1	L1

Ympäristö- ja luonnontiedon kurssi aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Lyl1 Ympäristö- ja luonnontiedon alkeet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan lähiympäristöön ja Suomen luontoon sekä sen tärkeimpiin eliölajeihin ja rakennettuun ympäristöön. Kartutetaan ympäristö- ja luonnontietoon liittyvää sanastoa ja käsitteistöä. Maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään karttoja: Suomi osana Eurooppaa ja maapalloa sekä oman kotimaan sijoittuminen maapallolla. Tutustutaan luonnonvarojen kestävään käyttöön, jätteiden lajitteluun ja kierrätykseen, turvallisuuden edistämiseen kotona sekä sähkö- ja paloturvallisuuteen. Harjoitellaan luku-, kirjoitus- ja vuorovaikutustaitoja.

Ympäristö- ja luonnontiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Oppimisympäristöjä ja työtapoja valittaessa huomioidaan toiminnallisuus, kokemuksellisuus sekä elämyksellisyys. Oppimisympäristöinä käytetään oppilaitoksen tilojen ja opetusryhmän lisäksi monipuolisesti lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä, erilaisia yhteisöjä ja vuorovaikutustilanteita sekä tieto- ja viestintäteknologisia ympäristöjä. Paikallisesti hyödynnetään yhteistyötä museoiden, yritysten, kansalaisjärjestöjen, luonto- ja tiedekeskusten kanssa. Keskeistä on opiskelijoiden osallisuus ja vuorovaikutus.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ympäristö- ja luonnontiedossa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opetuksessa ja työtapojen valinnassa huomioidaan opiskelijoiden aikaisemmat tiedot ja taidot. Opiskelijoita ohjataan ja tuetaan kielitaidon ja käsitteiden hallinnan kehittämisessä. Keskeiset käsitteet konkretisoidaan ja havainnollistetaan. Yhteisönä toimiminen tukee yhdessä oppimista ja erilaisten vahvuuksien hyödyntämistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta sekä onnistumisen kokemukset tukevat ja vahvistavat opiskelijan käsitystä omasta oppimisestaan.

Opiskelijan oppimisen arviointi ympäristö- ja luonnontiedossa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Palautetta annetaan ympäristö- ja luonnontiedon käsitteiden ja tietojen hallinnasta. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Arviointi perustuu opiskelijoiden työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin.

Oppimisprosessin kannalta keskeiset arvioinnin ja palautteen antamisen kohteet:

- Suomen luonnon ja rakennetun ympäristön tunteminen
- karttojen hyödyntäminen
- kestävän kehityksen periaatteiden tunteminen
- ympäristö- ja luonnontietoon liittyvän sana- ja käsitevarannon hallinta.

8.3.5 Opinto-ohjaus ja työelämätaidot

Oppiaineen tehtävä

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen tehtävänä on tukea opiskelijoita siten, että heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan sekä lisätä opiskelijan oppimisvalmiuksia, oppimaan oppimisen taitoja ja ymmärtämystä omien valintojen ja toiminnan seurauksista. Samalla opiskelijan elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidot kehittyvät. Ohjauksessa otetaan huomioon opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä opintojen lisäksi myös arjenhallintaa sekä mahdollisia elämäntilanteeseen ja terveyteen liittyviä seikkoja. Ohjauksessa korostuu opiskelijoiden motivaation sekä opiskelun tukeminen. Puutteelliset perustiedot ja -taidot voivat olla opiskelijalle sekä elämänhallintaa haittaava että itsetuntoa alentava tekijä. Motivaation säilyminen vaatii siksi sekä kielellisesti että tiedollisesti opiskelijan lähtötason huomioivaa opetusta ja ohjausta sekä syventymistä hänen opiskeluhistoriaansa. Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaine tukee opiskelijan taitoa arvioida realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa. Tehtävänä on myös lisätä hyvinvointia ja ehkäistä ennalta opintojen keskeyttämistä sekä edistää opiskelijoiden osallisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan opintojen alussa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen osana opinto-ohjelma sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelma. Opiskelusuunnitelmaa seurataan ja arvioidaan yhdessä opiskelijan kanssa.

Lukutaitovaiheessa opinto-ohjauksen ja työelämätaitojen tavoitteena on opettaa koulutusjärjestelmään ja ammatteihin liittyvää kieltä ja tutustuttaa opiskelijoita opiskeluun ja suomalaiseen työelämään. Luku- ja kirjoitustaitojen kehittäminen ovat oleellinen osa oppiaineen opiskelua. Opinto-ohjauksen ja työelämätaitojen tehtävänä on yhdessä muiden oppiaineiden kanssa harjoituttaa opiskelijoiden opiskelutaitoja sekä selkeyttää opiskeltavien oppiaineiden merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa selviytymisen, jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Opiskelu- ja työelämätaitoja kehittämällä opiskelija saa valmiuksia siirtyä opinnoissaan eteenpäin.

Opinto-ohjauksen ja työelämätaitojen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijoiden valmiuksia selviytyä muuttuvissa elämäntilanteissa, ammatinvalintakysymyksissä ja opintojen nivelvaiheissa. Oppiaine tarjoaa opiskelijoille sekä tietoa että tutustumismahdollisuuksia eri koulutusvaihtoehtoihin ja ammattialoihin. Mahdollista ammatillista osaamista ja sen kehittymistarpeita käsitellään ohjauskeskusteluissa ja arvioidaan työelämään tutustumisjaksoilla. Osaamisen selvittämisessä arvioidaan opiskelijan tietoja, taitoja ja pätevyyttä.

Opiskelijoita opastetaan käyttämään ja hyödyntämään erilaisia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Ohjauksella vahvistetaan opiskelijoiden toimijuutta ja oma-aloitteisuutta koulutus- ja uravalintoja koskevassa päätöksenteossa.

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Osallisuus ja aktiivinen toiminta		
T1 auttaa opiskelijaa muodostamaan kokonaiskäsitys opiskeluympäristöstä ja sen toimintatavoista sekä kehittämään valmiuksiaan toimia kyseisessä ympäristössä ja erilaisissa ryhmissä	Lot1, Lot2	L2, L3, L7

T2 tukea opiskelijaa itsenäiseen toimintaan ja vastuun ottamiseen opiskelusta ja tekemistään valinnoista	Lot1, Lot2	L1, L3, L7
Opiskeluvalmiuksien kehittäminen		
T3 kannustaa ja ohjata opiskelijaa kehittämään opiskelu- sekä oppimaan oppimisen taitojaan	Lot1, Lot2	L1
T4 luoda edellytyksiä opiskelijan halulle tunnistaa ja hyödyntää taitojaan ja vahvuuksiaan sekä kehittää hänen kykyään tunnistaa oppimisen kohteita	Lot1, Lot2	L1
T5 ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia ja opiskelun keskeyttämistä	Lot1, Lot2	L1, L3
Itsetuntemus		
T6 ohjata opiskelijaa tunnistamaan omiin valintoihinsa vaikuttavia tekijöitä sekä suhteuttamaan omaa toimintaansa kykyjensä, edellytystensä ja kiinnostuksensa mukaisesti	Lot1, Lot2	L3
Tavoitteiden asettaminen		
T7 ohjata opiskelijoita asettamaan sekä pitkän että lyhyen aikavälin tavoitteita, tekemään niitä koskevia suunnitelmia sekä arvioimaan niiden toteutumista	Lot1, Lot2	L1, L3
Työelämään suuntautuva oppiminen		
T8 auttaa opiskelijaa ymmärtämään työn merkitys oman elämänsä ja yhteiskunnan kannalta	Lot2	L6, L7
T9 ohjata opiskelijaa pohtimaan itselleen sopivia ammattialoja	Lot2	L4, L5, L6
T10 tutustuttaa koulutusvaihtoehtoihin ja työelämään	Lot2	L6
T11 edistää opiskelijan taitoa tunnistaa opiskeltavien oppiaineiden merkitys tulevien opintojen ja työllistymisessä tarvittavan osaamisen kannalta	Lot2	L1, L6
T12 ohjata opiskelijaa toimimaan yksinkertaisissa työelämään liittyvissä vuorovaikutustilanteissa	Lot2	L2
Koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen omassa urasuunnittelussa		
T13 perehdyttää opiskelijaa koulutukseen ja työelämään liittyvään sanastoon ja käsitteisiin	Lot1, Lot2	L1, L4, L6
T14 antaa opiskelijalle tietoa Suomen koulutusjärjestelmän pääpiirteistä ja sen mahdollisuuksista	Lot1	L4, L5

T15 tutustuttaa opiskelijaa tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluihin	Lot2	L4, L5, L6

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen kurssit aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Lot1 Koulutusjärjestelmä ja opiskelukäytänteet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan Suomen koulutusjärjestelmään sekä siihen liittyvään sanastoon. Kehitetään opiskelutaitoja yhteistyössä muiden opiskeltavien oppiaineiden kanssa ja harjoitellaan toimimaan oppilaitosyhteisössä. Opetellaan asettamaan opiskeluun liittyviä tavoitteita ja arvioimaan tavoitteiden toteutumista. Harjoitellaan itsearviointia. Keskustellaan vastuun ottamisesta omasta oppimisesta, opintoihin liittyvien valintojen tekemisestä sekä oppimiseen vaikuttavista tekijöistä. Ohjataan tuki- ja ohjauspalveluita tarjoavien tahojen pariin oppilaitoksessa ja yhteiskunnassa sekä kehitetään taitoa hakea tarvittavia palveluita. Harjoitellaan vuorovaikutustaitoja. Tehdään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Lot2 Ammatteihin tutustuminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan ammattinimikkeisiin, työtehtäviin ja työpaikkojen nimiin sekä opetellaan niihin liittyvää sanastoa. Harjoitellaan yksinkertaisia työelämään liittyviä vuorovaikutustilanteita. Tutustutaan jatko-opintomahdollisuuksiin ja työelämään käymällä tutustumassa opiskelijoita kiinnostavien ammattialojen koulutuksiin, työpaikkoihin ja/tai yrityksiin. Tutustutaan ja opetellaan käyttämään tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Tehdään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Oppimisympäristöinä hyödynnetään oppilaitosten ja verkkoympäristöjen rinnalla lähiympäristöä ja työelämää. Työtapoja käytetään monipuolisesti opiskelijoiden yksilölliset sekä ryhmäkohtaiset tarpeet ja valmiudet huomioiden. Opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja, jotka tukevat opiskelijan aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Ohjausmuotoina ovat henkilökohtainen ja ryhmäohjaus.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa huomioidaan jokaisen opiskelijan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet. Ohjausta eriytetään ottamalla huomioon henkilökohtaiset tavoitteet, kokemukset, kiinnostuksen kohteet, harrastukset, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Keskeistä on eri toimijoiden yhteistyö varsinkin opiskeluun kuuluvien siirtymä- ja nivelvaiheiden ohjauksessa. Moniammatillista ja -hallinnollista yhteistyötä tehdään erityisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla, esimerkiksi työvoimaviranomaisten, sosiaalitoimen sekä eri opetuksen ja/tai koulutuksen järjestäjien kanssa.

Opiskelijan oppimisen arviointi opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa

Arviointi perustuu opiskelijoiden itsearviointiin sekä vuorovaikutteiseen, ohjaavaan ja kannustavaan palautteeseen eri ohjaustoimien yhteydessä. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Opiskelijat pohtivat valmiuksiaan, osaamistaan ja taitojaan, toimintakykyään ja voimavarojaan, tuen tarpeitaan, ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan sekä arvojen ja uskomusten vaikutuksia valintoihinsa ja päätöksiinsä. Arvioinnissa käytetään monipuolisia ja opiskelijoiden taustan ja osaamisen huomioon ottavia joustavia menetelmiä siten, että jokainen voi osoittaa osaamisensa. Samalla on varmistettava, että opiskelija ymmärtää arvioinnin periaatteet, merkityksen ja arviointitavan mahdollisista kielitaidon puutteista huolimatta.

Oppimisprosessin kannalta keskeiset arvioinnin ja palautteen antamisen kohteet:

- koulutukseen ja ammatteihin liittyvän sana- ja käsitevarannon kehittyminen
- vastuun ottaminen omista opinnoista ja tavoitteiden asettaminen
- opiskelu- ja oppimisvalmiuksien kehittyminen
- opinnoissa ja työelämässä tarvittavien sosiaalisten, viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen
- koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa laadittaessa.

8.3.6 Muu perusopetukseen soveltuva aine tai aihealue sekä valinnaiset kurssit

Opetuksen järjestäjä voi sisällyttää paikallisen opetussuunnitelman lukutaitovaiheen opetustarjontaan myös muita aineita tai aihealueita edellyttäen, että ne tukevat aikuisten perusopetuksen tavoitteiden saavuttamista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi taide- ja taitoaineet, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, ammatilliset opinnot, työelämään liittyvä osaaminen tai työelämään tutustuminen.

Valinnaisia kursseja aikuisten perusopetuksen lukutaitovaiheessa voivat olla esimerkiksi eri oppiaineiden tavoitteiden saavuttamista edistävät tukikurssit.

8.3.6.1 Taito ja taideaineet

LTai1 Askartelu ja käsityöt

Keskeiset sisältöalueet:
Askartelu ja käsityöt -valinnaiskurssilla opiskelijoille annetaan mahdollisuuksia konkreettiseen käsillä tekemiseen ja omien esteettisten ja kulttuuristen näkemystensä toteuttamiseen. Opiskelijaa ohjataan arvostamaan käsityötaitoja ja ymmärtämään käsityön kulttuurisidonnaisia merkityksiä. Kurssilla tutustutaan erilaisiin työtapoihin ja materiaaleihin sekä välineisiin

ja niihin liittyviin verbeihin. Opiskelijaa kannustetaan oman työn suunnitteluun, pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oman toiminnan havainnointiin. Käsityöprosessin eteneminen suunnittelusta oman työn valmistamiseen ja valmiin, persoonallisen luomuksen esittelemiseen tukee opiskelijoiden myönteisen minäkuvan kehitystä ja toimii vastapainona teoreettiselle opiskelulle. Askartelu ja käsityöt tukevat myös muuta opiskelua, sillä käsillä tekemisen erilaisten työtapojen harjoittelu kehittää kirjoittamisessa tarvittavaa käden hienomotoriikkaa.

LTai2 Liikunta

Keskeiset sisältöalueet:
Liikunnan tavoitteena on saada opiskelijat tiedostamaan liikunnan ja terveiden elämäntapojen merkitys omalle hyvinvoinnille sekä saada heidät liikkumaan. Kokeillaan erilaisia liikuntamuotoja ja yritetään innostaa opiskelijoita liikkumaan myös vapaa-ajalla. Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan Tampereen erilaisiin liikuntapaikkoihin ja/tai urheilutapahtumiin. Liikunta toimii vastapainona teoreettiselle opiskelulle ja auttaa myönteisen minäkuvan kehittymistä. Liikunta myös harjoittaa motorisia taitoja, mistä on hyötyä myös lukemisen ja kirjoittamisen opiskelussa.

8.3.6.2 Tieto- ja viestintäteknologia

Ltie1-Ltie2 ATK1 ja-ATK2

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan tietokoneeseen ja älypuhelimeen ja opitaan käyttämään niitä kielen opiskelun ja arjen apuna. Opetellaan avaamaan kone ja kirjautumaan sisään. Harjoitellaan näppäintaitoja ja hiiren käyttöä erilaisten harjoitusten avulla. Tutustutaan Internetiin ja erilaisiin opetusohjelmiin. Tutustutaan tekstinkäsittelyohjelmaan. Opetellaan tallentamaan ja tulostamaan. Opetellaan tiedonetsintää, kirjoittamista ja alkeellista tekstinmuokkausta. Kursseja voidaan järjestää 1-2 opiskelijoiden tason ja tarpeen mukaan.

8.3.6.3 Tukikurssit

Tukikurssit auttavat lukemisen ja kirjoittamisen sekä matemaattisten taitojen saavuttamisessa. Tukikurssien tavoitteet ja sisällöt ovat samat kuin varsinaisen oppiaineen. Tukikurssit on esitelty Äidinkielen ja kirjallisuuden (luku 8.3.1.) ja matematiikan (luku 8.3.2.) kurssien yhteydessä.

8.3.6.4 Muut valinnaiset kurssit

Lor1 Opiskeluun orientoituminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla käydään läpi koulun sääntöjä ja hyviä opiskelukäytäntöjä. Tutustutaan kouluun ja sen lähiympäristöön ja huomioidaan turvallisuusasioita. Voidaan tehdä ryhmäyttäviä harjoituksia ja harjoitella erilaisia opiskelussa tarvittavia tehtävätyyppejä ja taitoja. Kurssilla voidaan myös testata opiskelijoiden kielitaitotasoa.

Lor2 Opiskeluun orientoituminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla kerrataan koulun sääntöjä ja hyviä opiskelukäytäntöjä, tutustutaan kouluun ja sen lähiympäristöön ja kerrataan turvallisuusasioita. Voidaan tehdä ryhmäyttäviä harjoituksia ja harjoitella erilaisia opiskelussa tarvittavia tehtävätyyppejä ja taitoja. Voidaan tukea opintojen etenemistä kertaamalla aiempien kurssien tärkeimpiä sisältöjä. Osan tunneista voi toteuttaa pienryhmäopetuksena niille opiskelijoille, jotka aloittavat ryhmässä uusina.

Lov1 Opiskeluvalmiuksien vahvistaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan opiskelussa tarvittavia taitoja. Kurssilla voidaan opiskelijoiden tarpeiden mukaan esimerkiksi harjoitella opiskeluvälineiden käyttämistä ja niistä huolehtimista, koulun sääntöjen noudattamista, erilaisia opiskelustrategioita, ryhmässä työskentelemisen taitoa, itsearviointitaitoa ja tavoitteiden asettamista omalle opiskelulle. Voidaan myös harjoitella tieto- ja viestintäteknologian käyttämistä sekä vahvistaa lukemisen, kirjoittamisen ja puheen ymmärtämisen taitoja.

Lov2 Opiskeluvalmiuksien vahvistaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla jatketaan opiskelussa tarvittavien taitojen vahvistamista. Kurssilla voidaan opiskelijoiden tarpeiden mukaan esimerkiksi harjoitella opiskeluvälineiden käyttämistä ja niistä huolehtimista, koulun sääntöjen noudattamista, erilaisia opiskelustrategioita, ryhmässä työskentelemisen taitoa, itsearviointitaitoa ja tavoitteiden asettamista omalle opiskelulle. Voidaan myös harjoitella tieto- ja viestintäteknologian käyttämistä sekä vahvistaa lukemisen, kirjoittamisen ja puheen ymmärtämisen taitoja.

Loäk

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan opiskelijan oman äidinkielen hallintaa, ohjataan arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan ja tuetaan opiskelijan myönteistä kuvaa itsestään oppijana. Kurssilla voidaan harjoitella lukemisen ja kirjoittamisen taitoja, tutkia kielen rakenteita ja merkityksiä ja vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta sekä taitoa ilmaista itseään ja toimia vuorovaikutuksessa.

8.4 Oppiaineet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Näissä opetussuunnitelman perusteissa oppiaineista määritellään tehtävä, tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet. Lisäksi määritellään tavoitteet, jotka koskevat oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyviä erityisiä näkökulmia kussakin oppiaineessa.

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Oppiaineen kurssit on numeroitu ja niihin viitataan tavoitetaulukoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukoissa.

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
L2 Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus
L3 Arjen taidot
L4 Monilukutaito
L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

8.4.1 Äidinkieli ja kirjallisuus

KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy erilaisissa yhteyksissä kotona, opiskelun parissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa opiskelijoiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä. Opiskelijoita ohjataan tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Opiskelijat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena. Opiskelijoita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee opiskelijoiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia opiskelijoiden käyttämiä kieliä mahdollisimman laajasti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista sekä tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Opiskelijoiden arjessa ja työelämässä tarvittavia kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa kielikasvatuksesta ja auttaa opiskelijoita rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä kulttuurisesti moninaisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä

ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Opiskelijoiden taitotasolle soveltuva kirjallisuus, monimuotoiset tekstit ja kulttuurituotteet vahvistavat luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä sekä laajentavat opiskelijoiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus ja kulttuuriperinnön tuntemus yhdistävät opiskelijan kulttuuriinsa ja avartavat käsitystä muista kulttuureista.

Opiskelijoita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta opiskelijoita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa painottuvat tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta sekä kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan opiskelijoiden taitotasolle sopivien tai tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Jokaisen kurssin sisältöön tuodaan mukaan oppiaineen kulttuurisisältöjä, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama ja teatteritaide. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostamisen tukeminen ja kulttuurintuntemuksen syventäminen. Draamaa voidaan käyttää opetusmenetelmänä. Mediakasvatuksen tehtävänä on kriittisen medialukutaidon ja aktiivisen toimijuuden omaksuminen medioituneessa yhteiskunnassa.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys opiskelijoille. Opiskelijoiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon aikuisten arjen ja työelämän tekstimaailma ja kokemukset. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo sekä tuetaan eritasoisia oppijoita. Opetuksessa tehdään yhteistyötä äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien ja oppiaineiden kanssa.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opetuksen täydentävät näkökulmat äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen opetuksen tehtävästä

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelun keskeinen tehtävä on perustaitojen oppiminen ja harjaantuminen. Opetuksen perustehtävä on mahdollisimman sujuvan luku- ja kirjoitustaidon, luetun ymmärtämisen ja tiedonhankintataitojen harjaantuminen niin, että opiskelijoiden on helppo jatkaa aikuisten perusopetuksen päättövaiheeseen. Opiskelijoita ohjataan toimimaan tarkoituksenmukaisesti ja vastuullisesti entistä monipuolisemmissa vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Tavoitteena on kielellisesti virikkeinen ja yhteisöllinen oppimisympäristö, jossa opiskelijoiden näkemyksiä arvostetaan ja jossa on mahdollisuus tarkastella ja tuottaa tekstejä sekä yksin että yhdessä myös tieto- ja viestintäteknologian avulla. Opetuksessa hyödynnetään opiskelijoiden itse valitsemia ja heitä kiinnostavia monimuotoisia tekstejä sekä laajennetaan opiskelijoiden lukukokemuksia. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisympäristöön kuuluu myös oppilaitoksen ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että ne mahdollistavat yhdessä toimimisen ja kokemusten jakamisen sekä oppiaineen sisältöalueiden luontevan integroitumisen. Opetusta eheytetään prosessinomaisen opiskelun ja projektityöskentelyn avulla. Vuorovaikutustaitoja syvennetään sekä yhteisissä prosesseissa toimimisen avulla että muille esiintyen. Draamaa ja kirjallisuuden opetusta yhdistetään muiden oppiaineiden opetukseen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Tavoitteena on tukea opiskelijoiden kielellistä kehitystä, sujuvan luku- ja kirjoitustaidon oppimista sekä lukutaidon syvenemistä ymmärtäväksi lukemiseksi. Opiskelijoita tuetaan sanavarannon laajentamisessa, käsitteiden oppimisessa sekä ajatusten kielentämisessä ja vuorovaikutustaidoissa. Opiskelijoita kannustetaan taitotasoaan vastaavan kirjallisuuden ja muiden tekstien lukemiseen ja ohjataan luetun ymmärtämisen strategioiden käyttöön sekä samalla ohjataan sopivien opiskelustrategioiden kehittämiseen ja omien vahvuuksien tunnistamiseen. Opiskelijoiden tekstien tuottamisen ja rakentamisen taitojen sekä oikeinkirjoituksen kehittämiseksi annetaan malleja sekä yhteisöllistä ja yksilöllistä tukea. Eritasoisia opiskelijoita tuetaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että opiskelijoiden yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuvat.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen arviointi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Arviointi ja siihen perustuva palaute on monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin siitä, miten opiskelijoiden laajenevat kielelliset taidot ja tekstien tuottaminen sekä tulkinta kehittyvät ja mitkä ovat heidän tietonsa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista.

Opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan, ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden sanallista arviota tai suoritusmerkintää antaessaan opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet.

8.4.1.1 Suomen kieli ja kirjallisuus

Oppimäärän erityinen tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää opiskelijoiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee opiskelijoiden kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan opiskelijoita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa kulttuurisesti moninaisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Opiskelijoita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä ja suomen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Opetuksessa tehdään yhteistyötä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärien opetuksen kanssa.

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 opastaa opiskelijaa vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	Ääi4, Ääi6, Ääi9	L1, L2, L7
T2 ohjata opiskelijaa huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia viestinnässään ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa	Ääi4, Ääi6	L1, L2, L3, L7
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa	Ääi4, Ääi6, Ääi13, Ääi17	L1, L2, L4, L7
T4 kannustaa opiskelijaa kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa	Ääi1, Ääi4, Ääi6, Ääi9, Ääi14	L1, L2, L3, L4
Tekstien tulkitseminen		
T5 ohjata opiskelijaa sujuvoittamaan lukutaitoaan, ja käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan	Ääi1–2, Ääi11-13	L1, L4, L5
T6 opastaa opiskelijaa kehittämään monimuotoisten tekstien arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja, laajentamaan opiskelijan sana- ja käsitevarantoa sekä edistämään hänen ajattelutaitojaan	Ääi3, Ääi5, Ääi7, Ääi11–13	L1, L2, L4, L5
T7 ohjata opiskelijaa tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin	Ääi2, Ääi5, Ääi12, Ääi14–15	L1, L4, L5
T8 opastaa opiskelija tutustumaan taitotasolleen sopivaan kirjallisuuteen, kannustaa opiskelijaa kehittämään kirjallisuudentuntemustaan ja kiinnostustaan erilaisia tekstejä kohtaan luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja -elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä	Ääi11–15	L1, L4, L5
Tekstien tuottaminen		
T9 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan kokemuksia, ajatuksia ja mielipiteitä ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestä tekstien tuottajana	Ääi1, Ääi3, Ääi8-10	L1, L2, L4, L7
T10 kannustaa ja ohjata opiskelijaa kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista	Ääi3, Ääi5–6, Ääi9–10	L1, L4, L5, L7
T11 ohjata opiskelijaa edistämään opiskelijan käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista kirjoitettaessa ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	Ääi1, Ääi5, Ääi9-10	L1, L4, L5

T12 kannustaa opiskelijaa kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	Aäi1–2, Aäi5–7, Aäi9–10, Aäi14	L2, L4, L5, L6
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T13 ohjata opiskelijaa vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutusta vuorovaikutuksessa	Aäi3, Aäi5, Aäi7, Aäi12–13, Aäi16–17	L1, L2, L4
T14 kannustaa opiskelijaa laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan omalle taitotasolle sopivaa kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen, lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttämiseen	Aäi2, Aäi7, Aäi10, Aäi13, Aäi15–17	L2, L4, L5, L7
T15 tukea opiskelijaa kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan myös muita kulttuureja ja kieliä sekä luoda opiskelijalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	Aäi2, Aäi5, Aäi7-8, Aäi13–14, Aäi16–17	L2, L4, L6, L7

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän eri tavoitealueet integroituvat oppimisessa toisiinsa. Opiskelun päätavoitteena on saavuttaa eri alueilla sellaiset tiedot ja taidot, että opiskelijan on mahdollista jatkaa aikuisten perusopetuksen päättövaiheeseen. Vaikka kursseilla on keskiössä jokin oppimäärän osa-alue, näkökulma, tavoitealue, jokaisella kurssilla ovat käytössä myös muita osa-alueita tarpeen mukaan. Kursseja voidaan paikallisesti yhdistää tai ryhmitellä laajemmiksi kursseiksi tai jaksoiksi.

Aäi1 Suomen kielen ja kirjallisuuden opiskelun perustaidot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla keskitytään suomen kielen ja kirjallisuuden opiskelun perustaitoihin. Kurssilla harjoitellaan omien ajatusten, tunteiden, kokemusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista sekä palautteen saamista ja antamista. Varmennetaan perusluku- ja kirjoitustaitoja. Harjoitellaan erilaisten tekstien sujuvaa lukemista sekä käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstinymmärtämisen strategioita. Kirjoitetaan käsin tekstauskirjaimilla sekä harjoitellaan näppäintaitoja ja sujuvaa koneella kirjoittamista. Harjoitellaan tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa, sekä opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä. Tutustutaan tekstin tuottamisen vaiheisiin ja omien tekstien tarkasteluun. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin. Opitaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita.

Aäi2 Opiskelun ja tiedonhallinnan taidot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan erilaisten tekstien sujuvaa lukemista ja käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstinymmärtämisen strategioita. Harjoitellaan opiskelussa tarvittavaa kirjoittamista, kuten muistiinpanojen tekemistä ja tiivistämistä, sekä lähteiden käyttöä ja merkintää. Etsitään tietoa eri lähteistä ja laajennetaan tietämystä luetun avulla. Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta. Tiedostetaan, miten verkossa tulee toimia eettisesti yksityisyyttä kunnioittaen ja tekijänoikeuksia noudattaen. Hyödynnetään muiden aineiden opetusta sekä media- ja kulttuuritarjontaa. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston ja verkon aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista.

Aäi3 Tekstien moninaisuus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä sekä harjoitellaan niiden käyttämistä omissa teksteissä. Harjoitellaan tekstin tulkinnan taitoja tutkimalla ja vertailemalla monimuotoisia tekstejä. Laajennetaan opiskelijoiden tietoja kielen piirteistä tekstejä tarkastelemalla. Harjoitellaan huomaamaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Harjoitellaan tuottamaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta.

Aäi4 Puhe- ja vuorovaikutustaidot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan omien ajatusten, tunteiden, kokemusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista ja palautteen saamista ja antamista. Harjoitellaan ja havainnoidaan omaa vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon. Ohjataan kokonaisilmaisuun ja omien vuorovaikutustaitojen kehittämiseen.

Aäi5 Kieli ja tekstit

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen, aiheen ja tekstilajin mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen, kielen piirteiden ja tekstien merkityksiä. Harjoitellaan käyttämään kertomiselle, kuvaamiselle, ohjaavalle ja kantaa ottavalle ilmaisulle tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Tekstien tarkastelun yhteydessä tutustutaan sanaluokkiin, sijamuotoihin, verbien taivutukseen, lauseiden perustyyppeihin, lauseenjäsennykseen sekä sanaston piirteisiin. Harjoitellaan tekstien elävöittämistä ja tarkastellaan sananvalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin. Opitaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita.

Aäi6 Kieli ja vuorovaikutus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan omien ajatusten, tunteiden, kokemusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista sekä palautteen saamista ja antamista. Harjoitellaan ja havainnoidaan omaa vuorovaikutusta erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa, esimerkiksi tapoja toimia tavoitteellisesti ja esittää oma mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon. Ohjataan kokonaisilmaisuun. Pohditaan kirjoittamisen ja puhumisen tarkoitusta ja sitä, miten se näkyy kielellisissä valinnoissa. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin.

Aäi7 Kieli ja kulttuuri

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan sekä pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin. Tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muihin kulttuureihin ja kieliin ja vertaillaan suomea muiden, opiskelijoille tuttujen kielten piirteisiin. Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita. Kurssilla hyödynnetään media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita.

Aäi8 Kieli ja identiteetti

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muihin kulttuureihin ja kieliin. Pohditaan kielen ja identiteetin suhdetta sekä oman identiteetin moninaisuutta, rakentumista ja merkitystä. Hyödynnetään media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita. Harjoitellaan tuottamaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta.

Aäi9 Tekstien tuottamisen perusteet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan omien ajatusten, kokemusten ja mielipiteiden jakamista. Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita, omien tekstien tarkastelua ja arviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista. Varmennetaan käsin kirjoittamisen taitoa ja sujuvaa koneella kirjoittamista. Pohditaan kirjoittamisen tarkoitusta ja sitä, miten se näkyy kielellisissä valinnoissa. Tutustutaan sanaston, verbitaivutuksen ja lausetyyppien merkitykseen tekstien tuottamisessa. Harjoitellaan tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa, sekä opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä. Opitaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita.

Aäi10 Tekstien tuottaminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan tuottamaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta. Harjoitellaan sujuvaa käsin ja koneella kirjoittamista sekä opiskelussa tarvittavaa kirjoittamista. Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita, omien tekstien tarkastelua ja arviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista. Harjoitellaan käyttämään kertomiselle, kuvaamiselle, ohjaavalle ja kantaa ottavalle ilmaisulle tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Tutustutaan sanajärjestyksen, virkerakenteen, lausetyyppien ja lauseenjäsennyksen merkitykseen tekstien tuottamisessa. Harjoitellaan tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa sekä tekstien elävöittämistä. Opitaan käyttämään teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita. Tutustutaan tekijänoikeuksiin ja eettiseen verkkoviestintään. Harjoitellaan myös monimuotoisten tekstien tuottamista.

Aäi11 Tekstien tulkinnan perusteet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan monimuotoisten, erityisesti ei-fiktiivisten tekstien sujuvaa lukemista sekä käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstinymmärtämisen strategioita ja ajattelutaitoja. Tarkkaillaan ja arvioidaan omaa lukutaitoa. Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Luetaan, kuunnellaan ja tulkitaan yhteisesti ja itse valittuja tekstejä.

Aäi12 Tekstien tulkinta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla syvennetään monimuotoisten tekstien tulkinnan taitoja tarkastelemalla kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä sekä niiden yhteyksiä tekstien merkityksiin. Tekstien tarkastelun yhteydessä käytetään hyväksi kielitietoa. Opitaan käyttämään kerronnan peruskäsitteitä, kuten päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika, juoni, kertoja, aihe ja teema. Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta. Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston ja verkon monipuoliseen käyttöön. Syvennetään tietoja toimimisesta verkossa eettisesti ja lainsäädäntö huomioon ottaen. Tuetaan omaehtoista lukemisen ja kulttuurin harrastamista.

Aäi13 Kaunokirjallisuuden lukeminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla luetaan ja kuunnellaan osaamistasolle sopivaa koti- ja ulkomaista kirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä. Tarkkaillaan ja arvioidaan omaa lukutaitoa. Opitaan tunnistamaan kertovien ja kuvaavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Varmennetaan kerronnan peruskäsitteiden käyttöä (päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika, juoni, kertoja, aihe ja teema). Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Hyödynnetään kulttuuritarjontaa, esimerkiksi elokuvia ja teatteria. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen harrastamista. Eläydytään luettuun esimerkiksi draaman avulla.

Aäi14 Mediatekstit

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja sisältöjä ja keskustellaan median roolista opiskelijan arjessa. Tutkitaan mediatekstien piirteitä, ja tuotetaan niitä itse yhdessä tai yksin. Etsitään tietoa eri lähteistä ja laajennetaan tietämystä luetun avulla. Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta. Käsitellään eettistä verkossa toimimista ja tekijänoikeuksia.

Aäi15 Tietokirjallisuus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla luetaan ja kuunnellaan osaamistasolle sopivaa tietokirjallisuutta ja pohditaan tietokirjallisuuden herättämiä yhteiskunnallisia kysymyksiä. Etsitään tietoa eri lähteistä ja laajennetaan tietämystä luetun avulla. Harjoitellaan eri lähteistä saadun tiedon yhdistämistä ja lähdekritiikkiä. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen harrastamista.

Aäi16 Kulttuuri ja kansanperinne

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan kulttuurin moninaisuuteen ja opiskelijoille läheisiin kansanperinteen lajeihin sekä niiden jatkajiin nykykulttuurissa. Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Hyödynnetään media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita. Tutkitaan kulttuurista kirjoittamista ja osallistutaan kulttuurikeskusteluun. Osallistutaan itse kulttuurin tuottamiseen.

Aäi17 Nykykulttuurin ilmiöitä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja sisältöjä sekä keskustellaan median roolista opiskelijan arjessa. Luetaan osaamistasolle sopivaa koti- ja ulkomaista nykykirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä. Kurssilla tutustutaan opiskelijoille läheisiin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkajiin nykykulttuurissa. Hyödynnetään media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita. Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Ohjataan kokonaisilmaisuun ja eläydytään luettuun esimerkiksi draaman keinoin.

Arvioinnin kohteet suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärässä aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
T1 opastaa opiskelijaa vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	Aäi4, Aäi6, Aäi9	Opiskelija vahvistaa taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja taitoa ilmaista mielipiteensä.	Toiminta vuorovaikutustilanteissa	Opiskelija osaa toimia tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa ilmaista ajatuksiaan vastaamalla esitettyihin kysy-myksiin.
T2 ohjata opiskelijaa huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia viestinnässään ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa	Aäi4, Aäi6	Opiskelija oppii huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia ryhmäviestintätilanteissa ja ottamaan muut ryhmän jäsenet huomioon.	Ryhmäviestinnän taidot	Opiskelija osaa kuunnella muita ja osallistuu keskusteluun asialli-sesti. Opiskelija osaa mukauttaa viestintäänsä jonkin verran tilantee-seen sopivaksi.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa	Aäi4, Aäi6, Aäi13, Aäi17	Opiskelija oppii käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa.	Esiintymisen taidot	Opiskelija osaa pitää lyhyen valmistellun puheesityksen itselleentutusta aiheesta. Opiskelija osaa ilmaista itseään ymmärrettävästi.
T4 kannustaa opiskelijaa kehittämään myönteistä viestijäkuvaa sekä halua ja kykyä toimia erilaisissa, myös monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa	Aäi1, Aäi4, Aäi6, Aäi9, Aäi14	Opiskelija oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä sekä tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämisalueitaan.	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	Opiskelija osaa nimetä jonkin viestinnällisen vahvuutensa tai ke-hittämiskohteensa.
Tekstien tulkitseminen				
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksy-**

				tylle osaamiselle(S = suori-tettu)
T5 ohjata opiskelijaa sujuvoitta-maan lukutaitoaan ja käyttä- mään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaanja arvioimaan omaa lukemis- taan	Ääi1–Ääi2, Ääi11–Ääi13	Opiskelija sujuvoittaa lukemistaan ja oppii käyttämään tekstin ymmärtämisen strategioita sekä tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukemistaan.	Lukutaidon kehittyminen	Opiskelija osaa lukea rakenteeltaan ja kielel-tään yksinkertaisiatekstejä melko sujuvasti. Opiskelija osaa ohjatusti käyttää jotakin yksinker-taista tekstinym-märtämisen perusstrategiaa. Opiskelija osaa nimetä jonkin yksittäisen kehittä-miskohteensa lu-kijana.
T6 opastaa opiskelijaa kehittämään monimuotoisten teks-tienarvioinnin ja tulkitsemisen tai- toja ja laajentamaan opiskelijansana- ja käsitevarantoa sekä edistämään hänen ajattelutai- tojaan	Ääi3, Ääi5, Ääi7, Ääi11–Ääi13	Opiskelija kehittää monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentaa sana- ja käsitevarantoaan.	Tekstien erittely ja ymmärtäminen	Opiskelija osaa selostaa jotakin tekstin sisällöstä apukysymystenavulla. Opiskelija osaa tunnistaa teksteistä itselleen uusia sanoja ja käsit-teitä. Opiskelija osaa tunnistaa ohjatusti joitakin yksinkertaisille teksti-lajeille tyypillisiä piirteitä.
T7 ohjata opiskelijaa tiedonhan-kintaan, monipuolisten tiedon- lähteiden käyttöön ja tiedon luotettavuuden arviointiin	Ääi2, Ääi5, Ääi12, Ääi14–Ääi15	Opiskelija oppii hankkimaan tietoa, käyttämään monipuolisia tiedonlähteitä ja arvioimaan tiedon luotettavuutta.	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Opiskelija osaa etsiä ohjatusti yksittäisiä tietoja annetuista läh-teistä.
T8 opastaa opiskelijaa tutustumaan taitotasolleen sopivaan kirjallisuuteen, kannustaa opiskelijaa kehittämään kirjallisuudentuntemustaan ja kiinnostus-taan erilaisia tekstejä kohtaan luomalla mahdollisuuksia myönteisiin lukukokemuksiin ja	Ääi11–Ääi15	Opiskelija kehittää kirjallisuudentuntemustaan ja kiinnostustaan taitotasolleen sopivaa kirjallisuutta sekä media- ja muita tekstejä kohtaan. Hän oppii jakamaan lukukokemuksiaan myös monimediaisissa ympäristöissä.	Kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja lukukokemusten jakaminen	Opiskelija osaa ohjatusti selostaa yksinkertaisen fiktiivisen tekstinjuonen. Opiskelija osaa apukysymysten avulla kertoa luku-, kuuntelu- jakatselukokemuksistaan.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
-elämyksiin, tiedonhalun tyydyttämiseen sekä lukukokemusten jakamiseen, myös monimediaisissa ympäristöissä				
Tekstien tuottaminen				
T9 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan kokemuksia, ajatuksia ja mielipiteitä ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestä tekstien tuottajana	Aäi1, Aäi3, Aäi8–Aäi10	Opiskelija oppii ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistaa myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana.	Kokemusten, ajatusten ja mielipiteiden ilmaiseminen sekä tekstin tuottamisen taitojen kehittäminen	Opiskelija osaa tuottaa mallien tai apukysymysten avulla tekstejä,joissa hän ilmaisee ajatuksiaan, kokemuksiaan tai mielipiteitään. Opiskelija osaa ohjatusti nimetä jonkin yksittäisen kehittämiskoh-teensa tekstin tuottajana.
T10 kannustaa ja ohjata opiskelijaa kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista	Aäi3, Aäi5–Aäi6, Aäi9–Aäi10	Opiskelija oppii tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä.	Tekstilajien hallinta	Opiskelija osaa tuottaa mallien tai apukysymysten avulla yksinker-taisia kertovia tekstejä itselleen tutuista aiheista.
T11 ohjata opiskelijaa edistämään opiskelijan käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista kirjoitettaessa ja vahvistamaan kirjoitetun kielen, tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa	Aäi1, Aäi5, Aäi9–Aäi10	Opiskelija sujuvoittaa käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja sekä vahvistaa kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa.	Kirjoitustaidon kehittäminen ja kirjoitetun kielen hallinta	Opiskelija osaa kirjoittaa käsin sekä tieto- ja viestintäteknologiaahyödyntäen lyhyitä yhtenäisiä tekstejä, joista saa selvää. Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia virke- ja lauserakenteita sekä käyttää satunnaisesti virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alku-kirjainta virkkeen alussa ja erisnimissä. Ilmaisussa on paljon puheenvaraisuutta.

T12 kannustaa opiskelijaa kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota	Aäi1–Aäi2, Aäi5–Aäi7,	Opiskelija kehittää tekstin tuottamisen prosessejaan sekä taitoaan tuottaa tekstiä yhdessä, arvioida omia ja muiden tekstejä ja	Tekstin tuottamisen prosessin hallinta ja eettinen viestintä	Opiskelija osaa ideoida ja tuottaa tekstiä mallien tai apukysymys-ten avulla.
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
mahdollisuuksia rakentavan palautteen antamiseen ja saamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	Aäi9–Aäi10, Aäi14	ottaa vastaan palautetta omista teksteistä. Hän oppii toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen.		Opiskelija osaa tehdä joitakin pintatason havaintoja omasta teks-tistään.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen				
T13 ohjata opiskelijaa vahvistamaan kielitietoisuuttaan, innostaa häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja ja harjaannuttaa käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan, ja auttaa ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutusta vuorovaikutuksessa	Aäi3, Aäi5, Aäi7, Aäi12–Aäi13, Aäi16–Aäi17	Opiskelija oppii vahvistamaan kielitietoisuuttaan, tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja sekä käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan. Hän oppii ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia.	Kielen tarkastelun kehittyminen	Opiskelija osaa tehdä satunnaisia havaintoja joistakin kielenkäyt-tötilanteista. Opiskelija osaa nimetä joitakin kielen ja tekstien piirteitä ja raken-teita.

T14 kannustaa opiskelijaa laajentamaan tekstivalikoimaansa ja lukemaan omalle taitotasolle sopivaa kirjallisuutta sekä rohkaista lukuharrastukseen, lukuelämysten jakamiseen ja kirjaston aktiiviseen käyttämiseen	Ääi2, Ääi7, Ääi10, Ääi13, Ääi15–Ääi17	Opiskelija laajentaa tekstivalikoimaansa, lukee taitotasolleen sopivaa kirjallisuutta ja oppii käyttämään kirjastoa.	Kirjallisuuden tuntemus ja tekstivalikoiman laajentaminen	Opiskelija on lukenut jonkin lyhyen kaunokirjallisen teoksen taitietokirjan. Opiskelija osaa käyttää kirjastopalveluja ohjatusti.
T15 tukea opiskelijaa kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata	Ääi2, Ääi5, Ääi7–	Opiskelija oppii kehittämään omaa kielellistä ja kulttuurista	Kielitietoisuuden ja kulttuurin tuntemuksen kehittyminen	Opiskelija osaa nimetä joitakin kielten ja kulttuuristen piirteidenyhtäläisyyksiä ja eroja.
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
arvostamaan myös muita kulttuureja ja kieliä sekä luoda opiskelijalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	Ääi8, Ääi13–Ääi14, Ääi16–Ääi17	identiteettiään sekä arvostamaan eri kulttuureja ja kieliä. Hän oppii käyttämään mediaa ja kulttuuripalveluja.		Opiskelija osaa kuvata median ja kulttuurin käyttöä arjessaan.

8.4.1.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävä, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet, ohjaus, eriyttäminen ja tuki sekä arviointi koskevat myös suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää.

Oppimäärän erityinen tehtävä

Tuntijakoasetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti. Tämän oppimäärän tehtävänä on tukea opiskelijan kasvua kieliyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, jolla on kielelliset valmiudet jatko-opintoihin. Opetuksen avulla pyritään monilukutaitoon, jonka avulla opiskelija osaa hakea tietoa sekä ymmärtää, tuottaa, arvioida ja analysoida erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja suomenkielisiä tekstejä päivittäisessä vuorovaikutuksessa, opinnoissaan ja yhteiskunnassa toimiessaan. Opetuksessa tuetaan kielitaidon eri osa-alueiden (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen) sekä eri tiedonalojen kielen kehittymistä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on tukea opiskelijoiden monikielisyyden kehittymistä sekä herättää kiinnostus ja tarjota välineitä kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus auttaa opiskelijoita rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kulttuurisesti monimuotoisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa.

Suomen kielen oppiminen tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen lähtökohtana ovat opiskelijoille merkitykselliset ja tarpeelliset kielenkäyttötilanteet. Kielitaitoa kehitetään kaikilla kielen käytön osa-alueilla. Ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Opiskelijoiden kielen osaaminen laajenee arkielämän konkreettisesta kielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. He saavat valmiudet havaintojen ja ilmiöiden sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Opetuksessa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään opiskelijoiden osaamia kieliä.

Opiskelija voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkielensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Oppimäärän tarpeen selvittämisessä huomioidaan ensisijaisesti seuraavat näkökulmat:

- opiskelijan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin/joillakin kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei vielä anna edellytyksiä yhdenvertaiseen suomenkielisen oppimisyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja työskentelyssä tai
- opiskelijan suomen kielen taito ei vielä anna edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

Kun opiskelija opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, hänelle opetetaan suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen sijaan. Opetusjärjestelyiden lähtökohtana ovat opiskelijan oppimistarpeet ja kielenoppimisen vaihe. Mikäli opiskelijan oppimäärä on suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, hänen edistymistään ja suoriutumistaan arvioidaan suhteessa tämän oppimäärän tavoitteisiin ja kriteereihin riippumatta siitä, minkä opetusryhmän yhteydessä kyseinen opetus on järjestetty. Opetuksen tavoitteiden asettamisessa ja sisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijan kielitaito sekä aiemmin opitut tiedot ja taidot. Opetuksessa hyödynnetään tavoitteellisesti erilaisia oppimisympäristöjä, jotka tukevat kielitaidon monipuolista kehittymistä sekä koulussa että sen ulkopuolella. Opiskelija voi siirtyä opiskelemaan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos hänellä on riittävät edellytykset sen tavoitteiden mukaiseen opiskeluun.

Alkuvaiheen opetuksen täydentävät näkökulmat suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tehtävästä

Alkuvaiheessa opetuksen erityisenä tehtävänä on suomen kielen ja sen luku- ja kirjoitustaitojen perustan ja oppimaan oppimisen sekä vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen. Opetuksen tehtävänä on herättää kiinnostusta kieleen, ilmaisuun ja erilaisten tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen opiskelijan yksilöllisten edellytysten pohjalta. Näin edistetään myös opiskelijan itsensä ilmaisemisen ja vuorovaikutuksen taitoja sekä kielitietoisuutta. Opetuksessa tuetaan opiskelijan kotoutumisprosessia ja opiskelijan identiteetin kehittymistä oppijana.

Oppimisympäristöinä hyödynnetään luokan lisäksi ympäröivää maailmaa teksteineen ja tilanteineen. Opiskelija oppii ymmärtämään koti- ja etätehtävien merkityksen oppimiselle. Hänen vastuunsa kielitaidon ja itsearvioinnin kehittymisestä paranee. Kielen opiskelun työtapoja ovat yksilö-, pari- ja ryhmätyöt, erilaiset pelit ja draama, joihin ohjaaminen on osa opiskelutaitojen kehittämistä. Tavoitteena on, että opiskelijan kyky huolehtia koulutarvikkeistaan, muistiinpanojen tekemisestä, kertaamisesta ja kokeisiin lukemisesta kehittyy.

Alkuvaiheen opetus rakentuu henkilökohtaiselle opiskelusuunnitelmalle. Suomen kieltä opiskellaan kaikki kielitaidon osa-alueet ja kielen merkitys oppimisen välineenä huomioiden:

1) **Vuorovaikutustilanteissa toimiminen:** Harjoitellaan kohteliasta kielenkäyttöä erilaisissa tilanteissa, kysymistä, vastaamista, pyytämistä, kertomista, mielipiteen ilmaisua ja tunteista kertomista erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. Opetellaan huomaamaan, miten kieli toimii eri tilanteissa: kohteliaat ilmaukset, mielipide- ja tunneilmaukset, kysymysten rakentaminen, ajan ilmaiseminen kerronnassa, modaalisuus ja vertaaminen. Harjoitellaan kuullun ymmärtämistä, ääntämistä, toisten kuuntelemista ja toisilta viestijöiltä oppimista. Hyödynnetään roolileikkejä ja draamaa sekä muita vuorovaikutusharjoituksia erilaisten kielellisten tilanteiden harjoittelussa.
2) **Lukeminen ja tekstien tulkitseminen:** Tarkennetaan äänne-kirjainvastaavuuden hallintaa ja ääneen lukemista läpi alkuvaiheen. Edistetään lukutaitoa ja tekstin merkitysten ymmärtämistä. Harjoitellaan erilaisten tekstien lukemista ja luetun ymmärtämistä sekä luetun tiedon liittämistä ja soveltamista omaan elämään. Harjoitellaan tekstin ymmärtämisen perusstrategioita, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä opitaan tunnistamaan erilaisia tekstityyppejä.
3) **Kirjoittaminen ja tekstien tuottaminen:** Harjoitellaan äänne-kirjainvastaavuuden hallintaa erilaisin menetelmin, kuten sanelut. Tutustutaan eri tekstilajeihin ja niiden piirteisiin. Tuotetaan erilaisia lyhyitä tekstejä yhdessä ja itsenäisesti. Harjoitellaan sekä käsin kirjoittamista että näppäintaitoja. Hyödynnetään tekstinkäsittelyohjelmia kirjoittamisen tukena.
4) **Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena:** Tarjotaan erilaisia malleja kouluun ja oppimiseen liittyvistä kielenkäyttötilanteista ja tutustutaan eri oppiaineiden teksteihin. Harjoitellaan eri oppiaineiden tärkeiden käsitteiden ja ilmausten tunnistamista, omaksumista ja hallintaa. Tehdään yksinkertaisia eri oppiaineisiin liittyviä tiedonhankintatehtäviä itsenäisesti ja ryhmässä. Harjoitellaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa. Hyödynnetään opiskelijan oman äidinkielen ja muiden osaamiensa kielten taitoa oppimisen tukena.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 harjaannuttaa opiskelijaa viestimään arjen vuorovaikutustilanteissa sekä vahvistaa kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taitojaan	As21-As217	L1, L2
T2 harjaannuttaa opiskelijaa keskustelemaan erilaisista aiheista sekä vahvistaa niissä tarvittavaa sanastoa ja fraseologiaa	As21-As217	L2, L7
T3 ohjata opiskelijaa vahvistamaan kielellistä ilmaisurohkeuttaan	As21-As217	L2
Tekstien tulkitseminen		
T4 ohjata opiskelijaa vahvistamaan peruslukutaitoaan ja lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja keskustelemaan lukemastaan	As21-As217	L4

T5 auttaa opiskelijaa kehittämään valmiuksia päätellä tekstin merkityksiä tekstuaalisten ja kielellisten vihjeiden sekä tekstilajin perusteella	As24-As27, As213-As217	L1, L4
Tekstien tuottaminen		
T6 innostaa opiskelijaa tuottamaan eri tekstilajeja ja vahvistamaan tuottamisessa tarvittavia taitoja	As23-As217	L2
T7 ohjata opiskelijaa harjoittamaan käsin kirjoittamista ja näppäintaitoja sekä oikeinkirjoituksen perusasioita	As21-As217	L2, L5
T8 ohjata opiskelijaa tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään sekä antamaan ja vastaanottamaan palautetta	As21-As217	L1, L2
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T9 rohkaista opiskelijaa kehittämään kielitietoisuuttaan tekemällä havaintoja erilaisista puhetavoista ja erilaisista teksteistä	As210-17	L2, L4
T10 ohjata opiskelijaa tunnistamaan eri kieliä ja kulttuureita omassa ympäristössään sekä huomaamaan oman monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin merkityksen	As216, As217	L2
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena		
T11 auttaa opiskelijaa rakentamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata opiskelijaa huomaamaan omat vahvuutensa ja oppimistarpeensa kielenkäyttäjänä sekä hankkimaan valmiuksia realististen oppimistavoitteiden asettamiseen	As21-As217	L1, L3
T12 luoda opiskelijalle edellytyksiä integroida eri oppiaineiden opiskelua toisiinsa ja tukea koulussa tärkeiden tekstilajien ja rakenteiden kehittymistä sekä antaa mahdollisuus käyttää koulun eri tekstejä ja aihepiirejä puhumisen ja kirjoittamisen taustamateriaalina	As212, As216, As217	L1, L2
T13 auttaa opiskelijaa kehittämään taitojaan ja kielellisiä keinojaan itseohjautuvaan työskentelyyn ja tiedonhakuun	As26, As211, As213, As215, As216	L1, L4
T14 ohjata opiskelijaa arvioimaan omaa kielenoppimistaan	As21-As217	L1

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opiskelijan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. Opetuksessa käytetään monipuolisia työtapoja. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia.

As21 Kielitaidon alkeet: Lähtökohtia suomen kielen opiskelulle

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan tervehdyksiä sekä itseä koskevien tietojen kertomista. Tutustutaan suomen kielen aakkosiin, harjoitellaan ääntämistä ja perehdytään numeroihin. Harjaannutetaan kielenopiskelutaitoja. Täydennetään henkilötietolomake ja tutustutaan Wilmaan. Harjoitellaan koulun arkeen liittyvää sanastoa ja lähiympäristön nimistöä.

As22 Kielitaidon alkeet: Perusviestintää arkipäivän tilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan kysymistä, vastaamista ja pyytämistä erilaisissa arjen viestintätilanteissa. Perehdytään ajanilmauksiin ja tutustutaan vuodenkiertoon. Harjoitellaan opiskeluun liittyvää käsitteistöä. Tutustutaan suomen kielen verbityyppien preesenstaivutukseen ja keskeisimpiin sanaluokkiin.

As23 Kielitaidon alkeet: Minä ja perheeni

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opetellaan kertomaan itsestä, perheestä ja suvusta suullisesti ja kirjallisesti. Harjoitellaan ilmaisemaan omistamista. Nimetään ja kuvaillaan arjen tavaroita. Aloitetaan suomen kielen nominien eri taivutusmuotoihin tutustuminen.

As24 Kielitaidon alkeet: Vuorovaikutusta asiointitilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan yksinkertaisia ostotilanteita, niihin liittyviä fraaseja ja keskeisiä rakenteita. Opetellaan ruokasanastoa. Tutustutaan lähiympäristön palveluihin ja nähtävyyksiin.

As25 Kielitaidon alkeet: Asumisen arkea

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opiskellaan asumiseen liittyvää sanastoa. Harjoitellaan kuvailemaan omaa kotia suullisesti ja kirjallisesti. Opitaan ilmaisemaan paikkaa ja suuntaa erilaisin fraasein ja tutustumalla paikallissijoihin. Harjoitellaan tien kysymistä ja neuvomista, postpositioita ja nominien astevaihtelua.

As26 Kielitaidon alkeet: Matkustaminen eri kulkuvälineissä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan matkustamiseen liittyvää kieltä ja siihen liittyviä vuorovaikutustilanteita. Harjoitellaan lukemaan aikatauluja ja käyttämään sähköisiä reittioppaita. Tutustutaan Tampereen, Suomen ja maailman karttaan sekä harjoitellaan lisää paikallissijoja.

As27 Kielitaidon alkeet: Terveys ja hyvinvointi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan omasta terveydentilasta ja omista tunnetiloista kertomista ja nesessiivisyyden ilmaisemista. Opiskellaan kehoon ja sairastamiseen liittyviä käsitteitä, avun pyytämistä ja poissaolosta ilmoittamista. Harjoitellaan terveydenhuollon asiointitilanteita.

As28 Kielitaidon alkeet: Minun päiväni

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan kertomaan omasta arjesta ja päivänkulusta, käytetään verbien persoonataivutusta preesensissä. Tutustutaan erilaisiin vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin. Opiskellaan ilmaisemaan pitämistä ja kiinnostusta.

As29 Kielitaidon alkeet: Työelämässä toimiminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opiskellaan ammattisanastoa ja työelämässä tarvittavaa kieltä. Harjoitellaan kuvailemaan eri ammatteja. Tutustutaan suomalaisen työelämän käytänteisiin. Tutustutaan modaaliverbeihin, kohteliaaseen kielenkäyttöön ja kielen tilannesidonnaiseen vaihteluun.

As210 Kehittyvä kielitaito: Minun historiani

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan kertomaan ja kirjoittamaan omasta henkilöhistoriasta. Opiskellaan oman elämän kuvaamiseen liittyviä fraaseja ja aikamuotoja sekä tekstiä sidostavia ajanilmauksia ja konjunktioita.

As211 Kehittyvä kielitaito: Asuminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan erilaisiin asumismuotoihin ja tarkastellaan asumiseen liittyviä tekstejä. Harjoitellaan asiointi-tilanteita sekä asumisen ongelmien kuvailua suullisesti ja kirjallisesti. Tutustutaan ohjailevien tekstien piirteisiin (kehottaminen, kielto ym.). Käytetään lisää nesessiiviverbejä, käskymuotoja ja kohteliasta konditionaalia.

As212 Kehittyvä kielitaito: Luonto ja lähiympäristö

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opiskellaan luontoon, eläimiin ja erilaisiin elinympäristöihin liittyvää sanastoa. Tutustutaan omaan lähiympäristöön ja sen palveluihin. Harjoitellaan ajan, paikan ja suunnan ilmauksia. Harjoitellaan tilalauseen muodostamista ja käyttöä. Tutustutaan samalla monikkomuotoihin ja syvennetään paikallissijojen hallintaa.

As213 Kehittyvä kielitaito: Harrastukset

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opitaan kertomaan ja keskustelemaan vapaa-ajan vietosta ja omista harrastuksista. Opetellaan etsimään tietoa uusista harrastusmahdollisuuksista ja poimimaan teksteistä olennaisia tietoja. Harjoitellaan oman mielipiteen ilmaisua ja perustelua, ilmoittautumista ja tiedustelemista.

As214 Kehittyvä kielitaito: Asiointi lääkärissä ja apteekissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan ajan varaamista puhelimitse. Opitaan kuvaamaan omaa vointia ja käyttämään menneen ajan ilmaisuja. Harjoitellaan dialogeja lääkärillä ja apteekissa. Opiskellaan ohjeiden, kutsujen ja lähetteiden keskeisiä ilmauksia.

As215 Kehittyvä kielitaito: Koulutus ja työ Suomessa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla perehdytään suomalaisen työelämän ja koulutusjärjestelmän pääpiirteisiin. Tutustutaan työpaikkailmoituksiin. Opitaan kertomaan omasta koulutus- ja työhistoriasta. Harjoitellaan tekstiä sidostavia ajanilmauksia ja konjunktioita.

As216 Kehittyvä kielitaito: Monimediainen ympäristö

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä opiskelussa. Tutustutaan verkkopohjaisiin oppimisympäristöihin ja harjoitellaan niitä eri oppiaineiden opiskelussa. Tutustutaan tarkemmin puhekielen piirteisiin eri konteksteissa. Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja median roolia opiskelijan arjessa. Varmennetaan näppäintaitoja. Perehdytään sähköpostin kirjoittamiseen, sosiaaliseen mediaan ja mahdollisesti Moodlen käyttöön.

As217 Kehittyvä kielitaito: Kirjallisuus, kansalliset juhlapäivät ja tapakulttuuri

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Perehdytään suomalaiseen juhlaperinteeseen ja tapakulttuuriin ja etsitään niistä yhtäläisyyksiä ja eroja opiskelijan omaan kulttuuriin. Tutustutaan passiivin merkitykseen ja käyttöön. Tutustutaan suomalaiseen kauno- ja tietokirjallisuuteen. Luetaan selkokielisiä asia- ja kaunokirjallisia tekstejä. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppiaineen valinnaiset kurssit

Lisäksi voidaan tarpeen mukaan järjestää valinnaisia tukikursseja suomen kielen opiskeluun. Tukikurssien tavoitteet ja sisällöt ovat samat kuin varsinaisen oppiaineen. Tukikurssien tarkoitus on suoda eriyttämismahdollisuuksia ja panostaa opetuksessa kulloisenkin ryhmän tarvitsemaan osa-alueeseen. Tukikursseilla voidaan täydentää ja syventää varsinaisten S2-kurssien sisältöjä.

As218 Tukikurssi puhuminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan kielenkäyttöä erilaisissa tilanteissa. Voidaan harjoitella esimerkiksi ääntämistä, kuullun ymmärtämistä, kysymistä ja vastaamista, mielipiteen ilmaisemista, tunteista kertomista, arjen vuorovaikutustilanteissa toimimista sekä niissä tarvittavaa sanastoa ja fraseologiaa.

As219 Tukikurssi lukeminen ja kirjoittaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan opiskelijan lukemisen ja kirjoittamisen taitoa. Ryhmän tason mukaan voidaan edistää äänne-kirjainvastaavuuden hallintaa ja tekstin ymmärtävää lukemista, tuottaa erilaisia tekstejä käsin ja tekstinkäsittelyohjelmalla ja tutustua erilaisiin opiskelijan kielitaidolle sopiviin tekstityyppeihin ja -lajeihin. Ohjataan opiskelijaa tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään.

As220 Tukikurssi kielitaidon kehittäminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjaannutaan tekstin tuottamisessa ja ymmärtämisessä sekä vuorovaikutustilanteissa toimimisessa. Kurssilla voidaan kerrata opiskelijoiden tarpeen mukaan suomen kurssien sisältöjä. Ohjataan opiskelijaa rakentamaan myönteistä kuvaa itsestään kielenoppijana ja arvioimaan omaa kielenoppimistaan. Voidaan testata opiskelijan kielitaitotasoa.

As221 Vuorovaikutusta arkipäivän tilanteissa

Keskeiset sisältöalueet:
Opiskelijaa tuetaan kehittämään kielitaitoaan erilaisissa arkielämän vuorovaikutustilanteissa ja niiden eri osa-alueissa: puhuminen, kuullun ymmärtäminen, kirjoittaminen ja luetun ymmärtäminen. Kurssilla harjoitellaan opiskelijalle merkityksellisiä ja tarpeellisia kielenkäyttötilanteita ja tuetaan opiskelijan kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

As222 Peruslukutaidon kehittäminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssin tavoitteena on auttaa opiskelijaa kehittämään peruslukutaitoaan. Harjaannutetaan opiskelijoita lukemaan omalle taitotasolleen sopivia tekstejä ja tutustutetaan heitä erilaisiin tekstilajeihin.

As223 Oikeinkirjoituksen vahvistaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla pyritään herättämään opiskelijoissa kiinnostusta kieltä ja erilaisten tekstien tuottamista kohtaan. Harjoitellaan luku- ja kirjoitustaitoja sekä vahvistetaan tekstien tuottamisessa tarvittavia taitoja ja oikeinkirjoitusta. Opiskelijaa ohjataan tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään.

As224 Asiointitilanteiden tekstejä

Keskeiset sisältöalueet:
Luetaan asiointitilanteiden tekstejä ja ohjataan opiskelijaa keskustelemaan lukemastaan. Tehdään havaintoja teksteistä ja vahvistetaan opiskelijan valmiuksia päätellä tekstin merkityksiä kielellisten vihjeiden ja tekstilajin perusteella.

As225 Arkielämän tekstien tuottaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Ohjataan opiskelijaa tunnistamaan arkeen liittyviä tekstilajeja. Tuotetaan erilaisia arkielämän tekstejä sekä käsin että tietokoneella. Tuetaan arkielämän teksteille tyypillisten rakenteiden hallitsemisen kehittymistä. Vahvistetaan sekä käsin kirjoittamista että näppäintaitoja.

As226 Opiskelutekstien tuottaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Ohjataan opiskelijaa tunnistamaan opiskeluun liittyviä tekstilajeja. Tuotetaan erilaisia opiskelutekstejä sekä käsin että tietokoneella. Ohjataan opiskelijaa arvioimaan omia tekstejään ja harjoitellaan palautteen antamista sekä vastaanottamista. Vahvistetaan oikeinkirjoitusta.

As227 Minä kielenoppijana

Keskeiset sisältöalueet:
Ohjataan opiskelijaa huomaamaan omat vahvuutensa. Tuetaan opiskelijaa kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä myönteisen minäkäsityksen rakentamisessa. Vahvistetaan opiskelijan valmiuksia asettaa realistisia oppimistavoitteita.

As228 Vuorovaikutustaitojen vahvistaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla jatketaan opiskelijan tukemista ymmärtämään ja tuottamaan erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja suomenkielisiä tekstejä, jotka voivat liittyä arkielämään, opintoihin tai yhteiskunnassa toimimiseen. Vahvistetaan kuullun ymmärtämisen taitoa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavan sanaston hallintaa ja tuetaan opiskelijaa kehittämään rohkeuttaan ilmaista itseään suomeksi.

Arvioinnin kohteet suomi toisena kielenä kirjallisuus -oppimäärässä aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Alla olevassa taulukossa on kuvattu hyväksyttyä osaamista sekä kielitaidon alkeissa (kurssit As21–As29) että kehittyvässä kielitaidossa (As210–As217). Kielitaidon alkeiden kriteereitä käytetään kurssien As21–As29 arvioinnissa. Kehittyvän kielitaidon kriteereitä käytetään kurssien As210–As217 arvioinnissa; lisäksi edellytetään kielitaidon alkeiden kriteereiden mukaista osaamista.

Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
T1 rohkaista opiskelijaa vahvistamaan vuorovaikutustaitojaan ja ilmaisuvarantoaan arjen vuorovaikutustilanteissa sekä vahvistamaan kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taitojaan	As21–As217	Opiskelija vahvistaa vuorovaikutus- ja kuullun ymmärtämisen taitojaan sekä laajentaa ilmaisuvarantoaan.	Vuorovaikutustaidot, ilmaisuvaranto ja kuullun ymmärtäminen	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija on rohkaistunut käyttämään suomen kieltä erilaisissa tutuissa arkipäivän ja oppilaitoksen vuorovaikutustilanteissa. Opis-kelija pyrkii vastaamaan hänelle esitettyihin kysymyksiin. Hän ym- märtää vuorottelun merkityksen keskustelutilanteessa. Opiskelija osaa keskittyä kuunteluun ja ilmaista, jos ei ymmärrä kuulemaansa. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija osaa ilmaista samanmielisyyttä ja erimielisyyttä sekä esittää tarkentavia kysymyksiä. Hän osaa ottaa keskustelukump-panit huomioon.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
T2 harjaannuttaa opiskelijaa keskustelemaan erilaisista aiheista sekä vahvistaa niissä tarvittavaa sanastoa ja fraseologiaa	As21–As217	Opiskelija kehittyy keskustelijana. Hänen suomen kielen sanavarastonsa ja fraseologiansa laajenevat.	Sanaston ja fraseologian hallinta ja laajuus	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija ymmärtää selkeää arkikielistä puhetta ja osaa auttavastikäyttää perussanastoa kurssisisältöihin liittyvistä aihepiireistä sana- ja lausetasolla. Opiskelija osaa muodostaa yksinkertaisia ky- symyksiä ja pyyntöjä sekä reagoida keskustelussa tilanteen vaati- malla tavalla. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelijalla on jo kehittyvä sanavarasto aihepiireistä, jotka liitty- vät mm. henkilöhistoriaan, lähiympäristöön, tapakulttuuriin, har- rastuksiin ja koulutukseen. Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä ja perustella sen. Hän osaa päätellä sanojen merkityksiä asiayhtey-den avulla ja hyväksyy, ettei ymmärrä kaikkea.
T3 ohjata opiskelijaa vahvistamaan kielellistä ilmaisurohkeuttaan	As21–As217	Opiskelija rohkaistuu käyttämään entistä monipuolisempia ilmaisutapoja.	Ilmaisu vuorovaikutustilanteissa	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija ottaa käyttöön oppimiaan sanoja ja fraaseja omassa il-maisussaan. Hän pyrkii muodostamaan lauseita, jotka ilmaisevatomistamista, pitämistä ja kiinnostusta. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija käyttää oppimiaan sanoja ja rakenteita rohkeasti ja mo-nipuolisesti. Hän uskaltaa käyttää suomen kieltä erilaisissa opiske-luun liittyvissä tilanteissa turvautumatta käännös- tai tulkkaus- apuun. Hän hyväksyy virheet osaksi oppimisprosessia ja osoittaa aktiivista otetta vuorovaikutustilanteissa.

Tekstien tulkitseminen				
T4 ohjata opiskelijaa vahvistamaan peruslukutaitoaan ja lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja keskustelemaan lukemastaan	As21–As217	Opiskelija kehittää peruslukutaitoaan ja tekstinymmärtämisen taitojaan.	Peruslukutaito ja tekstin ymmärtäminen	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija sujuvoittaa lukutaitoaan sanatasolta lausetasolle sekä ääneen että ääneti. Hän käyttää tarvittaessa tavutusta apuna luke-misessa.
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
				Opiskelija pystyy lukemaan ja tulkitsemaan opiskelutasolleen tyy-pillisiä tehtävänantoja ja ohjeita sekä vastaamaan lyhyestä teks- tistä esitettyihin yksinkertaisiin kysymyksiin. Opiskelija osaa lukea arkielämässä ja asiointitilanteissa kohtaami-aan yksinkertaisia tekstejä kuten kylttejä, mainoksia, lyhyitä oh- jeita ja aikatauluja. Opiskelija osaa lukea tekstejä eri kanavissa. Hän ymmärtää luke-misen sujuvuuden ja tarkkuuden merkityksen ja pyrkii vahvista- maan näitä taitoja. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelijan lukemisessa lause- ja tekstitasolla voi olla vielä pieniäpuutteita. Virheistä huolimatta opiskelija osoittaa ymmärtävänsälukemaansa. Hän kehittää pitkäjänteisyyttään lukijana. Opiskelija löytää lyhyehköistä teksteistä olennaiset sanat ja asiat sekä osaa vastata tekstin sisältöön liittyviin selkeisiin kysymyksiin.Hän ymmärtää ohjatusti silmäilevän lukemisen merkityksen.

5 auttaa opiskelijaa kehittämään valmiuksia päätellä tekstin merkityksiä tekstuaalisten ja kielellisten vihjeiden sekä tekstilajin perusteella	As24–As27, As213–As217	Opiskelija ymmärtää erilaisia tekstejä tekstuaalisia vihjeitä ja tekstilajia hyödyntäen.	Tekstien tulkinta	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija tunnistaa yleisimpiä arkielämän ja asiointitilanteiden tekstilajeja, toimii niiden kanssa tarkoituksenmukaisella tavalla jalöytää niistä tarvitsemansa tiedon. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija huomaa eroja eri tekstilajien välillä ja hyödyntää tekstu-aalisia vihjeitä, kuten kuvaa, fonttia ja tekstin asettelua, oman ym-märtämisensä tukena. Hän käsittää tekstin muodostavan yhtenäi-
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
				sen, koherentin kokonaisuuden ja ymmärtää otsikoinnin ja kappa-lejaon merkityksen. Opiskelija on tietoinen lähdekritiikin ideasta. Hän sietää osittaista ymmärtämistä.
Tekstien tuottaminen				
T6 innostaa opiskelijaa tuottamaan eri tekstilajeja ja vahvistamaan tuottamisessa tarvittavia taitoja	As23–As217	Opiskelija laajentaa osaamistaan erilaisten yksinkertaisten tekstilajien kirjallisena tuottajana.	Tekstien tuottaminen	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija osaa kirjoittaa lyhyitä, tuttuja ja jokapäiväisiä sanoja ymmärrettävästi. Hän osaa täyttää sähköisen ja paperisen henkilö-tietolomakkeen. Opiskelija osaa kirjoittaa lyhyitä arkielämässä ja opiskelussa tarvittavia vastauksia ja viestejä. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija osaa kirjoittaa arkeen ja opiskeluun liittyviä lyhyitä ja in-formatiivisia tekstejä kevyesti sidostaen. Hän ymmärtää kirjoite- tun kielen tarkkuuden merkityksen ja pyrkii noudattamaan kirjoi- tetun kielen normeja ja konventioita. Opiskelija osaa kirjoittaes- saan erottaa nykyisyyden ja menneen ajan.

T7 ohjata opiskelijaa harjoittamaan käsin kirjoittamista ja näppäintaitojaan sekä oikeinkirjoituksen perusasioita	As21–As217	Opiskelija vahvistaa käsin ja koneella kirjoittamisen taitojaan.	Käsin kirjoittamisen taito ja näppäintaidot	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija kirjoittaa käsin tunnistettavia kirjaimia ja sanoja oikeaakirjoitussuuntaa noudattaen. Hän osaa kirjoittaa sekä isoja että pieniä kirjaimia ja ymmärtää niiden käytöllä olevan merkitystä. Opiskelija osaa asemoida oman tekstinsä annettuun tilaan ja ym-märtää sanavälien merkityksen. Opiskelija tutustuu päätelaittei- den käyttöön opiskelussa. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija osaa kirjoittaa käsin ja koneella virkkeitä, joissa on iso alkukirjain, sanavälit ja sopiva päättömerkki. Hän osaa toimia yk- sinkertaisissa verkko-opiskeluympäristöissä. Opiskelija harjoitteleekirjoittamaan yhä sujuvammin näppäimistöllä ja korjaamaan vää- rin kirjoitetun.
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
T8 ohjata opiskelijaa tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään sekä antamaan ja vastaanottamaan palautetta	As21–As217	Opiskelija arvioi omia ja toisten kirjoittamia tekstejä ja harjoittelee palautteen antamista ja vastaanottamista.	Palautteen antaminen ja vastaanottaminen	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija osaa verrata omaa tuotostaan mallitekstiin ja huomaa eroavaisuuksia. Hän osaa korjata mekaaniset virheet omasta kir- joituksestaan mallin mukaan. Opiskelija ymmärtää palautteen an-tamisen ja saamisen periaatteen. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija osaa tarkastella kirjoittamansa tekstin sisältöä ja ulko- asua annettujen ohjeiden mukaan. Hän ymmärtää palautteen an-tamisen ja saamisen merkityksen sekä tuntee erilaisia itsearvioin-nin ja vertaispalautteen antamisen tapoja. Opiskelija pyrkii kehit-tämään osaamistaan saamansa palautteen perusteella. Hän osaa toimia erilaisissa arviointitilanteissa muita arvostaen.

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen				
T9 rohkaista opiskelijaa kehittämään kielitietoisuuttaan tekemällä havaintoja erilaisista puhetavoista	As210–As217	Opiskelija kehittää kielitietoisuuttaan ympäristönsä kieliä havainnoimalla.	Kielenkäytön havainnointi	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija ymmärtää, että puhuttu kieli eroaa kirjoitetusta kie-lestä. Hän ymmärtää tilanteen vaikuttavan käytettyyn kieleen. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija osaa nimetä joitakin oman asuinalueensa puhekielen piirteitä. Hän tiedostaa, että kielen käyttöön liittyy sosiaalista, alu-eellista tai tilanteista johtuvaa vaihtelua.
T10 ohjata opiskelijaa tunnistamaan eri kieliä ja kulttuureita omassa ympäristössään sekä huomaamaan oman monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin merkityksen	As216, As217	Opiskelija kehittää taitoaan havainnoida kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoista ympäristöään ja rakentaa omaa kieli- ja kulttuuri-identiteettiään.	Eri kielten ja kulttuurien sekä oman kieli- ja kulttuuri-identiteetin havainnointi	*Ei käytetä arvioinnin kriteerinä.* Opiskelija pohtii omaa kieli- ja kulttuuri-identiteettiään sekä suo-men kielen merkitystä itselleen ja lähipiirilleen.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena				
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
T11 auttaa opiskelijaa rakentamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata opiskelijaa huomaamaan omat vahvuutensa ja oppimistarpeensa kielenkäyttäjänä sekä hankkimaan valmiuksia realististen oppimistavoitteiden asettamiseen	As21–As217	Opiskelija kehittää taitoaan asettaa realistisia oppimistavoitteita ja seurata niiden toteutumista. Hän rakentaa myönteistä käsitystä itsestään kielenoppijana.	Oppimistavoitteiden asettaminen	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija tietää, että kielitaito koostuu eri osa-alueista. Hän hah- mottaa omat mahdollisuutensa oppia ja saavuttaa tavoitteita. Hänosaa keskustella tavoitteista opettajan avustuksella. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija ymmärtää erilaisten tekijöiden vaikuttavan oppimiseen.Hän osaa ohjatusti asettaa itselleen realistisia oppimistavoitteita ja seurata niiden toteutumista. Opiskelija hahmottaa omat vah- vuutensa ja kehittymiskohteensa. Hän käyttää rohkeasti suomen

				kieltä omalla tasollaan.
T12 luoda opiskelijalle edellytyksiä integroida eri oppiaineiden opiskelua toisiinsa ja tukea koulussa tärkeiden tekstilajien ja rakenteiden kehittymistä sekä antaa mahdollisuus käyttää koulun eri tekstejä ja aihepiirejä puhumisen ja kirjoittamisen taustamateriaalina	As212, As216, As217	Opiskelija tunnistaa eri oppiaineiden kieliä ja hyödyntää oppimaansa eri oppiaineiden opiskelussa.	Eri oppiaineiden kielen havainnointi	**Kehittyvä kielitaito** Opiskelija ymmärtää, että kielitaito kehittyy kaikkien oppiaineiden tunneilla. Hän hyödyntää oppimaansa eri oppiaineiden opiske- lussa. Opiskelija tunnistaa eri oppiaineiden kieliä ja ymmärtää, että niiden käsitteet ja tekstikäytänteet eroavat toisistaan. Opiske-lijan eri aihepiirien sanavarasto kehittyy konkreettiselta tasolta kohti abstraktimpaa.
T13 auttaa opiskelijaa kehittämään taitojaan ja kielellisiä keinojaan itseohjautuvaan työskentelyyn ja tiedonhakuun	As26, As211, As213, As215, As216	Opiskelija ottaa vastuuta opiskelustaan ja kehittyy tiedonetsijänä.	Tekstin rakentaminen ja tiedonhaku	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija kuuntelee annetut ohjeet ja toimii niiden mukaan. Hänhuolehtii annetuista tehtävistä ja opiskeluvälineistä. Opiskelija pyytää apua, jos ei ymmärrä tai selviä tehtävistä itsenäisesti. Opiskelija osaa etsiä arkielämään liittyviä tietoja opettajan ohjeis-tuksella. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija ottaa vastuuta opinnoistaan ja suunnittelee ajankäyttö-ään. Hän osaa työskennellä itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa.Opiskelija tuntee joitakin tiedonhaun menetelmiä ja kanavia. Hän

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
				ymmärtää kriittisen suhtautumisen merkityksen tiedonhaussa sekä itse tekemisen ja kopioinnin eron. Opiskelija kunnioittaa toi-sen tekemää.
T14 ohjata opiskelijaa arvioimaan omaa kielenoppimistaan	As21–As217	Opiskelija kehittyy oman kielitaitonsa arvioijana.	Itsearviointitaidot	**Kielitaidon alkeet** Opiskelija osaa tehdä havaintoja omasta toiminnastaan ja ymmär-tää oman toimintansa merkityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Hän tuntee joitakin oppimistapoja ja -strategioita. **Kehittyvä kielitaito** Opiskelija tietää, että kielen oppiminen perustuu sen aktiiviseen käyttöön ja haluun kehittyä oppijana. Hän ymmärtää, että oppimi-nen on jatkuva prosessi. Opiskelija osaa tarkastella omaa kielitai- toaan suhteessa oppimaansa ja asettamiinsa tavoitteisiin.

8.4.1.3 Äidinkieli ja kirjallisuus; saame, romani, viittomakieli ja muu opiskelijan äidinkieli

Opetuksen järjestäjä laatii tarvittaessa aikuisten perusopetuksen saamen, romanikielen ja viittomakielen äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen opetussuunnitelman oppivelvollisten perusteita (Opetushallituksen määräys 104/011/2014) aikuisille soveltaen. Sama koskee äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääriä suomi tai ruotsi saamenkielisille sekä suomi tai ruotsi viittomakielisille.

Perusopetuslain 12 §:n nojalla äidinkielenä voidaan opettaa suomen tai ruotsin lisäksi myös saamea, romanikieltä, viittomakieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä. Tällöin mainittua äidinkieltä opetetaan valtioneuvoston asetuksen 422/2012 8 §:n määrittelemällä tuntimäärällä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineena. Opetussuunnitelma laaditaan ja opetuksen tavoitetaso määritellään tällöin suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärää soveltaen. Opetussuunnitelman laadinnassa huomioidaan opiskelijoiden vaihteleva kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä ympäristön tarjoaman tuen määrä opiskelijan äidinkielen kehittymiselle.

8.4.2 Vieras kieli

KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy erilaisissa yhteyksissä kotona, opiskelun parissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa opiskelijoiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä. Opiskelijoita ohjataan tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Opiskelijat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena. Opiskelijoita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee opiskelijoiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia opiskelijoiden käyttämiä kieliä mahdollisimman laajasti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa opiskellaan A1-kieltä. Kielistä käytetään seuraavia koodeja:

en = englannin kieli
la = latinan kieli
sm = saamen kieli
sa = saksan kieli
ra = ranskan kieli
ve = venäjän kieli
ia = italian kieli
ea = espanjan kieli
po = portugalin kieli
kx = muu kieli

Kielten kurssikoodit muodostuvat aikuisten perusopetuksen vaiheen, kielen kirjaintunnuksen, oppimäärän tasotunnuksen ja kurssinumeron mukaan. Esimerkiksi Aena1 tarkoittaa englannin kielen A-oppimäärän kurssia numero 1 perusopetuksen alkuvaiheessa.

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa oppimisen ilolle ja luovuudelle.

Vieraan kielen opetus on osa kielikasvatusta. Opiskelijoissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa kohdekielisissä ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia opiskelijoita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla opiskelijoita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Vieraan kielen opiskelu valmistaa opiskelijoita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja opiskelijoiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa opiskelijan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus pyritään järjestämään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Opiskelijoiden erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu hakemaan osaamillaan kielillä tietoa. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa.

8.4.2.1 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä

Englannin kielen opiskelu aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa (A-oppimäärä)

Opiskelija, jolla ei ole englannin kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua englannin taitoa, aloittaa opintonsa kurssista 1. Kaikki tavoitteet ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

Useat opiskelijat käyttävät englantia kasvavassa määrin vapaa-aikanaan. Tämä opiskelijoiden informaalin oppimisen kautta hankkima taito otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja sisältöjä valittaessa.

Englannin A-oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Kielenopiskelutaidot		
T1 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	Aena1 – Aena4	L1, L3
T2 ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	Aena1 – Aena4	L1, L4, L5, L6
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		
T3 ohjata opiskelijaa harjoittelemaan vuorovaikutusta aihepiiriltään monenlaisissa tilanteissa rohkaisten viestinnän jatkumiseen mahdollisista katkoksista huolimatta	Aena1 – Aena4	L2, L4, L5, L7
T4 rohkaista opiskelijaa pitämään yllä viestintätilannetta käyttäen monenlaisia viestinnän jatkamisen keinoja	Aena1 – Aena4	L4
T5 tukea opiskelijan viestinnän kulttuurista sopivuutta tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella monipuolisia sosiaalisia tilanteita	Aena1 – Aena4	L2, L4
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 ohjata opiskelijaa työskentelemään vaativuudeltaan monentasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa käyttäen erilaisia ymmärtämisstrategioita	Aena1 – Aena4	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen sekä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	Aena1 – Aena4	L3, L4, L5, L7
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T8 ohjata opiskelijaa havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä englannin asema globaalin viestinnän kielenä	Aena1 – Aena4	L2
T9 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	Aena1 – Aena4	L1, L2
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea opiskelijan kielellisen päättelykyvyn kehittymistä	Aena1 – Aena4	L1, L2

T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, että englanniksi on saatavilla runsaasti aineistoa ja valitsemaan niistä omaa oppimistaan edistävää, sisällöltään ja vaikeustasoltaan sopivaa aineistoa	Aena1 – Aena4	L2, L3

Englannin kielen A-oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Aena1 Kielitaidon alkeet: Lähtökohtia englannin opiskelulle

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan englannin opiskeluun. Harjoitellaan itseä koskevien tietojen kertomista ja vaihtamista. Painotetaan englanninkielisen puheen havainnointia ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja.

Aena2 Kielitaidon alkeet: Perusviestintää arkipäivän sosiaalisissa tilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan toimintaa tavanomaisimmissa sosiaalisissa kohtaamistilanteissa (perhe, suku ja ystävät, vapaa-aika). Painotetaan edelleen puhumista ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja ja joidenkin kielitaidon alkuvaiheessa tarvittavien viestintästrategioiden käyttöä.

Aena3 Kielitaidon alkeet: Vuorovaikutus asiointitilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan kohtaamista arkipäivän asiointitilanteissa. Kiinnitetään huomiota tilanteeseen sopivaan kielenkäyttöön. Painotetaan edelleen puhumista ja ääntämistä.

Aena4 Kielitaidon alkeet: Koulu ja opiskelu

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opetellaan käyttämään englantia opiskeluun ja koulutukseen liittyvissä yhteyksissä omien tarpeiden mukaan painottaen.

Englannin valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Lisäksi voidaan tarpeen mukaan järjestää valinnaisia tukikursseja englannin opiskeluun. Tukikurssien tavoitteet ja sisällöt ovat samat kuin varsinaisen oppiaineen. Tukikurssien tarkoitus on suoda eriyttämismahdollisuuksia ja panostaa opetuksessa kulloisenkin ryhmän tarvitsemaan osa-alueeseen, kuten kirjoittamiseen, lauserakenteeseen tai ääntämiseen.

Aena5 Englannin tukikurssi

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan opiskelijoiden tarpeen mukaan englanniksi kirjoittamisen, lukemisen tai puhumisen taitoa. Kurssi tukee opintojen etenemistä esimerkiksi kertaamalla aiempien kurssien tärkeimpiä sisältöjä. Opetusta voidaan eriyttää niin, että huomioidaan opiskelijoiden yksilölliset tuentarpeet.

Englannin kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi luonnollista ja opiskelijalle merkityksellistä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Toiminnallisuuden ja yhdessä oppimisen avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki englannin kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita tarjolla olevia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai englantia entuudestaan osaaville opiskelijoille.

Englannin kielen A-oppimäärän arviointi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Arviointi ja siihen perustuva palaute on kannustavaa, monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen.

Sanallista arviota tai suoritusmerkintää antaessaan opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet.

Arvioinnin kohteet englannin kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle (S = suoritettu)
Kielenopiskelutaidot				
T1 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	Aena1–Aena4	Opiskelija hahmottaa kielen opiskelun tavoitteet ja löytää tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti osana ryhmää.		*Ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*
T2 ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	Aena1–Aena4	Opiskelija asettaa tavoitteita kielenopiskelulleen sekä löytää tapoja harjaannuttaa kielitaitoaan itsenäisesti. Hän osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa kielen opiskelussaan.	Kielenopiskelutavoitteiden asettaminen ja löytäminen sekä tieto- ja viestintäteknologiataitojen hyödyntäminen	Opiskelija osaa asettaa omia tavoitteita englannin kielen opiskelulleen. Opiskelija tunnistaa kielenopiskelun tapoja ja osaa valita niistä itselleen parhaiten sopivia. Opiskelija osaa ohjatusti käyttää opiskelussaan apuna verkon tarjoamia materiaaleja, esim. erilaisia verkkotehtäviä ja sanakirjoja.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				
T3 ohjata opiskelijaa harjoittelemaan vuorovaikutusta aihepiiriltään monenlaisissa tilanteissa rohkaisten viestinnän jatkumiseen mahdollisista katkoksista huolimatta	Aena1–Aena4	Opiskelija toimii aihepiiriltään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pitää yllä omalta osaltaan viestintätilanteen jatkumista erilaisia viestintästrategioita hyödyntäen.	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa; viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija selviytyy rutiininomaisista viestintätilanteista ja hyödyntää erilaisia viestinnän jatkumista edistäviä strategioita. Hän osaa esimerkiksi toistaa sanomansa, hidastaa puhetahtia, hyödyntää eri sanamuotoja tai käyttää apuna elekieltä.
T4 rohkaista opiskelijaa pitämään yllä viestintätilannetta				

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle (S = suoritettu)
käyttäen monenlaisia viestinnän jatkamisen keinoja				
T5 tukea opiskelijan viestinnän kulttuurista sopivuutta tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella monipuolisia sosiaalisia tilanteita	Aena1–Aena4	Opiskelija tunnistaa viestinnän kulttuurisen sopivuuden erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää tärkeimpiä kohteliaisuusilmaisuja, kutentervehdykset, toivotukset sekä kohteliaat pyynnöt, ja ymmärtää niiden sekä *small talk*in merkityksen kommunikaatiossa.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				
T6 ohjata opiskelijaa työskentelemään vaativuudeltaan monentasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa käyttäen erilaisia ymmärtämisstrategioita	Aena1–Aena4	Opiskelija tulkitsee vaativuudeltaan monen tasoisia ja erityyppisiä puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä käyttämällä erilaisia strategioita tekstin ymmärtämisen apuna (esimerkiksi päättely, ennakointi).	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja tuttuja il- maisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhtey-den tukemana. Opiskelija pystyy löytämään yksinkertaisen tiedon lyhyestä teks- tistä ja käyttää tarvittaessa tekstin ymmärtämistä tukevia strategi-oita, kuten päättelyä ja ennakointia.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				
T7 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen sekä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	Aena1–Aena4	Opiskelija ilmaisee itseään suullisesti ja kirjallisesti aihepiirejä asteittain laajentaen. Hän hallitsee keskeiset rakenteet ja ääntää englantia ymmärrettävästi.	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa yksinkertaisimmat ääntämisen perussäännöt. Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauk-sia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan suullisesti ja kirjallisesti arkisista ja it-selleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa sekä kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä.

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen				
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle (S = suoritettu)**
T8 ohjata opiskelijaa havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä englannin asema globaalin viestinnän kielenä	Aena1–Aena4	Opiskelija tiedostaa lähiympäristönsä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden olemassaolon ja ymmärtää englannin kielen merkittävän aseman Suomessa ja maailmassa.	Kielellisen ympäristön hahmottaminen	Opiskelija osaa kertoa, mitä kieliä hänen lähiympäristössään käy-tetään. Opiskelija osaa nimetä muutamia maita, joissa englantia puhu-taan, ja tiedostaa, että englanti on merkittävä maailmankieli.
T9 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	Aena1–Aena4	Opiskelija tiedostaa oman kieli- ja kulttuuritaustansa arvon ja tulee tietoiseksi maailman kielellisestä ja kulttuurisesta moninaisuudesta. Hän rohkaistuu vuorovaikutukseen ilman arvottavia ennakko-oletuksia.		*Ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaankokemuksiaan osana itsearviointia.*
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea opiskelijan kielellisen päättelykyvyn kehittymistä	Aena1–Aena4	Opiskelija löytää kielten välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä havaitsee kielellisiä säännönmukaisuuksia.	Kielellinen päättely	Opiskelija löytää ohjatusti kielten välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavai- suuksia ja osaa antaa esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaanenglannissa ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa soveltaa oppimiaan englannin kielen säännönmu-kaisuuksia.
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, että englanniksi on saatavilla runsaasti aineistoa, ja valitsemaan niistä omaa oppimistaan edistävää, sisällöltään ja vaikeustasoltaan sopivaa aineistoa	Aena1–Aena4	Opiskelija ymmärtää, että englanninkielistä aineistoa on saatavilla runsaasti. Hän osaa etsiä ja valita aineistosta sisällöltään ja vaikeusasteeltaan itselleen sopivaa materiaalia, joka edistää kielen oppimista.	Englanninkielisen aineiston löytäminen	Opiskelija osaa ohjatusti käyttää saatavilla olevaa englanninkie-listä materiaalia itseään hyödyttävällä tavalla.

8.4.2.2 Muu vieras kieli, A-oppimäärä

Muun vieraan kielen opiskelu aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa (A-oppimäärä)

Opiskelija, jolla ei ole opiskeltavassa kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua opiskeltavan kielen taitoa, aloittaa opintonsa kurssista 1. Kaikki tavoitteet ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

Opiskelijoiden informaalin oppimisen kautta hankkima taito otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja sisältöjä valittaessa.

Muun vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Kielenopiskelutaidot		
T1 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	A(x)a1–A(x)a4	L1, L3
T2 ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	A(x)a1–A(x)a4	L1, L4, L5, L6
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		
T3 ohjata opiskelijaa harjoittelemaan vuorovaikutusta aihepiiriltään monenlaisissa tilanteissa rohkaisten viestinnän jatkumiseen mahdollisista katkoksista huolimatta	A(x)a1–A(x)a4	L2, L4, L5, L7
T4 rohkaista opiskelijaa pitämään yllä viestintätilannetta käyttäen monenlaisia viestinnän jatkamisen keinoja	A(x)a1–A(x)a4	L4
T5 tukea opiskelijan viestinnän kulttuurista sopivuutta tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella monipuolisia sosiaalisia tilanteita	A(x)a1–A(x)a4	L2, L4
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 ohjata opiskelijaa työskentelemään vaativuudeltaan monentasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa käyttäen erilaisia ymmärtämisstrategioita	A(x)a1–A(x)a4	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen sekä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	A(x)a1–A(x)a4	L3, L4, L5, L7

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T8 ohjata opiskelijaa havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä opiskeltavan kielen asema globaalin viestinnän kielenä	A(x)a1–A(x)a4	L2
T9 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	A(x)a1–A(x)a4	L1, L2
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea opiskelijan kielellisen päättelykyvyn kehittymistä	A(x)a1–A(x)a4	L1, L2
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, että opiskeltavalla kielellä on saatavilla runsaasti aineistoa ja valitsemaan niistä omaa oppimistaan edistävää, sisällöltään ja vaikeustasoltaan sopivaa aineistoa	A(x)a1–A(x)a4	L2, L3

Muun vieraan kielen A-oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

A(x)a1 Kielitaidon alkeet: Lähtökohtia kielen opiskelulle

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan opiskeltavan kielen opiskeluun. Harjoitellaan itseä koskevien tietojen kertomista ja vaihtamista. Painotetaan puheen havainnointia ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja.

A(x)a2 Kielitaidon alkeet: Perusviestintää arkipäivän sosiaalisissa tilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan toimintaa tavanomaisimmissa sosiaalisissa kohtaamistilanteissa (perhe, suku ja ystävät, vapaa-aika). Painotetaan edelleen puhumista ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja ja joidenkin kielitaidon alkuvaiheessa tarvittavien viestintästrategioiden käyttöä.

A(x)a3 Kielitaidon alkeet: Vuorovaikutus asiointitilanteissa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan kohtaamista arkipäivän asiointitilanteissa. Kiinnitetään huomiota tilanteeseen sopivaan kielenkäyttöön. Painotetaan edelleen puhumista ja ääntämistä.

A(x)a4 Kielitaidon alkeet: Koulu ja opiskelu

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opetellaan käyttämään opiskeltavaa kieltä opiskeluun ja koulutukseen liittyvissä yhteyksissä omien tarpeiden mukaan painottaen.

Muun vieraan kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi luonnollista ja opiskelijalle merkityksellistä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Toiminnallisuuden ja yhdessä oppimisen avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki muun vieraan kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita tarjolla olevia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai opiskeltavaa kieltä entuudestaan osaaville opiskelijoille.

Muun vieraan kielen A-oppimäärän arviointi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Arviointi ja siihen perustuva palaute on kannustavaa, monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen.

Sanallista arviota tai suoritusmerkintää antaessaan opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet.

Arvioinnin kohteet muun vieraan kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle (S = suoritettu)**
Kielenopiskelutaidot				
T1 tutustua yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luoda salliva opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen sekä kannustava yhdessä oppiminen	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija hahmottaa kielen opiskelun tavoitteet ja löytää tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti osana ryhmää.		*Ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaankokemuksiaan osana itsearviointia.*

T2 ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta kielenopiskelustaan ja kannustaa harjaannuttamaan kielitaitoaan rohkeasti ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen sekä kokeilemaan, millaiset tavat oppia kieliä sopivat hänelle parhaiten	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija asettaa tavoitteita kielenopiskelulleen sekä löytää tapoja harjaannuttaa kielitaitoaan itsenäisesti. Hän osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa kielen opiskelussaan.	Kielenopiskelutavoitteiden asettaminen ja löytäminen sekä tieto- ja viestintäteknologiataitojen hyödyntäminen	Opiskelija osaa asettaa omia tavoitteita vieraan kielen opiskelul-leen. Opiskelija tunnistaa kielenopiskelun tapoja ja osaa valita niistä it-selleen parhaiten sopivia. Opiskelija osaa ohjatusti käyttää opiskelussaan apuna verkon tar-joamia materiaaleja, esimerkiksi erilaisia verkkotehtäviä ja sana- kirjoja.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				
T3 ohjata opiskelijaa harjoittelemaan vuorovaikutusta aihepiiriltään monenlaisissa tilanteissa rohkaisten viestinnän jatkumiseen mahdollisista katkoksista huolimatta	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija toimii aihepiiriltään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pitää yllä omalta osaltaan viestintätilanteen jatkumista erilaisia viestintästrategioita hyödyntäen.	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa; viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija selviytyy rutiininomaisista viestintätilanteista ja hyödyn-tää erilaisia viestinnän jatkumista edistäviä strategioita. Hän osaa esimerkiksi toistaa sanomansa, hidastaa puhetahtia, hyödyntää erisanamuotoja tai käyttää apuna elekieltä.
T4 rohkaista opiskelijaa pitämään yllä viestintätilannetta				
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle (S = suoritettu)**
käyttäen monenlaisia viestinnän jatkamisen keinoja				
T5 tukea opiskelijan viestinnän kulttuurista sopivuutta tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella monipuolisia sosiaalisia tilanteita	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija tunnistaa viestinnän kulttuurisen sopivuuden erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää tärkeimpiä kohteliaisuusilmaisuja, kuten tervehdykset, toivotukset sekä kohteliaat pyynnöt, ja ymmärtääniiden sekä *small talk*in merkityksen kommunikaatiossa.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				
T6 ohjata opiskelijaa työskentelemään vaativuudeltaan monentasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa käyttäen erilaisia ymmärtämisstrategioita	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija tulkitsee vaativuudeltaan monen tasoisia ja erityyppisiä puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä käyttämällä erilaisia strategioita tekstin ymmärtämisen apuna (esimerkiksi päättely, ennakointi).	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja tuttuja il- maisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhtey-den tukemana. Opiskelija pystyy löytämään yksinkertaisen tiedon lyhyestä teks- tistä ja käyttää tarvittaessa tekstin ymmärtämistä tukevia strategi-oita, kuten päättelyä ja ennakointia.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				
T7 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta aihepiirejä laajentaen sekä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija ilmaisee itseään suullisesti ja kirjallisesti aihepiirejä asteittain laajentaen. Hän hallitsee keskeiset rakenteet ja ääntää opiskeltavaa kieltä ymmärrettävästi.	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa yksinkertaisimmat ääntämisen perussäännöt. Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauk-sia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan suullisesti ja kirjallisesti arkisista ja it-selleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa sekä kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä.
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen				
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle (S = suoritettu)**
T8 ohjata opiskelijaa havaitsemaan lähiympäristön ja maailman kielellinen ja kulttuurinen runsaus sekä opiskeltavan kielen asema globaalin viestinnän kielenä	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija tiedostaa lähiympäristönsä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden olemassaolon ja ymmärtää opiskeltavan kielen aseman globaalissa viestinnässä.	Kielellisen ympäristön hahmottaminen	Opiskelija osaa kertoa, mitä kieliä hänen lähiympäristössään käy-tetään. Opiskelija osaa nimetä muutamia maita, joissa opiskeltavaa kieltäpuhutaan.

T9 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija tiedostaa oman kieli- ja kulttuuritaustansa arvon ja tulee tietoiseksi maailman kielellisestä ja kulttuurisesta moninaisuudesta. Hän rohkaistuu vuorovaikutukseen ilman arvottavia ennakko-oletuksia.		*Ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaankokemuksiaan osana itsearviointia.*
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan kieliä yhdistäviä ja erottavia ilmiöitä sekä tukea opiskelijan kielellisen päättelykyvyn kehittymistä	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija löytää kielten välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä havaitsee kielellisiä säännönmukaisuuksia.	Kielellinen päättely	Opiskelija löytää ohjatusti kielten välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavai- suuksia ja osaa antaa esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaanopiskeltavassa kielessä ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa soveltaa oppimiaan opiskeltavan kielen säännön-mukaisuuksia.
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, että opiskeltavalla kielellä on saatavilla runsaasti aineistoa, ja valitsemaan niistä omaa oppimistaan edistävää, sisällöltään ja vaikeustasoltaan sopivaa aineistoa	A(x)a1–A(x)a4	Opiskelija osaa etsiä kohdekielistä aineistoa ja valita sisällöltään ja vaikeusasteeltaan itselleen sopivaa materiaalia, joka edistää kielen oppimista.	Kohdekielisen aineiston löytäminen	Opiskelija osaa ohjatusti käyttää saatavilla olevaa kohdekielistämateriaalia itseään hyödyttävällä tavalla.

8.4.3 Matematiikka

Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle sekä kehittää opiskelijoiden taitoa käsitellä tietoa ja ratkaista ongelmia. Matematiikan kumulatiivisesta luonteesta johtuen opetus etenee systemaattisesti. Konkreettisuus ja toiminnallisuus ovat keskeinen osa matematiikan opetusta ja opiskelua. Oppimista tuetaan hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Matematiikan opetus tukee opiskelijoiden myönteistä asennetta matematiikkaa kohtaan ja positiivista minäkuvaa matematiikan oppijoina. Se kehittää myös viestintä-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Matematiikan opiskelu on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa opiskelijat ottavat vastuuta omasta oppimisestaan.

Opetus ohjaa opiskelijoita ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyden heidän omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetus kehittää opiskelijoiden taitoa käyttää ja soveltaa matematiikkaa monipuolisesti.

Matematiikan opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä	Ama1-5	L1, L3, L5
Työskentelyn taidot		
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään taitoaan tehdä havaintoja matematiikan näkökulmasta sekä tulkita ja hyödyntää niitä eri tilanteissa	Ama1-5	L4
T3 kannustaa opiskelijaa esittämään ratkaisujaan ja päätelmiään konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen	Ama1-5	L2, L4, L5
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään päättely- ja ongelmanratkaisutaitoja	Ama1-5	L1, L4, L6
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet		
T5 ohjata opiskelijaa ymmärtämään matemaattisia käsitteitä ja merkintätapoja	Ama1-5	L1, L4
T6 tukea opiskelijaa lukukäsitteen kehittymisessä ja kymmenjärjestelmän periaatteen ymmärtämisessä	Ama1-2	L1, L4
T7 perehdyttää opiskelijaa peruslaskutoimitusten periaatteisiin ja tutustuttaa niiden ominaisuuksiin	Ama1-2	L1, L4
T8 ohjata opiskelijaa kehittämään sujuvaa peruslaskutaitoa luonnollisilla luvuilla ja käyttämään erilaisia päässälaskustrategioita	Ama2	L1, L4
T9 tutustuttaa geometrisiin muotoihin ja ohjata havainnoimaan niiden ominaisuuksia	Ama3-4	L1, L4, L5
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään mittaamisen periaate	Ama3-4	L1, L4
T11 tutustuttaa opiskelija taulukoihin ja diagrammeihin	Ama5	L4, L5
T12 harjaannuttaa opiskelijaa laatimaan vaiheittaisia toimintaohjeita tietokoneohjelmina graafisessa ohjelmointiympäristössä	Ama5	L1, L2, L4, L5

Matematiikan pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Kaikilla kursseilla kehitetään opiskelijoiden taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia sekä soveltaa käänteisyyden periaatetta. Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen, etsiä vaihtoehtoja systemaattisesti sekä havaita syy- ja seuraussuhteita.

Ama1 Luvut ja laskutoimitukset I

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opiskelijoiden ymmärrystä kymmenjärjestelmästä syvennetään ja varmennetaan sekä harjaannutetaan heidän päässälaskutaitoaan. Tutustutaan laskualgoritmeihin ja hyödynnetään laskutoimitusten välisiä yhteyksiä. Opiskelijoita ohjataan pyöristämään lukuja ja laskemaan likiarvoilla siten, että he oppivat arvioimaan tuloksen suuruusluokan. Laskutoimituksia harjoitellaan monipuolisissa tilanteissa hyödyntäen tarvittavia välineitä.

Ama2 Luvut ja laskutoimitukset II

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Lukualuetta laajennetaan negatiivisilla luvuilla sekä tutustutaan vastalukuun ja itseisarvoon. Opitaan murtoluvun käsite osana lukumäärästä ja osana kokonaisuudesta sekä harjoitellaan murtolukujen peruslaskutoimituksia eri tilanteissa pitäytyen kerto- ja jakolaskussa luonnollisella luvulla kertomisessa ja jakamisessa. Desimaaliluvut ja niiden peruslaskutoimituksien periaatteet opiskellaan ja yhdistetään opiskelijoiden ympäristöön. Prosentin käsite sekä prosenttiluvun ja -arvon laskeminen opiskellaan opiskelijoita kiinnostavien aihepiirien avulla. Hyödynnetään murtoluvun, desimaaliluvun ja prosentin välisiä yhteyksiä.

Ama3 Geometria I

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Rakennetaan, piirretään, tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja kuvioita. Luokitellaan kappaleet lieriöihin, kartioihin ja muihin kappaleisiin ja tutustutaan niiden ominaisuuksiin. Tutustutaan tasokuvioihin ja tutkitaan niiden ominaisuuksia. Perehdytään tarkemmin kolmioihin, nelikulmioihin ja ympyrään. Tutustetaan opiskelijat mittaamisen periaatteeseen. Harjoitellaan kulmien piirtämistä, mittaamista ja luokittelemista. Tarkastellaan symmetriaa suoran suhteen. Ohjataan opiskelijoita havaitsemaan myös kierto- ja siirtosymmetrioita ympäristössä esimerkiksi osana taidetta.

Ama4 Geometria II

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Käsitellään koordinaatistossa ensin ensimmäinen neljännes ja laajennetaan sitten kaikkiin neljänneksiin. Tutustutaan mittakaavan käsitteeseen ja käytetään sitä suurennoksissa ja pienennöksissä. Ohjataan opiskelijoita hyödyntämään mittakaavaa kartan käytössä. Mitattaessa kiinnitetään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen

tarkistamiseen. Mitataan ja lasketaan erimuotoisten kuvioiden piirejä ja pinta-aloja sekä suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia. Harjoitellaan yksikönmuunnoksia yleisimmin käytetyillä mittayksiköillä.

Ama5 Matemaattinen ongelmanratkaisu

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutkitaan lukujonon säännönmukaisuutta sekä jatketaan lukujonoa säännön mukaan. Tutustutaan tuntemattoman käsitteeseen. Tutkitaan yhtälöä ja etsitään yhtälön ratkaisuja päättelemällä ja kokeilemalla. Muodostetaan ongelmia opiskelijoiden kannalta mielenkiintoisista aihepiireistä ja ratkaistaan niitä matematiikan avulla. Harjoitellaan tietojen esittämistä yksinkertaisten taulukoiden ja diagrammien avulla. Tutustutaan yleisimpiin tilastollisiin tunnuslukuihin kuten suurin ja pienin arvo, keskiarvo ja tyyppiarvo. Suunnitellaan ja toteutetaan ohjelmia graafisessa ohjelmointiympäristössä.

Matematiikan valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Lisäksi voidaan tarpeen mukaan järjestää valinnaisia tukikursseja matematiikan opiskeluun. Tukikurssien tavoitteet ja sisällöt ovat samat kuin varsinaisen oppiaineen. Tukikurssien tarkoitus on suoda eriyttämismahdollisuuksia ja panostaa opetuksessa kulloisenkin ryhmän tarvitsemaan osa-alueeseen. Tukikursseilla voidaan täydentää ja syventää varsinaisten matematiikankurssien sisältöjä.

Amatu1-Amatu4

Tukikurssilla voidaan kerrata matematiikan kurssien sisältöjä opiskelijoiden tarpeen mukaan.

Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen lähtökohtana käytetään opiskelijoille tuttuja ja kiinnostavia aiheita ja ongelmia. Matematiikkaa opiskellaan edelleen oppimisympäristössä, jossa konkretisointi ja välineet ovat keskeisessä asemassa. Välineet tulee olla helposti saatavilla. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joiden valintaan opiskelijoilla on mahdollisuus vaikuttaa. Työskennellään sekä yhdessä että itsenäisesti. Opetuksessa hyödynnetään eri aisteja. Opetus kehittää opiskelijoiden kykyä ilmaista matemaattista ajatteluaan konkreettisin välinein, suullisesti, kirjallisesti ja piirtäen sekä tulkiten kuvia. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään opetuksen, oppimisen, tuottamisen, arvioinnin sekä luovuuden välineenä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus saada opetusta myös aiemmin opetetuista ja opiskelluista keskeisimmistä sisällöistä, jos hän ei hallitse niitä riittävästi. Lisäksi annetaan ennakoivaa tukea uusien sisältöjen oppimiseksi. Matematiikan oppimiselle on varattava riittävästi aikaa ja tuen on oltava systemaattista. Opiskelijoiden matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti. Tarjottava tuki antaa opiskelijoille mahdollisuuden kehittää taitojaan niin, että myönteinen asenne ja kyvykkyyden tunne vahvistuvat. Opiskelijoille tarjotaan sopivia välineitä oppimisen tueksi ja heille tarjotaan mahdollisuuksia oivaltaa ja ymmärtää itse. Jokaiselle opiskelijalle turvataan mahdollisuus riittävään harjoitteluun.

Taitavia opiskelijoita tuetaan tarjoamalla heille vaihtoehtoisia työskentelymuotoja ja rikastuttamalla käsiteltäviä sisältöjä. Sisältöalueita voivat olla esimerkiksi lukujen ominaisuudet, erilaiset lukujonot, geometria, luova ongelmanratkaisu ja matematiikan sovellukset.

Opiskelijan oppimisen arviointi matematiikassa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa oppimisen arvioinnin päätehtävänä on tukea ja edistää opiskelijoiden matemaattisen ajattelun ja osaamisen kehittymistä kaikilla tavoitealueilla. Oppimisen arvioinnissa kiinnitetään huomiota kannustavan palautteen antamiseen, vahvuuksien ylläpitämiseen ja kehittymässä olevien taitojen harjoittelemiseen. Opiskelijoita ohjataan myös arvioimaan omaa oppimistaan.

Opiskelijoiden matematiikan ymmärtämisen ja osaamisen tasoa voidaan selvittää puheen, välineiden, piirtämisen tai kirjallisen työskentelyn avulla. Opiskelijoilla on oltava mahdollisuus osoittaa edistymistään eri tavoin. Arvioinnissa on tärkeää havainnoida ratkaisujen oikeellisuuden lisäksi tekemisen tapaa ja sujuvuutta.

Sanallista arviota tai suoritusmerkintää antaessaan opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet.

Arvioinnin kohteet matematiikassa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
,Merkitys, arvot ja asenteet				
T1 tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä	Ama1–Ama5	Opiskelija innostuu ratkomaan matemaattisia tehtäviä ja ongelmia saaden niistä onnistumisen kokemuksia. Hän harjoittelee arvioimaan omaa oppimistaan.		*Ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaankokemuksiaan osana itsearviointia.*

Työskentelyn taidot				
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään taitoaan tehdä havaintoja matematiikan näkökulmasta sekä tulkita ja hyödyntää niitä eri tilanteissa	Ama1–Ama5	Opiskelija havainnoi, tulkitsee ja hyödyntää arjen asioita ja ympäristöä matematiikan keinoin. Hän näkee yhteyksiä matematiikan ja arkisten asioiden välillä.	Havaintojen tekeminen, tulkinta ja hyödyntäminen	Opiskelija ymmärtää arjen raha-asioihin liittyvää matematiikkaa. Opiskelija havaitsee ohjattuna oppimiensa asioiden välisiä yhteyk-siä.
T3 kannustaa opiskelijaa esittämään ratkaisujaan ja päätelmiään konkreettisin välinein, piirroksin, suullisesti ja kirjallisesti myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen	Ama1–Ama5	Opiskelija esittää matemaattista ajatteluaan täsmällisesti eri ilmaisukeinoja käyttäen. Hän kykenee käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelun tukena.	Ratkaisujen ja päätelmien esittäminen	Opiskelija esittää ohjattuna matemaattista ajatteluaan jollakin ta-valla (suullisesti, kirjallisesti, välineiden avulla, piirtämällä tms.). Opiskelija kykenee ohjattuna käyttämään verkkomateriaalia mate-matiikan oppimisen tukena.
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään päättely- ja ongelmanratkaisutaitoja	Ama1–Ama5	Opiskelija tunnistaa ongelman asettelun, löytää tehtävänannosta matemaattista informaatiota ja tuottaa ratkaisun. Hän osaa arvioida ratkaisun järkevyyttä. Opiskelija pohtii	Ongelmaratkaisutaidot	Opiskelija jäsentää ohjattuna ongelmia ja ratkaisee osia ongel-masta sekä selittää ohjattuna ajatteluaan. Opiskelija tunnistaa ja osaa ilmaista tuntemattomia tietoja lyhen-teillä ja symboleilla.
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
		tuloksen mielekkyyttä arkitodellisuuden näkökulmasta.		Opiskelija osaa ratkaista tuntemattoman vähintään päättelemällä.

Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet				
T5 ohjata opiskelijaa ymmärtämään matemaattisia käsitteitä ja merkintätapoja	Ama1–Ama5	Opiskelija pystyy hallitsemaan useampia peruslaskutoimituksia samassa tehtävässä. Hän hallitsee välivaiheiden johdonmukaisen merkitsemisen pidemmissä laskutoimituksissa.	Matemaattisten käsitteiden ymmärtäminen ja käyttö	Opiskelija osaa merkitä peruslaskutoimitukset matemaattisenalausekkeena. Opiskelija kykenee muotoilemaan matemaattiseksi lausekkeeksitekstinä annetun yksinkertaisen laskutoimituksen.
T6 tukea opiskelijaa lukukäsitteen kehittymisessä ja kymmenjärjestelmän periaatteen ymmärryksessä	Ama1–Ama2	Opiskelija hallitsee kymmenjärjestelmää. Hän ymmärtää murtoluvut ja desimaaliluvut osana kymmenjärjestelmää ja osaa sijoittaa lukusuoralle murtolukuja ja desimaalilukuja. Opiskelija ymmärtää prosentin ja murtoluvun/desimaaliluvun välisen yhteyden.	Lukukäsite	Opiskelija ymmärtää kymmenjärjestelmän periaatteen (ykköset, kymmenet, sadat, tuhannet, miljoonat, kymmenes- ja sadasosat.) Opiskelija ymmärtää lukusuoran osaten hyödyntää sitä kokonais-lukujen yhteen- ja vähennyslaskuissa.
T7 perehdyttää opiskelijaa peruslaskutoimitusten periaatteisiin ja tutustuttaa niiden ominaisuuksiin	Ama1–Ama2	Opiskelija osaa itsenäisesti laskea peruslaskutoimituksia kokonaisluvuilla. Hän hallitsee laskujärjestyksen ja pyöristämisen periaatteet (Ama1). Opiskelija osaa laskea murtolukujen peruslaskutoimituksia kuvien avulla. Hän ymmärtää desimaalilukujen peruslaskutoimitukset vähintään havaintovälineiden avulla. Hän hallitsee prosentin	Peruslaskutoimitukset ja niiden ominaisuuksien hyödyntäminen	Opiskelija osaa laskea peruslaskutoimitukset (+,-,*,:) luonnollisillaluvuilla (Ama1) sekä yhteen- ja vähennyslaskuja desimaaliluvuilla ja murtoluvuilla (Ama2). Opiskelija ymmärtää desimaaliluvuilla laskemisen arjen tilanteissa(esim. raha). Opiskelija ymmärtää kuvan avulla prosentin käsitteen. Opiskelija perehtyy negatiivisiin lukuihin esim. lämpömittarinavulla.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
		käsitteen ja osaa laskea prosenttiluvun ja -arvon. Opiskelija ymmärtää negatiiviset luvut sekä käsitteet vastaluku ja itseisarvo osana lukusuoraa.		
T8 ohjata opiskelijaa kehittämään sujuvaa peruslaskutaitoa luonnollisilla luvuilla ja käyttämään erilaisia päässälaskustrategioita	Ama1–Ama2	Opiskelija osaa yhteen- ja vähennyslaskut isoillakin luvuilla, hallitsee kertotaulut luvuilla 0–10 sekä ymmärtää jakolaskun periaatteen isoillakin luvuilla. Opiskelija rohkaistuu käyttämään ja kehittämään päässälaskutaitoaan.	Laskutaito ja päässälaskustrategiat	Opiskelija hallitsee yhteen- ja vähennyslaskut allekkain ymmär-täen kymmenjärjestelmän. Opiskelija hallitsee kertotaulut luvuilla 0, 1, 2, 3, 4, 5 ja 10 itsenäi- sesti ja luvuilla 6, 7, 8 ja 9 vähintään avustet- tuna. Opiskelija hallitsee jaollisuuden luonnolli- silla luvuilla. Opiskelija laskee päässään lyhyitä laskutoimituksia luonnollisilla luvuilla ja löytää ohjattuna matemaattisia säännönmukaisuuksia (esim. hahmottaa “kymppiparit”).
T9 Tutustuttaa geometrisiin muotoihin ja ohjata havainnoimaan niiden ominaisuuksia.	Ama3–Ama4	Opiskelija osaa piirtää, luokitella ja tutkia geometrisia kuvioita ja kappaleita. Opiskelija osaa sommitella ja piirtää tasokuvioita ruudukon ruutujen avulla. Opiskelija tutustuu suorakulmaisen särmiön tilavuuden mittaamiseen ja laskemiseen.	Geometrian käsitteet ja taito havainnoida geometrisia ominaisuuksia	Opiskelija tunnistaa ja osaa piirtää kolmion, suorakulmion, neliön,suunnikkaan ja ympyrän asiaan kuuluvia välineitä käyttäen. Opiskelija hallitsee suomenkieliset geometriset peruskäsitteet (kolmio, ympyrä, neliö, suorakulmio, suunnikas, piiri, pinta-ala). Opiskelija ymmärtää pinta-alan ja piirin eron.

T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään mittaamisen periaate	Ama3–Ama4	Opiskelija mittaa monipuolisesti erilaisia asioita, kuten pituutta, painoa, tilavuutta ja aikaa.	Mittaaminen	Opiskelija osaa mitata viivoittimen avulla pituuksia (mittaaminenaloitetaan nollasta; kymmenjärjestelmän hallinta).
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
		Opiskelija osaa käyttää viivoitinta/mittaa/geokolmiota oikein ja pohtia mitatun tuloksen mielekkyyttä. Hän osaa yhdistää kulman visuaalisen suuruusluokan ja mittaustuloksen toisiinsa. Mitattaessa kiinnitetään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen tarkistamiseen. Opiskelija tutustuu mittakaavan käsitteeseen. Hän osaa tulkita koordinaatistoa.		Opiskelija osaa avustettuna käyttää geokolmiota kulman mittaa-miseen. Opiskelija hallitsee keskeisimmät yksikönmuunnokset, kuten met- reistä kilometreiksi, grammoista kilogrammoiksi sekä desilitroista litroiksi. Opiskelija osaa piirtäen pienentää ja suurentaa kuvioita. Opiskelija osaa sijoittaa ja lukea koordinaatistosta pis- teitä.
T11 tutustuttaa opiskelija taulukoihin ja diagrammeihin	Ama5	Opiskelija tulkitsee ja laatii yksinkertaisia ympyrä-, pylväs- ja viivadiagrammeja. Hän oppii hyödyntämään oppimaansa myös muissa oppiaineissa. Opiskelija tutustuu yleisimpiin tilastollisiin tunnuslukuihin.	Taulukot ja diagrammit	Opiskelija osaa poimia diagrammeista perustason oleellista tietoa.
T12 harjaannuttaa opiskelijaa laatimaan vaiheittaisia toiminta-ohjeita tietokoneohjelmina graafisessa ohjelmointiympäristössä	Ama5	Opiskelija tuntee graafisen ohjelmointiympäristön tai fyysisen ohjelmointirobotin.	Ohjelmointi graafisessa ohjelmointiympäristössä	Opiskelija osaa antaa ohjattuna yksinkertaisia ohjeita ohjelmoin-tiympäristössä (palikat, paperi, tietokoneohjelma tms.).

8.4.4 Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen kurssit lisäävät opiskelijan tietoja, taitoja ja valmiuksia toimia suomalaisessa yhteiskunnassa ja paikallisessa sekä globaalissa kulttuurissa aktiivisena kansalaisena. Opintojen aikana opiskelijalle muodostuu käsitys suomalaisen demokraattisen yhteiskunnan keskeisistä arvoista ja toimintakulttuurista sekä perusrakenteista. Opinnot liittyvät Suomen historiaan sekä sen eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin.

Kulttuurintuntemuksessa kiinnitetään huomiota kulttuurien monimuotoisuuteen ja monikerroksisuuteen. Kurssit syventävät perusopetuksen tietoja ja johdattavat opiskelijoita aikuisten perusopetuksen päättövaiheen yhteiskuntaopin ja historian kurssien tavoitteisiin ja sisältöihin. Opetuksessa harjaannutetaan yhteiskuntaopille ja historialle ominaisia opiskelu- ja tekstitaitoja.

Oppisisällöissä otetaan huomioon ne käytännön tarpeet, joita opiskelijalla on eri elämäntilanteissa. Opinnoissa edetään arkielämän tilanteista kohti laajempia kulttuuri- ja yhteiskuntataitoja sekä syvällisempää yhteiskunnan ja kulttuuriperinnön tuntemusta. Tavoitteena on myös paikallistuntemuksen lisääminen ja alueellisten erityispiirteiden huomioon ottaminen.

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
T1 auttaa opiskelijaa ymmärtämään suomalaista demokraattista yhteiskuntaa sekä sen tapoja, arvoja ja normeja	Ayk1, Ayk3	L1-L2
T2 auttaa opiskelijaa tuntemaan Suomen historian sekä yhteiskunta- ja talousjärjestelmän peruspiirteet sekä niihin liittyviä käsitteitä	Ayk1-Ayk3	L1-L2, L6
T3 ohjata opiskelijaa tuntemaan Suomessa oleskelevan ja kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet sekä käyttämään oikeuksiaan ja täyttämään velvollisuutensa	Ayk1-Ayk2	L3
T4 ohjata opiskelijaa tuntemaan ja käyttämään poliittisia ja muita yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia eettisesti kestävällä tavalla	Ayk1, Ayk3	L7
T5 ohjata opiskelijaa tuntemaan perheen sekä lapsen ja nuoren aseman, sukupuolten välisen tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden periaatteet Suomessa	Ayk3	L2
T6 ohjata opiskelijaa ymmärtämään työnteon ja yrittäjyyden merkityksen sekä tuntemaan ja hyödyntämään tärkeimpiä julkisia ja yksityisiä palveluita sekä kolmannen sektorin toimintaa	Ayk1-2	L1, L4-L5

T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja tarkastelemaan kulttuurien välisiä eroja ja niiden syitä sekä kunnioittamaan kulttuurien moninaisuutta	Ayk3	L2-L4
T8 ohjata opiskelijaa tuntemaan ja tarkastelemaan kotoutumisprosessin eri vaiheita	Ayk2-Ayk3	L1-L2
T9 ohjata opiskelijaa suhtautumaan avoimesti erilaisiin näkemyksiin, vertailemaan niitä kriittisesti sekä torjumaan rasismia ja syrjintää	Ayk3	L2-L7

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Ayk1 Yhteiskunnan perusrakenteet ja arjen taidot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan suomalaisen yhteiskunnan arvoihin, normeihin, rakenteeseen ja toimintaan yksilön, perheen ja lähiyhteisöjen näkökulmasta. Perehdytään yhteiskuntatietouteen liittyviin keskeisiin käsitteisiin. Käydään läpi perustietoja koskien tapakulttuuria, asiointia, asumista ja työelämää. Pohditaan, kuinka jokainen voi itse vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Paneudutaan yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin, eri ammatteihin, yrittäjyyteen sekä oman talouden hoitoon. Lisäksi tutustutaan kansalaisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Ayk2 Historia, maatuntemus ja yhteiskunnan toiminta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tarkastellaan pääpiirteittäin Suomen ja lähialueiden historiaa, maantiedettä sekä Suomen asemaa ja toimintaa osana Pohjoismaita, Eurooppaa ja maailmaa. Paneudutaan Suomen historiaan ja maatuntemukseen liittyviin käsitteisiin. Perehdytään ihmisen toimintaan eri aikoina ja eri kulttuureissa sekä pohditaan syitä ihmisten toiminnan erilaisille motiiveille. Tutustutaan Suomen koulutuspalveluihin sekä työllistymistä edistäviin ja muihin palveluihin.

Ayk3 Kulttuuri-identiteetti ja vuorovaikutus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan, havainnoidaan ja tulkitaan suomalaiseen ja muihin kulttuureihin liittyviä tapoja, arvoja, perinteitä, normeja ja asenteita. Tutustutaan suomalaisen taiteen ja kulttuurin merkittäviin vaiheisiin ja teoksiin. Kehitetään rakentavaa yhteistyötä ja vuorovaikutustaitoja kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kesken. Tarkastellaan demokraattisen toiminnan arvoja ja perusperiaatteita kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä harjoitellaan käytännössä toinen toisensa kunnioittamisen, demokraattisen osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Tutustutaan yhdistys- ja järjestökulttuuriin sekä vapaaehtoistyön muotoihin.

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen valinnainen kurssi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Ayk4, Kulttuuri-identiteetti ja vuorovaikutus 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla voidaan syventää tietoutta erilaisista kulttuureista, koota havainnollisia esityksiä esimerkiksi eri kulttuurien juhla-, ruoka- tai musiikkiperinteestä ja panostaa kulttuuriesittelyjen puitteissa myös vuorovaikutustaitojen opiskeluun.

Yhteiskuntatietouden ja kulttuurintuntemuksen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa
Opetuksessa korostetaan monipuolisia toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja, jotka tukevat opiskelijan kehittymistä aktiiviseksi ja oma-aloitteiseksi kansalaiseksi. Opiskelijan itseilmaisu- sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja harjaannutetaan kannustamalla häntä kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään sekä perustelemaan näkemyksiään. Opetus tarjoaa mahdollisuuden monipuoliseen kommunikointiin sekä draaman ja kuvallisen ilmaisun käyttöön. Opiskelussa rohkaistaan tietojen hankkimiseen ja käyttämiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa. Opetuksessa pyritään ottamaan huomioon opiskelijan tiedot omasta kulttuuristaan ja kannustetaan esittämään vertailuja eri kulttuurien välillä. Opiskelijaa rohkaistaan tekemään tulkintoja, vertailemaan ja tekemään johtopäätöksiä. Tiedonhankinnassa käytetään monipuolisesti tieto- ja viestintätekniikkaa. Kielitietoiset työtavat vahvistavat opiskelijoiden monilukutaitoa. Tuotoksissa käytetään viestinnän eri muotoja. Oppiaine soveltuu hyvin integroitavaksi muiden oppiaineiden, erityisesti suomen kielen S2-opetuksen kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntatietoudessa ja kulttuurintuntemuksessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa
Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksessa on tarjota riittävä tuki käsitteiden ja siten tekstien ja lähteiden ymmärtämiseen. Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on ohjata opiskelija näkemään itsensä kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sekä edistää hänen valmiuksiaan toimia erilaisten yhteisöjen aktiivisena jäsenenä. Opiskelijoiden monipuolista kommunikointia, osallisuutta ja yhteistoimintaa tuetaan käytännön harjoitteilla, elämyksellisesti esimerkiksi visualisoinnin, draaman ja keskustelun avulla sekä monipuolisia tekstejä hyödyntäen.

Opiskelijan oppimisen arviointi yhteiskuntatietoudessa ja kulttuurintuntemuksessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa
Opetuksen aikana palautteella pyritään kannustamaan ja rohkaisemaan opiskelijaa toimimaan aktiivisesti omassa lähiyhteisössään. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Huomiota kiinnitetään oppiaineen tietojen ja taitojen hallintaan ja soveltamiseen sekä siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen opiskelija on oppinut rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta ja kulttuurista sekä omista tulevaisuuden mahdollisuuksistaan.

Arvioinnin kohteet yhteiskuntatietoudessa ja kulttuurintuntemuksessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
T1 auttaa opiskelijaa ymmärtämään suomalaista demokraattista yhteiskuntaa sekä sen tapoja, arvoja ja normeja	Ayk1, Ayk3	Opiskelija ymmärtää valtion ja yhteiskunnan eron sekä sen, mitä suomalaisen yhteiskunnan demokraattiset periaatteet tarkoittavat.	Suomalaisen yhteiskunnan sekä sen tapojen, arvojen ja normien ymmärtäminen	Ayk1: Opiskelija osaa esittää konkreettisia esimerkkejä demokrati-asta, kuten yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, tasa-arvosta ja säännöistä. Ayk3: Opiskelija osaa antaa esimerkkejä suomalaisesta kulttuu-rista sekä nimetä Suomen vähemmistökulttuureja.
T2 auttaa opiskelijaa tuntemaan Suomen historian sekä yhteiskunta- ja talousjärjestelmän peruspiirteet sekä niihin liittyviä käsitteitä	Ayk1–Ayk3	Opiskelija oppii tuntemaan Suomen historiaa sekä suomalaisen yhteiskunnan ja talousjärjestelmän nykytilaa.	Suomen historian, yhteiskunta- ja talousjärjestelmän sekä niihin liittyvien käsitteiden tunteminen	Ayk1: Opiskelija tuntee yhteiskunnan perusrakenteita yksilön japerheen näkökulmasta. Ayk2: Opiskelija tunnistaa Suomen historian pääpiirteitä aikakau-sittain. Ayk3: Opiskelija tunnistaa demokraattisen yhteiskunnan peruspe-riaatteita, esimerkiksi ihmisoikeuksia.
T3 ohjata opiskelijaa tuntemaan Suomessa oleskelevan ja kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet sekä käyttämään oikeuksiaan ja täyttämään velvollisuutensa	Ayk1–Ayk2	Opiskelija tuntee Suomessa oleskelevan ja kansalaisen perusoikeuksia ja velvollisuuksia sekä niiden käyttöyhteyksiä.	Perusoikeuksien ja velvollisuuksien tunteminen	Ayk1: Opiskelija osaa antaa esimerkkejä yksilön oikeuksista ja vel-vollisuuksista. Ayk2: Opiskelija osaa antaa esimerkin historian aikana saavute-tusta perusoikeudesta.
T4 ohjata opiskelijaa tuntemaan ja käyttämään poliittisia ja muita yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia eettisesti kestävällä tavalla	Ayk1, Ayk3	Opiskelija tuntee poliittisia ja muita yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia ja opettelee käyttämään niitä eettisesti kestävällä tavalla.	Yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien tunteminen	Ayk1: Opiskelija osaa antaa esimerkkejä yhteiskunnallisista vaikut-tamismahdollisuuksista. Ayk3: Opiskelija harjoittelee rakentavaan keskusteluun osallistu-mista sekä mielipiteen ilmaisemista ja perustelemista.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
T5 ohjata opiskelijaa tuntemaan perheen sekä lapsen ja nuoren aseman, sukupuolten välisen tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden periaatteet Suomessa	Ayk3	Opiskelija oppii tuntemaan perheenjäsenten asemaa, sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuuden periaatteita Suomessa.	Perheenjäsenten aseman, sukupuolten välisen tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden periaatteiden tunteminen	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä erilaisista perheistä, lapsen ase-masta ja sukupuolten tasa-arvosta Suomessa.
T6 ohjata opiskelijaa ymmärtämään työnteon ja yrittäjyyden merkityksen sekä tuntemaan ja hyödyntämään tärkeimpiä julkisia ja yksityisiä palveluita sekä kolmannen sektorin toimintaa	Ayk1–Ayk2	Opiskelija ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen sekä osaa hyödyntää palveluja ja kolmannen sektorin toimintaa. Hän ymmärtää, miten elinkeinorakenteen muutos on muuttanut työntekoa.	Työnteon ja yrittäjyyden merkityksen ymmärtäminen sekä palveluiden tunteminen	Ayk1: Opiskelija osaa antaa esimerkkejä työnteon ja yrittäjyyden merkityksestä. Opiskelija osaa nimetä julkisia ja yksityisiä palvelujasekä tunnistaa kolmannen sektorin toimijoita. Ayk2: Opiskelija osaa antaa esimerkkejä siitä, miten elinkeinora-kenteen muutos on muuttanut työntekoa lähihistorian aikana.
T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja tarkastelemaan kulttuurien välisiä eroja ja niiden syitä sekä kunnioittamaan kulttuurien moninaisuutta	Ayk3	Opiskelija ymmärtää ja kunnioittaa kulttuurien moninaisuutta.	Kulttuurien tuntemus ja moninaisuuden kunnioitus	Opiskelija osaa kunnioittavasti esittää esimerkkejä kulttuurien vä-lisistä eroista ja niiden syistä.
T8 ohjata opiskelijaa tuntemaan ja tarkastelemaan kotoutumisprosessin eri vaiheita	Ayk1, Ayk3	Opiskelija ymmärtää kotoutumisprosessin eri vaiheita.	Kotoutumisprosessin tuntemus ja tilanteen hallinta	Opiskelija osaa antaa omakohtaisia esimerkkejä kotoutumispro-sessin vaiheista ja niihin liittyvistä palveluista.
T9 ohjata opiskelijaa suhtautumaan avoimesti erilaisiin näkemyksiin, vertailemaan niitä kriittisesti sekä torjumaan rasismia ja syrjintää	Ayk3	Opiskelija osaa suhtautua avoimesti erilaisiin näkemyksiin ja tarkastella asioita kriittisesti.	Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ymmärrys ja kriittinen tarkastelu	Opiskelija harjoittelee rakentavia vuorovaikutustaitoja ja asioidenkriittistä tarkastelua.

8.4.5 Ympäristö- ja luonnontieto

Oppiaineen tehtävä

Ympäristö- ja luonnontieto on biologian, maantiedon, fysiikan ja kemian tiedonaloista koostuva integroitu oppiaine, jonka opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Ympäristö- ja luonnontiedossa yhdistyy sekä luonnon- että ihmistieteellisiä näkökulmia. Ympäristö- ja luonnontiedossa opiskelijat nähdään osana ympäristöä, jossa he elävät. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä.

Ympäristö- ja luonnontiedon opetus tukee opiskelijoiden ympäristösuhteen rakentumista sekä maailmankuvan kehittymistä. Ympäristö- ja luonnontiedon opetuksen tavoitteena on ohjata opiskelijoita tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä sekä niiden ilmiöitä. Ympäristö- ja luonnontiedon monitieteinen perusta edellyttää, että opiskelijat harjaantuvat hankkimaan, käsittelemään, tuottamaan, esittämään, arvioimaan ja arvottamaan tietoa erilaisissa tilanteissa. Ympäristö- ja luonnontiedossa kiinnitetään huomiota kestävän kehityksen ekologiseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen ulottuvuuteen. Ympäristö- ja luonnontiedon keskeisenä tavoitteena on ohjata ymmärtämään ihmisten tekemien valintojen vaikutuksia elämälle ja ympäristölle nyt sekä tulevaisuudessa.

Ympäristö- ja luonnontiedossa rakennetaan perustaa ympäristö- ja luonnontiedon eri tiedonalojen osaamiselle. Tavoitteena on tunnistaa niiden merkitys ympäristössä, jokapäiväisessä elämässä ja ihmisen toiminnassa. Biologian kannalta keskeistä on oppia tuntemaan ja ymmärtämään luonnonympäristöä ja ihmistä sekä elämää, sen kehittymistä ja reunaehtoja maapallolla. Maantiedon kannalta keskeistä on tutkia omaa lähiympäristöä sekä ymmärtää erilaisia alueita maapallolla, niillä esiintyviä ilmiöitä ja alueilla asuvien ihmisten elämää. Fysiikan kannalta keskeistä on ymmärtää luonnon perusrakenteita ja ilmiöitä, ja selittää näitä ilmiöitä käyttäen myös omissa tutkimuksissa saatavaa tietoa. Kemian kannalta keskeistä on havaita erilaisia aineita ympärillämme sekä tutkia, kuvailla ja selittää niiden ominaisuuksia, rakenteita ja niissä tapahtuvia muutoksia.

Opetuksen tavoitteena on herättää ja syventää opiskelijoiden kiinnostusta ympäristö- ja luonnontiedon eri tiedonaloja kohtaan. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla jokaiselle opiskelijalle mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin ympäristö- ja luonnontiedon tiedonaloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan ja koulutuspolkuihin.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa opiskelijoita ohjataan yhdistämään kokemuksiaan ja tietojaan ympäristö- ja luonnontiedon opiskeluun. Eri tiedonalojen ominaispiirteisiin tutustumalla rakennetaan valmiuksia opiskeluun aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa. Tutkimisen taidoissa keskitytään havainnoimiseen ja havaintojen kuvaamiseen. Kielitietoisessa ympäristö- ja luonnontiedon opetuksessa on keskeistä ympäristö- ja luonnontiedon eri tiedonalojen keskeisten käsitteiden ja niiden välisten suhteiden avaaminen sekä ymmärtämisen varmistaminen.

Ympäristö- ja luonnontiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Merkitys, arvot, asenteet		
T1 synnyttää ja ylläpitää opiskelijan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristö- ja luonnontiedon opiskeluun sekä auttaa opiskelijaa kokemaan kaikki ympäristö- ja luonnontiedon tiedonalat merkityksellisiksi itselleen	Ayl1-Ayl2	
T2 tukea opiskelijan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata opiskelijaa toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi	Ayl1-Ayl2	L3, L7
Tutkimisen ja toimimisen taidot		
T3 rohkaista opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä pohdinnan lähtökohtana	Ayl1-Ayl2	L1, L7
T4 ohjata opiskelijaa tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	Ayl1-Ayl2	L1, L5
T5 ohjata opiskelijaa ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten merkitystä	Ayl1-Ayl2	L2, L3, L5
T6 ohjata opiskelijaa edistämään turvallista toimintaa omassa lähiympäristössään	Ayl1-Ayl2	L3
T7 ohjata opiskelijaa tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä	Ayl1-Ayl2	L3
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä vastuullisesti ja turvallisesti	Ayl1-Ayl2	L5, L4
Tiedot ja ymmärrys		
T9 ohjata opiskelijaa hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristö- ja luonnontiedon käsitteiden avulla sekä tukea opiskelijan kielitaidon kehitystä ympäristö- ja luonnontiedon käsitteistön hallinnassa	Ayl1-Ayl2	L1
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja käyttämään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ympäristöä ja sen ilmiöitä	Ayl1-Ayl2	L1, L4, L5
T11 ohjata opiskelijaa luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen sekä ohjata opiskelijaa ihmisen rakenteen ja elintoimintojen ymmärtämiseen	Ayl1-Ayl2	L1
T12 ohjata opiskelijaa maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttötaitoja	Ayl1-Ayl2	L1, L4, L5

T13 ohjata opiskelijaa kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	Ayl1-Ayl2	L1
T14 ohjata opiskelijaa kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia	Ayl1-Ayl2	L1

Ympäristö- ja luonnontiedon pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Ayl1 Ihminen ja monimuotoinen maailma

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Perehdytään ihmisen rakenteeseen ja keskeisiin elintoimintoihin. Tutkitaan eliöitä ja niiden elinympäristöjä. Tutustutaan ravintoketjuihin, ravinnon tuotantoon sekä luonnon monimuotoisuuteen. Alueellisten esimerkkien, ajankohtaisten uutisten ja karttojen avulla hahmotetaan Suomen ja Euroopan luonnonympäristöä ja ihmisen toimintaa. Perehdytään vuodenaikoihin, päivän ja yön vaihteluun sekä maapallon rakenteeseen.

Ayl2 Luonnon rakenteet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Erilaisten materiaalien ja aineiden avulla tarkastellaan olomuotoja ja aineiden ominaisuuksia. Hahmotetaan aineen muutosten periaatetta tutustumalla palamiseen, yhteyttämiseen ja veden kiertokulkuun. Lämpötilan mittaamisen, lämpöenergiaan perehtymisen ja energialajien muuntumisen avulla tutustutaan energian säilymisen periaatteeseen.

Ympäristö- ja luonnontiedon valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Ayl3, Lähiluonto tutuksi liikkuen

Monitieteinen lähiluonto tutuksi liikkuen -kurssi yhdistää ympäristötiedon ja terveystiedon sisältöjä. Opetusmateriaalina ovat lähiympäristöstä löytyvät esimerkit alueelle tyypillisestä luonnosta ja eliölajeista sekä havaittavissa olevat mallit luonnon kiertokulusta. Opetuksessa perehdytään lähiluonnon kasvistoon, eliöiden elinympäristöihin ja lisääntymiseen, ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhteisiin, ravintoketjuihin sekä vuodenaikojen vaihteluun suomalaisessa luonnossa. Terveystiedon osalta opetuksessa edistetään liikunnallisia, mielen ja kehon kannalta terveitä elämäntapoja ja opiskelijoiden valmiuksia nauttia luonnosta sitä kuormittamatta. Liikunnassa hyödynnetään lähiympäristön maastoa ja ohjataan opiskelijoita tunnistamaan jokamiehen oikeuksiin sisältyvät, ilmaiset liikuntamahdollisuudet jokaisen ulottuvilla.

Opetukseen sisältyy kestävän kehityksen näkökulma. Opetuksen keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan oman lähiympäristönsä luontoa sekä erilaisia luonnonilmiöitä. Tavoitteena on rikastuttaa opiskelijoiden luontosanastoa ja tutustuttaa opiskelijoita suomalaiseen luonnossa liikkumisen perinteeseen.

Kurssiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tutustutaan lähiympäristöön ja Suomen luontoon sekä sen tärkeimpiin eliölajeihin. Kartutetaan ympäristö- ja luonnontietoon liittyvää sanastoa ja käsitteistöä. Rohkaistaan opiskelijoita havainnoimaan luontoa elämyksellisesti eri aistien avulla. Opiskelijat nähdään osana ympäristöä. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Opetus tukee opiskelijoiden ympäristösuhteen rakentumista ja maailmankuvan kehittymistä, ja antaa valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja. Opiskelijoita ohjataan yhdistämään kurssilla saamiaan kokemuksia ja uusia käsitteitä ympäristö- ja luonnontiedon opiskeluun.

Kurssin sisältöihin liittyvät tavoitteet muissa oppiaineissa

(Ympäristö- ja luonnontieto)

T2 tukea opiskelijan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata opiskelijaa toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi	Ayl1-Ayl2	L3, L7
T4 ohjata opiskelijaa tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	Ayl1-Ayl2	L1, L5
T6 ohjata opiskelijaa edistämään turvallista toimintaa omassa lähiympäristössään	Ayl1-Ayl2	L3
T7 ohjata opiskelijaa tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä	Ayl1-Ayl2	L3
T9 ohjata opiskelijaa hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristö- ja luonnontiedon käsitteiden avulla sekä tukea opiskelijan kielitaidon kehitystä ympäristö- ja luonnontiedon käsitteistön hallinnassa	Ayl1-Ayl2	L1
T12 ohjata opiskelijaa maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttötaitoja	Ayl1-Ayl2	L1, L4, L5

(Terveystieto)

T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja	Ate1	L2, L3, L4
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	Ate1	L1, L3, L4

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tutustutaan lähiympäristöön ja Suomen luontoon sekä sen tärkeimpiin eliölajeihin. Kartutetaan ympäristö- ja luonnontietoon liittyvää sanastoa ja käsitteistöä. Rohkaistaan opiskelijoita havainnoimaan luontoa elämyksellisesti eri aistien avulla. Opiskelijat nähdään osana ympäristöä. Lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas

elämä. Opetus tukee opiskelijoiden ympäristösuhteen rakentumista ja maailmankuvan kehittymistä, ja antaa valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja. Opiskelijoita ohjataan yhdistämään kurssilla saamiaan kokemuksia ja uusia käsitteitä ympäristö- ja luonnontiedon opiskeluun.

Ympäristö- ja luonnontiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Työtapojen ja oppimisympäristöjen valinnan lähtökohtana ovat opiskelijoiden omat kokemukset ympäristöön, ihmisen toimintaan ja arkeen liittyvistä asioista, ilmiöistä ja tapahtumista. Oppimisympäristöjä ja työtapoja valitessa otetaan huomioon toiminnallisuus, kokemuksellisuus, elämyksellisyys sekä ympäristö- ja luonnontiedon monitieteinen perusta. Ympäristö- ja luonnontiedon eri tiedonalojen ilmiöitä pyritään tutkimaan luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Oppimisympäristöinä käytetään koulun tilojen ja opetusryhmän lisäksi monipuolisesti lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä, tieto- ja viestintäteknologisia ympäristöjä sekä paikallisia mahdollisuuksia kuten yhteistyötä museoiden, yritysten, kansalaisjärjestöjen, luonto- ja tiedekeskusten kanssa. Tavoitteiden kannalta keskeistä on opiskelijoiden osallisuus ja vuorovaikutus yksinkertaisten tutkimusten toteuttamisessa. Opiskelijoiden aktiivinen työskentely opiskeltavan ilmiön, teeman tai ajankohtaisen ongelman parissa tukee ympäristö- ja luonnontiedon tavoitteiden mukaista oppimista.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki ympäristö- ja luonnontiedossa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Ympäristö- ja luonnontiedon tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata opiskelijoita käyttämään monipuolisesti erilaisia opiskelutapoja. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden aikaisemmat tiedot ja taidot sekä elämäntilanne ja kulttuuri. Opiskelijoita ohjataan ja tuetaan kielitaidon ja käsitteiden hallinnan kehittämisessä. Yhteisönä toimiminen tukee yhdessä oppimista ja erilaisten vahvuuksien hyödyntämistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta sekä onnistumisen kokemukset tukevat opiskelijoiden oppijaminäkuvan vahvistumista ympäristö- ja luonnontiedossa.

Opiskelijan oppimisen arviointi ympäristö- ja luonnontiedossa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Työskentelyn jäsentäminen kokonaisuuksiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Myönteinen palaute ja kannustaminen tukevat oppimista. Opiskelijoille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi opiskelijoiden työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin. Sisällön lisäksi arvioidaan olennaisen hahmottamista ja ilmaisun selkeyttä. Kurssien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään arvioinnin tukena. Arvioinnin kohteena eivät ole opiskelijoiden arvot, asenteet, sosiaalisuus, temperamentti tai muut henkilökohtaiset ominaisuudet.

Sanallista arviota tai suoritusmerkintää antaessaan opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä tiedonalojen osaamisen lisäksi harjaantuminen käsitteiden käyttöön.

Arvioinnin kohteet ympäristö- ja luonnontiedossa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
Merkitys, arvot, asenteet				
T1 synnyttää ja ylläpitää opiskelijan kiinnostusta ympäristöön ja ympäristö- ja luonnontiedon opiskeluun sekä auttaa opiskelijaa kokemaan kaikki ympäristö- ja luonnontiedon tiedonalat merkityksellisiksi itselleen	Ayl1–Ayl2	Opiskelija kiinnostuu ympäristöstä sekä ympäristö- ja luonnontiedon eri tiedonalojen opiskelusta.		*Ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaankokemuksiaan osana itsearviointia.*
T2 tukea opiskelijan ympäristötietoisuuden kehittymistä sekä ohjata opiskelijaa toimimaan ja vaikuttamaan lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa toimia ja vaikuttaa lähiympäristössään ja -yhteisöissään kestävän kehityksen edistämiseksi.	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä ihmisen toiminnan vaikutuk- sesta lähi- ja luonnonympäristöön, kuten roskaamisesta ja kierrä-tyksestä.
Tutkimisen ja toimimisen taidot				
T3 rohkaista opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä eri aihepiireistä sekä käyttämään niitä pohdinnan lähtökohtana	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa muodostaa kysymyksiä ja käyttää niitä pohdinnan lähtökohtana.	Kysymysten muodostaminen	Opiskelija muodostaa tarkasteltavasta aihepiiristä kysymyksiä taiosallistuu ryhmässä kysymysten muodostamiseen.
T4 ohjata opiskelijaa tekemään havaintoja ja mittauksia monipuolisissa oppimisympäristöissä eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja mittauksia eri oppimisympäristöissä.	Tutkimisen taidot: havainnointi ja mittaukset eri oppimisympäristöissä tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen	Opiskelija osaa tehdä havaintoja luontoympäristöstä, kuten kas-vien tai eläinten ominaisuuksista. Opiskelija osaa tehdä yksinkertaisia mittauksia, kuten lämpötila-mittauksia, tai havaintoja aineen ominaisuuksista.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
T5 ohjata opiskelijaa ymmärtämään arjen teknologisten sovellusten merkitystä	Ayl1–Ayl2	Opiskelija ymmärtää arjen teknologisten sovellusten merkityksen.	Teknologinen osaaminen	Opiskelija osaa ohjatusti tarkastella sähköisestä kartasta käsiteltä-vään aiheeseen liittyvää tietoa, kuten valtioiden nimiä, luonto- tyyppejä tai muuta kartassa esitettyä tietoa. Opiskelija osaa etsiä hakukoneen avulla aiheeseen liittyvää media-sisältöä, kuten kuvia.
T6 ohjata opiskelijaa edistämään turvallista toimintaa omassa lähiympäristössään	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa edistää turvallista toimintaa omassa lähiympäristössään.	Turvallisuuden edistäminen ja turvataidot	Opiskelija tuntee joitakin turvalliseen liikkumiseen liittyviä sään-töjä lähiympäristössään.
T7 ohjata opiskelijaa tutkimaan ja toimimaan sekä liikkumaan ja retkeilemään luonnossa ja rakennetussa ympäristössä	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa tutkia, toimia, liikkua ja retkeillä erilaisissa ympäristöissä.	Ympäristössä toimiminen ja tutkiminen	Opiskelija tuntee joitakin periaatteita, kuten jokamiehenoikeuksia,jotka liittyvät turvalliseen ja kestävään tapaan toimia ja liikkua ra- kennetussa ympäristössä ja luonnonympäristössä.
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä vastuullisesti ja turvallisesti	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esit-tämisessä vastuullisesti ja tur- vallisesti.	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen	Opiskelija osaa etsiä vastauksia yksittäisiin ympäristö- ja luonnon-tiedon kysymyksiin käyttäen hakukonetta. Opiskelija osaa havainnoida luontoa sekä tallentaa ja jakaa kerää-miään tietoja esimerkiksi valokuvana.
Tiedot ja ymmärrys				
T9 ohjata opiskelijaa hahmottamaan ympäristöä, ihmisten toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä ympäristö- ja luonnontiedon käsitteiden avulla sekä tukea opiskelijan kielitaidon kehitystä ympäristö- ja luonnontiedon käsitteistön hallinnassa	Ayl1–Ayl2	Opiskelija hahmottaa ympäristöön ja ihmisen toimintaan liittyviä ilmiöitä käyttämällä ympäristö- ja luonnontiedon käsitteitä.	Käsitteiden käyttö	Opiskelija osaa kuvailla ja tunnistaa lähiluonnon eliöitä ja elinym-päristöjä sekä tuttujen aineiden ominaisuuksia käyttämällä joita-kin ympäristö- ja luonnontiedon peruskäsitteitä.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja käyttämään erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ympäristöä ja sen ilmiöitä	Ayl1–Ayl2	Opiskelija ymmärtää erilaisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ympäristöä ja sen ilmiöitä.	Mallien käyttö	Opiskelija osaa ohjatusti käyttää yksinkertaisen mallin, kuten ve- den kiertokulun mallin, pääpiirteitä selittääkseen luonnonilmiöitä.
T11 ohjata opiskelijaa luonnon tutkimiseen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistamiseen sekä ohjata opiskelijaa ihmisen rakenteen ja elintoimintojen ymmärtämiseen	Ayl1–Ayl2	Opiskelija ymmärtää luonnon, eliöiden ja elinympäristöjen sekä ihmisen rakenteiden ja elintoimintojen tutkimista ja tunnistamista.	Biologian tiedonala: luonnon tutkiminen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistaminen, ihmisen rakenne ja elintoiminnot	Opiskelija osaa tehdä havaintoja luonnosta ja tunnistaa erilaisiaelinympäristöjä. Opiskelija osaa nimetä ihmisen keskeiset ruumiinosat ja kuvaillatärkeitä elintoimintoja.
T12 ohjata opiskelijaa maantieteelliseen ajatteluun, hahmottamaan omaa ympäristöä ja koko maailmaa sekä harjaannuttamaan kartankäyttötaitoja	Ayl1–Ayl2	Opiskelija hahmottaa omaa ympäristöään ja koko maailmaa sekä oppii kartanlukutaitoja.	Maantiedon tiedonala: maapallon hahmottaminen, karttataidot	Opiskelija osaa nimetä pääilmansuunnat ja hallitsee joitakin kar-tanlukutaitoja. Opiskelija tuntee Suomen ja lähiympäristön keskeisiä maantieteel-lisiä piirteitä. Hän ymmärtää maanosan ja valtion eron.
T13 ohjata opiskelijaa kuvaamaan ja selittämään fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa sekä rakentamaan perustaa energian säilymisen periaatteen ymmärtämiselle	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa kuvata ja selittää fysikaalisia ilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa.	Fysiikan tiedonala: fysikaalisten ilmiöiden kuvaaminen ja selittäminen	Opiskelija osaa kuvata energian muuntumista esimerkiksi sähkön-tuotannon tai sähkölaitteiden käytön, yhteyttämisen tai ravinto- ketjun yhteydessä. Opiskelija osaa kuvata lämpötilan vaikutusta aineiden olomuodon-muutoksiin.
T14 ohjata opiskelijaa kuvaamaan ja selittämään kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia	Ayl1–Ayl2	Opiskelija osaa kuvata ja selittää kemiallisia ilmiöitä, aineiden ominaisuuksia ja muutoksia.	Kemian tiedonala: kemiallisten ilmiöiden kuvaaminen ja selittäminen	Opiskelija osaa kuvata tuttujen aineiden, kuten veden, erilaisiaominaisuuksia. Opiskelija osaa kuvata tavallisen kemiallisen ilmiön, kuten yhteyt-tämisen tai palamisen, aineen muuttumisena toiseksi.

8.4.6 Terveystieto

Terveystiedon kurssin voi suorittaa aikuisten perusopetuksessa joko alkuvaiheessa tai päättövaiheessa.

Oppiaineen tehtävä

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan pohjautuva oppiaine. Terveystiedon opetuksen tehtävänä on opiskelijoiden monipuolisen terveysosaamisen kehittäminen. Lähtökohtana on elämän kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan terveysosaamisen eri osa-alueiden kautta. Näitä ovat terveyteen liittyvät tiedot, taidot, itsetuntemus, kriittinen ajattelu sekä eettinen vastuullisuus.

Opetuksessa huomioidaan terveyteen liittyvien ilmiöiden moniulotteisuus ja -tasoisuus: terveyttä tukevat ja kuluttavat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. Terveyttä tarkastellaan ihmisen elämänkulun eri vaiheissa, yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla.

Keskeistä on ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyttä voimavarana jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Opetuksen tulee tukea opiskelijoiden yksilöllistä ja yhteisöllistä tiedon hankintaa, rakentamista, arviointia ja käyttämistä. Lisäksi tuetaan turvallisuustaitoihin, sosiaalisiin taitoihin sekä tunteiden tunnistamiseen ja säätelyyn liittyvien valmiuksien kehittymistä.

Terveysosaamisen avulla opiskelijat hahmottavat terveyden laaja-alaisuutta ja saavat valmiuksia tehdä tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja terveyteen liittyviä valintoja ja päätöksiä. Terveysosaaminen lisää kykyä tunnistaa ja muokata tekijöitä, jotka mahdollistavat opiskelijoiden oman ja ympäristönsä terveyden ja hyvinvoinnin arvostamisen, ylläpitämisen ja edistämisen. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä omassa elin- ja oppimisympäristössä, tehdä yhteistyötä eri oppiaineiden kanssa sekä harjoitella ja soveltaa osaamista käytännössä.

Terveystiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys		
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämänkulkua, kasvua ja kehitystä	Ate1	L1, L3, L7
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa	Ate1	L2, L3, L7
T3 ohjata opiskelijaa kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista	Ate1	L1, L3, L4

T4 ohjata opiskelijaa pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta	Ate1	L1, L3, L7
Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy		
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	Ate1	L1, L3, L4
T6 tukea opiskelijan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	Ate1	L2, L3, L5
T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja	Ate1	L2, L3, L4
Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri		
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	Ate1	L2, L4, L5
T9 ohjata opiskelijaa luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä käyttämään terveyspalveluja asianmukaisesti	Ate1	L1, L3, L6
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveyskäsityksiä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista	Ate1	L2, L3, L7

Terveystiedon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Ate1 Terve elämä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Sisällöissä tarkastellaan elämää terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn näkökulmasta. Opetuksessa käsitellään elämänkulun, ihmis- ja perhesuhteiden, seksuaaliterveyden sekä ihmisen kasvun ja kehityksen yleisiä tunnuspiirteitä, monimuotoisuutta ja henkilökohtaisuutta. Terveyden voimavaroista tarkastellaan mielenterveyttä, hyvinvointia tukevia ympäristöjä ja yhteisöjä sekä mielekästä vapaa-ajan toimintaa. Lisäksi käsitellään turvallisuustaitoja ja -valmiuksia, ensiaputaitoja, itsehoitoa sekä tuen ja avun hakemista. Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon myös ajankohtaisia terveysilmiöitä, kestävää kulutusta sekä tarkastellaan terveyteen liittyvän tiedon luotettavuutta.

Terveystiedon valinnainen kurssi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Ate2 Elämänhallinta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Sisällöissä keskitytään arjen taitojen ja hyvän oman elämän hallintaan tukien opiskelijoiden selviytymistä opiskelusta. Kurssilla käsitellään omaan elämään liittyviä asioita, harjoitellaan ongelmien ratkaisemista ja yhteistyötaitoja, opitaan tunnistamaan tunteita ja ajatuksia sekä käsittelemään stressiä sen ennaltaehkäisemistä.

Terveystiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Erilaisia työtapoja hyödyntävä tutkiva oppiminen, arjen terveysilmiöiden käsitteleminen ja ajankohtaisuuden huomioiminen luovat perustaa oppimiselle, osaamisen soveltamiselle sekä kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymiselle.

Ilmiölähtöisyyden avulla opiskelijoita rohkaistaan omien tietojen ja kokemusten esiintuomiseen, kysymysten esittämiseen ja vastausten etsimiseen, tietojen jäsentämiseen, johtopäätösten tekemiseen ja niiden perustelemiseen. Aktiivinen toiminta, tavoitteellisuus ja pohtiva työskentely kehittävät sekä eettisiä valmiuksia että tunne-, vuorovaikutus-, ajattelu- ja yhteistyötaitoja.

Monipuolisen fyysisen ympäristön lisäksi terveystiedon keskeisiä oppimisympäristöjä ovat ihmisten väliset vuorovaikutustilanteet, yhteisöt ja sähköiset ympäristöt. Oman oppimisympäristön aktiivinen havainnointi, opiskelijoiden mukaan ottaminen oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaan sekä voimavaralähtöinen terveyden ja turvallisuuden edistäminen tarjoavat mahdollisuuksia terveysosaamisen harjoittelulle ja soveltamiselle kouluyhteisössä. Ne tukevat samalla yhteenkuuluvuutta, yhteisöllistä hyvinvointia ja osallisuutta omassa opetusryhmässä ja koko kouluyhteisössä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki terveystiedon aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Monet terveystiedon aihepiirit koskettavat opiskelijoiden kehitysvaihetta, yksilöllisiä kokemuksia ja elämäntilannetta. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Opiskelijoita ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen ja koskemattomuuteen itseään koskevissa terveyteen ja sairauteen liittyvissä kysymyksissä.

Opetus suunnitellaan siten, että se mahdollistaa yhteistyön eri oppiaineiden, kouluterveydenhuollon ja muun opiskeluhuollon kanssa ja tarjoaa mahdollisuuksia harjoitella ja soveltaa terveysosaamiseen eri osa-alueita osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja koulun toimintakulttuuria. Yhteistyöllä varmistetaan myös opiskelijan tarvitsema henkilökohtainen tuki oppimiseen ja elämäntilanteeseen liittyvissä kysymyksissä.

Opiskelijan oppimisen arviointi terveystiedon aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Terveystiedon arvioinnin kohteena on terveysosaamisen eri osa-alueiden arviointi. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on tukea oppimista ja kannustaa opiskelijoita kehittämään terveysosaamistaan sekä soveltamaan sitä arjessa. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti, opetuksen eri vaiheissa ja osaamisalueen ominaispiirteet huomioon ottaen. Oppimisen tukena käytetään myös itsearviointia ja vertaispalautetta. Terveystiedossa on erityisen tärkeätä huolehtia siitä, että arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen, sosiaalisuuteen, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Eettistä pohdintaa ja itsetuntemusta koskevissa tavoitteissa kiinnitetään huomiota siihen, miten opiskelija pohtii ja perustelee käsiteltävää aihetta terveyden näkökulmasta, tiedonalan käsitteitä ja erilaisia lähteitä käyttäen.

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa suoritettu terveystiedon kurssi arvioidaan numeroarvosanalla, mikäli kurssi on sama kuin päättövaiheessa. Hyväksytyn suorituksen arviointikriteereitä käytetään, mikäli alkuvaiheessa suoritetaan muita terveystiedon kursseja.

Arvioinnin kohteet terveystiedossa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys				
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämänkulkua, kasvua ja kehitystä	Ate1	Opiskelija oppii tarkastelemaan terveyden laaja-alaisuutta sekä ihmisen elämänkaaren eri vaiheita.	Terveyteen liittyvät käsitykset	Opiskelija osaa mainita yksittäisen terveyden osa-alueen, ihmisen elämänkaaren vaiheet sekä joitakin terveyttä edistäviä toimintata-poja.
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa	Ate1	Opiskelija oppii hyödyntämään tunne- ja vuorovaikutustaitoja erilaisten ristiriita- ja kriisitilanteiden käsittelyssä.	Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen sekä käyttäytymisen säätelyn analysointi	Opiskelija osaa nimetä perustunteita ja ymmärtää, että ne vaikut-tavat käyttäytymiseen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

T3 ohjata opiskelijaa kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista	Ate1	Opiskelija oppii kehittämään itsetuntemustaan ja säätelemään käyttäytymistään ja oppimistaan.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa oh-jataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*
T4 ohjata opiskelijaa pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta	Ate1	Opiskelija oppii pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta.	Terveydellisen kehityksen analysointi	Opiskelija osaa nimetä yksilöllisyyteen vaikuttavia tekijöitä sekä antaa yksittäisen esimerkin sosiaalisten suhteiden yhteydestä mie-len hyvinvointiin ja terveyteen.
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy				
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	Ate1	Opiskelija oppii tarkastelemaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä.	Terveyteen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen	Opiskelija osaa nimetä terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä.
T6 tukea opiskelijan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	Ate1	Opiskelija oppii hakemaan ja käyttämään terveyteen ja sairauteen liittyvää tietoa sekä oppii toimimaan tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa.	Terveyteen, turvallisuuteen ja sairauteen liittyvien tietojen ja taitojen soveltaminen	Opiskelija osaa nimetä jonkin itsehoitoon ja avun hakemiseen liit-tyvän toimintatavan.

T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja	Ate1	Opiskelija oppii tunnistamaan ja arvioimaan hyvinvointiinsa ja turvallisuuteensa liittyviä tekijöitä.	Omien terveystottumusten tarkastelu	Opiskelija osaa nimetä terveellisiä ja epäterveellisiä elämäntapa-valintoja ja pohtii niihin liittyviä omia valintojaan.
Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri				
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	Ate1	Opiskelija oppii tarkastelemaan ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille.	Ympäristön terveysvaikutusten hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvailla joitakin kulttuurin tai tieto- ja viestintätek-nologian vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin.
T9 ohjata opiskelijaa luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle	Ate1	Opiskelija oppii luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle	Työkyvyn edistämisen keinojen hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä tekijöitä, jotka vaikuttavat opiskelu-, toi-minta- ja työkykyyn.
Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)**
sekä käyttämään terveyspalveluja asianmukaisesti		sekä kuvaamaan terveyspalvelujen asianmukaista käyttöä.		Opiskelija osaa nimetä oman oppilaitoksen ja kunnan terveyspal-veluja.
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveyskäsityksiä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista	Ate1	Opiskelija oppii tarkastelemaan omaan elämänpiiriinsä kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveyskäsityksiä, tunnistaa niiden merkitystä itselleen sekä oppii muodostamaan kuvaa itselleen sopivista oppimisen keinoista.	Terveyskäsitysten arviointi sekä oppimista edistävien tekijöiden hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvata esimerkin avulla, miten perhe, lähiyhteisöttai muut sosiaaliset yhteisöt vaikuttavat käsityksiin terveydestä. Opiskelija osaa nimetä omaa oppimistaan tukevan tekijän.

8.4.7 Opinto-ohjaus ja työelämätaidot

Oppiaineen tehtävä

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen tehtävänä on tukea opiskelijoita siten, että heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan sekä lisätä opiskelijan oppimisvalmiuksia, oppimaan oppimisen taitoja ja ymmärtämystä omien valintojen ja toiminnan seurauksista. Samalla opiskelijan elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidot kehittyvät. Ohjauksessa otetaan huomioon opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä opintojen lisäksi myös arjenhallintaa sekä mahdollisia elämäntilanteeseen ja terveyteen liittyviä seikkoja. Oppiaine tukee opiskelijan taitoa arvioida realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa. Tehtävänä on myös lisätä hyvinvointia ja ehkäistä ennalta opintojen keskeyttämistä sekä edistää opiskelijoiden osallisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan opintojen alussa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen osana opinto-ohjelma sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelma. Opiskelusuunnitelmaa seurataan ja arvioidaan yhdessä opiskelijan kanssa.

Opiskelija saa opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Lisäksi hän saa monipuolisen kuvan koulutusmahdollisuuksista, ammateista, yrittäjyydestä ja työelämästä jatkosuunnitelmiensa tueksi. Opiskelijaa ohjataan käyttämään erilaisia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita. Opiskelija tekee jatko-opintosuunnitelman, jossa otetaan huomioon opiskelijan pitkän aikavälin tavoitteet.

Ammatillisen ohjauksen avulla opiskelija tekee itselleen sopivan urasuunnitelman. Urasuunnitelma sisältää pitkän aikavälin ammatilliset tavoitteet sekä niihin pääsemiseksi tarvittavat lähitulevaisuuden toimenpiteet. Opiskelija saa ohjauksen ja työelämään tutustumisen avulla tietoa ja palautetta ammattitaidostaan ja osaamisestaan sekä niiden soveltuvuudesta suomalaiseen työelämään.

Mahdollista ammatillista osaamista ja sen kehittymistarpeita käsitellään ohjauskeskusteluissa ja arvioidaan työelämään tutustumalla tai työelämäjaksoilla. Osaamisen selvittämisessä arvioidaan opiskelijan tietoja, taitoja ja pätevyyttä.

Työelämätaidot ovat yleisiä tietoja ja taitoja, joita tarvitaan työelämässä. Työelämätaitoja kehittämällä helpotetaan opiskelijan siirtymistä työelämään ja selviytymistä työelämässä.

Opintojen alkuvaiheessa opinto-ohjauksen ja työelämätaitojen keskeisenä tehtävänä on auttaa opiskelijaa motivoitumaan ja suuntautumaan opintoihin tavoitteellisesti. Tavoitteiden asettamista ja vastuun ottamista omista opinnoista edistetään opiskelu- ja oppimistaitoja sekä itsearviointitaitoja kehittämällä. Alkuvaiheessa opiskelija saa keskeiset tiedot ja taidot, jotka auttavat häntä tekemään elämänuraa, koulutusta ja työllistymistä koskevia ratkaisuja, valintoja ja suunnitelmia.

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Opiskelu- ja elämänsuunnittelutaitojen kehittäminen		
T1 ohjata opiskelijaa tekemään elämänuraa, koulutusta ja työllistymistä koskevia ratkaisuja ja valintoja	Aot1, Aot2	L1, L6
T2 ohjata ymmärtämään keskeiset tiedot ja taidot, joita tarvitaan opintojen aloittamiseen, suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen	Aot1, Aot2	L4, L6
Oppimaan oppimisen taidot		
T3 kannustaa ja ohjata kehittämään opiskelutaitoja ja oppimaan oppimisen taitoja	Aot1, Aot2	L1, L4, L5
Itsetuntemus		
T4 kehittää itsearviointitaitoja	Aot1	L1, L6
T5 kehittää valmiuksia toimia opiskeluympäristössä ja erilaisissa ryhmissä	Aot1	L2, L3, L7
T6 tukea kykyä itsenäiseen toimimiseen ja vastuun ottamiseen omasta opiskelusta ja tekemistään valinnoista	Aot1	L1, L3
Elinikäinen oppiminen		
T7 luoda edellytyksiä halulle oppia, tunnistaa ja hyödyntää taitojaan ja vahvuuksiaan, kehittää kykyä tunnistaa oppimiskohteitaan sekä kehittää valmiuksia tarvittaessa muuttaa suunnitelmiaan ja toimintamallejaan	Aot1, Aot2	L1, L3
Työelämätaitojen kehittäminen		
T8 tutustuttaa työelämään, yrittäjyyteen, yrityksiin ja koulutusmahdollisuuksiin	Aot2	L2, L6
T9 kehittää työelämässä tarvittavia sosiaalisia, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja	Aot2	L5, L6, L7
T10 ohjata ymmärtämään työn merkitys oman elämän ja yhteiskunnan kannalta	Aot1, Aot2	L3, L6, L7
T11 ohjata tunnistamaan opiskeltavien oppiaineiden merkitys tulevien opintojen sekä työelämässä ja työllistymisessä tarvittavan osaamisen kannalta	Aot1, Aot2	L4, L5

Koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen omassa urasuunnittelussa		
T12 ohjata löytämään itselle sopivia ammattialoja tai löytämään tietoa oman ammattialan päivittämiseksi työelämään	Aot2	L4, L5, L6
T13 ohjata tunnistamaan omaa ammattitaitoa ja sen soveltuvuutta työelämään	Aot2	L6
T14 ohjata ymmärtämään työelämän käytäntöihin ja työlainsäädäntöön liittyviä perusasioita	Aot2	L5, L6, L7

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Kurssien tarkoituksena on vahvistaa opiskelijan ura- ja elämänsuunnittelutaitoja ja työelämätaitoja sekä vahvistaa opiskelijan käsitystä omista mahdollisuuksistaan ja kyvyistään.

Aot1 Ura- ja elämänsuunnittelutaidot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Edistetään jatko-opinto-, ura- ja elämänsuunnittelutaitoja. Luodaan edellytyksiä arvioida omaa osaamistaan ja tunnistaa taitojaan ja vahvuuksiaan. Vahvistetaan opiskelutaitoja ja oppimaan oppimisen taitoja. Tehdään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Aot2 Työelämään tutustuminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Vahvistetaan käsitystä omista mahdollisuuksista jatko-opinnoissa ja työelämässä. Tutustutaan työelämään, yrittäjyyteen ja koulutusmahdollisuuksiin. Vahvistetaan ymmärrystä työn ja opiskelun merkityksestä oman elämän ja yhteiskunnan kannalta. Tehdään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Aot3 Työelämässä toimiminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssi toteutetaan työelämään tutumisjaksona työpaikoilla. Tutustuminen toteutetaan tarpeellisin erityisjärjestelyin yksilölliset tarpeet huomioiden. Kurssiin voi sisältyä raportin laatiminen tutustumisjaksosta sekä kokemusten jakaminen kurssilla yhteisesti.

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja, jotka tukevat opiskelijan aktiivisuuden ja oma-aloitteisuuden sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Oppimisympäristöinä hyödynnetään verkkoympäristöjä opiskelijan tieto- ja viestintäteknisten taitojen harjaannuttamiseksi. Lähiympäristöön, koulutusmahdollisuuksiin,

työelämään ja yrityksiin tutustuminen edistää opiskelijan osallisuutta ja valmiutta jatko-opinto- ja urasuunnitelman tekemiseen. Ohjausmuotoina ovat henkilökohtainen ja ryhmäohjaus.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa huomioidaan jokaisen opiskelijan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet. Ohjausta eriytetään ottamalla huomioon henkilökohtaiset tavoitteet, kokemukset, kiinnostuksen kohteet, harrastukset, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Keskeistä on eri toimijoiden yhteistyö varsinkin opiskeluun kuuluvien siirtymä- ja nivelvaiheiden ohjauksessa. Moniammatillista ja -hallinnollista yhteistyötä tehdään erityisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla, esimerkiksi työvoimaviranomaisten, sosiaalitoimen sekä eri opetuksen ja/tai koulutuksen järjestäjien kanssa.

Opiskelijan oppimisen arviointi opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Arviointi perustuu opiskelijoiden itsearviointiin sekä vuorovaikutteiseen, ohjaavaan ja kannustavaan palautteeseen eri ohjaustoimien yhteydessä. Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Opiskelijat pohtivat valmiuksiaan, osaamistaan ja taitojaan, toimintakykyään ja voimavarojaan, tuen tarpeitaan, ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan sekä arvojen ja uskomusten vaikutuksia valintoihinsa ja päätöksiinsä. Arvioinnissa käytetään monipuolisia ja opiskelijoiden taustan ja osaamisen huomioon ottavia joustavia menetelmiä siten, että jokainen voi osoittaa osaamisensa. Samalla on varmistettava, että opiskelija ymmärtää arvioinnin periaatteet, merkityksen ja arviointitavan mahdollisista kielitaidon puutteista huolimatta.

Arvioinnin kohteet opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
Opiskelu- ja elämänsuunnittelutaitojen kehittäminen				
T1 ohjata opiskelijaa tekemään elämänuraa, koulutusta ja työllistymistä koskevia ratkaisuja ja valintoja	Aot1, Aot2	Opiskelija osaa tehdä koulutusta ja työllistymistä koskevia ratkaisuja ja valintoja.	Urasuunnitelman sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen	Aot1: Opiskelija tutustuu ohjatusti koulutukseen sekä sen tavoit- teisiin, kestoon ja opiskelumahdollisuuksiin omaa henkilökohtaistaopiskelusuunnitelmaansa varten. Aot2: Opiskelija tutustuu koulutusmahdollisuuksiin ja työelämään.Hän tekee koulutusta tai työllistymistä koskevia suunnitelmia.
T2 ohjata ymmärtämään keskeiset tiedot ja taidot, joita tarvitaan opintojen aloittamiseen, suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen	Aot1, Aot2	Opiskelijalla on riittävät tiedot ja taidot opintojen aloittamiseen, suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen.	Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheeseen ja sitä seuraaviin opintoihin perehtyminen sekä opiskelutaitoihin tutustuminen	Aot1: Opiskelija tuntee aikuisten perusopetuksen rakennetta jasen vaatimuksia. Aot2: Opiskelija tuntee alkuvaiheen jälkeisiä opintoja.
Oppimaan oppimisen taidot				
T3 kannustaa ja ohjata kehittämään opiskelutaitoja ja oppimaan oppimisen taitoja	Aot1, Aot2	Opiskelija kehittää opiskelutaitojaan.	Opiskelutaitojen kehittyminen	Opiskelija on kehittänyt opiskelutaitojaan kurssin aikana.
Itsetuntemus				
T4 kehittää itsearviointitaitoja	Aot1	Opiskelija kehittää itsearviointitaitojaan.	Itsearviointitaitojen kehittyminen	Opiskelija on kehittänyt itsearviointitaitojaan kurssin aikana.
T5 kehittää valmiuksia toimia opiskeluympäristössä ja erilaisissa ryhmissä	Aot1	Opiskelija tutustuu opiskeluympäristöönsä ja toimii osana erilaisia ryhmiä.	Opiskelussa tarvittavien sosiaalisten, viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Opiskelija osaa toimia tarkoituksenmukaisesti opiskeluympäristös-sään. Opiskelija osallistuu työskentelyyn ryhmissä.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
T6 tukea kykyä itsenäiseen toimimiseen ja vastuun ottamiseen omasta opiskelusta ja tekemistään valinnoista	Aot1	Opiskelija kykenee itsenäiseen toimintaan ja ottaa vastuuta omasta opiskelustaan ja valinnoistaan.	Tavoitteiden asettaminen	Opiskelija osaa asettaa ohjatusti tavoitteita opiskelulleen.
Elinikäinen oppiminen				
T7 luoda edellytyksiä halulle oppia, tunnistaa ja hyödyntää taitojaan ja vahvuuksiaan, kehittää kykyä tunnistaa oppimiskohteitaan sekä kehittää valmiuksia tarvittaessa muuttaa suunnitelmiaan ja toimintamallejaan	Aot1, Aot2	Opiskelija haluaa oppia, tunnistaa ja hyödyntää taitojaan ja vahvuuksiaan. Hän tunnistaa oppimiskohteitaan ja osaa tarvittaessa muuttaa suunnitelmiaan ja toimintamallejaan.	Omien vahvuuksien ja oppimiskohteiden tunnistaminen	Opiskelija osaa nimetä joitakin taitojaan ja vahvuuksiaan.Opiskelija osaa kertoa esimerkin oppimiskohteistaan.
Työelämätaitojen kehittäminen				
T8 tutustuttaa työelämään, yrittäjyyteen, yrityksiin ja koulutusmahdollisuuksiin	Aot2	Opiskelija tutustuu työelämään, yrittäjyyteen ja koulutusmahdollisuuksiin.	Työelämän ja suomalaisen koulutusjärjestelmän perusasioiden ymmärtäminen	Opiskelija tutustuu työelämään, yrittäjyyteen ja suomalaiseenkoulutusjärjestelmään. Opiskelija osaa nimetä itseään kiinnostavia ammatteja ja koulutus-väyliä.
T9 kehittää työelämässä tarvittavia sosiaalisia, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja	Aot2	Opiskelija kehittää työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitoja.	Työelämässä tarvittavien sosiaalisten, viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Opiskelija osaa antaa ohjatusti esimerkkejä rakentavasta vuorovai-kutuksesta ja viestinnästä työelämässä.
T10 ohjata ymmärtämään työn merkitys oman elämän ja yhteiskunnan kannalta	Aot1, Aot2	Opiskelija ymmärtää työn merkityksen elämänsä ja yhteiskunnan kannalta.	Työn merkityksen ymmärtäminen	Opiskelija osaa kertoa esimerkin työn merkityksestä oman elämänja yhteiskunnan kannalta.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Osaamisen kuvaus hyväksytylle osaamiselle(S = suoritettu)
T11 ohjata tunnistamaan opiskeltavien oppiaineiden merkitys tulevien opintojen sekä työelämässä ja työllistymisessä tarvittavan osaamisen kannalta	Aot1, Aot2	Opiskelija tunnistaa oppiaineiden merkityksen tulevien opintojensa ja työllistymisensä kannalta.	Oppiaineiden merkityksen ymmärtäminen eri ammattien ja tulevien opintojen kannalta	Opiskelija osaa nimetä esimerkkejä ammateista, joissa tiettyä op-piaineosaamista tarvitaan.
Koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen omassa urasuunnittelussa				
T12 ohjata löytämään itselleen sopivia ammattialoja tai saada tietoa oman ammattialan päivittämiseksi työelämään	Aot2	Opiskelija löytää itselleen sopivia ammattialoja tai on tietoinen oman ammattinsa päivittämisestä työelämään.	Tiedonhankintataidot ja tietojen hyödyntäminen urasuunnittelussa	Opiskelija osaa nimetä itselleen sopivia ammattialoja.
T13 ohjata tunnistamaan omaa ammattitaitoa ja sen soveltuvuutta työelämään	Aot2	Opiskelija tunnistaa oman ammattitaitonsa ja sen soveltuvuuden työelämään.	Palautteen ja itsetuntemuksen hyödyntäminen urasuunnittelussa	Opiskelija osaa ohjatusti kertoa esimerkkejä osaamisestaan ja työ-elämän vaatimuksista.
T14 ohjata ymmärtämään työelämän käytäntöihin ja työlainsäädäntöön liittyviä perusasioita	Aot2	Opiskelija ymmärtää työelämän käytäntöjä ja työlainsäädännön perusasioita.	Termien ja työelämän perusasioiden ymmärtäminen	Opiskelija osaa kertoa esimerkkejä työelämän käytännöistä.

8.4.8 Muu perusopetukseen soveltuva aine tai aihealue sekä valinnaiset kurssit

Opetuksen järjestäjä voi sisällyttää paikallisen opetussuunnitelman alkuvaiheen opetustarjontaan myös muita aineita tai aihealueita edellyttäen, että ne tukevat aikuisten perusopetuksen tavoitteiden saavuttamista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi taide- ja taitoaineet, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, ammatilliset opinnot, työelämään liittyvä osaaminen tai työelämään tutustuminen.

Valinnaisia kursseja aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa voivat olla esimerkiksi eri oppiaineiden tavoitteiden saavuttamista edistävät tukikurssit.

8.4.8.1 Liikunta

Oppiaineen tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on vaikuttaa opiskelijoiden hyvinvointiin tukemalla fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Oppiaineessa tärkeitä ovat yksittäisiin liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Oppitunneilla korostuvat kehollisuus, fyysinen aktiivisuus ja yhdessä tekeminen. Liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan kulttuurien moninaisuutta. Opetus on turvallista, ja se perustuu eri vuodenaikojen ja paikallisten olosuhteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Liikunnassa hyödynnetään koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja ja luontoa monipuolisesti. Opiskelijoita ohjataan ja sitoutetaan turvalliseen ja eettisesti kestävään toimintaan ja oppimisilmapiiriin.

Liikunnassa opiskelijat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen osatekijöitä ovat opiskelijoiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoitteleminen. Opiskelijat saavat tietoja ja taitoja erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen. Liikunnan avulla kasvamiseen kuuluu toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen, rentoutumiseen, leikinomaiseen kisailuun ja ponnisteluun sekä toisten auttamiseen. Liikunnassa opiskelija saa valmiuksia terveytensä edistämiseen.

Liikunnan valinnaiskurssien määrästä ja sisällöstä päätetään lukuvuosittain alkuvaiheen perusopetuksen järjestäjän tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan.

Ali1 Liikunta

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla opitaan fyysisesti aktiivista toimintaa ja opitaan motorisia perustaitoja. Tunneilla tuetaan opiskelijoiden hyvinvointia ja liikunnallista elämäntapaa koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja ja lähiluontoa hyödyntäen.

8.4.8.2 Käsityö

Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata opiskelijoita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään opiskelijoiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja

suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa kokemuksessa.

Opetuksessa painotetaan opiskelijoiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalisen maailman tuntemus luo perustaa kestävälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös opiskelijoiden oma elämänpiiri, paikallinen ja eri ryhmien kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria.

Käsityön valinnaiskurssien määrästä ja sisällöstä päätetään lukuvuosittain alkuvaiheen perusopetuksen järjestäjän tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan.

Ata1 Askartelu ja käsityöt

Askartelu ja käsityöt -valinnaiskurssilla opiskelijoille annetaan mahdollisuuksia konkreettiseen käsillä tekemiseen ja omien esteettisten ja kulttuuristen näkemystensä toteuttamiseen. Opiskelijaa ohjataan arvostamaan käsityötaitoja ja ymmärtämään käsityön kulttuurisidonnaisia merkityksiä. Kurssilla tutustutaan erilaisiin työtapoihin ja materiaaleihin sekä välineisiin ja niihin liittyviin verbeihin. Opiskelijaa kannustetaan oman työn suunnitteluun, pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oman toiminnan havainnointiin. Käsityöprosessin eteneminen suunnittelusta oman työn valmistamiseen ja valmiin, persoonallisen luomuksen esittelemiseen tukee opiskelijoiden myönteisen minäkuvan kehitystä ja toimii vastapainona teoreettiselle opiskelulle. Askartelu ja käsityöt –kurssi on suotavaa järjestää lukutaitovaiheen aikana, jolloin käsillä tekemisen erilaisten työtapojen harjoittelu kehittää myös kirjoittamisessa tarvittavaa käden hienomotoriikkaa.

8.4.8.3 Kuvataide

Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata opiskelijoita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Opiskelijoiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Opiskelijoiden omat kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Opiskelijoille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee opiskelijoiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa opiskelijoiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Opiskelijat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Opiskelijoita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita

tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

Opiskelijoita ohjataan syventämään omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin sekä asettamaan määrätietoisia tavoitteita toiminnalleen. Opetuksessa vahvistetaan opiskelijoiden kuvallisen tuottamisen taitoja sekä kannustetaan häntä toimimaan erilaisissa visuaalisissa ympäristöissä. Opiskelijoita harjaannutetaan tutkimaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä sekä käyttämään niitä osallistumisen ja vaikuttamisen muotoina. Opetuksessa kehitetään yhdessä toimimisen taitoja sekä rakennetaan yhteyksiä ajankohtaisiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin toimintatapoihin ja ilmiöihin. Opetus harjaannuttaa hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä luovasti, kriittisesti ja vastuullisesti. Opiskelijoille tarjotaan riittäviä edellytyksiä perusopetuksen jälkeisille opinnoille sekä huomioidaan työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia yleisiä valmiuksia.

Kuvataiteen valinnaiskurssien määrästä ja sisällöstä päätetään lukuvuosittain alkuvaiheen perusopetuksen järjestäjän tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan.

Ata2 Kuvataide

Kurssilla kokeillaan kuvataiteen keskeisimpiä työtapoja ja tutustutaan kuvallisen ilmaisun peruskäsitteisiin sekä muutamiin kuvataiteen suuntauksiin. Opiskelijoita ohjataan visuaaliseen havainnointiin ja monipuoliseen kuvalliseen ilmaisuun. Kuvataidekurssin oppisisältöihin voidaan sujuvasti integroida matematiikan, suomen kielen, historian sekä ympäristö- ja luonnontiedon aihepiirejä.

Ata3 Taidekurssi: Taiteen kokeminen

Kurssin tavoitteena on tarjota opiskelijoille taide-elämyksiä ja kehittää opiskelijoiden visuaalista ja auditiivista havainnointikykyä. Kurssilla voidaan työskennellä kuvataiteen, musiikin, liikunnan ja kirjallisuuden parissa. Taidemuotoja voidaan yhdistellä tarpeen mukaan monipuolisiksi kokonaisuuksiksi, ja työskentelyn innoittajina voidaan käyttää kuuluisia maalauksia, sävellyksiä ja tekstejä. Tavoitteena on herättää opiskelijoissa ajatuksia ja tunteita ja rohkaista opiskelijoita ilmaisemaan itseään luovasti eri taidemuotojen keinoin. Opiskelijoita kannustetaan omien mielipiteiden muodostamiseen, rakentavaan keskustelukulttuuriin ja erilaisten näkemysten ja tulkintojen ymmärtämiseen. Kurssin tehtävänä on edistää opiskelijoiden valmiuksia luovaan toimintaan ja tutustuttaa opiskelijoita joihinkin taidehistorian suuntauksiin. Oman työskentelyn, ilmaisuharjoitusten, eläytymisen ja keskustelun myötä tavoitteena on kehittää myös opiskelijoiden sosiaalisia taitoja.

Kokonaisuus tarjoaa erinomaiset puitteet syventää ja kokea elämyksellisemmin aihepiirejä, joita käsitellään kursseilla Kulttuuri-identiteetti ja vuorovaikutus (Ayk3 ja Ayk4) sekä Kirjallisuus, kansalliset juhlapäivät ja tapakulttuuri (As217).

Kurssin sisältöihin liittyvät tavoitteet muissa oppiaineissa

(Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus)

T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja tarkastelemaan kulttuurien välisiä eroja ja niiden syitä sekä kunnioittamaan kulttuurien moninaisuutta	**Ayk3**	**L2-L4**
T9 ohjata opiskelijaa suhtautumaan avoimesti erilaisiin näkemyksiin, vertailemaan niitä kriittisesti sekä torjumaan rasismia ja syrjintää	Ayk3	L2-L7

(Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus)

T1 opastaa opiskelijaa vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä	Ääi4, Ääi6, Ääi9	L1, L2, L7
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään luovuuttaan ja ilmaisemaan itseään monipuolisesti erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa	Ääi4, Ääi6, Ääi13, Ääi17	L1, L2, L4, L7
T15 tukea opiskelijaa kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisessa ja ohjata arvostamaan myös muita kulttuureja ja kieliä sekä luoda opiskelijalle mahdollisuuksia media- ja kulttuuritarjontaan tutustumiseen sekä oman kulttuurin tuottamiseen	Ääi2, Ääi5, Ääi7-8, Ääi13–14, Ääi16–17	L2, L4, L6, L7

(Terveystieto)

T3 ohjata opiskelijaa kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista	Ate1	L1, L3, L4

8.4.8.4 Tieto- ja viestintätekniikka

Atv1 Tieto- ja viestintätekniikka

Kurssilla opetellaan tietokoneen käyttöä, tiedon etsintää, tekstinmuokkausta ja näppäintaitoja erilaisten harjoitusten avulla. Tiedon etsinnässä korostetaan kriittistä suhtautumista ja lähdemerkintöjen tärkeyttä. Tietotekniikan oppisisältöjä voidaan hyödyntää laaja-alaisesti sähköisten opetusmateriaalien ja tekstinkäsittelyn parissa sekä digitaalisiin oppimisympäristöihin siirryttäessä.

8.4.8.5 Muut valinnaiset kurssit

Aor1 Opiskeluun orientoituminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla käydään läpi koulun sääntöjä ja hyviä opiskelukäytäntöjä. Tutustutaan kouluun ja sen lähiympäristöön ja huomioidaan turvallisuusasioita. Voidaan tehdä ryhmäyttäviä harjoituksia ja harjoitella erilaisia opiskelussa tarvittavia tehtävätyyppejä ja taitoja. Kurssilla voidaan myös testata opiskelijoiden kielitaitotasoa.

Aor2 Opiskeluun orientoituminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla kerrataan koulun sääntöjä ja hyviä opiskelukäytäntöjä, tutustutaan kouluun ja sen lähiympäristöön ja kerrataan turvallisuusasioita. Voidaan tehdä ryhmäyttäviä harjoituksia ja harjoitella erilaisia opiskelussa tarvittavia tehtävätyyppejä ja taitoja. Voidaan tukea opintojen etenemistä kertaamalla aiempien kurssien tärkeimpiä sisältöjä. Osan tunneista voi toteuttaa pienryhmäopetuksena niille opiskelijoille, jotka aloittavat ryhmässä uusina.

Aov1 Opiskeluvalmiuksien vahvistaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan opiskelussa tarvittavia taitoja. Kurssilla voidaan opiskelijoiden tarpeiden mukaan esimerkiksi harjoitella opiskeluvälineiden käyttämistä ja niistä huolehtimista, koulun sääntöjen noudattamista, erilaisia opiskelustrategioita, ryhmässä työskentelemisen taitoa, itsearviointitaitoa ja tavoitteiden asettamista omalle opiskelulle. Voidaan myös harjoitella tieto- ja viestintäteknologian käyttämistä sekä vahvistaa lukemisen, kirjoittamisen ja puheen ymmärtämisen taitoja.

Aov2 Opiskeluvalmiuksien vahvistaminen

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla jatketaan opiskelussa tarvittavien taitojen vahvistamista. Kurssilla voidaan opiskelijoiden tarpeiden mukaan esimerkiksi harjoitella opiskeluvälineiden käyttämistä ja niistä huolehtimista, koulun sääntöjen noudattamista, erilaisia opiskelustrategioita, ryhmässä työskentelemisen taitoa, itsearviointitaitoa ja tavoitteiden asettamista omalle opiskelulle. Voidaan myös harjoitella tieto- ja viestintäteknologian käyttämistä sekä vahvistaa lukemisen, kirjoittamisen ja puheen ymmärtämisen taitoja.

Aoä Oman äidinkielen opetus

Keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan opiskelijan oman äidinkielen hallintaa, ohjataan arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan ja tuetaan opiskelijan myönteistä kuvaa itsestään oppijana. Kurssilla voidaan harjoitella lukemisen ja kirjoittamisen taitoja, tutkia kielen rakenteita ja merkityksiä ja vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta sekä taitoa ilmaista itseään ja toimia vuorovaikutuksessa.

8.5 Paikallisesti päätetyt asiat

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten ja keiden kanssa opiskelijoita ohjataan aloittamaan alkuvaiheen opiskelu (tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut)
    - opiskelijoita ohjataan aloittamaan alkuvaiheen opiskelu yhteistyönä luokanopettajien, ryhmän- ja opinto-ohjaajien sekä muun henkilöstön kanssa
    - em. henkilöiden työnjako ja työtavat määritellään lukuvuosittain tarpeen mukaan
    - siirtymävaiheessa opiskelijoita tuetaan em. henkilöstön toimesta siten, että työnjako, vastuut ja työtavat määritellään lukuvuosittain tarpeiden mukaisesti
- mikä on alkuvaiheen tehtävä (perusteiden kuvausta voidaan käyttää sellaisenaan)
  Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen tehtävänä on varmistaa, että opiskelijalla on perustiedot ja -taidot sekä olennaiset opiskelu- ja tiedonhankintataidot, jotta hän pystyy opiskelemaan aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa tai muussa koulutuksessa. Alkuvaiheen opetuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti opiskelijan taitoihin opetuskielessä sekä valmiuksiin toimia arjessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen keskeisenä tehtävänä on myös antaa opiskelijalle mahdollisuus täydentää yleissivistystään. Yhteiskunnallisena tehtävänä alkuvaiheen koulutuksella on syrjäytymisen ehkäisy.
- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet alkuvaiheessa (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) ja niiden mahdolliset paikalliset painotukset sekä miten opiskelijoiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan alkuvaiheessa
    - laaja-alaisen osaamisen keskeiset tavoitteet ja niiden paikalliset painotukset määräytyvät lukujen 3.3 ja 3.5 mukaisesti
    - opiskelijoiden laaja-alaista kehittymistä tuetaan jatkuvalla kehittämisellä ja seurannalla, päämääränä yhä laadukkaampi aikuisten perusopetus
- mikä on perusopetuksen alkuvaiheen opetustarjonta
    - yhteisinä opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
        - yhteisinä opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit on kirjattu oppiainekohtaisiin opetussuunnitelman osuuksiin luvussa 8
    - valinnaisina opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
        - valinnaisina opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit on kirjattu oppiainekohtaisiin opetussuunnitelman osuuksiin luvussa 8

        - mahdolliset muut aineet ja aihealueet
            - päättövaiheen opetustarjonta noudattaa valtioneuvoston antaman asetuksen (135/2017) oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen tuntijakoa (7 §)
            - mahdollisten muiden aineiden ja aihealueiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit on kirjattu oppiainekohtaisiin opetussuunnitelman osuuksiin luvussa 8
- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet, keskeiset sisällöt kursseittain eriteltyinä sekä opiskelijan oppimisen arvioinnin käytänteet alkuvaiheessa
    - kunkin oppiaineen tavoitteissa ja sisällöissä noudatetaan opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä
    - Arviointi kohdistuu oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin.
- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen ja tukeen liittyvät mahdolliset erityispiirteet alkuvaiheessa
    - erityispiirteitä ei määritellä opetussuunnitelmassa
    - erityispiirteet määritellään lukuvuosittain ja niitä arvioidaan sekä uudistetaan jatkuvana prosessina

9 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheen opetus

9.1 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheen opintojen aloittaminen

Aikuisten perusopetuksen opiskelijat tulevat perusopetukseen monia eri reittejä ja eri vaiheessa. Heillä voi olla myös hyvin rajattuja opiskelutavoitteita. Tämän takia opiskelijan henkilökohtainen ohjaus aloitusvaiheessa on erittäin tärkeää. Jokaiselle opiskelijalle tehdään henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa otetaan huomioon hänen aikaisemmat opintonsa tai muulla tavoin hankitut tiedot ja taidot.

Opiskelijat ohjautuvat aikuisten perusopetukseen esimerkiksi perusopetuksen alkuvaiheesta, kesken perusopintojen toisesta koulusta, kotoutumiskoulutuksesta tai muusta suomen/ruotsin kielen koulutuksesta. Perusopetuksen osittaisesta suorituksesta Suomessa voi olla kulunut pitkä aika. Opiskelijalla voi olla myös perusopetuksen opintoja jostain toisesta maasta. Opiskelijan tieto- ja taitotason arviointiin sekä osaamisen tunnistamiseen tulee opintojen alkuvaiheessa kiinnittää erityistä huomiota. Mahdollisuuksien mukaan aloitusvaiheessa tehdään yhteistyötä opiskelijan ohjauksesta vastaavien tai vastanneiden tahojen kesken.

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheeseen ohjaamisessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että koulutukseen hakeutuvalla on riittävät opiskelutaidot sekä sellainen opetuskielen hallinta, että hän selviytyy opinnoista. Siirtymävaiheessa opiskelijaa voidaan tukea myös näiden taitojen vahvistamisessa sekä tarvittaessa ohjata opiskelija opiskelemaan esimerkiksi perusopetuksen alkuvaiheen opintoja.

9.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten ja keiden kanssa opiskelijoita ohjataan aloittamaan aikuisten perusopetuksen päättövaihe ja miten heitä tuetaan siirtymävaiheessa (tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut)
- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) ja niiden mahdolliset paikalliset painotukset sekä miten opiskelijoiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan
- mikä on aikuisten perusopetuksen päättövaiheen opetustarjonta
    - yhteisinä opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
    - miten tuntijakoasetuksen määräämät äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten pakolliset kurssit (vähintään 20) jakautuvat siten, että äidinkielen ja kirjallisuuden kurssimäärä on vähintään neljä
    - valinnaisina opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
    - mahdolliset muut aineet ja aihealueet
- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet, keskeiset sisällöt kursseittain eriteltyinä sekä opiskelijan oppimisen arvioinnin käytänteet
- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen ja tukeen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.

9.3 Oppiaineet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Näissä opetussuunnitelman perusteissa oppiaineista määritellään tehtävä, tavoitteet ja tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet. Lisäksi määritellään tavoitteet, jotka koskevat oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen, eriyttämiseen ja tukeen ja oppimisen arviointiin liittyviä erityisiä näkökulmia kussakin oppiaineessa.

Oppiaineosuuksissa käytetään lyhenteitä. Tavoitteet on numeroitu T1, T2 jne. Tavoitteisiin liittyviin kursseihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukoissa. Laaja-alaiset osaamisalueet on numeroitu L1, L2 jne. ja niihin viitataan oppiaineiden tavoitetaulukoissa.

L1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen
L2 Kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus
L3 Arjen taidot

L4 Monilukutaito
L5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
L6 Työelämätaidot ja yrittäjyys
L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

9.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus

KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy erilaisissa yhteyksissä kotona, opiskelun parissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa opiskelijoiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä. Opiskelijoita ohjataan tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Opiskelijat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena. Opiskelijoita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee opiskelijoiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia opiskelijoiden käyttämiä kieliä mahdollisimman laajasti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Oppiaineen tehtävä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista sekä tulemaan tietoiseksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Opiskelijoiden arjessa ja työelämässä tarvittavia kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus vastaa yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa kielikasvatuksesta ja auttaa opiskelijoita rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä kulttuurisesti moninaisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Opiskelijoiden taitotasolle soveltuva kirjallisuus, monimuotoiset tekstit ja kulttuurituotteet vahvistavat luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä sekä laajentavat opiskelijoiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus ja kulttuuriperinnön tuntemus yhdistävät opiskelijan kulttuuriinsa ja avartavat käsitystä muista kulttuureista.

Opiskelijoita rohkaistaan rakentavaan ja vastuulliseen vuorovaikutukseen erilaisissa viestintäympäristöissä. Osana eettistä kasvatusta opiskelijoita ohjataan ymmärtämään omien kielellisten ja viestinnällisten valintojen vaikutuksia toisiin ihmisiin. Metakognitiivisista taidoista äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa painottuvat tekstien

tulkitsemisen ja tuottamisen strategiset taidot. Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta sekä kielen havainnoinnin taitoja. Opetus perustuu yhteisölliseen ja funktionaaliseen näkemykseen kielestä: kielen rakenteita opiskellaan opiskelijoiden taitotasolle sopivien tai tyypillisten kielenkäyttötilanteiden ja tekstilajien yhteydessä. Jokaisen kurssin sisältöön tuodaan mukaan oppiaineen kulttuurisisältöjä, joista keskeisiä ovat sanataide, media, draama ja teatteritaide. Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostamisen tukeminen ja kulttuurintuntemuksen syventäminen. Mediakasvatuksen tehtävänä on kriittisen medialukutaidon ja aktiivisen toimijuuden omaksuminen medioituneessa yhteiskunnassa.

Keskeisiä motivaatiotekijöitä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa ovat opittavien asioiden merkityksellisyys opiskelijoille. Opiskelijoiden kiinnostusta vahvistetaan luomalla mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen ja omiin valintoihin sekä ottamalla huomioon aikuisten arjen ja työelämän tekstimaailma ja kokemukset. Opetuksessa, oppimisympäristön luomisessa ja opetusmenetelmien valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo sekä tuetaan eritasoisia oppijoita. Opetuksessa tehdään yhteistyötä äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien ja oppiaineiden kanssa.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävää täydentävät näkökulmat aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa kehitetään opiskelijoiden erittelevää luku- ja kirjoitustaitoa. Opiskelijat tutustuvat erityyppisiin, myös monimuotoisiin teksteihin, jolloin myös heidän luku- ja tulkintataitonsa monipuolistuvat. Samalla opiskelijat aktivoituvat sekä hakemaan erilaista tietoa että arvioimaan sitä. Lukutaidon lisäksi opiskelijat kehittävät omaa kirjoitustaitoaan niin, että he osaavat teksteissään hyödyntää kirjoitetun kielen mahdollisuuksia.

Opiskelijoiden tietoisuus omasta kielestään ja kulttuuristaan syvenee. Samalla heidän kielellinen identiteettinsä vahvistuu niin, että he pystyvät toimimaan erilaisissa ympäristöissä erilaisten ihmisten kanssa.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on rakentaa yhteisöllinen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä edistävä oppimisympäristö, joka tarjoaa runsaasti kielellisiä virikkeitä sekä mahdollisuuksia etsiä, käyttää ja tuottaa tietoa laajoistakin tekstikokonaisuuksista myös monimediaisissa ympäristöissä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisympäristöön kuuluu myös oppilaitoksen ulkopuolinen kulttuuri- ja mediatarjonta. Työtavat valitaan niin, että luetun ymmärtämisen strategioiden hallinta vahvistuu ja tekstin tuottamisen prosessit sujuvoituvat. Tekstejä tuotetaan yksin ja yhdessä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Opetusta eheytetään prosessi- ja projektityöskentelyn avulla ja työtavat valitaan niin, että oppiaineen sisältöalueet integroituvat luontevasti toisiinsa. Draamaa integroidaan mahdollisuuksien mukaan eri sisältöalueiden, erityisesti kirjallisuuden, ja muiden oppiaineiden opetukseen. Kunkin opiskelijan viestijäkuvaa vahvistetaan vuorovaikutusharjoituksin. Kirjallisuudenopetus integroituu luontevasti esimerkiksi vieraiden kielten, historian, maantiedon ja kuvataiteen opetukseen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden koulussa ja koulun ulkopuolella tapahtuvaa oppimista auttamalla heitä löytämään ja käyttämään itselleen sopivia opiskelustrategioita sekä tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Opiskelijoita ohjataan löytämään ja valitsemaan itseään kiinnostavaa ja omalle lukutavalle soveltuvia tekstejä monimuotoisten tekstien joukosta sekä kannustetaan kirjallisuuden ja muiden tekstien omaehtoiseen lukemiseen, kuuntelemiseen ja katselemiseen. Opiskelijoita ohjataan myös vastuulliseen mediaympäristössä toimimiseen. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen kehittämiseksi annetaan yksilöllistä ohjausta ja palautetta. Opiskelijat saavat ohjausta ja tukea mahdollisissa kielellisissä oppimisvaikeuksissa, käsitteiden oppimisessa ja ajatusten kielentämisessä. Myös kielellisesti lahjakkaita tuetaan esimerkiksi lukuhaasteiden ottamisessa ja itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi äidinkielessä ja kirjallisuudessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppimisen arviointi on monipuolista, ohjaavaa ja kannustavaa. Kannustava ja rakentava palaute tukee opiskelijoiden motivaation rakentumista ja kielellisten valmiuksien kehittymistä sekä auttaa opiskelijoita löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijalle annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa tavoitteisiin. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Oppimista tukevan ja erittelevän palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja annetaan välineitä niiden kehittämiseen. Opetuksen kaikki tavoitealueet ovat opiskelijoiden oppimisen arvioinnissa yhtä tärkeitä. Niiden arviointi perustuu monipuolisiin suullisiin ja kirjallisiin näyttöihin sekä opettajan havaintoihin erilaisissa oppimistilanteissa. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Itsearviointitaitoja ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja kehitetään osana formatiivista arviointia.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt äidinkielen ja kirjallisuuden tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Päättöarvosana on äidinkielen ja kirjallisuuden tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy äidinkielen ja kirjallisuuden päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

9.3.1.1 Suomen kieli ja kirjallisuus

Oppimäärän erityinen tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on kehittää opiskelijoiden suomen kielen, moniluku- sekä vuorovaikutustaitoja ja tutustuttaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Opetus tukee opiskelijoiden kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin rakentumista. Opetuksessa ohjataan opiskelijoita ymmärtämään suomen kielen, kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkitystä ja asemaa kulttuurisesti moninaisessa ja monikielisessä yhteiskunnassa. Opiskelijoita ohjataan huomaamaan koulun ulkopuolella opitun kieli-, media- ja kulttuuritietouden merkitys suomen kielen oppimisen tukena.

Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä ja suomen asema enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Suomen kieli on paitsi opetuksen kohde myös väline muiden oppiaineiden opiskelussa, ja opetuksessa vahvistuvat keskeiset oppimaan oppimisen ja ajattelun taidot. Tehdään yhteistyötä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärien opetuksen kanssa.

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä	äi1–5, äi6	L2, L3, L6, L7
T2 kannustaa opiskelijaa monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitoaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan	äi1–5	L1, L2, L3, L7
T3 ohjata opiskelijaa monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin	äi5, äi6, äi9	L1, L2, L3, L7
T4 kannustaa opiskelijaa syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan omia vuorovaikutuksellisia vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä	äi3, äi5, äi9	L1, L2, L6, L7
Tekstien tulkitseminen		

T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tekstien ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja ja taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita	äi1, äi2, äi4, äi7	L1, L2, L4
T6 tarjota opiskelijalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	äi1–4, äi6–8	L1, L4
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa	äi2–4, äi6–8	L1, L2, L4
T8 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla	äi1–2, äi6–8	L2, L4, L5, L6
T9 kannustaa opiskelijaa laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä tekstejä ja kirjallisuudenlajeja kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	äi2, äi4, äi6-8	L1, L2, L4, L5
Tekstien tuottaminen		
T10 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa opiskelijaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	äi2, äi4, äi6, äi9	L1, L4. L5, L7
T11 tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa opiskelijaa valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja	äi2–3, äi6, äi9	L2, L4, L5
T12 ohjata opiskelijaa vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	äi2–3, äi6, äi9	L2, L4, L5, L6
T13 ohjata opiskelijaa edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista	äi1, äi3–4, äi6, äi9	L2, L4, L5, L6
T14 harjaannuttaa opiskelijaa vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissään sekä opastaa opiskelijaa toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen	äi1–4, äi6, äi9	L2, L4, L5, L7

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T15 ohjata opiskelijaa syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa opiskelijaa tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	äi3–5, äi8	L1, L2, L4
T16 kannustaa opiskelijaa avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen	äi4, äi7, äi10	L1, L2, L4
T17 ohjata opiskelija tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa opiskelijaa pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tiedostumaan omasta kielellisestä ja kulttuurisesta identiteetistään sekä innostaa opiskelijaa aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi	äi2, äi4, äi7, äi9–10	L2, L4, L6, L7

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän eri tavoitealueet integroituvat oppimisessa toisiinsa. Kaikilla kursseilla opiskellaan monipuolisesti eri tavoite- ja sisältöalueita, vaikka kurssin näkökulmasta jokin oppimäärän osa-alue tai näkökulma painottuu. Kursseja voidaan paikallisesti yhdistää tai ryhmitellä laajemmiksi kursseiksi tai jaksoiksi.

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 10 suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa.[55]

Pakolliset suomen kieli ja kirjallisuus -kurssit

äi1 Suomen kielen ja kirjallisuuden perusteet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssin sisällöissä keskitytään vahvistamaan tekstien tuottamisen ja tulkitsemisen perustaitoja. Kurssilla työskennellään erilaisissa viestintäympäristöissä ja samalla monipuolistetaan suullisia ja kirjallisia viestintätaitoja. Kurssin aikana opitaan oman tekstin rakentamiseen liittyvät perusasiat, harjoitellaan tekstin tuottamista vaiheittain sekä annetaan ja vastaanotetaan palautetta tekstien tuottamisen eri vaiheissa. Samalla paneudutaan erilaisten tekstien erittelyyn ja arviointiin sekä syvennetään tekstin

[55] Tuntijakoasetus 422/2012 7 §, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017

ymmärtämisen strategioita: sisällön ennustaminen, ydinajatusten tiivistäminen, päätelmien ja kysymysten teko ja tiedon suhteuttaminen muuhun tietopohjaan. Perehdytään tiedonhaun vaiheisiin, erilaisiin tietolähteisiin ja niiden luotettavuuden arviointiin. Keskeisenä sisältönä on myös yleiskielen hallinnan vahvistaminen. Tutustutaan lyhyisiin kaunokirjallisiin teksteihin oman lukukokemuksen näkökulmasta.

äi2 Monimuotoiset tekstit

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan ja syvennetään monimuotoisten tekstien tulkinnan taitoja tutustumalla eri tekstilajeihin. Elämyksellisen lukemisen, kuuntelemisen ja katselemisen lisäksi tutustutaan erittelevään, tulkitsevaan ja kriittiseen lukutapaan. Samalla harjoitellaan erilaisia ja eri tilanteisiin sopivia ilmaisun keinoja. Harjaannutaan ottamaan kantaa ja perustelemaan ajatuksia niin suullisesti kuin kirjallisestikin. Erilaisten tekstien avulla harjoitellaan lähteiden käyttöä, arviointia ja niihin viittaamista.

äi3 Tekstien tuottaminen ja tulkitseminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opiskelijan lukutaitoa ja tekstien tulkitsemisen taitoja syvennetään tutkimalla erilaisia tekstejä eri muodoissaan. Tekstien tulkinnassa tarvittavien käsitteiden käyttöä lisätään. Luettuun myös eläydytään ja jaetaan lukukokemuksia muille. Tutustutaan monimuotoisiin erittteleviin, pohtiviin, kantaa ottaviin ja ohjaaviin teksteihin ja niiden keskeisiin kielellisiin piirteisiin. Tuotetaan tekstejä eri muodoissaan: kielellisinä, visuaalisina, audiovisuaalisina ja verkkoteksteinä. Samalla perehdytään tekstien tavoitteisiin ja arviointikriteereihin sekä harjaannutaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa. Kurssilla harjoitellaan myös puheen ja kokonaisilmaisun erilaisia keinoja esimerkiksi valmistelluissa puhe-esityksissä. Harjoitellaan arvioimaan omaa vuorovaikutustaitoa ja viestintätapaa sekä havaitsemaan kehittämiskohteita tällä osa-alueella.

äi4 Kieli ja kulttuuri

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan edelleen erilaisten tekstilajien hallintaa. Kurssin aikana perehdytään erityisesti suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin ja teemoihin eri aikoina. Samalla opiskelija tutkii kirjallisuuden, kulttuuriperinnön ja taiteen yhteyttä ympäröivään yhteiskuntaan. Niin ikään tutustutaan kielessä ja kulttuurissa tapahtuneisiin muutoksiin. Tutustumalla kotimaiseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin, suomen kieleen ja sen sukukieliin ja toisaalta monikieliseen nyky-Suomeen vahvistetaan opiskelijan omaa kielellistä ja kulttuurista identiteettiä. Monipuolisten tekstien ja harjoitusten avulla lisätään tietoisuutta tekstien tyylistä, sävyistä ja rakenteista. Samalla opitaan huomaamaan omat mahdollisuudet viestijänä. Kirjalliset ja suulliset harjoitukset avaavat opiskelijan tietoisuutta viestinnän tehtävästä ja merkityksestä.

äi5 Puhe- ja vuorovaikutustaidot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan opiskelijan viestintätaitoja. Harjoituksia tehdään niin yksin kuin ryhmässäkin. Tavoitteena on rohkaista opiskelijaa havainnoimaan omaa viestintäänsä ja kehittämään sitä. Ryhmäharjoituksissa kehitetään kuuntelemisen, keskustelun, mielipiteiden perustelun ja vastavuoroisen viestinnän taitoja. Samalla vahvistetaan opiskelijan kykyä toimia ryhmässä. Yksilöllisissä esiintymistilanteissa opiskelijaa rohkaistaan olemaan yleisön edessä, nauttimaan esiintymisestä ja näkemään mahdollisuutensa monipuolisesti viestivänä aktiivisena kansalaisena. Harjaannutaan käyttämään kieltä eri tilanteiden vaatimalla tavalla ja soveltamaan puhutun kielen erilaisia tyylejä, sävyjä ja rakenteita.

äi6 Median maailma

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan median ilmiöihin ja tekstilajeihin. Tutkitaan erilaisia mediatuotteita, ja osallistutaan median tekemiseen. Harjoitellaan tekstien luotettavuuden arviointia.

äi7 Kauno- ja tietokirjallisuuden lukeminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla luetaan monipuolisesti sekä kauno- että tietokirjallisuutta. Luettua käsitellään ja lukukokemuksia jaetaan eri tavoin. Varmennetaan kaunokirjallisuuden analyysikäsiteiden käyttöä ja eläydytään luettuun esimerkiksi draaman keinoin. Tietokirjallisuuden lukemisen yhteydessä pohditaan tekstin luotettavuutta ja tietojen käytettävyyttä.

äi8 Tekstien tulkinta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla syvennetään tekstien tulkinnan taitoja tutkimalla erilaisia tekstejä eri muodoissaan ja varmennetaan tekstien tulkinnassa tarvittavien käsitteiden käyttöä. Luettuun myös eläydytään ja jaetaan lukukokemuksia muille. Tutustutaan monimuotoisiin eritteleviin, pohtiviin, kantaa ottaviin ja ohjaaviin teksteihin ja niiden keskeisiin kielellisiin ja tekstuaalisiin piirteisiin.

Valinnaiset suomen kieli ja kirjallisuus -kurssit

äi9 Tekstien tuottaminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla syvennetään erilaisten tekstien tuottamisen taitoja. Tuotetaan monimuotoisia tekstejä. Samalla perehdytään tekstien tavoitteisiin ja arviointiin sekä harjaannutaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa. Varmennetaan oikeinkirjoitusta. Kurssilla harjoitellaan myös puheen ja kokonaisilmaisun erilaisia keinoja esimerkiksi valmistelluissa puhe-esityksissä. Harjoitellaan arvioimaan omaa vuorovaikutustaitoa ja viestintätapaa sekä havaitsemaan omia kehittämiskohteita tällä osa-alueella.

äi10 Nykykulttuurin ilmiöitä ja kirjallisuutta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan nykykulttuuriin, sen ilmiöihin ja monimuotoisiin teksteihin. Luetaan monipuolisesti nykykirjallisuutta. Keskustellaan ja tuotetaan monimuotoisia tekstejä nykykulttuurin ilmiöiden perusteella.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärä

Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa laajentamaan taitoaan toimia tavoitteellisesti, motivoituneesti, eettisesti ja rakentavasti erilaisissa	äi1–äi5, äi6	Opiskelija laajentaa taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Toiminta vuorovaikutusitilanteissa	Opiskelija osaa toimia itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti ryhmissä ja tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia rakentavasti erilaisissa ryhmissä ja vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia rakentavasti monenlaisissa ryhmissä, myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa.

viestintäympäristöissä							
T2 kannustaa opiskelijaa monipuolistamaan ryhmäviestintätaitojaan ja kehittämään taitoaan perustella näkemyksiään sekä kielellisiä ja viestinnällisiä valintojaan	äi1–äi5	Opiskelija monipuolistaa ryhmäviestintätaitojaan ja kehittää taitojaan perustella näkemyksiään.	Ryhmäviestinnän taidot	Opiskelija osaa kuunnella muita ja osallistuu keskusteluun. Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä ja esittää sille jonkin perustelun.	Opiskelija osaa ottaa toisten näkemykset huomioon omassa viestinnässään. Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä asiallisesti ja esittää sille yksinkertaisia perusteluja.	Opiskelija osaa edistää puheenvuoroillaan keskustelua. Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä selkeästi ja perustella sen melko monipuolisesti.	Opiskelija osaa tulkita muiden puheenvuoroja ja niiden tavoitteita sekä säädellä omaa viestintäänsä tilanteen mukaan. Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä tilanteeseen sopivalla tavalla ja perustella sen vakuuttavasti.
T3 ohjata opiskelijaa monipuolistamaan taitojaan ilmaista itseään erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa, myös draaman keinoin	äi5, äi6, äi9	Opiskelija monipuolistaa kokonaisilmaisun taitojaan erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa.	Esiintymisen taidot	Opiskelija osaa pitää lyhyen puhe-esityksen konkreettisesta, itselleen tutusta aiheesta. Opiskelija osaa ilmaista itseään ymmärrettävästi.	Opiskelija osaa pitää valmistellun yksinkertaisen puhe-esityksen Opiskelija osaa ilmaista itseään selkeästi.	Opiskelija osaa pitää valmistellun puhe-esityksen ja kohdentaa sen kuulijoilleen. Opiskelija osaa ilmaista itseään tilanteeseen sopivalla tavalla.	Opiskelija osaa pitää valmistellun puhe-esityksen vaativastakin aiheesta. Opiskelija osaa ilmaista itseään monipuolisesti ja mukauttaa ilmaisuaan kuulijoiden ja tavoitteen mukaan.

T4 kannustaa opiskelijaa syventämään viestijäkuvaansa niin, että hän oppii havainnoimaan omaa viestintäänsä, tunnistamaan omia vuorovaikutuksellisia vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan erilaisissa, myös monimediaisissa viestintäympäristöissä	äi3, äi5, äi9	Opiskelija oppii havainnoiman omaa viestintäänsä ja tunnistamaan vahvuuksiaan sekä kehittämisalueitaan.	Vuorovaikutustaitojen kehittäminen	Opiskelija osaa nimetä jonkin viestinnällisen vahvuutensa tai kehittämiskohteensa.	Opiskelija osaa kuvata itseään viestijänä ja nimetä muutamia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	Opiskelija osaa eritellä viestintätaitojaan sekä kuvata vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	Opiskelija osaa arvioida viestintätaitojaan ja vahvuuksiaan ja pohtia, miten voi taitojaan kehittää.
Tekstien tulkitseminen							
T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tekstien ymmärtämisessä ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja ja taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita	äi1, äi2, äi4, äi7	Opiskelija oppii tekstien lukemisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja ja oppii arvioimaan lukemisensa kehittämistarpeita.	Tekstin ymmärtäminen ja omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistaminen	Opiskelija osaa käyttää jotakin yksinkertaista tekstinymmärtämisen strategiaa. Opiskelija osaa nimetä jonkin lukemiseen liittyvän vahvuutensa tai kehittämiskohteensa.	Opiskelija osaa käyttää muutamia tekstinymmärtämisen strategioita. Opiskelija osaa kuvata itseään lukijana ja nimetä muutamia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	Opiskelija osaa valita tekstilajiin sopivia tekstinymmärtämisen strategioita. Opiskelija osaa eritellä lukutaitoaan ja kuvata vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	Opiskelija osaa käyttää lukutilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia tekstinymmärtämisen strategioita. Opiskelija osaa arvioida lukutaitojaan ja pohtia, miten voi niitä kehittää.

T6 tarjota opiskelijalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä	äi1–äi4, äi6–äi8	Opiskelija oppii valitsemaan, käyttämään, tulkitsemaan ja arvioimaan monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä eri muodoissaan.	Opiskelija osaa valita, käyttää ja lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa.	Opiskelija osaa valita, käyttää ja tulkita eri tekstilajeja edustavia tekstejä.	Opiskelija osaa valita, käyttää, tulkita ja arvioida myös itselleen uudenlaisia tekstejä.
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä vakiinnuttamaan ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoa	äi8	Opiskelija oppii erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, oppii tekemään havaintoja asia- ja mediateksteistä ja tulkitsemaan niitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen.	Asia- ja mediatekstien erittely ja tulkinta	Opiskelija osaa poimia tekstistä keskeisiä sisältöjä apukysymysten avulla. Opiskelija osaa nimetä muutaman yksinkertaiselle tekstilajille tyypillisen kielellisen tai tekstuaalisen piirteen.	Opiskelija osaa erottaa tekstin pääasiat ja kuvata tekstin tavoitteita. Opiskelija osaa kuvata tavanomaisille tekstilajeille tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä.	Opiskelija osaa eritellä tekstin tarkoitusperiä, kohderyhmiä ja merkityksiä. Opiskelija osaa eritellä tekstilajien piirteitä ja kuvata niitä muutamien keskeisten käsitteiden avulla.	Opiskelija osaa tulkita ja pohtia tekstin rakentamia merkityksiä ja arvioida tekstin vaikutuksia. Opiskelija osaa analysoida tekstilajien piirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen ja arvioida tekstiä suhteessa sen tavoitteisiin ja tarkoitusperiin.
T8 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan arvioida erilaisista	äi1–äi2, äi6–äi8	Opiskelija oppii arvioimaan erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Opiskelija osaa etsiä yksittäisiä tietoja annetuista lähteistä.	Opiskelija osaa käyttää tavanomaisia lähteitä ja hakea tietoa niistä.	Opiskelija osaa kuvata tiedonhaun keskeiset	Opiskelija osaa toimia tiedonhaun vaiheiden mukaisesti.

lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla		käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla.		Opiskelija osaa nimetä muutaman lähteiden luotettavuuteen liittyvän piirteen.	Opiskelija osaa kuvata käyttämiensä lähteiden luotettavuutta.	vaiheet, etsiä erilaisia lähteitä ja hakea tietoa niistä. Opiskelija osaa arvioida erilaisten lähteiden luotettavuutta ja käytettävyyttä.	Opiskelija osaa käyttää monipuolisia lähteitä ja hakea niistä tietoa tarkoituksenmukaisella tavalla. Opiskelija osaa pohtia lähteiden luotettavuuteen ja tiedon käytettävyyteen liittyviä tekijöitä ja perustella omat lähdevalintansa.
T9 kannustaa opiskelijaa laajentamaan kiinnostusta itselle uudenlaisia fiktiivisiä tekstejä ja kirjallisuudenlajeja kohtaan ja monipuolistamaan luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja niiden jakamisen keinoja sekä syventämään ymmärrystä fiktion keinoista	äi2, äi4, äi6–äi8	Opiskelija tutustuu itselleen uudenlaisiin fiktiivisiin teksteihin eri muodoissaan, monipuolistaa luku-, kuuntelu- ja katselukokemuksiaan ja jakaa niitä sekä syventää ymmärrystään fiktion keinoista.	Fiktiivisten tekstien erittely ja tulkinta	Opiskelija osaa selostaa yksinkertaisen fiktiivisen tekstin juonen ja nimetä joitakin fiktion keinoja.	Opiskelija osaa kuvailla fiktiivisen tekstin piirteitä ja tehdä havaintoja fiktion keinoista.	Opiskelija osaa eritellä fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan. Opiskelija osaa käyttää erittelyssä muutamia keskeisiä käsitteitä sekä tunnistaa fiktion kielen ja ilmaisutapojen erityispiirteitä ja kerronnan keinoja.	Opiskelija osaa analysoida fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Opiskelija osaa tulkita fiktiivisiä tekstejä ja pohtia fiktion monitulkintaisuutta.

Tekstien tuottaminen							
T10 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa opiskelijaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana	äi2, äi4, äi6, äi9	Opiskelija oppii ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana.	Monimuotoisten tekstien tuottaminen ja tekstin tuottamisen taitojen kehittäminen	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisia tekstejä. Opiskelija osaa nimetä jonkin vahvuutensa tai kehittämiskohteensa tekstin tuottajana.	Opiskelija osaa tuottaa erityyppisiä tekstejä ohjeiden mukaan. Opiskelija osaa kuvata itseään tekstien tuottajana ja nimetä muutamia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	Opiskelija osaa tuottaa tavoitteen mukaisia tekstejä. Opiskelija osaa eritellä vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana.	Opiskelija osaa tuottaa luovasti tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstejä. Opiskelija osaa arvioida vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana ja pohtia, miten voi taitojaan kehittää.
T11 tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja erityisesti kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja auttaa opiskelijaa valitsemaan kuhunkin	äi2–äi3, äi6, äi9	Opiskelija oppii tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä, myös monimediaisissa ympäristöissä, ja oppii valitsemaan kuhunkin tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja.	Tekstilajien hallinta	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisia ja konkreettisia kertovia ja kuvaavia tekstejä itselleen tutuista aiheista.	Opiskelija osaa tuottaa ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää mallien avulla niille tyypillisiä keinoja.	Opiskelija osaa tuottaa pohtivia ja erilaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä keinoja.	Opiskelija osaa tuottaa itsenäisesti erilaisia tekstejä ja käyttää monipuolisesti niille tyypillisiä keinoja.

tekstilajiin ja tilanteeseen sopivia ilmaisutapoja							
T12 ohjata opiskelijaa vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota opiskelijalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	äi2–äi3, äi6, äi9	Opiskelija vahvistaa tekstin tuottamisen prosessejaan ja tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä vahvistaa taitoaan antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana.	Tekstien tuottamisen prosessien hallinta	Opiskelija osaa ideoida ja tuottaa tekstiä mallien tai apukysymysten avulla. Opiskelija osaa antaa niukkaa tai yksipuolista palautetta muiden teksteistä ja ottaa vastaan palautetta.	Opiskelija osaa suunnitella ja tuottaa tekstiä sekä yksin että ryhmässä. Opiskelija osaa antaa palautetta ja hyödyntää saamaansa palautetta satunnaisesti tekstien tuottamisessa.	Opiskelija osaa muokata tekstin rakenteita ja kieliasua palautteen pohjalta. Opiskelija osaa antaa rakentavaa palautetta ja hyödyntää saamaansa palautetta tekstin tuottamisen eri vaiheissa.	Opiskelija osaa muokata monipuolisesti ja itsenäisesti tekstin ilmaisua ja rakenteita. Opiskelija osaa antaa tekstien muokkaamista edistävää palautetta muiden teksteistä ja soveltaa saamaansa palautetta kehittäessään tekstin tuottamisen taitojaan.
T13 ohjata opiskelijaa edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien	äi1, äi3–äi4, äi6, äi9	Opiskelija sujuvoittaa ja vahvistaa tekstien tuottamisen taitoaan käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä syventää ymmärrys-	Ymmärrettävän tekstin tuottaminen ja kirjoitetun kielen konventioiden hallinta	Opiskelija osaa tuottaa yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää. Opiskelija osaa käyttää yksinker-	Opiskelija osaa tuottaa tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti. Opiskelija osaa jaksottaa tekstinsä ja kiinnittää huo-	Opiskelija osaa tuottaa tekstin, joka on helposti ymmärrettävä ja sujuva. Opiskelija osaa jäsentää tekstinsä ja	Opiskelija osaa tuottaa eheän ja havainnollisen tekstin. Opiskelija osaa käyttää sidosteisuuden keinoja monipuolisesti, käyttää

tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista		tään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistaa yleiskielen hallintaansa.		taisia virke- ja lauserakenteita sekä pääosin virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta virkkeen alussa ja erisnimissä. Opiskelija osaa kirjoittaa käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	miota virke- ja lauserakenteisiin sekä noudattaa useita kirjoitetun yleiskielen käytänteitä.	kappaleensa loogisesti ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin sekä noudattaa pääosin kirjoitetun yleiskielen käytänteitä tekstejä tuottaessaan ja muokatessaan. Opiskelija osaa kirjoittaa sujuvasti käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	monipuolisia lause- ja virkerakenteita, kiinnittää huomiota tekstin tyyliin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen käytänteitä.
T14 harjaannuttaa opiskelijaa vahvistamaan tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissään sekä opastaa opiskelijaa toimimaan eetti-	äi1–äi4, äi6, äi9	Opiskelija vahvistaa tiedon hallinnan ja käyttämisen taitojaan ja monipuolistaa lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa sekä harjaantuu toimimaan erilaisissa ympäristöissä yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen.	Tiedon esittäminen, hallinta ja eettinen viestintä	Opiskelija osaa tehdä yksinkertaisen tiivistyksen luetun, kuullun tai nähdyn pohjalta. Opiskelija osaa käyttää lähteitä mekaanisesti ja yksinkertaisesti teksteissään.	Opiskelija osaa tehdä yksinkertaisia muistiinpanoja ja merkitä käyttämänsä lähteet mallin mukaan.	Opiskelija osaa tehdä monipuolisia muistiinpanoja ja tiivistää hankkimaansa tietoa. Opiskelija merkitsee lähteet asianmukaisella tavalla.	Opiskelija osaa yhdistellä omissa teksteissään useista lähteistä hankkimaansa tietoa.

sesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen				Opiskelija noudattaa tekijänoikeuksia ja tietää, mitä yksityisyyden suojalla tarkoitetaan.			
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							
T15 ohjata opiskelijaa syventämään kielitietoisuuttaan ja kiinnostumaan kielen ilmiöistä, auttaa opiskelijaa tunnistamaan kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia	äi3–äi5, äi8	Opiskelija syventää kielitietoisuuttaan ja kiinnostuu kielen ilmiöistä, tunnistaa kielen rakenteita, eri rekistereitä, tyylipiirteitä ja sävyjä ja ymmärtää kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia.	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa havainnoida yksinkertaisia tekstien piirteitä. Opiskelija osaa nimetä muutamia tavanomaisia kirjoitetun ja puhutun kielen sekä arki- ja yleiskielen eroja.	Opiskelija osaa havainnoida tekstien ja kielen piirteitä. Opiskelija osaa kuvata kielen vaihtelua eri kielenkäyttötilanteissa.	Opiskelija osaa eritellä eri rekisterien ja tyylien piirteitä. Opiskelija osaa pohtia kielellisten ja tekstuaalisten valintojen merkityksiä ja vaikutuksia.	Opiskelija osaa analysoida tekstien, rekisterien ja tyylien piirteitä. Opiskelija osaa soveltaa tietoa kielellisten valintojen vaikutuksista omassa viestinnässään.
T16 kannustaa opiskelijaa avartamaan kirjallisuus- ja kulttuurinäkemystään, tutustuttaa häntä kirjallisuuden historiaan	äi4, äi7, äi10	Opiskelija avartaa kirjallisuusnäkemystään, tutustuu kirjallisuuden historiaan ja nykykirjallisuuteen sekä kirjallisuuden eri lajeihin.	Kirjallisuuden tuntemus ja lukuharrastus	Opiskelija osaa nimetä kirjallisuuden päälajit. Opiskelija on lukenut muutamia kokonaisia kaunokirjallisia tekstejä,	Opiskelija osaa kuvailla kirjallisuuden päälajien tyypillisiä piirteitä. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä päälajeihin kuuluvista teoksista.	Opiskelija osaa nimetä kirjallisuuden vaiheita ja yhdistää muutaman teoksen ja kirjailijan niihin.	Opiskelija osaa analysoida kaunokirjallisuuden monimuotoisuutta osana kulttuuria. Opiskelija osaa kuvailla kirjallisuuden

ja nykykirjallisuuteen, kirjallisuuden eri lajeihin sekä auttaa häntä pohtimaan kirjallisuuden ja kulttuurin merkitystä omassa elämässään, tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia luku- ja muiden kulttuurielämysten hankkimiseen ja jakamiseen				esimerkiksi novelleja.	Opiskelija on lukenut osan lukuvuosittain sovituista teoksista.	Opiskelija on lukenut lukuvuosittain sovitut teokset.	vaiheita sekä niiden keskeisiä tyylipiirteitä ja nimetä eri vaiheiden keskeisiä teoksia ja kirjailijoita. Opiskelija tuntee monipuolisesti kirjallisuutta.
T17 ohjata opiskelija tutustumaan Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja auttaa opiskelijaa pohtimaan äidinkielen merkitystä sekä tulemaan tietoiseksi omasta kielellisestä ja kulttuuri-	äi2, äi4, äi7, äi9-äi10	Opiskelija tutustuu Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, suomen kielen taustaan ja piirteisiin ja pohtii kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä.	Kielen merkityksen ja aseman hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä Suomessa puhuttavia kieliä ja jonkin suomen sukukielen. Opiskelija osaa nimetä jonkin suomen kielelle tyypillisen piirteen ja kertoa oman äidinkielensä merkityksestä itselleen.	Opiskelija osaa kuvailla suomen kielen asemaa muiden kielten joukossa. Opiskelija osaa nimetä keskeisiä suomen kielelle tyypillisiä piirteitä ja kuvailla äidinkielen merkitystä yksilölle.	Opiskelija osaa kuvailla Suomen kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelija osaa eritellä suomen kielelle tyypillisiä piirteitä ja pohtia äidinkielen yhteyttä identiteetteihin.	Opiskelija osaa pohtia kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden merkityksiä yksilölle ja yhteiskunnalle. Opiskelija osaa eritellä suomen kielelle tyypillisiä piirteitä suhteessa muihin kieliin ja pohtia äidinkielen käsitettä ja merki-

sesta identiteetistään sekä innostaa opiskelijaa aktiiviseksi kulttuuritarjonnan käyttäjäksi ja tekijäksi							tyksiä identiteettien rakentumisen kannalta.

9.3.1.2 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tehtävä

Tuntijakoasetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti[56]. Tämän oppimäärän tehtävänä on tukea opiskelijan kasvua kieliyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, jolla on kielelliset valmiudet jatko-opintoihin. Opetuksen avulla pyritään monilukutaitoon, jonka avulla opiskelija osaa hakea tietoa sekä ymmärtää, tuottaa, arvioi ja analysoi erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja suomenkielisiä tekstejä päivittäisessä vuorovaikutuksessa, koulutyöskentelyssä ja yhteiskunnassa. Opetuksessa tuetaan kielitaidon eri osa-alueiden sekä eri tiedonalojen kielen kehittymistä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on tukea opiskelijoiden monikielisyyden kehittymistä sekä herättää kiinnostus ja tarjota välineitä kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus auttaa opiskelijoita rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kulttuurisesti monimuotoisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa.

Suomen kielen oppiminen tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen lähtökohtana ovat opiskelijoille merkitykselliset ja tarpeelliset tekstilajit ja kielenkäyttötilanteet, joiden avulla kielen muotoja, merkityksiä ja käyttöä tutkitaan ja opitaan analysoimaan. Kielitaitoa kehitetään kaikilla kielen käytön osa-alueilla, joita ovat kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Opiskelijoiden kielen osaaminen laajenee arkielämän konkreettisesta kielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. He saavat valmiudet havaintojen ja ilmiöiden sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Opetuksessa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään opiskelijoiden osaamia kieliä.

[56] Tuntijakoasetus 422/2012 8 § 2 mom.

Opiskelija voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkielensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Oppimäärän tarpeen selvittämisessä huomioidaan ensisijaisesti seuraavat näkökulmat:

- opiskelijan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin/joillakin kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei vielä anna edellytyksiä yhdenvertaiseen oppimisyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja työskentelyssä tai
- opiskelijan suomen kielen taito ei vielä anna edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

Kun opiskelija opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, hänelle opetetaan suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen sijaan. Opetusjärjestelyiden lähtökohtana ovat opiskelijan oppimistarpeet ja kielenoppimisen vaihe. Mikäli opiskelijan oppimäärä on suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, hänen edistymistään ja suoriutumistaan arvioidaan suhteessa tämän oppimäärän tavoitteisiin ja kriteereihin riippumatta siitä, minkä opetusryhmän yhteydessä kyseinen opetus on järjestetty. Opetuksen tavoitteiden asettamisessa ja sisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijan kielitaito sekä aiemmin opitut tiedot ja taidot. Opiskelija voi siirtyä opiskelemaan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos hänellä on riittävät edellytykset sen tavoitteiden mukaiseen opiskeluun.

Päättövaiheen opetuksen erityisenä tehtävänä on vakiinnuttaa ja monipuolistaa suomen kielen taitoa, oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitoja ja monilukutaitoa. Opiskelijan kehittyviä luku- ja kirjoitustaitoja tulee edelleen tukea. Opetuksessa otetaan huomioon opiskelijan kielitaito ja vahvuudet. Opiskelijan kielitietoutta, tekstimaailmaa ja kulttuurin tuntemusta laajennetaan ja kehitetään kielellisiä valmiuksia jatko-opintoja, yhteiskuntaa ja työelämää varten. Kirjallisuuden opetuksessa kannustetaan monipuoliseen, elämykselliseen ja erittelevään lukemiseen. Opetuksessa tuetaan opiskelijan kotoutumisprosessia ja osallisuutta yhteiskunnassa sekä edistetään kielellisiä ja kulttuurisia taitoja erilaisissa monimediaisissa, monikielisissä ja -kulttuurisissa, ympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan toimimaan erilaisissa viestintäympäristöissä niin, että he hahmottavat oman viestijäkuvansa ja pystyvät osaltaan vaikuttamaan myönteiseen viestintäilmapiiriin.

Päättövaiheen opetuksen tehtävänä on rohkaista opiskelijoita oma-aloitteisiksi ja osallistuviksi kansalaisiksi, jotka osaavat perustella näkemyksiään ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäröivään yhteiskuntaan eri viestintävälineitä hyödyntäen. Opetuksessa tuetaan kehittymistä aktiivisiksi lukijoiksi ja kirjoittajiksi, jotka arvioivat ja kehittävät tekstin tulkinnan ja tuottamisen taitojaan ja hankkivat ja jakavat kokemuksia erityyppisistä teksteistä. Tekstien valikoima laajenee yhteiskunnallisten sekä opiskelu- ja työelämässä tarvittavien tekstien suuntaan. Opiskelijoita ohjataan hankkimaan ja hyödyntämään tietoa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista. Kehitetään yleispuhekielen ja kirjakielen normien hallintaa ja taitoa käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät kurssit	Laaja-alainen osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 auttaa opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan ja ilmaisukeinoja vuorovaikutustilanteissa ja vahvistamaan taitoaan työskennellä keskustellen erilaisten aiheiden ja tekstien parissa	s21, s23, s27, s210	L1, L2, L4
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään muodollisten puhetilanteiden, opetuspuheen ja median puhuttujen tekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaitoa	s21-s24, s27	L2, L4, L5
T3 rohkaista opiskelijaa esiintymään entistä monipuolisemmin erilaisissa tilanteissa ja kehittämään esiintymistaitoja	s27, s28, s210	L2
Tekstien tulkitseminen		
T4 ohjata opiskelijaa hyödyntämään tekstilajitietoutta tekstien tulkinnassa	s21-s24, s28	L1, L2, L4
T5 ohjata opiskelijaa kriittiseen tekstien tulkintaan	s24, s26, s27	L1, L2, L4
Tekstien tuottaminen		
T6 rohkaista opiskelijaa hyödyntämään eri tekstilajeja omien tekstien malleina ja lähteinä sekä vahvistamaan taitoa suunnitella, tuottaa ja muokata tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä	s22, s23, s26-s28	L1, L2, L4
T7 ohjata opiskelijaa vakiinnuttamaan kirjoitetun yleiskielen hallintaa	s22-s24, s28	L2, L3
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen		
T8 auttaa opiskelijaa syventämään kielitietoisuuttaan ja vakiinnuttamaan taitoaan vastaanottaa tekstiä eri tavoilla eri tilanteissa	s22-s26	L4
T9 rohkaista opiskelijaa avartamaan kulttuurinäkemystään ja erittelemään kulttuurista monimuotoisuutta sekä tunnistamaan kulttuurien samanlaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden kulttuurisidonnaisuutta	s29, s210	L2
T10 ohjata opiskelijaa tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin ja kirjallisuuteen	s28-s210	L2
T11 auttaa opiskelijaa vakiinnuttamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata opiskelijaa näkemään ja vertaamaan erilaisia oppimistyylejä ja tapoja sekä oppimaan muilta	s26, s28	L1, L2, L7

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena		
T12 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, miten kieltä käytetään eri tiedonaloilla	s21-s26, s211-s220	L1, L4, L6
T13 rohkaista opiskelijaa kehittämään tiedonhankintataitoja sekä oman työskentelyn suunnittelua ja arviointia itsenäisesti ja ryhmässä	s25	L1, L5, L6, L7

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Kaikilla suomen kielen ja kirjallisuuden kursseilla opiskellaan monipuolisesti eri sisältöalueita. Eri kursseilla painotetaan enemmän toisia sisältöjä. Opiskelijan kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia.

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 10 suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa.[57]

Pakolliset suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssit

s21 Opiskelutaitojen vahvistaminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan eri aineiden opiskelussa tarvittavia opiskelustrategioita. Tutustutaan oppikirjatekstin rakenteeseen, harjoitellaan etsimään tekstistä ydinasiat ja referoimaan niitä suullisesti ja kirjallisesti. Harjoitellaan muistiinpanojen tekemistä. Tutustutaan erilaisiin koetyyppeihin ja kysymysmalleihin ja harjoitellaan vastaamaan niihin.

[57] Tuntijakoasetus 422/2012 7 §, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017

s22 Luonnontieteen tekstit tutummiksi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tuetaan luonnontieteellisen alan kielen lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelemisen ja puhumisen taitoja. Syvennetään opiskelun kannalta merkityksellisten tekstien monipuolista lukemista ja tulkintaa. Luetaan maantiedon, biologian, fysiikan ja kemian lyhyitä tekstejä ja tutustutaan niiden tiedonalojen kieleen. Laaditaan omia lyhyitä tietotekstejä kuten määritelmiä, selostuksia ja tiivistelmiä.

s23 Yhteiskunnallisten aineiden tekstit tutummiksi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tuetaan yhteiskunnallisen alan kielen lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelemisen ja puhumisen taitoja. Syvennetään opiskelun kannalta merkityksellisten tekstien monipuolista lukemista ja tulkintaa. Luetaan historian ja yhteiskuntaopin tekstejä ja tutustutaan niiden tiedonalojen kieleen. Laaditaan omia lyhyitä tietotekstejä kuten lyhyitä esseevastauksia.

s24 Median tekstejä ja kuvia

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan digitaalisiin teksteihin ja arvioidaan niitä lähdekriittisesti. Pohditaan, millaiset tekstit ovat luotettavia lähteitä esimerkiksi esitelmään. Tutustutaan tekstien käyttämiseen oman tekstin pohjana ja opetellaan lainaamaan ja referoimaan muiden kirjoittamaa tekstiä. Harjoitellaan käyttämään lähteitä sekä kirjoittamaan lähdeviitteitä. Tarkastellaan erilaisia uutiskuvia ja mainoskuvia ja niiden tavoitteita.

s25 Tiedonhankintataitojen syventäminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Vahvistetaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoja tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa. Harjoitellaan graafien, karttojen, tilastojen ja simulaatioiden lukutaitoa ja tulkintaa. Tehdään tiedonhankintaa liittyviä harjoituksia ja hyödynnetään koulun oppimisympäristöjä.

s26 Uutistekstit

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla vahvistetaan taitoja työskennellä keskustellen uutistekstien parissa. Tarkastellaan eri medioiden uutisia ja niiden tekstilajipiirteitä. Opitaan poimimaan uutisen sisällöstä ydinasiat. Vahvistetaan uutistekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaitoa ja harjoitellaan tunnistamaan, millainen on luotettava uutislähde. Kirjoitetaan uutinen.

s27 Mielipiteen ilmaiseminen ja perusteleminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla harjoitellaan mielipiteen ilmaisemista ja argumentointia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Tutustutaan erilaisiin mielipideteksteihin ja opitaan niiden avulla käyttämään argumentointiin liittyviä fraaseja ja ilmauksia, tuttavallisuuden ja muodollisuuden ilmaisemista, modaalisuutta, mielipiteen vahvistamisen ja pehmentämisen keinoja sekä argumentointia. Kirjoitetaan mielipideteksti ja laaditaan oma puhe-esitys. Harjoitellaan prosessikirjoittamista.

s28 Kaunokirjalliset tekstit tutuiksi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan kaunokirjallisuuden eri lajeihin sekä tekstien kielellisiin piirteisiin. Luetaan kaunokirjallisia tekstejä ja tutustutaan niiden tekstilajipiirteisiin. Käsitellään muutamia kaunokirjallisia tekstejä syventäen, esim. novelleja, kertomuksia ja runoja. Opiskelijaa aktivoidaan omaehtoiseen lukemiseen ja kirjaston käyttöön. Kirjoitetaan oma satu tai kertomus ja oma runo.

Valinnaiset suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssit

s29 Kulttuurinen moninaisuus - moninainen kulttuuri

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan lisää kirjallisuuteen, teatteriin, kuvataiteeseen ja/tai muihin taidemuotoihin. Tarkastellaan yhtä taideteosta monipuolisesti ja kirjoitetaan oma arvostelu siitä. Vahvistetaan kulttuurisen monimuotoisuuden ymmärrystä vertailemalla opiskelijoiden kulttuurisia kokemuksia.

s210 Ajankohtaiset ilmiöt Suomessa ja maailmalla

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla keskustellaan ja kirjoitetaan ajankohtaisista ilmiöistä kulttuurissa ja yhteiskunnassa Suomen, Euroopan ja globaalista näkökulmasta. Hyödynnetään eri medioita ja muita lähteitä. Syvennetään tekstin tuottamisen taitoja. Kurssi toteutetaan yhteistyössä yhteiskuntaopin/historian/maantieteen oppiaineiden opiskelun kanssa.

Oppilaitoskohtaiset valinnaiset kurssit

s211 Kielitaidon arviointikurssi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla testataan opiskelijoiden kielitaitoa tavoitteena luoda mahdollisimman realistinen ja kattava kuva kunkin opiskelijan eri osa-alueiden kielitaidosta sekä vahvistaa opiskelijan itsearviointitaitoja. Kurssilla harjoitellaan omien suoritusten arviointi ja korjaamista sekä kerrataan suomen kielen rakenteita ja sanastoa ryhmän tarpeiden mukaan. Kurssin lopussa opiskelija saa opettajan laatimat kielen taitotasoarviot. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

s212 Suomen kielen integrointi yhteiskunnallisiin aineisiin 1

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan yhteiskunnallisen reaaliaineen opiskelua. Kurssin aikana perehdytään ko. oppiaineen sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa historian tai yhteiskuntaopin kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s213 Suomen kielen integrointi yhteiskunnallisiin aineisiin 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan yhteiskunnallisen reaaliaineen opiskelua. Kurssin aikana perehdytään ko. oppiaineen sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa historian tai yhteiskuntaopin kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s214 Suomen kielen integrointi luonnontieteellisiin aineisiin 1

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan biologian tai maantieteen opiskelua. Kurssin aikana perehdytään ko. oppiaineen sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa biologian tai maantiedon kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s215 Suomen kielen integrointi luonnontieteellisiin aineisiin 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan biologian tai maantieteen opiskelua. Kurssin aikana perehdytään ko. oppiaineen sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa biologian tai maantiedon kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s216 Suomen kielen integrointi luonnontieteellisiin aineisiin 3

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan fysiikan tai kemian opiskelua. Kurssin aikana perehdytään ko. oppiaineen sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa biologian tai maantiedon kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s217 Suomen kielen integrointi luonnontieteellisiin aineisiin 4

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssi tuetaan fysiikan tai kemian opiskelua. Kurssin aikana perehdytään ko. oppiaineen sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa biologian tai maantiedon kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s218 Suomen kielen integrointi terveystietoon

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan terveystiedon opiskelua. Kurssin aikana perehdytään terveystiedon sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa terveystiedon kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s219 Suomen kielen integrointi uskontoon tai elämänkatsomustietoon

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan uskonnon tai elämänkatsomustiedon opiskelua. Kurssin aikana perehdytään terveystiedon sanastoon, syvennetään tekstinymmärtämistaitoja sekä harjoitellaan reaaliaineissa tarvittavaa vastaustekniikkaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa uskonnon tai elämänkatsomustiedon kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s220 Suomen kielen integrointi matematiikkaan

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan matematiikan opiskelua. Kurssin aikana perehdytään matematiikan käsitteistöön ja mm. harjoitellaan matematiikan sanallisia tehtäviä. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Huom: Kurssi voidaan opettaa minkä tahansa matematiikan kurssin rinnalla samanaikaisesti. Kurssi voidaan toteuttaa täysin tai osittain samanaikaisopettajuusperiaatteella.

s221 Rakenteet kuntoon

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla vahvistetaan opiskelijan valmiuksia ymmärtää ja tuottaa suomea erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. Kurssilla tutkitaan kielen muotoja ja merkityksiä ja opetellaan kielen analysointia sekä vakiinnutetaan kirjoitetun yleiskielen hallintaa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

s222 Lukudiplomi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan opiskelijan kehittyvää lukutaitoa ja pyritään herättämään opiskelijassa kiinnostusta lukemiseen. Opiskelijaa tuetaan valitsemaan itselleen sopivan tasoinen lukukirja ja kannustetaan elämykselliseen lukemiseen. Kurssilla voidaan jakaa kokemuksia lukemisesta yhteisesti. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

s223 Tekstien tuottaminen ja tulkitseminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla vahvistetaan opiskelijan taitoa kehittyä aktiiviseksi lukijaksi ja kirjoittajaksi. Voidaan vahvistaa erilaisten opiskelijan kielitaidolle sopivien tekstilajien ja -tyyppien hallintaa, edistää kirjakielen hallintaa ja kehittää ja arvioida tekstin tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

s224 Suomi: Vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla tuetaan opiskelijaan kehittämään taitojaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Voidaan vahvistaa esiintymistaitoja, taitoa työskennellä keskustellen erilaisten aiheiden parissa sekä taitoa ymmärtää erilaisia puhetilanteita ja median tekstejä. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

s225 Työelämän tekstejä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla vahvistetaan opiskelijan taitoa toimia työelämän vuorovaikutustilanteissa sekä ymmärtää ja tuottaa erilaisia kirjoitettuja ja puhuttuja työelämän tekstejä, esimerkiksi ansioluettelo, työhakemus, työhaastattelu ja sähköpostiviesti. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 auttaa opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan ja ilmaisukeinoja vuorovaikutustilanteissa ja vahvistamaan taitoaan työskennellä keskustellen erilaisten aiheiden ja tekstien parissa	s21, s23, s27, s210	Opiskelija kehittää taitoaan toimia tavoitteellisesti ja eettisesti sekä vuorovaikutussuhdetta rakentaen kasvokkaisissa oppilaitoksen ja yhteiskunnan vuorovaikutustilanteissa.	Vuorovaikutustaidot	Opiskelija osallistuu ennakoitaviin oppilaitoksen vuorovaikutustilanteisiin aktiivisesti kuuntelemalla.	Opiskelija osallistuu suullisesti ja rakentavalla tavalla oppilaitoksen vuorovaikutustilanteisiin.	Opiskelija edistää omalla toiminnallaan vuorovaikutuksen onnistumista.	Opiskelija toimii vuorovaikutustilanteissa aloitteellisesti ja sovittaa puhettaan tilanteen mukaan.

T2 ohjata opiskelijaa kehittämään muodollisten puhetilanteiden, opetuspuheen ja median puhuttujen tekstien kuuntelu- ja ymmärtämistaitoa	s21-s24, s27	Opiskelija syventää muodollisten puhetilanteiden, opetuspuheen ja median puhuttujen tekstien ymmärtämistaitoja.	Ymmärtämistaidot vuorovaikutustilanteissa	Opiskelija ymmärtää selkeästi havainnollistettuja puhuttuja arkikielisiä tekstejä.	Opiskelija ymmärtää puhuttuja arkikielisiä tekstejä ja selvittää niiden merkityksiä yhdessä muiden kanssa.	Opiskelija ymmärtää pääkohdat opetuspuheesta ja tuttuja aiheita käsittelevistä median puhutuista teksteistä.	Opiskelija erottaa olennaiset asiat opetuspuheesta ja median puhutuista teksteistä sekä arvioi kuulemaansa. Opiskelija pystyy vastaanottamaan tietoa muodollisissa puhetilanteissa.
T3 rohkaista opiskelijaa esiintymään entistä monipuolisemmin erilaisissa tilanteissa ja kehittämään esiintymistaitoja	s27, s28, s10	Opiskelija kehittää esiintymistaitojaan ja taitoaan ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa tavoitteellisesti ja erilaisia ilmaisukeinoja hyödyntäen.	Esiintymistaidot	Opiskelija ilmaisee itseään erilaisissa arkisissa tilanteissa tai kertoo jostakin omakohtaisesta aiheesta kielitaitonsa mahdollistamalla tavalla. Opiskelija täydentää kielitaitonsa rajoitteita muilla ilmaisun keinoilla.	Opiskelija valmistelee ja pitää puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen läheisestä aiheesta. Opiskelija ilmaisee itseään ymmärrettävästi.	Opiskelija valmistelee ja pitää selkeän esityksen aiheesta, joka vaatii tiedonhankintaa. Opiskelija ilmaisee itseään tilanteeseen sopivalla tavalla.	Opiskelija valmistelee ja pitää koherentin, sisällöltään monipuolisen ja havainnollisen esityksen. Opiskelija ilmaisee itseään tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

Tekstien tulkitseminen							
T4 ohjata opiskelijaa hyödyntämään tekstilajitietoutta tekstien tulkinnassa	s21-s24, s28	Opiskelija hyödyntää tekstilajitietoutta puhuttujen, kirjoitettujen ja monimediaisten tekstien tulkinnassa, laajentaa sana- ja käsitevarantoaan, käyttää tehokkaasti lukemisen ja ymmärtämisen strategioita ja päättelee tekstin merkityksiä tekstuaalisten, sanastollisten ja kieliopillisten vihjeiden perusteella.	Tekstilajitaidot tekstien tulkinnassa	Opiskelija ymmärtää, miksi tekstit eroavat toisistaan. Opiskelija tunnistaa joitakin piirteitä tavallisimmista tekstilajeista. Opiskelija ymmärtää tekstin sisältöä puutteellisesti.	Opiskelija tunnistaa tavallisimpia tekstilajeja. Opiskelija ymmärtää tuttuja aihepiirejä käsitteleviä tekstejä ja hahmottaa tekstin kokonaisuuden. Opiskelija selvittää avainsanat ymmärtääkseen tekstin pääajatuksen. Opiskelija hyödyntää tekstejä sana- ja käsitevarantonsa laajentamisessa.	Opiskelija tunnistaa eri tekstilajien rakennetta ja kielellisiä piirteitä. Opiskelija laajentaa aktiivisesti sana- ja käsitevarantoaan lukemalla erilaisia tekstejä. Opiskelija käyttää tarkoituksenmukaisia strategioita tekstien tulkinnassa.	Opiskelija erittelee eri tekstilajien rakennetta ja kielellisiä piirteitä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen. Opiskelija kehittää sana- ja käsitevarantoaan siten, että se riittää itsenäiseen tekstien tulkintaan ja arviointiin.
T5 ohjata opiskelijaa kriittiseen tekstien tulkintaan	s24, s26, s27	Opiskelija harjaantuu puhuttujen, kirjoitettujen ja monimediaisten tekstien kriittiseen tulkintaan itsenäisesti ja ryhmässä.	Tekstien tulkinta	Opiskelija lukee ja ymmärtää yksinkertaisia, kielellään konkreettisia tekstejä tutuissa tilanteissa.	Opiskelija lukee ja ymmärtää myös abstrakteja tekstejä.	Opiskelija käyttää tekstien tulkinnan taitoaan oppimisen resurssina. Opiskelija arvioi tekstejä ja tekee	Opiskelija arvioi tekstien vaikutuskeinoja. Opiskelija havainnoi tekstien sellaisia merkityksiä,

				Opiskelija esittää niistä kysymyksiä ja mielipiteitä yhdessä muiden kanssa ja itsenäisesti.	Opiskelija tekee teksteistä päätelmiä ja esittää niiden sisällöstä perusteltuja mielipiteitä.	tekstistä päätelmiä ja kriittisiä kysymyksiä. Opiskelija ymmärtää, että muut tekstit vaikuttavat tekstin tulkintaan.	joita ei sanota suoraan, kuten tekstin ajatuskulkua, asenteita ja näkökulmia. Opiskelija tulkitsee, miten muut tekstit vaikuttavat tekstin merkityksiin.
Tekstien tuottaminen							
T6 rohkaista opiskelijaa hyödyntämään eri tekstilajeja omien tekstien malleina ja lähteinä sekä vahvistamaan taitoa suunnitella, tuottaa ja muokata tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä	s22, s23, s26-s28	Opiskelija suunnittelee, tuottaa ja muokkaa tekstejä. Hän käyttää kertovia, kuvaavia ja kantaaottavia tekstejä omien tekstien malleina ja lähteinä.	Tekstilajitaidot tekstien tuottamisessa	Opiskelija tuottaa rakenteeltaan, kieleltään ja sisällöltään yksinkertaisia ja konkreettisia tekstejä itselleen tutuista aiheista.	Opiskelija suunnittelee ja tuottaa tekstejä eri aihepiireistä mallien avulla itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa. Opiskelija ottaa vastaan palautetta teksteistään. Opiskelija tuottaa tekstilajiltaan tunnistettavia tekstejä, mutta teksti-	Opiskelija suunnittelee, tuottaa ja muokkaa tekstejä, joissa käytetään eri tekstilajien piirteitä tarkoituksenmukaisesti.	Opiskelija tuottaa itsenäisesti tekstejä, joissa käytetään eri tekstilajien piirteitä monipuolisesti. Opiskelija käyttää myös muita tekstejä omien tekstien lähteinä.

					lajipiirteiden hyödyntäminen on rajallista.		
T7 ohjata opiskelijaa vakiinnuttamaan kirjoitetun yleiskielen hallintaa	s22-s24, s28	Opiskelija noudattaa kirjoittamissaan teksteissä yleiskielen normeja ja hyödyntää tekstilajille tyypillistä sanastoa ja kieliopillisia rakenteita. Hän sujuvoittaa ja vahvistaa tekstien tuottamisen taitoaan käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	Kirjoitetun kielen hallinta	Opiskelija kirjoittaa tekstejä tutuista aihepiireistä. Teksti voi olla epäkoherenttia, verrattain hankalasti luettavaa ja sanastoltaan hyvin rajallista. Opiskelija osaa kirjoittaa käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	Opiskelija kirjoittaa ymmärrettäviä tekstejä kieliopillisista puutteista huolimatta. Sanasto voi olla vielä suppeaa. Kirjoitetun kielen normien noudattaminen on horjuvaa.	Opiskelija kirjoittaa koherentteja tekstejä ja käyttää niissä tarkoituksenmukaista sanastoa ja rakenteita. Kirjoitetun kielen normien noudattaminen on melko vakiintunutta. Opiskelija osaa kirjoittaa sujuvasti käsin ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	Opiskelija kirjoittaa sisällöllisesti ja kielellisesti monipuolisia tekstejä. Kirjoitetun kielen normien noudattaminen on vakiintunutta.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							
T8 auttaa opiskelijaa syventämään kielitietoisuuttaan ja vakiinnuttamaan taitoaan vastaanottaa tekstiä	s22-s26	Opiskelija kiinnostuu kielen ilmiöistä. Hän tunnistaa kielen rakenteita ja hyödyntää muodollista ja epämuodollista kieltä	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija tunnistaa, että kielenkäyttö vaihtelee eri tilanteissa. Opiskelija tunnistaa kirjoitetun ja	Opiskelija pohtii tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä sekä niiden merkityksiä yhdessä muiden kanssa.	Opiskelija havainnoi ja erittelee tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä sekä niiden merkityksiä	Opiskelija tekee päätelmiä tekstien kielellisistä ja tekstuaalisista piirteistä.

eri tavoilla eri tilanteissa		kielenkäytön resurssina sekä kielen tyylipiirteitä ja sävyjä. Opiskelija ymmärtää kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia.		puhutun kielen eroja. Opiskelija hahmottaa lauserajat ja tunnistaa verbin lauseen keskuksena.	Opiskelija tunnistaa muodollisen ja epämuodollisen kielenkäytön ja eri tyylien välisiä eroja. Opiskelija osaa hahmottaa lauseen rakenneosia.	tarkoituksenmukaisten käsitteiden avulla. Opiskelija ymmärtää muodollisen ja epämuodollisen kielenkäytön ja eri tyylien vaikutuksia. Opiskelija ymmärtää kielellisten valintojen merkityksiä ja seurauksia.	Opiskelija hyödyntää kielenkäytössään muodollista ja epämuodollista kieltä. Opiskelija ymmärtää kielellisten valintojen vaikutuksen merkitysten rakentumiseen tekstissä.
T9 rohkaista opiskelijaa avartamaan kulttuurinäkemystään ja erittelemään kulttuurista monimuotoisuutta sekä tunnistamaan kulttuurien samanlaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden kulttuurisidonnaisuutta	s29, s210	Opiskelija ymmärtää kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisen oppilaitoksen ja yhteiskunnan merkityksen. Hän tunnistaa kulttuurisia eroja ja samankaltaisuuksia ja erilaisten ilmiöiden kulttuurisidonnaisuutta.	Kulttuuritietoisuuden kehittyminen	Opiskelija tietää, että jokainen yhteiskunta on monikielinen ja kulttuurisesti monimuotoinen. Opiskelija tunnistaa ja osaa kuvata kulttuurisia kytköksiä omassa elämässään.	Opiskelija tunnistaa yksilön ja lähiympäristön monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelija monipuolistaa kulttuurisia kokemuksiaan ja osaa kertoa niistä.	Opiskelija erittelee yhteiskunnan monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelija osaa eritellä kulttuurisia kokemuksiaan. Opiskelija tekee havaintoja siitä, että kulttuuri, yksilöiden toiminta ja erilaisten ryhmien	Opiskelija esittää näkemyksiä kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden merkityksestä itselleen ja yhteiskunnalle. Opiskelija osallistuu aktiivisesti yhteisten kulttuuristen kokemusten luomiseen.

						muodostuminen vaikuttavat toisiinsa.	
T10 ohjata opiskelijaa tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin ja kirjallisuuteen	s28-s210	Opiskelija lukee ja tulkitsee suomenkielistä kirjallisuutta, erityisesti suomalaista nykykirjallisuutta. Hän tutustuu suomalaisen kirjallisuuden päävaiheisiin ja ymmärtää kirjallisuuden lajin ja muiden tekstien vaikutuksen teokseen.	Kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus	Opiskelija lukee lyhyitä, helppotajuisia suomenkielisiä kaunokirjallisia tekstejä. Opiskelija erottaa fiktiivisen tekstin muista teksteistä. Opiskelija hahmottaa, että eri aikoina on kirjoitettu erilaisia tekstejä. Opiskelija tunnistaa mallien avulla tekstien välisiä yhteyksiä.	Opiskelija lukee suomenkielisiä kaunokirjallisia tekstejä ja keskustelee lukukokemuksestaan muiden kanssa. Opiskelija on tutustunut joihinkin suomalaisen kirjallisuuden päävaiheita edustaviin teksteihin. Opiskelija tuntee joitakin kirjallisuuden lajeja ja kuvailee vähintään yhtä niistä. Opiskelija tunnistaa, mihin lajiin teksti kuuluu.	Opiskelija lukee suomenkielisiä kirjoja ja erittelee lukukokemustaan. Opiskelija osaa nimetä suomalaisen kirjallisuuden päävaiheita. Opiskelija osaa eritellä kirjallisuuden lajien piirteitä lukemastaan tekstistä.	Opiskelija lukee monipuolisesti suomenkielistä kirjallisuutta ja analysoi lukemaansa keskustelemalla ja kirjoittamalla. Opiskelija tuntee suomalaisen kirjallisuuden päävaiheita.

T11 auttaa opiskelijaa vakiinnuttamaan myönteistä käsitystä itsestään viestijänä, lukijana, tekstien tuottajana sekä kielenoppijana, ohjata opiskelijaa näkemään ja vertaamaan erilaisia oppimistyylejä ja tapoja sekä oppimaan muilta	s26, s28	Opiskelija vahvistaa myönteistä käsitystä itsestään kielenoppijana ja kielen käyttäjänä. Hän vertailee ja hyödyntää erilaisia oppimisen tapoja itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa.	Viestijäkuvan kehittyminen ja oman kielenoppimisen reflektointi	Opiskelija tekee havaintoja kielenoppimisestaan ja omista oppimisen tavoistaan.	Opiskelija tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan kielenoppijana ja kielen käyttäjänä sekä asettaa itselleen oppimistavoitteita.	Viestijäkuvan kehittymistä ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelija kehittää kielenoppimistaitojaan ja hyödyntää monipuolisesti ympäristöään kielenoppimisen resurssina.	Opiskelija asettaa itselleen haasteellisia oppimistavoitteita ja edistää yhteistä oppimista.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena							
T12 ohjata opiskelijaa ymmärtämään, miten kieltä käytetään eri tiedonaloilla	s21-s26	Opiskelijan kielitaito kehittyy arkikielestä kohti tiedonalojen kieltä.	Eri tiedonalojen kielen havainnointi	Opiskelija käsittelee eri tiedonalojen aiheita arkikielellä.	Opiskelija ymmärtää kognitiivisesti melko vaativaa kieltä vahvan kontekstin tuen avulla.	Opiskelija ymmärtää kognitiivisesti vaativaa kieltä, mutta tarvitsee kontekstin tukea.	Opiskelija tuntee abstraktin kielen keinoja ja käyttää niitä tekstien tulkinnassa.
T13 rohkaista opiskelijaa kehittämään tiedonhankintataitoja sekä oman työskentelyn suunnittelua ja arviointia itsenäisesti ja ryhmässä	s25	Opiskelija käyttää tarkoituksenmukaisia tiedonhankintakeinoja tekijänoikeuksia noudattaen. Hän suunnittelee, jäsentää ja arvioi omaa	Tiedonhankinta sekä oman työskentelyn suunnittelu, jäsentäminen ja arvioiminen	Opiskelija etsii yksittäisiä tietoja annetuista lähteistä. Opiskelija noudattaa tekijänoikeuksia ja tietää, mitä	Opiskelija etsii tietoa tutuista tai annetuista lähteistä, mutta käsittelee tietoa toistaen.	Opiskelija etsii tietoa eri lähteistä sekä suunnittelee, jäsentää ja arvioi työskentelyään itsenäisesti ja ryhmässä.	Opiskelija etsii ja yhdistelee monipuolisesti eri tietolähteiden tietoa vertaillen ja tiedon luotettavuutta arvioiden.

		työskentelyään itsenäisesti ja ryhmässä.		yksityisyyden suojalla tarkoitetaan. Opiskelija suunnittelee ja arvioi työskentelyään vain vähän.	Opiskelija arvioi omaa työskentelyään.	Opiskelija tuo oman panoksensa yhteiseen työskentelyyn.	Opiskelija edistää tavoitteellisesti yhteistä työskentelyä.

9.3.1.3 Äidinkieli ja kirjallisuus; saame, romani, viittomakieli ja muu opiskelijan äidinkieli

Opetuksen järjestäjä laatii tarvittaessa aikuisten perusopetuksen saamen, romanikielen ja viittomakielen äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen opetussuunnitelman oppivelvollisten perusteita (Opetushallituksen määräys 104/011/2014) aikuisille soveltaen. Sama koskee äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääriä suomi tai ruotsi saamenkielisille sekä suomi tai ruotsi viittomakielisille.

Perusopetuslain 12 §:n nojalla äidinkielenä voidaan opettaa suomen tai ruotsin lisäksi myös saamea, romanikieltä, viittomakieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä. Tällöin mainittua äidinkieltä opetetaan valtioneuvoston asetuksen 422/2012 8 §:n määrittelemällä tuntimäärällä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineena. Opetussuunnitelma laaditaan ja opetuksen tavoitetaso määritellään tällöin suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärää soveltaen. Opetussuunnitelman laadinnassa huomioidaan opiskelijoiden vaihteleva kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä ympäristön tarjoaman tuen määrä opiskelijan äidinkielen kehittymiselle.

9.3.2 Toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet

KIELIKASVATUS

Kielitaidon kehittyminen jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy erilaisissa yhteyksissä kotona, opiskelun parissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista. Koulun kieltenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa opiskelijoiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä. Opiskelijoita ohjataan tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Opiskelijat käyttävät eri kielten taitoaan kaiken oppimisen tukena. Opiskelijoita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä.

Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta. Myös vähemmistökielten ja uhanalaisten kielten merkitys tuodaan esiin opetuksessa. Opetus tukee opiskelijoiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia opiskelijoiden käyttämiä kieliä mahdollisimman laajasti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskelu aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen opiskelijoiden opintoihin kuuluu vähintään yksi A-kielen oppimäärä. Näihin perusteisiin on laadittu A-oppimäärän perusteet englannille ja muulle vieraalle kielelle. Toiselle kotimaiselle kielelle on laadittu B1-oppimäärän perusteet. Muihin kieliin tai oppimääriin opetuksen järjestäjä tai koulu laatii opetussuunnitelman noudattaen näitä perusteita soveltuvin osin. Perusteissa määritelty kehittyvän kielitaidon taso soveltuu parhaiten indoeurooppalaisiin kieliin sekä eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää.

Kielistä käytetään seuraavia koodeja:

ru = ruotsi
fi = suomi
en = englannin kieli
la = latinan kieli
sm = saamen kieli
sa = saksan kieli
ra = ranskan kieli
ve = venäjän kieli
ia = italian kieli
ea = espanjan kieli
po = portugalin kieli
kx = muu kieli

Kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi rub3 tarkoittaa ruotsin kielen B-oppimäärän kurssia numero 3 perusopetuksessa.

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8 kielten eri oppimäärissä

Kieli ja oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa - vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa - viestintästrategioiden käyttö - viestinnän kulttuurinen sopivuus	Taito tulkita tekstejä - kuullun ymmärtäminen - tekstin ymmärtäminen	Taito tuottaa tekstejä - puhuminen - kirjoittaminen
A-ruotsi	A2.2	A2.2	A2.1
A-suomi	B1.1	B1.1	A2.2
A-englanti	B1.1	B1.1	B1.1
A-saame	A2.2	A2.2	A2.1
muut A-kielet	A2.2	A2.2	A2.1
B1-ruotsi	A1.3	A1.3	A1.3
B1-suomi	A1.3	A1.3	A1.3
B1 vieras kieli	A2.1	A2.1	A1.3
B2-kielet	A1.3	A1.3	A1.2
B2-saame	A1.3	A1.3	A1.2
ÄKO-ruotsi	B1.2	B1.2	B1.2
ÄKO-suomi	B1.2	B1.2	B1.2

9.3.2.1 Toinen kotimainen kieli, ruotsi B1-oppimäärä

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa oppimisen ilolle ja luovuudelle.

Ruotsin kielen opetus on osa kielikasvatusta. Opiskelijoissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen, ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ruotsinkielisissä ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia opiskelijoita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla opiskelijoita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Ruotsin kielen opiskelu valmistaa opiskelijoita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja opiskelijoiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa opiskelijan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus pyritään järjestämään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Opiskelijoiden erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu hakemaan osaamillaan kielillä tietoa. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa.

Ruotsin kielen opiskelu aikuisten perusopetuksessa (B1-oppimäärä)

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 8 ruotsin B1-oppimäärän kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa[58]. Opiskelija, jolla ei ole ruotsin kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua ruotsin taitoa, aloittaa opintonsa kurssista 1. Kaikki tavoitteet (T1-T9) ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Kielenopiskelutaidot		
T1 rohkaista opiskelijaa asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	rub1–rub8	L1, L3, L5
T2 rohkaista opiskelijaa näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös opiskelun ulkopuolella	rub1–rub8	L2, L4, L5, L6, L7
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		

[58] Tuntijakoasetus 422/2012 7 §, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017

T3 järjestää opiskelijoille tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	rub1–rub8	L4
T4 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä	rub1–rub8	L4
T5 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	rub1–rub8	L2
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan monentyyppisiä puhuttuja ja kirjoitettuja ruotsinkielisiä tekstejä oman edistymisen kannalta sopivimmalla vaikeustasolla	rub1–rub8	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	rub1–rub8	L5
Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T8 ohjata opiskelijaa tutustumaan pohjoismaiseen kieliympäristöön sekä yhteisiin arvoihin	rub1–rub8	L2, L5
T9 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin kielessä on sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena	rub1–rub8	L1, L4

Ruotsin kielen opiskelu aikuisten perusopetuksessa Tredussa

(B1-oppimäärä)

Tässä opetussuunnitelmassa on kuvattu 9 ruotsin B1-oppimäärän kurssia, joista pakollisia ovat kurssit rub1-rub6, valtakunnallisia valinnaisia ovat rub7-rub8 ja koulukohtainen valinnainen kurssi on rub9. Opiskelija, jolla ei ole ruotsin kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua ruotsin taitoa, aloittaa opintonsa kurssista 1. Kaikki tavoitteet (T1-T9) ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

rub1 Kielitaidon alkeet: Lähtökohtia ruotsin opiskelulle (pakollinen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan ruotsin opiskeluun. Harjoitellaan itseä koskevien tietojen kertomista ja vaihtamista. Painotetaan ruotsinkielisen puheen havainnointia ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja. Tutustutaan alustavasti ruotsin kielen asemaan Suomessa. Havainnoidaan ruotsin kielen näkymistä arkipäivässä.

rub2 Kielitaidon alkeet: Perusviestintää arkipäivän sosiaalisissa tilanteissa (pakollinen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan toimintaa tavanomaisimmissa sosiaalisissa kohtaamistilanteissa (perhe, suku ja ystävät, vapaa-aika). Painotetaan edelleen puhumista ja ääntämistä. Opetellaan kielenopiskelutaitoja ja joidenkin kielitaidon alkuvaiheessa tarvittavien viestintästrategioiden käyttöä.

rub3 Kielitaidon alkeet: Vuorovaikutus asiointitilanteissa (pakollinen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan arkipäivän asiointitilanteita ruotsiksi, esimerkiksi kaupassa käynti, matka- ja pääsylippujen osto, jne. Kiinnitetään huomiota tilanteeseen sopivaan kielenkäyttöön ja ruotsin kielen alueelliseen painottumiseen Suomessa.

rub4 Kielitaidon alkeet: Selviytyminen muodollisemmista tilanteista (pakollinen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opetellaan käyttämään ruotsia työelämään liittyvissä yhteyksissä sekä erilaisissa muodollista kielenkäyttöä ja kulttuurista osaamista edellyttävissä tilanteissa. Tutustutaan myös kohteliaisiin tapoihin viestiä vaativammissa sosiaalisissa tilanteissa kuten ihmisen elinkaareen liittyvissä juhlissa ja tilaisuuksissa.

rub5 Kielitaidon alkeet: Palvelu- ja viranomaistilanteet (pakollinen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan toimimista vaativammissa palvelutilanteissa, kuten terveydenhoito, työnhaku, koulutus, asiointi virastoissa, jne.

rub6 Kielitaidon alkeet: Ajankohtaiset ilmiöt (pakollinen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Hankitaan tietoa ja harjoitellaan vaihtamaan ajatuksia erilaisista ajankohtaisista asioista ja ilmiöistä. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan ruotsinkielisiä vaikeustasoltaan sopivia medioita tai muita lähteitä.

rub7 Kehittyvä kielitaito: Miksi Suomessa puhutaan ruotsia? (valinnainen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan kielen näkökulmasta Suomen ja Ruotsin yhteiseen historiaan, suomen ja ruotsin asemaan Suomen kansalliskielinä sekä Pohjoismaita yhdistäviin arvoihin ja kulttuuriperintöön.

rub8 Kehittyvä kielitaito: Avaimet elinikäiseen kieltenopiskeluun (valinnainen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Pohditaan ja tarkastellaan opiskelijoiden jatkosuunnitelmia ja tulevaisuudessa tarvittavia taitoja ja tietoa. Lisäksi opiskelija voi laatia oman kielitaidon portfolion, jonka avulla kehittää kielitaitoaan, kartoittaa oman kielitaitonsa tasoa sekä arvioi kielenopiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan. Vaihtoehtoisesti portfoliota voidaan ryhtyä kokoamaan aiempien kurssien kuluessa.

rub9 Työkaluja ruotsin opiskeluun (koulukohtainen valinnainen kurssi)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tutustutaan alustavasti ruotsin kieleen ja haetaan tukea opiskeluun vertaamalla ruotsia muihin germaanisiin kieliin, etenkin englantiin. Keskustellaan, mitä merkitystä ruotsin kielen osaamisella

on jatko-opinnoissa ja työelämässä. Opetellaan tavallisimpia kohteliaisuusfraaseja ja yksinkertaisia itseen liittyviä kysymyksiä ja vastauksia. Avataan verkon mahdollisuuksia omaehtoiseen

kielenopiskeluun. Painotetut tavoitteet (T2, T8). Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Ruotsin kielen B1-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi luonnollista ja opiskelijalle merkityksellistä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Toiminnallisuuden ja yhdessä oppimisen avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan.

Ohjaus, tuki ja eriyttäminen ruotsin kielen B1-oppimäärässä

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita tarjolla olevia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai ruotsin kieltä entuudestaan osaaville opiskelijoille.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi ruotsin kielen B1-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi on monipuolista, ja se antaa opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Formatiiviseen arviointiin liittyvän opiskelijan oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itsearvioinnin ja vertaispalautteen keinoin. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut paikallisessa opetussuunnitelmassa ruotsin kielen B1-oppimäärälle asetetut tavoitteet.

Opiskelijan kehittyvän kielitaidon arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen Kehittyvän kielitaidon asteikko. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää myös esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arvioinnin tulee olla monipuolista, jotta opiskelijat, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat, saavat erilaisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan ruotsin kielen B1-oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy ruotsin kielen B1-oppimäärän päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Ruotsin kielen B1-oppimäärän kehittyvään kielitaitoon liittyvien tavoitteiden (T5–T9) arvosanassa 9 on yhdistetty kaksi taitotasoa A1.3 ja A2.1 välitasoksi A1.3/A2.1 Taitotasot löytyvät Eurooppalaisesta viitekehyksestä ja sen pohjalta laaditusta suomalaisesta sovelluksesta Kehittyvän kielitaidon asteikko.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Kielenopiskelutaidot							
T1 rohkaista opiskelijaa rohkaista jatkuvaan kielenopiskeluun asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	rub1–rub8	Opiskelija oppii soveltamaan ja kehittämään kielitaitoaan itsenäisesti myös koulun päätyttyä. Opiskelija oppii asettamaan tavoitteita kielten opiskelulleen ja reflektoimaan oppimisprosessiaan itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa. Opiskelija oppii käyttämään erilaisia tapoja oppia kieliä ja löytää niistä itselleen tehokkaimmat.	Jatkuvan kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen sekä tavoitteiden asettaminen, opiskelustrategioiden hyödyntäminen, oppimisen reflektointi ja vuorovaikutuksessa toimimisen tapojen hahmottaminen	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä mahdollisuuksista kehittää ruotsin kielen taitoaan. Opiskelija osaa käyttää joitakin itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä tavoista toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa kuvailla mahdollisuuksia kehittää ruotsin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää itselle sopivia yleisimpiä kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa kuvata joitakin tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää ruotsin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää keskeisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa vertailla tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa pohtia ja vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää ruotsin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää itselle sopivia monipuolisia tapoja oppia ruotsin kieltä. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.

		Opiskelija oppii tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti.					
T2 rohkaista opiskelijaa näkemään ruotsin taito tärkeänä osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista ja rohkaista ruotsinkielisten oppimisympäristöjen löytämiseen ja hyödyntämiseen myös opiskelun ulkopuolella	rub1–rub8	Opiskelija oppii löytämään ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä.	Ruotsin kielen käyttöalueiden ja -mahdollisuuksien tunnistaminen omassa elämässä	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin aineistoista ja toimintaympäristöistä, joissa voi käyttää ruotsin kieltä.	Opiskelija osaa nimetä ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan.	Opiskelija osaa vertailla ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan.	Opiskelija osaa pohtia, miten hän voi hyödyntää ruotsinkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä omaa oppimistaan edistääkseen.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				**Taitotaso A1.1**	**Taitotaso A1.2**	**Taitotaso A1.3**	**Taitotaso A1.3/A2.1**
T3 järjestää opiskelijoille tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista viestintää ja vuorovaikutusta	rub1–rub8	Opiskelija oppii toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy satunnaisesti viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistu-	Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin.	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista. Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuk-

				vasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta.			sia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa.
T4 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä	rub1–rub8	Opiskelija oppii hyödyntämään kielellisiä viestintästrategioita.	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja (esim. eleet, piirtäminen, sanastot, netti). Opiskelija osaa joskus arvailla tai päätellä yksittäisten sanojen merkityksiä asiayhteyden, yleistiedon tai muun kielitaitonsa perusteella. Opiskelija osaa ilmaista, onko ymmärtänyt.	Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja. Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista.	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.	Opiskelija osallistuu viestintään ja tarvitsee vain satunnaisesti apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa melko usein turvautuen harvemmin ei-kielellisiin ilmaisuihin. Opiskelija osaa soveltaa jonkin verran viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään.

T5 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	rub1–rub8	Opiskelija oppii käyttämään erilaisia kohteliaisuuden ilmauksia.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia (tervehtiminen, hyvästely, kiittäminen) joissakin kaikkein rutiininomaisimmissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.	Opiskelija selviytyy joistakin lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää joitakin kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja sekä esittää esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				**Taitotaso A1.1**	**Taitotaso A1.2**	**Taitotaso A1.3**	**Taitotaso A1.3/A2.1**
T6 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan monentyyppisiä puhuttuja ja kirjoitettuja ruotsinkielisiä tekstejä oman edistymisen kannalta sopivimmalla vaikeustasolla	rub1–rub8	Opiskelija oppii tulkitsemaan puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää vähäisen määrän yksittäisiä puhuttuja ja kirjoitettuja sanoja ja ilmauksia. Opiskelija tuntee kirjainjärjestelmän tai hyvin rajallisen määrän kirjoitusmerkkejä.	Opiskelija ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä hidasta puhetta sisältäviä tekstejä. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa tiedon lyhyistä, yksinkertaisista, itseään kiinnostavista viesteistä ja tekstin

							pääajatukset tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				**Taitotaso A1.1**	**Taitotaso A1.2**	**Taitotaso A1.3**	**Taitotaso A1.3/A2.1**
T7 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	rub1–rub8	Opiskelija oppii ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen ruotsin kielen keskeistä sanastoa ja keskeisiä rakenteita. Hän oppii ääntämään ymmärrettävästi.	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja. Opiskelija ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.	Opiskelija pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Opiskelija ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi ja hallitsee hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä. Opiskelija ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.	Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Opiskelija osaa keskeistä perussanastoa ja rakenteita. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissa kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen							
T8 ohjata opiskelijaa tutustumaan pohjoismaiseen kieliympäristöön sekä Pohjoismaita yhdistäviin arvoihin	rub1–rub8	Opiskelija oppii tuntemaan suomenruotsalaista ja pohjoismaista kieliympäristöä sekä suomenruotsalaisia ja pohjoismaisia kulttuureja ja elämänmuotoja. Opiskelija oppii tuntemaan Pohjoismaita yhdistäviä arvoja.	Pohjoismaisen kieliympäristön ja arvojen hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä Pohjoismaat ja joitakin pohjoismaisia kieliä. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä suomenruotsalaisista ja pohjoismaisista kulttuureista ja elämänmuodoista.	Opiskelija osaa nimetä Pohjoismaat ja niiden viralliset kielet. Opiskelija tietää, että ruotsia puhutaan eri tavoin Suomessa ja Ruotsissa. Opiskelija osaa kertoa suomenruotsalaisista ja pohjoismaisista kulttuureista ja elämänmuodoista.	Opiskelija osaa kertoa ruotsin kielestä käyttökielenä Suomessa ja Pohjoismaissa. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin Suomessa ja Ruotsissa käytetyn ruotsin kielen erityispiirteistä. Opiskelija osaa kuvailla suomenruotsalaisia ja pohjoismaisia kulttuureita ja elämänmuotoja.	Opiskelija osaa kuvailla ruotsin kieltä käyttökielenä Suomessa ja Pohjoismaissa. Opiskelija osaa kertoa joistakin Suomessa ja Ruotsissa käytetyn ruotsin kielen erityispiirteistä. Opiskelija osaa vertailla suomenruotsalaisia ja pohjoismaisia kulttuureita ja elämänmuotoja.
T9 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia ruotsin kielessä on sekä käyttämään	rub1–rub8	Opiskelija oppii löytämään ruotsin kielen säännönmukaisuuksia ja vertailemaan ruotsin kieltä muihin kieliin.	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintoja joistakin ruotsin kielen säännönmukaisuuksista.	Opiskelija osaa tehdä joitakin johtopäätöksiä ruotsin kielen säännönmukaisuuksista.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä ruotsin kielen säännönmukaisuuksista. Opiskelija osaa kertoa, miten	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä ruotsin kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa niitä.

kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena		Opiskelija oppii käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena.			Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaan ruotsin kielessä ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä ruotsin kielen kielitiedon käsitteistä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.	sama asia ilmaistaan ruotsissa ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa kertoa ruotsin kielen keskeisistä kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.	Opiskelija osaa vertailla, miten sama asia ilmaistaan ruotsissa ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija tuntee ruotsin kielen kielitiedon käsitteitä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.

9.3.2.2 Vieras kieli, englanti, A-oppimäärä

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa oppimisen ilolle ja luovuudelle.

Englannin kielen opetus on osa kielikasvatusta. Opiskelijoissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa englanninkielisissä ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia opiskelijoita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla opiskelijoita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Englannin kielen opiskelu valmistaa opiskelijoita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa luontevan mahdollisuuden toteuttaa kieltenopetusta autenttisista tilanteista ja opiskelijoiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa opiskelijan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus pyritään järjestämään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Opiskelijoiden erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu hakemaan osaamillaan kielillä tietoa. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa.

Englannin kielen opiskelu aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa (A-oppimäärä)

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 8 englannin A-oppimäärän aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa[59]. Opiskelija, jolla on englannin kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua englannin taitoa, voi aloittaa opintonsa itselleen sopivan tasoisesta kurssista. Kaikki tavoitteet ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

Englannin kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Kielenopiskelutaidot		
T1 rohkaista opiskelijaa elinikäiseen kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia englantia ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	ena1 – ena12	L1, L3, L5
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia englanninkielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	ena1 – ena12	L2, L4, L5, L6, L7
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		

[59] Tuntijakoasetus 422/2012 7 §, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017

T3 rohkaista opiskelijaa osallistumaan keskusteluihin monenlaisista tämän elämänkokemukseen sopivista aiheista, joissa voidaan käsitellä myös mielipiteitä	ena1 – ena12	L4
T4 tukea opiskelijan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensaatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelun käymisessä	ena1 – ena12	L4
T5 auttaa opiskelijaa tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea opiskelijoiden rakentavaa kulttuurienvälistä viestintää	ena1 – ena12	L2
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia itselleen merkityksellisiä yleiskielisiä ja yleistajuisia tekstejä erilaisista lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen erilaisia strategioita	ena1 – ena12	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 ohjata opiskelijaa tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä aiheista kiinnittäen huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen	ena1 – ena12	L5
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	ena1 – ena12	L2, L5
T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia englannin asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	ena1 – ena12	L1, L2
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia englannin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena	ena1 – ena12	L1, L4

Englannin kielen A-oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Pakolliset englannin kielen kurssit

ena1 Kehittyvä kielitaito: Työelämässä toimiminen ja muita muodollisia tilanteita

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opetellaan käyttämään englantia työelämään liittyvissä yhteyksissä sekä erilaisissa muodollista kielenkäyttöä edellyttävissä tilanteissa. Tutustutaan myös kohteliaisiin tapoihin viestiä vaativammissa sosiaalisissa tilanteissa kuten ihmisen elinkaareen liittyvissä juhlissa ja tilaisuuksissa.

ena2 Kehittyvä kielitaito: Palvelu- ja viranomaistilanteet ja osallistuva kansalainen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan toimimista vaativammissa palvelutilanteissa, kuten terveydenhoidossa ja viranomaisten kanssa asioimisessa. Tarkastellaan yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista sekä yhteisöissä toimimista. Harjoitellaan näissä yhteyksissä vaadittavaa kielitaitoa.

ena3 Kehittyvä kielitaito: Kertomuksia minusta ja ympäristöstäni

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Käsitellään asumista erilaisissa ympäristöissä ja tehdään havaintoja lähiympäristöstä ja sen ilmiöistä. Opetellaan viestimään omasta taustasta ja kertomaan omia tarinoita. Pohditaan arjesta nousevia kysymyksiä ja tilanteita. Opetuksessa painottuu suullinen vuorovaikutus.

ena4 Kehittyvä kielitaito: Ajankohtaiset ilmiöt

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Käsitellään erilaisia ajankohtaisia asioita ja ilmiöitä, kuten yhteiskunnalliset tapahtumat ja muuttuva maailma ottaen huomioon opiskelijoiden erilaiset taustat. Opetuksessa painottuu kirjallinen vuorovaikutus. Kurssilla voidaan hyödyntää myös sopivantasoisia medioita ja muita lähteitä tiedon hakemisessa ja ilmiöistä keskustellessa.

ena5 Kulttuurikohtaamisia

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan erilaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja vapaa-ajanviettotapoihin, esimerkiksi harrastuksiin, jaetaan kokemuksia ja pohditaan niitä.

ena6 Globaalienglanti

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan englannin asemaan lingua francana ja useiden maiden virallisena kielenä. Tarkastellaan englanninkielisten maiden elämäntyylejä ja kulttuureja. Pohditaan englannin kieleen, sen variantteihin ja asemaan liittyviä ilmiöitä sekä mahdollisuuksien mukaan arvoja suhteessa Suomen ja maailman monikielisyyteen.

Valinnaiset englannin kielen kurssit

ena7 Liikkuvuus ja kansainvälisyys

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opiskellaan liikkumisessa ja kansainvälisissä kontakteissa tarvittavaa kieltä ja tutustutaan niihin liittyviin toimintaympäristöihin. Harjoitellaan käyttämään englantia erilaisissa yhteyksissä, kuten yhteydenpidossa ulkomaille, maasta muutossa, matkailussa tai kansainvälisten järjestöjen toiminnassa.

ena8 Avaimet elinikäiseen kieltenopiskeluun

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Pohditaan ja tarkastellaan opiskelijoiden jatkosuunnitelmia ja tulevaisuudessa tarvittavia taitoja ja tietoa. Lisäksi opiskelija voi laatia oman kielitaidon portfolion, jonka avulla kehittää kielitaitoaan, kartoittaa oman kielitaitonsa tasoa sekä arvioi kielenopiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan. Vaihtoehtoisesti portfoliota voidaan ryhtyä kokoamaan aiempien kurssien kuluessa.

Oppilaitoskohtaiset valinnaiset kurssit

ena9 Kuuntelen ja ymmärrän kuulemaani

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan ja syvennetään englannin taitoja erilaisin kuunteluharjoituksin (tallenteet, videot jne.), joiden aihepiirit pohjautuvat suurelta osin aiempien kurssien teemoihin.

ena10 Luen ja ymmärrän lukemaani

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Keskitytään sanavaraston kertaamiseen ja laajentamiseen sekä luetun ymmärtämisen harjoitteluun erilaisin tehtävämuodoin.

ena11 Kielitaito käyttöön

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan englannin kielen käyttöä erityisesti keskusteluharjoituksin, joiden aihepiirit pohjautuvat aiempien kurssien teemoihin. Harjoitellaan myös erilaisten kirjoitelmien laatimista.

ena12 Kielen rakenteet viestinnän selkärankana

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kerrataan ja harjoitellaan erityisesti englannin kielen pakollisten kurssien kielioppirakenteita monipuolisesti. Kurssilla on mahdollista ottaa esille myös sellaisia rakenteita, joita ajan puutteen vuoksi ei voida käsitellä pakollisilla kursseilla.

enatu1 Englannin tukikurssi 1

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Ohjataan opiskelijaa tuottamaan ja ymmärtämään sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä ja ohjataan hyvään ääntämiseen. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus saada tukea edistymiseensä sekä edetä yksilöllisesti.

enatu2 Englannin tukikurssi 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Vahvistetaan opiskelijan taitoa niin puhutun kuin kirjoitetun tekstin ymmärtämisessä ja tuottamisessa. Tuetaan opiskelijaa kielitaidon kehittämisessä.

Englannin kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi luonnollista ja opiskelijalle merkityksellistä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Toiminnallisuuden ja yhdessä oppimisen avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki englannin kielen A-oppimäärässä

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita tarjolla olevia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi englannin kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi on monipuolista, ja se antaa opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Formatiiviseen arviointiin liittyvän opiskelijan oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itsearvioinnin ja vertaispalautteen keinoin. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut paikallisessa opetussuunnitelmassa englannin kielen A-oppimäärälle asetetut tavoitteet.

Opiskelijan kehittyvän kielitaidon arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen Kehittyvän kielitaidon asteikkoon. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää myös esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arvioinnin tulee olla monipuolista, jotta opiskelijat, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat, saavat erilaisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut englannin kielen A-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt englannin kielen A-oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on englannin kielen A-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan englannin kielen A-oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy englannin kielen A-oppimäärän päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Englannin kielen A-oppimäärän kehittyvään kielitaitoon liittyvien tavoitteiden (T6–T10) arvosanassa 9 on yhdistetty kaksi taitotasoa B1.1 ja B1.2 välitasoksi B1.1/B1.2. Taitotasot löytyvät Eurooppalaisesta viitekehyksestä ja sen pohjalta laaditusta suomalaisesta sovelluksesta Kehittyvän kielitaidon asteikosta.

Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Kielenopiskelutaidot							
T1 rohkaista opiskelijaa jatkuvaan kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia	ena1–ena8	Opiskelija oppii soveltamaan ja kehittämään kielitaitoaan itsenäisesti myös koulun päätyttyä.	Jatkuvan kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen sekä tavoitteiden asettaminen, opiskelustrategioiden	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä mahdollisuuksista kehittää englannin kielen taitoaan.	Opiskelija osaa kuvailla mahdollisuuksia kehittää englannin kielen taitoaan myös koulun päätyttyä.	Opiskelija osaa vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää englannin kielen taitoaan myös	Opiskelija osaa pohtia ja vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää englannin kielen taitoaan

tapoja oppia englantia ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen		Opiskelija oppii asettamaan tavoitteita kielten opiskelulleen ja reflektoimaan oppimisprosessiaan itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa. Opiskelija oppii käyttämään erilaisia tapoja oppia kieliä ja löytää niistä itselleen tehokkaimmat. Opiskelija oppii tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti.	hyödyntäminen, oppimisen reflektointi ja vuorovaikutuksessa toimimisen tapojen hahmottaminen	Opiskelija osaa käyttää joitakin itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä tavoista toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa kuvata joitakin tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää keskeisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa vertailla tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää monipuolisia itselle sopivia tapoja oppia englannin kieltä. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.
T2 kannustaa löytämään kiinnostavia englanninkielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globali-	ena1–ena8	Opiskelija oppii löytämään englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta.	Maailmankansalaisen taitojen kehittäminen englannin kieltä käyttämällä	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin aineistoista ja toimintaympäristöistä, joissa voi käyttää englannin kieltä.	Opiskelija osaa nimetä englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan.	Opiskelija osaa vertailla englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan.	Opiskelija osaa pohtia, miten hän voi hyödyntää englanninkielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä omaa oppimistaan edistääkseen.

soituvasta maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista							
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				**Taitotaso A1.3**	**Taitotaso A2.2**	**Taitotaso B1.1**	**Taitotaso B1.1/B1.2**
T3 rohkaista opiskelijaa osallistumaan keskusteluihin monenlaisista tämän elämänkokemukseen sopivista aiheista, joissa voidaan käsitellä myös mielipiteitä	ena1–ena8	Opiskelija oppii toimimaan aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.	Opiskelija selviää kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista ja pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteessa.	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa.	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään myös joissakin vaativammissa tilanteissa, kuten keskusteltaessa ajankohtaisesta tapahtumasta.
T4 tukea opiskelijan aloitteellisuutta viestinnässä, kompensaatiokeinojen käytössä ja merkitysneuvottelun käymisessä	ena1–ena8	Opiskelija oppii olemaan aloitteellinen vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii käyttämään viestintästrategioita.	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee edelleen usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään käyttäen tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista.	Opiskelija pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin.	Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen tuttua aihetta käsittelevässä vuorovaikutustilanteessa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmär-

				(esim. nyökkäämällä), äännähdyksin tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.	Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin. Opiskelija käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki).	Opiskelija osaa kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen sekä pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä.	tänyt viestin, korjata väärinymmärryksiä sekä kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen. Opiskelija pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ja melko mutkikkaidenkin ilmauksien merkityksistä.
T5 auttaa opiskelijaa tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä ja tukea opiskelijoiden rakentavaa kulttuurienvälistä viestintää	ena1–ena8	Opiskelija oppii tunnistamaan viestinnän kulttuurisia piirteitä. Opiskelija oppii käyttämään kieltä kulttuurien välisessä viestinnässä.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt ja osaa kiinnittää huomiota kielenkäytön muodollisuuteen. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon tärkeimpiä kulttuurisia käytänteitä.

					keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja.		
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				**Taitotaso A1.3**	**Taitotaso A2.2**	**Taitotaso B1.1**	**Taitotaso B1.1/B1.2**
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia kuulla ja lukea monenlaisia itselleen merkityksellisiä yleiskielisiä ja yleistajuisia tekstejä erilaisista lähteistä sekä tulkita niitä käyttäen erilaisia strategioita	ena1–ena8	Opiskelija oppii tulkitsemaan puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä. Opiskelija oppii tekstien ymmärtämisstrategioita.	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.	Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen sekä ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta. Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästä ja lähes normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatukset,	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja useita yksityiskohtia hieman vaativammasta normaalitempoisesta yleiskielisestä puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatukset,

						avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.	avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				**Taitotaso A1.3**	**Taitotaso A2.2**	**Taitotaso B1.1**	**Taitotaso B1.1/B1.2**
T7 ohjata opiskelijaa tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä aiheista kiinnittäen huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen	ena1–ena8	Opiskelija oppii ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen englannin kielen keskeistä sanastoa ja keskeisiä rakenteita. Opiskelija oppii ääntämään ymmärrettävästi.	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä sekä ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.	Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkaudelleen tyypillisiä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää melko laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja useita yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista käyttäen melko laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.

						kuin harjoitelluissa ilmauksissa.	
Kasvu kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja kielitietoisuuteen							
T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	ena1–ena8	Opiskelija oppii arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			
T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia englannin asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	ena1–ena8	Opiskelija oppii tuntemaan englannin kielen asemaan ja variantteihin liittyviä arvoja. Opiskelija oppii kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Kielen asemaan ja variantteihin liittyvien kysymysten huomaaminen	Opiskelija osaa nimetä joitakin maita, joissa englantia puhutaan. Opiskelija osaa kertoa jotakin kielialueen maiden kulttuureista ja elämänmuodoista.	Opiskelija osaa kertoa, missä englantia puhutaan ja että sitä puhutaan eri tavoin. Opiskelija osaa kuvailla kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Opiskelija osaa kertoa englannin asemasta maailmankielenä. Opiskelija osaa vertailla kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	Opiskelija osaa pohtia englannin asemaa maailmankielenä ja siihen liittyviä ilmiöitä. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia kielialueen maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.

T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia englannin kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena.	ena1–ena8	Opiskelija oppii löytämään englannin kielen säännönmukaisuuksia ja vertailemaan englannin kieltä muihin kieliin. Opiskelija oppii käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena.	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintoja joistakin englannin kielen säännönmukaisuuksista.	Opiskelija osaa tehdä joitakin johtopäätöksiä englannin kielen säännönmukaisuuksista. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaan englannissa ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä englannin kielen kielitiedon käsitteistä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä englannin kielen säännönmukaisuuksista. Opiskelija osaa kertoa, miten sama asia ilmaistaan englannissa ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa kertoa englannin kielen kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen. .	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä englannin kielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa niitä. Opiskelija osaa vertailla, miten sama asia ilmaistaan englannissa ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija tuntee englannin kielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.

9.3.2.3 Muu vieras kieli, A-oppimäärä

Oppiaineen tehtävä

Kieli on oppimisen ja ajattelun edellytys. Kieli on mukana kaikessa koulun toiminnassa, ja jokainen opettaja on kielen opettaja. Kielten opiskelu edistää ajattelutaitojen kehittymistä. Se antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle. Sanavaraston ja rakenteiden karttuessa myös vuorovaikutus- ja tiedonhankintataidot kehittyvät. Kielten opiskelussa on runsaasti sijaa oppimisen ilolle ja luovuudelle.

Kielten opetus on osa kielikasvatusta. Opiskelijoissa herätetään kiinnostus kouluyhteisön ja ympäröivän maailman kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen, ja heitä rohkaistaan viestimään autenttisissa ympäristöissä. Koulussa ohjataan arvostamaan eri kieliä, niiden puhujia ja erilaisia kulttuureita. Sukupuolten tasa-arvoa kielivalinnoissa ja kielten opiskelussa vahvistetaan erilaisia opiskelijoita kiinnostavalla kielivalintatiedotuksella, rohkaisemalla opiskelijoita tekemään aidosti itseään kiinnostavia valintoja sukupuolesta riippumatta, käsittelemällä opetuksessa monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käyttämällä vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja.

Kielten opiskelu valmistaa opiskelijoita suunnitelmalliseen ja luovaan työskentelyyn erilaisissa kokoonpanoissa. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa luontevan mahdollisuuden toteuttaa kielten opetusta autenttisista tilanteista ja opiskelijoiden viestintätarpeista lähtien. Opetus antaa myös valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa.

Opetus vahvistaa opiskelijan luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus edetä yksilöllisesti ja saada tarpeen mukaan tukea oppimiselleen. Opetus pyritään järjestämään niin, että myös muita nopeammin etenevät tai kieltä entuudestaan osaavat voivat edistyä.

Kielten opetuksessa kehitetään monilukutaitoa ja käsitellään erilaisia tekstejä. Opiskelijoiden erilaiset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon tekstien valinnassa. Opetuksessa luodaan siltoja eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu hakemaan osaamillaan kielillä tietoa. Myös työelämässä tarvittavaan kielitaitoon kiinnitetään huomiota tekstien ja tehtävien valinnassa.

Muun vieraan kielen opiskelu aikuisten perusopetuksessa (A-oppimäärä)

Näissä opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu 8 muun vieraan kielen A-oppimäärän aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssia, joiden pakollisuus/valinnaisuus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa[60]. Opiskelija, jolla ei ole kyseisessä kielessä aiempia opintoja tai muulla tavoin hankittua kyseisen kielen taitoa, aloittaa opintonsa kurssista 1. Kaikki tavoitteet (T1-T10) ovat mukana kaikilla kursseilla, mutta niiden painotus voi vaihdella.

[60] Tuntijakoasetus 422/2012 7 §, muutettu valtioneuvoston asetuksella 135/2017

Muun vieraan kielen (A-oppimäärä) opetussuunnitelman perusteet on laadittu perusteiksi mille tahansa kielelle, jolle ei ole kielikohtaisia perusteita. Perusteissa kuvattu kehittyvän kielitaidon taso perusopetuksen päättövaiheessa soveltuu parhaiten eurooppalaisiin kieliin, joissa käytetään aakkosiin pohjautuvaa kirjoitusjärjestelmää. Muihin kieliin opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman noudattaen näitä perusteita soveltuvin osin. Kansainvälisesti hyväksyttyjä kielikohtaisia viitekehyksiä noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa (esim. kirjoitusmerkit).

Muun vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Kielenopiskelutaidot		
T1 rohkaista opiskelijaa elinikäiseen kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	(x)a1–(x)a8	L1, L3, L5
T2 kannustaa opiskelijaa löytämään hyödyllisiä kohdekielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	(x)a1–(x)a8	L2, L4, L5, L6, L7
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutustilanteissa		
T3 rohkaista opiskelijaa harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti	(x)a1–(x)a8	L4
T4 ohjata opiskelijaa olemaan aktiivinen viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttää kohdekielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensaatiota	(x)a1–(x)a8	L4
T5 ohjata opiskelijaa kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista	(x)a1–(x)a8	L2
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä	(x)a1–(x)a8	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta laajenevasta aihepiiristä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	(x)a1–(x)a8	L5
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		

T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	(x)a1–(x)a8	L2, L5
T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia opiskeltavan kielen asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	(x)a1–(x)a8	L1, L2
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia opiskeltavassa kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena	(x)a1–(x)a8	L1, L4

Muun vieraan kielen A-oppimäärän kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

(x)a1 Kehittyvä kielitaito: Työelämässä toimiminen ja muita muodollisia tilanteita

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opetellaan käyttämään opiskeltavaa kieltä työelämään liittyvissä yhteyksissä sekä erilaisissa muodollisempaa kielenkäyttöä edellyttävissä tilanteissa. Tutustutaan myös kohteliaisiin tapoihin viestiä vaativammissa sosiaalisissa tilanteissa kuten ihmisen elinkaareen liittyvissä juhlissa ja tilaisuuksissa.

(x)a2 Kehittyvä kielitaito: Palvelu- ja viranomaistilanteet ja osallistuva kansalainen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan toimimista vaativammissa palvelutilanteissa, kuten terveydenhoidossa ja viranomaisten kanssa asioimisessa. Harjoitellaan näissä yhteyksissä vaadittavaa kielitaitoa.

(x)a3 Kehittyvä kielitaito: Kertomuksia minusta ja ympäristöstäni

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Käsitellään opiskelijoiden henkilöhistoriaa ja omia tarinoita. Tehdään havaintoja lähiympäristöstä ja sen ilmiöistä, kuten tapahtumista ja sattumista. Pohditaan arjesta nousevia kysymyksiä ja tilanteita. Opetuksessa painottuu suullinen vuorovaikutus.

(x)a4 Kehittyvä kielitaito: Ajankohtaiset ilmiöt

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Käsitellään erilaisia ajankohtaisia asioita ja ilmiöitä, kuten yhteiskunnalliset tapahtumat ja muuttuva maailma. Opetuksessa painottuu kirjallinen vuorovaikutus. Kurssilla voidaan hyödyntää myös sopivantasoisia medioita ja muita lähteitä tiedon hakemisessa ja ilmiöistä keskustellessa.

(x)a5 Kulttuurikohtaamisia

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan erilaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja vapaa-ajanviettotapoihin (esimerkiksi harrastuksiin), jaetaan kokemuksia ja pohditaan niitä.

(x)a6 Kieli maailmassa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan opiskeltavan kielen asemaan maissa, joissa sitä puhutaan. Tarkastellaan kyseisten maiden elämäntyylejä ja kulttuureja. Pohditaan opiskeltavan kieleen, sen variantteihin ja sen asemaan liittyviä ilmiöitä sekä mahdollisuuksien mukaan arvoja suhteessa Suomen ja maailman monikielisyyteen.

(x)a7 Liikkuvuus ja kansainvälisyys

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Opiskellaan liikkumisessa ja kansainvälisissä kontakteissa tarvittavaa kieltä ja tutustutaan niihin liittyviin toimintaympäristöihin. Harjoitellaan käyttämään opiskeltavaa kieltä erilaisissa yhteyksissä kuten yhteydenpidossa ulkomaille tai matkailussa.

(x)a8 Avaimet elinikäiseen kieltenopiskeluun

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tarkastellaan opiskelijoiden jatko-opintosuunnitelmia. Lisäksi opiskelija voi laatia oman kielitaidon portfolion, jonka avulla kehittää kielitaitoaan, kartoittaa oman kielitaitonsa tasoa sekä arvioi kielenopiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan. Vaihtoehtoisesti portfoliota voidaan ryhtyä kokoamaan aiempien kurssien kuluessa.

Muun vieraan kielen A-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi luonnollista ja opiskelijalle merkityksellistä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuunottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Toiminnallisuuden ja yhdessä oppimisen avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Teksteistä hankitaan tietoa, niitä jaetaan ja julkaistaan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki muun vieraan kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita tarjolla olevia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai opiskeltavaa kieltä entuudestaan osaaville opiskelijoille.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi vieraan kielen A-oppimäärässä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi on monipuolista, ja se antaa opiskelijalle mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Formatiiviseen arviointiin liittyvän opiskelijan oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itsearvioinnin ja vertaispalautteen keinoin. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut paikallisessa opetussuunnitelmassa vieraan kielen A-oppimäärälle asetetut tavoitteet.

Opiskelijan kehittyvän kielitaidon arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen Kehittyvän kielitaidon asteikkoon. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää myös esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Arvioinnin tulee olla monipuolista, jotta opiskelijat, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat, saavat erilaisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan vieraan kielen A-oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy vieraan kielen A-oppimäärän päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Vieraan kielen A-oppimäärän kehittyvään kielitaitoon liittyvien tavoitteiden (T6–T19) arvosanassa 9 on yhdistetty kaksi taitotasoa A2.2 ja B1.1 välitasoksi A2.2/B1.1. Taitotasot löytyvät Eurooppalaisesta viitekehyksestä ja sen pohjalta laaditusta suomalaisesta sovelluksesta Kehittyvän kielitaidon asteikko.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Kielenopiskelutaidot							
T1 rohkaista opiskelijaa jatkuvan kielenopiskeluun, asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioida oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii soveltamaan ja kehittämään kielitaitoaan itsenäisesti myös koulun päätyttyä. Opiskelija oppii asettamaan tavoitteita kielten opiskelulle ja reflektoimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhdessä muiden kanssa. Opiskelija käyttää erilaisia tapoja oppia kieliä ja löytää niistä itselleen tehokkaimmat.	Jatkuvan kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen sekä tavoitteiden asettaminen, opiskelustrategioiden hyödyntäminen, oppimisen reflektointi ja vuorovaikutuksessa toimimisen tapojen hahmottaminen	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä mahdollisuuksista kehittää vieraan kielen taitoaan. Opiskelija osaa käyttää joitakin itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä tavoista toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa kuvailla mahdollisuuksia kehittää vieraan kielen taitoaan myös koulun päätyttyä Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja. Opiskelija osaa kuvata joitakin tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.	Opiskelija osaa vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää vieraan kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää keskeisimpiä itselle sopivia kielenoppimistapoja.	Opiskelija osaa pohtia ja vertailla erilaisia mahdollisuuksia soveltaa ja kehittää vieraan kielen taitoaan myös koulun päätyttyä. Opiskelija osaa käyttää monipuolisia itselle sopivia tapoja oppia kohdekieltä. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia tapoja toimia rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

		Opiskelija oppii tapoja toimia vuorovaikutuksessa rakentavasti.					
T2 kannustaa opiskelijaa löytämään hyödyllisiä kohdekielisiä sisältöjä ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä maailmasta ja siinä toimimisen mahdollisuuksista	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii löytämään kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka laajentavat käsitystä globalisoituvasta maailmasta. .	Maailmankansalaisen taitojen kehittäminen opiskeltavaa kieltä käyttämällä	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin aineistoista ja toimintaympäristöistä, joissa voi käyttää kohde kieltä.	Opiskelija osaa nimetä kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan. .	Opiskelija osaa vertailla kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä, jotka edistävät hänen oppimistaan	Opiskelija osaa pohtia, miten hän voi hyödyntää kohdekielisiä aineistoja ja toimintaympäristöjä omaa oppimistaan edistääkseen.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				**Taitotaso A1.2**	**Taitotaso A2.1**	**Taitotaso A2.2**	**Taitotaso A2.2/B1.1**
T3 rohkaista opiskelijaa harjoittelemaan monenlaisia jokapäiväisiä viestintätilanteita sekä toimimaan niissä aloitteellisesti	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii toimimaan jokapäiväisissä viestintätilanteissa aloitteellisesti.	Vuorovaikutustaito erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppaniin.	Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta.	Opiskelija selviää jo kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista. Opiskelija pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteessa.	Opiskelija selviää melko vaivattomasti monista jokapäiväisistä viestintätilanteista. Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen monenlaisissa viestintätilanteissa.

T4 ohjata opiskelijaa olemaan aktiivinen viestintätilanteessa sekä syventämään taitoaan käyttää kohdekielisiä viestinnän keinoja, vakiintuneita fraaseja, kierto- ja täyteilmauksia ja muuta kompensaatiota	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii toimimaan aktiivisesti viestintätilanteessa. Hän oppii hyödyntämään viestintästrategioita.	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja. Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista.	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään turvautuen harvemmin ei-kielellisiin ilmaisuihin. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein ja osaa jonkin verran soveltaa viestintäkumppanin ilmaisuja omassa viestinnässään.	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään. Opiskelija käyttää tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin ja käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki).	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään, osaa pyytää tarkennusta avainsanoista ja varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa satunnaisesti kiertää tai korvata tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen.
T5 ohjata opiskelijaa kiinnittämään huomiota kulttuurisesti sopivaan kielenkäyttöön viestinnässä, johon	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii käyttämään kohdekieltä kulttuurisesti sopivalla tavalla viestinnässä.	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden il-	Opiskelija selviytyy lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja,	Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä	Opiskelija osaa käyttää kieltä erilaisiin tarkoituksiin. Opiskelija pystyy keskustelemaan

liittyy mielipiteiden ja asenteiden esiin tuomista				mauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.	esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä ja vastata sellaisiin.	mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja.	kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				**Taitotaso A1.2**	**Taitotaso A2.1**	**Taitotaso A2.2**	**Taitotaso A2.2/B1.1**
T6 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tulkita erilaisia tekstejä, myös selväpiirteisiä asiatekstejä, joista hankitaan tietoa, ja ohjata käyttämään tulkinnassa päättelytaitoa ja keskeisen sisällön ymmärtämistä	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii tulkitsemaan puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä. Hän oppii tekstien ymmärtämisstrategioita.	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.	Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Opiskelija ymmärtää lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin	Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta.	Opiskelija pystyy seuraamaan selväpiirteisen asiapuheen pääajatusta, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta.

					pääajatukset tuttua sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä. Opiskelija pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukemana.	Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.	Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				**Taitotaso A1.1**	**Taitotaso A1.3**	**Taitotaso A2.1**	**Taitotaso A2.2**
T7 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia tuottaa puhetta ja kirjoitusta laajenevasta aihepiiristä kiinnittäen huomiota myös keskeisiin rakenteisiin ja ääntämisen perussääntöihin	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen kohdekielen keskeistä sanastoa ja keskeisiä rakenteita. Opiskelija oppii ääntämään ymmärrettävästi.	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelijaosaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja. Opiskelija ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä sekä ääntää	Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Opiskelija osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita.	Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkaudelleen tyypillisiä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin.

					harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.	Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.	Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen							
T8 motivoida opiskelijaa arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii arvostamaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä Suomen ja maailman kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta ja kohtaamaan ihmisiä ilman arvottavia ennakko-oletuksia.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			
T9 edistää opiskelijan taitoa pohtia opiskeltavan kielen asemaan ja variantteihin liittyviä ilmiöitä ja arvoja	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii tuntemaan kohdekielen asemaan ja variantteihin liittyviä arvoja. Opiskelija oppii kielialueen maiden	Kielen asemaan ja variantteihin liittyvien kysymysten huomaaminen	Opiskelija osaa nimetä joitakin maita, joissa kohdekieltä puhutaan. Opiskelija osaa kertoa jotakin kielialueen maiden	Opiskelija osaa kertoa, missä kohdekieltä puhutaan ja että sitä puhutaan eri tavoin. Opiskelija osaa kuvailla kielialueen	Opiskelija osaa kertoa kohdekielen asemasta maailmankielenä. Opiskelija osaa vertailla kielialu-	Opiskelija osaa pohtia kohdekielen asemaan liittyviä ilmiöitä maailmassa. Opiskelija osaa vertailla ja pohtia kielialueen maiden

		kulttuureja ja elämänmuotoja.		kulttuureista ja elämänmuodoista.	maiden kulttuureja ja elämänmuotoja.	een maiden kulttuureja ja elämänmuotoja	kulttuureja ja elämänmuotoja.
T10 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia opiskeltavassa kielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisen tukena	(x)a1–(x)a8	Opiskelija oppii löytämään kohdekielen säännönmukaisuuksia ja vertailemaan kohdekieltä muihin kieliin. Opiskelija oppii käyttämään kohdekielen kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena.	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintoja joistakin kohdekielen säännönmukaisuuksista.	Opiskelija osaa tehdä joitakin johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksia. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä siitä, miten sama asia ilmaistaan kohdekielessä ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä kohdekielen kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksista. Opiskelija osaa kertoa, miten sama asia ilmaistaan kohdekielessä ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija osaa kertoa kohdekielen keskeisistä kielitiedon käsitteistä ja käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa niitä. Opiskelija osaa vertailla, miten sama asia ilmaistaan kohdekielessä ja jossakin muussa kielessä. Opiskelija tuntee kohdekielen kielitiedon käsitteitä ja osaa käyttää niitä kielitaitonsa kehittämiseen.

9.3.2.4 Vieras kieli, B1-oppimäärä

Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään kaikkia opiskelemiaan kieliä monipuolisessa vuorovaikutuksessa ja tiedonhankinnassa. Opetuksen tavoitteena on tukea opiskelijaa perusopetuksen alkuvaiheessa saavutettujen taitojen syventämisessä, kehittää opiskelijan kielellistä päättelykykyä ja samalla edistää hänen kielenopiskelutaitojaan. Kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä syvennetään pohtimalla erilaisia kieliyhteisöihin liittyviä arvosidonnaisia ilmiöitä. Myös tunteiden käsittelylle annetaan tilaa, ja tarpeen mukaan vaikeita asioita voidaan käsitellä myös oppilaitoksen opetuskielellä.

Vieraan kielen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perusteiksi mille tahansa kielelle, jolle ei ole kielikohtaisia perusteita.

Vieraan kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteet perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T1 ohjata opiskelijaa hyödyntämään kielitiedon käsitteitä ja tekemään johtopäätöksiä siitä, miten eri kielissä ilmaistaan samankaltaisia asioita ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia kohdekielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	L1, L4
T2 edistää opiskelijan taitoa pohtia opiskeltavan kielen asemaan liittyviä arvoja ja ilmiöitä ja antaa opiskelijaoille valmiuksia kehittää kulttuurienvälistä toimintakykyään	S1	L2
Kielenopiskelutaidot		
T3 rohkaista opiskelijaa asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	L1, L3
T4 kannustaa ja ohjata opiskelijaa huomaamaan mahdollisuuksia käyttää kohdekieltä omassa elämässään sekä käyttämään kieltä rohkeasti erilaisissa tilanteissa oppilaitoksessa ja oppilaitoksen ulkopuolella.	S2	L3, L4

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		
T5 järjestää opiskelijalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta	S3	L4
T6 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	L2, L4
T7 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	L2, L4, L6
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T8 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T9 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	L4, L5

Vieraan kielen B1-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen: Käytetään sellaisia kielitiedon käsitteitä, jotka auttavat opiskelijoita kielten välisessä vertailussa ja kohdekielen opiskelussa. Tutustutaan kielen käyttöympäristöihin ja tärkeimpiin näkökohtiin niiden maiden elämänmuodossa, joissa kyseistä kieltä puhutaan.

S2 Kielenopiskelutaidot: Käytetään erilaisia opiskelustrategioita, oppimateriaaleja ja oppimisympäristöjä tehokkaasti ja opiskelumotivaatiota vahvistavalla tavalla. Käytetään itsenäiseen, pitkäjänteiseen työskentelyyn ja kriittiseen tiedonhankintaan ohjaavia toimintatapoja. Harjoitetaan vuorovaikutustaitoja ja rohkaistaan oppilaita monipuoliseen kielen käytön harjoittamiseen erilaisissa tilanteissa.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä: Sisältöjä valittaessa näkökulmana on opiskelijan toiminta kohdekielellä eri yhteisöissä, ajankohtaisuus, opiskelijoiden kiinnostuksen kohteet, suuntautuminen toisen asteen opintoihin sekä tutustuminen opiskelijan työelämässä ja opiskelussa tarvittavaan kielitaitoon. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisista teksteistä. Harjoitellaan runsaasti erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia hyödyntäen. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan jossain määrin huomioon opiskeltavan kielen maantieteellinen levinneisyys ja asema.

Vieraan kielen B1-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja opiskelijoille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Pelillisyyden,

musiikin ja draaman avulla oppilaat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Opiskelijat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Kohdekieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki vieraan kielen B1-oppimäärässä

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita oppilaitoksen tarjoamia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kohdekieltä entuudestaan osaaville opiskelijoille.

Opiskelijan oppimisen arviointi vieraan kielen B1-oppimäärässä

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen Kansainvälisesti hyväksyttyjä kielikohtaisia viitekehyksiä noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua tai vastaavaa työkalua.

Arviointi on monipuolista ja antaa opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijaa autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Opiskelijoita rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös opiskelijoille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarvioinnilla määritellään, miten opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen B1-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso vieraan kielen B1-oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyy kumuloituvasti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit. Opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Vieraan kielen B1-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T1 ohjata opiskelijaa havaitsemaan, millaisia säännönmukaisuuksia kohdekielessä on, miten samoja asioita ilmaistaan muissa kielissä sekä käyttämään kielitiedon käsitteitä oppimisensa tukena	S1	Kielellinen päättely	Opiskelija osaa tehdä havaintojensa perusteella johtopäätöksiä kohdekielen säännönmukaisuuksista ja soveltaa johtopäätöksiään sekä verrata sitä, miten sama asia ilmaistaan jossakin muussa kielessä. Opiskelija tuntee kohdekielen keskeisiä kielitiedon käsitteitä.
T2 edistää opiskelijan taitoa pohtia opiskeltavan kielen asemaan liittyviä arvoja ja ilmiöitä ja antaa opiskelijoille valmiuksia kehittää kulttuurienvälistä toimintakykyään	S1	Kielten statuksiin liittyvien kysymysten huomaaminen ja kulttuurienvälinen toimintakyky	Opiskelija osaa pohtia opiskeltavan kielen asemaan liittyviä ilmiöitä, kuten kielen levinneisyyttä ja arvostusta.
Kielenopiskelutaidot			
T3 rohkaista opiskelijaa asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia kieliä ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä sekä ohjata opiskelijaa myönteiseen vuorovaikutukseen, jossa tärkeintä on viestin välittyminen	S2	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Opiskelija osaa asettaa omia kielenopiskelutavoitteitaan ja arvioida opiskelutapojaan. Opiskelija osaa toimia vuorovaikutustilanteessa toisia kannustaen.
T4 kannustaa ja ohjata opiskelijaa huomaamaan mahdollisuuksia käyttää kohdekieltä omassa elämässään sekä käyttämään kieltä rohkeasti erilaisissa tilanteissa oppilaitoksessa ja oppilaitoksen ulkopuolella.	S2	Elinikäisen kielenopiskelun valmiuksien kehittyminen	Opiskelija huomaa, mihin hän voi käyttää kielitaitoaan myös oppilaitoksen ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan opiskelin päätyttyä.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa			**Taitotaso A1.3**
T5 järjestää opiskelijalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.
T6 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä		Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim.

			nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T7 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan		Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			**Taitotaso A1.3**
T8 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			**Taitotaso A1.3**
T9 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista erilaisista aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita ja pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä. Opisekelija ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.

9.3.2.5 Vieras kieli, B2-oppimäärä

B2-kieli on opiskelijalle äidinkielen jälkeen kolmas tai neljäs opiskeltava kieli, joten opiskelijalla on jo paljon kokemusta kielten opiskelusta. Hän kykenee käyttämään aiemmin hankkimaansa tietoa ja taitoa oppimisensa tukena. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään kaikkia opiskelemiaan kieliä monipuolisessa vuorovaikutuksessa ja tiedonhankinnassa. Opetuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan kielellistä päättelykykyä ja samalla edistää hänen kielenopiskelutaitojaan. Kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä syvennetään pohtimalla erilaisia kieliyhteisöihin liittyviä arvosidonnaisia ilmiöitä. Myös tunteiden käsittelylle annetaan tilaa, ja tarpeen mukaan vaikeita asioita voidaan käsitellä myös oppilaitoksen opetuskielellä.

Opetusta voidaan integroida eri oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien opetukseen. Opiskelijoita rohkaistaan tiedon hakuun opetettavalla kielellä eri oppiaineissa.

Vieraan kielen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perusteiksi mille tahansa kielelle, jolle ei ole kielikohtaisia perusteita.

Vieraan kielen B2-oppimäärän opetuksen tavoitteet perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen		
T1 auttaa opiskelijaa hahmottamaan uuden opiskeltavan kielen suhde aiemmin opiskelemiinsa kieliin, tutustumaan kyseisen kielen kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin sekä tukea opiskelija kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä	S1	L1, L2, L4
Kielenopiskelutaidot		
T2 rohkaista opiskelijaa näkemään opiskeltavan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista, ohjata opiskelijaa löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä ja kannustaa häntä käyttämään vähäistäkin taitoaan myös oppituntien ulkopuolella	S2	L3
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa		
T3 järjestää opiskelijalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta	S3	L4
T4 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	L4
T5 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	L4, L6
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä		
T6 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	L4
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä		
T7 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	L5

Vieraan kielen B2-oppimäärän opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen: Tutkitaan ja vertaillaan piirteitä, jotka ovat opiskeltavalle kielelle luonteenomaisia ja jotka erottavat sitä tai tekevät siitä tunnistettavan aiemmin opitun perustelleella. Muodostetaan käsitys lähisukukielistä, tutustutaan opiskeltavan kielen levinneisyyden taustaan, etsitään opiskelijoita kiinnostavaa tietoa kielialueen kulttuurisista ja muista ilmiöistä. Pohditaan mahdollisia kyseiseen kieleen ja kulttuuriin liittyviä ennakko-oletuksia.

S2 Kielenopiskelutaidot: Tutkitaan yhdessä, mikä edistää parhaiten kohdekielen oppimista, mihin kieltä voi käyttää ja mistä löytyy kiinnostavaa kohdekielistä aineistoa. Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä: Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia ja erilaisia tekstejä lähinnä epämuodollisissa tilanteissa. Tarpeen mukaan opetellaan myös muodollisempaa kielenkäyttöä. Valitaan opiskelijoita kiinnostavia kielenkäytön aihepiirejä näkökulmana minä, me ja maailma. Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan kohdekieltä monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä kohdekielisessä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan jossain määrin huomioon opiskeltavan kielen maantieteellinen levinneisyys ja asema. Havainnoidaan kohdekielen rytmiä, intonaatiota ja muita ääntämisen piirteitä ja harjoitellaan ääntämään luontevasti. Harjoitellaan tunnistamaan opiskeltavan kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä sekä tuottamaan tarvittavia kirjoitusmerkkejä.

Vieraan kielen B2-oppimäärän oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on, että kielenkäyttö olisi mahdollisimman asianmukaista, luonnollista ja opiskelijoille merkityksellistä. Työskentelyssä korostuu pari- ja pienryhmätyö sekä yhdessä oppiminen erityyppisissä oppimisympäristöissä. Monikielisyys- ja kielikasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan opettajien yhteistyötä. Pelillisyyden, musiikin ja draaman avulla opiskelijat saavat mahdollisuuden kokeilla kasvavaa kielitaitoaan ja käsitellä myös asenteita. Opetuksessa käytetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja -välineitä. Opiskelijoita ohjataan aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäiseen vastuun ottoon omasta oppimisestaan Eurooppalaisen kielisalkun tai vastaavan työvälineen avulla. Opiskelijat tutustuvat ympäröivän yhteisön monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kotikansainvälisyyden avulla. Heille tarjotaan myös mahdollisuuksia harjoitella kansainvälistä yhteydenpitoa. Kohdekieltä käytetään aina kun se on mahdollista.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki vieraan kielen B2-oppimäärässä

Opiskelijoita ohjataan käyttämään kielitaitoaan rohkeasti. Runsas viestinnällinen harjoittelu tukee opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä. Opiskelijoita kannustetaan opiskelemaan myös muita oppilaitoksen tarjoamia kieliä. Opiskelijoille, joilla on kieliin liittyviä oppimisvaikeuksia, tarjotaan tukea. Opetus suunnitellaan niin, että se tarjoaa haasteita myös muita nopeammin edistyville tai kieltä entuudestaan osaaville.

Opiskelijan oppimisen arviointi vieraan kielen B2-oppimäärässä

Oppimista arvioidaan monin eri tavoin myös itse- ja vertaisarvioinnin keinoin. Arviointi kohdistuu kaikkiin tavoitteisiin, ja arvioinnissa otetaan huomioon kaikki kielitaidon osa-alueet. Niiden arviointi perustuu Eurooppalaiseen viitekehykseen ja sen pohjalta laadittuun suomalaiseen sovellukseen. Kansainvälisesti hyväksyttyjä kielikohtaisia viitekehyksiä noudatetaan soveltuvin osin ei-eurooppalaisten kielten opetuksessa. Arvioinnissa välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua tai vastaavaa työkalua.

Arviointi on monipuolista ja antaa opiskelijoille mahdollisuuden painottaa itselleen luontevia ilmaisumuotoja. Oppimista ohjaavan ja kannustavan palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoisiksi omista taidoistaan ja kehittämään niitä. Heitä rohkaistaan käyttämään oppimaansa erilaisissa viestintätilanteissa. Monipuolinen arviointi tarjoaa mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan myös opiskellijoille, joilla on kieleen liittyviä oppimisvaikeuksia tai joilla on muulla tavoin kielellisesti erilaiset lähtökohdat.

Päättöarvioinnilla määritellään, miten opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut vieraan kielen B2-oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosana muodostetaan suhteuttamalla opiskelijan osaamisen taso vieraan kielen B2-oppimäärän valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Osaaminen kielitaidon eri osa-alueilla kehittyy kumuloituvasti. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit. Opiskelija saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Vieraan kielen B2-oppimäärän päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle (arvosanalle 8) oppimäärän päättyessä

Opetuksen tavoite	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Arvosanan kahdeksan osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen			
T1 auttaa opiskelijaa hahmottamaan uuden opiskeltavan kielen suhde aiemmin opiskelemiinsa kieliin, tutustumaan kyseisen kielen kielialueeseen ja elämänmuodon / joihinkin keskeisiin piirteisiin sekä tukea opiskelijan kielellisen päättelykyvyn, uteliaisuuden ja monikielisyyden kehittymistä	S1	Opiskeltavan kielen aseman, keskeisten erityispiirteiden ja kielialueen hahmottaminen	Opiskelija tuntee opiskeltavan kielen asemaa maailman kielten joukossa ja keskeisimpiä kielen erityispiirteitä. Opiskelija osaa luonnehtia joitakin opiskeltavan kielen kielialueen kulttuurisia ja muita ilmiöitä.

Kielenopiskelutaidot			
T2 rohkaista opiskelijaa näkemään opiskeltavan kielen taito osana elinikäistä oppimista ja oman kielivarannon karttumista, ohjata opiskelijaa löytämään itselleen ja ikäkaudelleen parhaiten sopivia tapoja oppia kieliä sekä kannustaa häntä käyttämään vähäistäkin taitoaan myös oppituntien ulkopuolella	S2	Tavoitteiden asettaminen, oppimisen reflektointi ja yhteistyö	Opiskelija osaa arvioida omia kielenopiskelutavoitteitaan ja opiskelutapojaan. Opiskelija huomaa, mihin hän voi käyttää kielitaitoaan myös oppilaitoksen ulkopuolella ja osaa pohtia, miten hän voi käyttää taitoaan opiskelun päätyttyä.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa	S3		**Taitotaso A1.3**
T3 järjestää opiskelijalle tilaisuuksia harjoitella eri viestintäkanavia käyttäen suullista ja kirjallista vuorovaikutusta	S3	Vuorovaikutus-erilaisissa tilanteissa	Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppaniin.
T4 tukea opiskelijaa kielellisten viestintästrategioiden käytössä	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee vielä usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.
T5 auttaa opiskelijaa laajentamaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvien ilmausten tuntemustaan	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa tilanteissa.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä			**Taitotaso A1.3**
T6 rohkaista opiskelijaa tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä	S3	Tekstien tulkintataidot	Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä			**Taitotaso A1.2**

T7 tarjota opiskelijalle runsaasti tilaisuuksia harjoitella ikätasolle sopivaa pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin	S3	Tekstien tuottamistaidot	Opiskelija pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Opiskelija ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi. Opiskelija osaa hyvin suppean perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.

9.3.3 Matematiikka

Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden loogista, täsmällistä ja luovaa matemaattista ajattelua. Opetus luo pohjan matemaattisten käsitteiden ja rakenteiden ymmärtämiselle sekä kehittää opiskelijoiden kykyä käsitellä tietoa ja ratkaista ongelmia. Matematiikan kumulatiivisesta luonteesta johtuen opetus etenee systemaattisesti. Konkretia ja toiminnallisuus ovat keskeinen osa matematiikan opetusta ja opiskelua. Oppimista tuetaan hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Matematiikan opetus tukee opiskelijoiden myönteistä asennetta matematiikkaa kohtaan ja positiivista minäkuvaa matematiikan oppijoina. Se kehittää myös viestintä-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Matematiikan opiskelu on tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa opiskelijat ottavat vastuuta omasta oppimisestaan.

Opetus ohjaa opiskelijoita ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyden omassa elämässään ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetus kehittää opiskelijoiden kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa monipuolisesti.

Matematiikan opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 vahvistaa opiskelijan motivaatiota, positiivista minäkuvaa ja itseluottamusta matematiikan oppijana	ma1-ma12	L1, L3, L5
T2 kannustaa opiskelijaa ottamaan vastuuta matematiikan oppimisesta sekä yksin että yhdessä toimien	ma1-ma12	L3, L7
Työskentelyn taidot		
T3 ohjata opiskelijaa havaitsemaan ja ymmärtämään oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä	ma1-ma12	L1, L4
T4 harjaannuttaa opiskelijaa täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti ja kirjallisesti	ma1-ma12	L1, L2, L4, L5
T5 tukea opiskelijaa loogista ja luovaa ajattelua vaativien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa ja siinä tarvittavien taitojen kehittymisessä	ma1-ma12	L1, L3, L4, L5, L6
T6 ohjata opiskelijaa arvioimaan ja kehittämään matemaattisia ratkaisujaan sekä tarkastelemaan kriittisesti tuloksen mielekkyyttä	ma1-ma12	L1, L3, L4, L6
T7 rohkaista opiskelijaa soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa	ma1-ma12	L1 - L7
T8 ohjata opiskelijaa kehittämään tiedonhallinta- ja analysointitaitoja sekä opastaa opiskelijaa tiedon kriittiseen tarkasteluun	ma1-ma12	L1, L4, L5
T9 opastaa opiskelijaa soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa sekä ongelmien ratkaisemisessa	ma1-ma12	L5
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet		
T10 vahvistaa päättely- ja päässälaskutaitoa sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään laskutaitoaan eri tilanteissa	ma1-ma12	L1, L3, L4
T11 ohjata opiskelijaa kehittämään kykyään laskea peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla	ma1, ma2, ma9	L1, L4
T12 tukea opiskelijaa laajentamaan lukukäsitteen ymmärtämistä reaalilukuihin	ma1, ma2, ma9	L1, L4
T13 tukea opiskelijaa laajentamaan ymmärrystään prosenttilaskennasta	ma6, ma11	L1, L3, L6
T14 ohjata opiskelijaa ymmärtämään tuntemattoman käsitteen ja kehittämään yhtälönratkaisutaitojaan	ma3, ma4, ma9	L1, L4

T15 ohjata opiskelijaa ymmärtämään muuttujan käsite ja tutustuttaa funktion käsitteeseen sekä ohjata opiskelijaa harjoittelemaan funktion kuvaajan tulkitsemista ja tuottamista	ma3, ma4, ma7, ma9, ma11	L1, L4, L5
T16 tukea opiskelijaa ymmärtämään geometrian käsitteitä ja niiden välisiä yhteyksiä	ma5, ma8, ma11	L1, L4, L5
T17 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja hyödyntämään suorakulmaiseen kolmioon ja ympyrään liittyviä ominaisuuksia	ma5,ma8, ma11	L1, L4, L5
T18 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan laskea pinta-aloja ja tilavuuksia	ma5, ma8, ma11	L1, L4
T19 ohjata opiskelijaa määrittämään tilastollisia tunnuslukuja ja laskemaan todennäköisyyksiä	ma6,ma7, ma11	L3, L4, L5
T20 ohjata opiskelijaa kehittämään algoritmista ajatteluaan sekä taitoaan soveltaa matematiikkaa ja ohjelmointia ongelmien ratkaisemiseen	ma1-ma12	L1, L4, L5, L6

Matematiikan pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Kaikilla kursseilla: Harjoitellaan loogista ajattelua vaativia toimintoja kuten sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä ja esittämistä täsmällisesti. Rohkaistaan opiskelijoita käyttämään ajattelua tukevia piirroksia ja välineitä. Vahvistetaan opiskelijoiden päättelykykyä ja taitoa perustella. Harjoitellaan matemaattisen tekstin tulkitsemista ja tuottamista. Tutustutaan todistamisen perusteisiin. Syvennetään algoritmista ajattelua. Ohjelmoidaan ja samalla harjoitellaan hyviä ohjelmointikäytäntöjä. Sovelletaan itse tehtyjä tai valmiita tietokoneohjelmia osana matematiikan opiskelua.

ma1 Luvut ja laskutoimitukset I

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Lukualuetta laajennetaan ja harjoitellaan laskutoimituksia reaalilukujen joukossa. Vahvistetaan opiskelijoiden kokonaislukujen peruslaskutoimitusten ymmärtämistä. Syvennetään vastaluvun käsitettä ja opitaan käänteisluku. Perehdytään lukujen jaollisuuteen ja jaetaan lukuja alkutekijöihin.

ma2 Luvut ja laskutoimitukset II

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Syvennetään desimaalilukujen laskutoimituksien osaamista. Vahvistetaan ymmärrys tarkan arvon ja likiarvon erosta sekä perehdytään pyöristämissääntöihin. Vahvistetaan laskutaitoa murtoluvuilla ja opitaan murtoluvun kertominen ja jakaminen murtoluvulla. Harjoitellaan potenssilaskentaa eksponenttina kokonaisluvut. Opitaan neliöjuuren käsite ja käytetään neliöjuurta laskutoimituksissa. Varmistetaan prosentin käsitteen ymmärrys.

ma3 Lausekkeet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Harjoitellaan muodostamaan lausekkeita ja sieventämään niitä. Perehdytään muuttujan käsitteeseen ja lausekkeen arvon laskemiseen. Harjoitellaan potenssilausekkeiden sieventämistä. Tutustutaan polynomin käsitteeseen sekä harjoitellaan polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolaskua.

ma4 Yhtälöt

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Perehdytään tuntemattoman käsitteeseen. Muodostetaan ja ratkaistaan ensimmäisen asteen yhtälöitä. Yhtälöpareja ratkaistaan algebrallisesti. Tutustutaan suoraan ja kääntäen verrannollisuuksiin. Verrantoa käytetään tehtävien ratkaisussa. Tutustutaan epäyhtälöihin ja ratkaistaan niitä. Muodostetaan ja ratkaistaan vaillinaisia toisen asteen yhtälöitä.

ma5 Geometria

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Vahvistetaan peruskäsitteiden osaaminen. Tutkitaan suoriin, kulmiin ja monikulmioihin liittyviä ominaisuuksia. Vahvistetaan yhdenmuotoisuuden ja yhtenevyyden käsitteiden ymmärtämistä. Harjoitellaan geometrista konstruointia. Opitaan kehä- ja keskuskulma sekä tutustutaan Thaleen lauseeseen. Lasketaan monikulmioiden piirejä ja pinta-aloja. Harjoitellaan laskemaan ympyrän pinta-ala, kehän ja kaaren pituus sekä sektorin pinta-ala. Varmennetaan ja laajennetaan mittayksiköiden ja yksikkömuunnosten hallintaa.

ma6 Prosentit

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Lasketaan prosenttiosuuksia ja prosenttiluvun osoittamia määriä kokonaisuuksista. Lisäksi opitaan laskemaan muuttunut arvo, perusarvo sekä muutos- ja vertailuprosentti. Tutustutaan klassiseen ja tilastolliseen todennäköisyyslaskentaan sekä syvennetään taitoa laskea erilaisten vaihtoehtojen lukumääriä.

ma7 Funktiot ja tilastot

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Perehdytään funktion käsitteeseen. Piirretään suoria ja paraabeleja koordinaatistoon sekä tutkitaan niitä. Opitaan suoran kulmakertoimen ja vakiotermin käsitteet. Määritetään funktioiden nollakohtia. Yhtälöpareja ratkaistaan graafisesti. Vahvistetaan keskiarvon ja tyyppiarvon ymmärtäminen sekä määritetään frekvenssejä ja suhteellisia frekvenssejä sekä mediaaneja. Tutustutaan hajonnan käsitteeseen. Harjoitellaan aineiston keräämistä, jäsentämistä, esittämistä ja analysointia.

ma8 Geometria ja trigonometria

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Sovelletaan Pythagoraan lausetta, Pythagoraan lauseen käänteislausetta ja trigonometrisia funktioita suorakulmaiseen kolmioon. Tutkitaan kolmiulotteisia kappaleita konkreettien mallien ja tieto- ja viestintäteknologian avulla. Lasketaan pallojen, lieriöiden ja kartioiden pinta-aloja ja tilavuuksia.

Matematiikan oppilaitoskohtaiset valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

ma9 Perusasiat haltuun

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Vahvistetaan ja kerrataan kursseilla (ma1 luvut ja lausekkeet I, ma2 luvut ja lausekkeet II ja ma3 lausekkeet) käsiteltyjä peruslaskutaitoja.

ma10 Otetta ohjelmointiin

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Mukavaa matematiikkaa ohjelmoinnin parissa. Syvennetään ohjelmoinnin tietoja ja taitoja. Voidaan harjoitella jonkin ohjelmointikielen käyttöä.

ma11 Syvennetään matematiikan taitoja

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Syvennetään ja kerrataan kursseilla (ma6 prosentit, ma7 funktiot ja tilastot sekä ma8 geometria ja trigonometria) opittuja keskeisiä matematiikan käsitteitä, jotka antavat matemaattista lisäpohjaa jatko-opintoja varten.

ma12 Matematiikan kertauskurssi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kerrataan aikuisten perusopetuksen päättövaiheen matematiikan oppimäärää.

matu1 Matematiikan tukikurssi 1

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Vahvistetaan peruslaskutaitoja ja matemaattista ajattelua sekä tuetaan opiskelijan kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa. Kurssilla voidaan antaa opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä tai antaa ennakoivaa tukea.

matu2 Matematiikan tukikurssi 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Vahvistetaan peruslaskutaitoja ja matemaattista ajattelua sekä tuetaan opiskelijan kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa. Kurssilla voidaan antaa opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä tai antaa ennakoivaa tukea.

matu3 Matematiikan tukikurssi 3

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Vahvistetaan peruslaskutaitoja ja matemaattista ajattelua sekä tuetaan opiskelijan kykyä käyttää ja soveltaa matematiikkaa. Kurssilla voidaan antaa opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä tai antaa ennakoivaa tukea.

Matematiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista. Konkretia toimii tärkeänä osana matematiikan opiskelua. Rohkaistaan opiskelijoita käyttämään ajattelua tukevia piirroksia ja välineitä. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joiden valintaan opiskelijoilla on mahdollisuus vaikuttaa. Ongelmia matematisoidaan, ratkaistaan ja tulkitaan yksin ja yhdessä. Yhdessä työskennellessä jokainen toimii sekä itsensä että ryhmän hyväksi. Tieto- ja viestintäteknologiaa, kuten taulukkolaskentaa ja dynaamista geometriaohjelmistoa, hyödynnetään opetuksen, oppimisen, tuottamisen, arvioinnin sekä luovuuden välineenä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki matematiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus saada opetusta myös aiempien vuosiluokkien keskeisimmistä sisällöistä, jos hän ei hallitse niitä riittävästi. Lisäksi annetaan ennakoivaa tukea tarvittaessa uusien sisältöjen oppimiseksi. Opiskelijoiden matematiikan osaamista ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti yhdessä opiskelijan kanssa. Opiskelijoille korostetaan asioiden ymmärtämisen tärkeyttä. Opiskelijoita tuetaan suurempien asiakokonaisuuksien hahmottamisessa ja yhteyksien löytämisessä. Eriyttämisessä otetaan huomioon opiskelijoiden osaaminen ja annetaan mahdollisuus onnistumisen elämyksiin.

Sisältöjä voidaan rikastuttaa syventämällä yhteisesti käsiteltävää aihetta opiskelijoiden kiinnostuksen ja taitotason mukaan. Taitavia opiskelijoita tuetaan tarjoamalla heille vaihtoehtoisia työskentelymuotoja, kuten esimerkiksi erilaisia projekteja ja ongelmalähtöisiä tutkimustehtäviä opiskelijoita kiinnostavista matemaattisista aiheista.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi matematiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä ja ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Palaute tukee opiskelijan myönteistä minäkuvaa matematiikan oppijana. Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta

suhteessa asetettuihin matematiikan tavoitteisiin. Arviointi ohjaa opiskelijoita kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitojaan. Palaute auttaa opiskelijoita huomaamaan, mitä tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää ja miten.

Opiskelijoilla on aktiivinen rooli arvioinnissa. Itsearvioinnissa opiskelijat oppivat asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja havainnoimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin. Lisäksi opiskelijoita ohjataan kiinnittämään huomiota tapaansa työskennellä sekä tiedostamaan asennettaan matematiikan opiskelua kohtaan.

Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin. Arvioinnin kohteena ovat matemaattiset tiedot ja taidot sekä niiden soveltaminen. Lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota tekemisen tapaan ja taitoon perustella ratkaisuja sekä ratkaisujen rakenteeseen ja oikeellisuuteen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito hyödyntää välineitä, mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologiaa.

Yhdessä työskenneltäessä arvioidaan sekä ryhmän jäsenten että koko ryhmän toimintaa ja tuotosta. Tuotoksen arvioinnissa kiinnitetään huomiota tuotoksen matemaattiseen sisältöön ja esitystapaan. Palautteella ohjataan opiskelijoita ymmärtämään jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyn ja kehittymisen merkitys. Opiskelijoita ohjataan tuotosten ja toiminnan arvioimiseen.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut matematiikan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt matematiikan tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on matematiikan tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan matematiikan oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy matematiikan päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin. Kriteereitä voidaan myös hyödyntää, kun opiskelijan osaamisen näyttötilanteita suunnitellaan tai opiskelijan näyttöä arvioidaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella matematiikassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Merkitys, arvot ja asenteet							
T1 vahvistaa opiskelijan motivaatiota, positiivista minäkuvaa ja itseluottamusta matematiikan oppijana	ma1–ma8	Opiskelija oppii tunnistamaan, mitkä asiat ja opiskelutavat motivoivat häntä. Opiskelija pyrkii vahvistamaan positiivista minäkuvaansa ja itseluottamusta matematiikan oppijana.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			
T2 kannustaa opiskelijaa ottamaan vastuuta matematiikan oppimisesta sekä yksin että yhdessä toimien	ma1–ma8	Opiskelija aloittaa työskentelyn, ylläpitää sitä ja arvioi, milloin työskentely on saatu päätökseen. Hän osallistuu omatoimisesti ryhmän toimintaan.	Vastuunottaminen opiskelusta	Opiskelija kykenee ohjattuna aloittamaan työskentelyn ja ylläpitämään sitä.	Opiskelija työskentelee osin itsenäisesti ja saattaa työskentelyn ohjattuna loppuun.	Opiskelija ottaa vastuun omasta oppimisestaan ja osallistuu rakentavasti ryhmän toimintaan.	Opiskelija ottaa vastuuta ryhmän toiminnasta ja pyrkii kehittämään koko ryhmän osaamista.

					Opiskelija osallistuu ryhmän toimintaan vaihtelevasti.		
Työskentelyn taidot							
T3 ohjata opiskelijaa havaitsemaan ja ymmärtämään oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä	ma1–ma8	Opiskelija havaitsee ja ymmärtää oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä. Hän osaa kuvailla, selittää ja soveltaa ymmärtämäänsä.	Opittujen asioiden yhteydet	Opiskelija havaitsee ohjattuna opittavien asioiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija havaitsee ja kuvailee oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija löytää ja selittää perustellen oppimiensa asioiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija yhdistää oppimiaan asioita ja kuvailee, mistä opittujen asioiden yhteys johtuu.
T4 harjaannuttaa opiskelijaa täsmälliseen matemaattiseen ilmaisuun suullisesti ja kirjallisesti	ma1–ma8	Opiskelija ilmaisee matemaattista ajatteluaan täsmällisesti eri ilmaisukeinoja käyttäen.	Ilmaisu	Opiskelija ilmaisee ohjattuna matemaattista ajatteluaan jollakin tavalla.	Opiskelija ilmaisee matemaattista ajatteluaan joko suullisesti tai kirjallisesti.	Opiskelija ilmaisee matemaattista ajatteluaan sekä suullisesti että kirjallisesti.	Opiskelija ilmaisee perustellen matemaattista ajatteluaan.
T5 tukea opiskelijaa loogista ja luovaa ajattelua vaativien matemaattisten teh-	ma1–ma8	Opiskelija jäsentää ongelmia, tunnistaa niistä matemaattista informaatiota ja ratkai-	Matemaattisten ratkaisujen tuottaminen, arviointi ja kehittäminen	Opiskelija jäsentää ohjattuna ongelmia ja ratkaisee osia ongelmasta	Opiskelija osaa poimia annetusta ongelmasta matemaattisen infor-	Opiskelija jäsentää ja ratkaisee loogista ja luovaa ajattelua vaativia ongelmia sekä ar-	Opiskelija tutkii, onko olemassa muita ratkaisuvaihtoehtoja.

tävien ratkaisemisessa ja siinä tarvittavien taitojen kehittymisessä T6 ohjata opiskelijaa arvioimaan ja kehittämään matemaattisia ratkaisujaan sekä tarkastelemaan kriittisesti tuloksen mielekkyyttä		see niitä sekä arvioi ja kehittää ratkaisuaan ja tarkastelee tuloksen mielekkyyttä.		sekä selittää ohjattuna tuottamansa ratkaisun.	maation ja ratkaisee ohjattuna ongelmia. Opiskelija pohtii tuloksen mielekkyyttä ja arvioi ohjattuna ratkaisuaan.	vioi kriittisesti ratkaisuaan ja tuloksen mielekkyyttä.	
T7 rohkaista opiskelijaa soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa	ma1–ma8	Opiskelija tunnistaa ja käyttää matematiikkaa eri ympäristöissä ja toisissa oppiaineissa sekä muotoilee ongelmia matematiikan kielelle.	Matematiikan soveltaminen	Opiskelija tunnistaa matematiikan käyttömahdollisuudet ympärillään ja tietää ongelman matemaattisen muotoilun tarpeellisuuden.	Opiskelija soveltaa matematiikkaa muotoillen ongelmia matematiikan kielelle annettuja esimerkkejä noudattaen.	Opiskelija soveltaa matematiikkaa eri ympäristöissä muotoillen reaalimaailman ongelmia matematiikan kielelle.	Opiskelija antaa esimerkkejä, kuinka matematiikkaa sovelletaan yhteiskunnassa. Opiskelija hyödyntää matematiikan taitojaan eri tilanteissa.

T8 ohjata opiskelijaa tiedonhallinta- ja analysointitaitoja sekä opastaa opiskelijaa tiedon kriittiseen tarkasteluun	ma1–ma8	Opiskelija hankkii ja analysoi tietoa ja pohtii sen todenperäisyyttä ja merkitsevyyttä.	Tiedon analysointi ja kriittinen tarkastelu	Opiskelija osaa vertailla ohjattuna tietoa matemaattisella perusteella.	Opiskelija käsittelee ja esittää tietoa annetun esimerkin mukaisesti.	Opiskelija käsittelee ja esittää tietoa sekä pohtii sen uskottavuutta.	Opiskelija tulkitsee tietoa sekä arvioi tiedon luotettavuutta.
T9 opastaa opiskelijaa soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa matematiikan opiskelussa sekä ongelmien ratkaisemisessa	ma1–ma8	Opiskelija soveltaa tarkoituksenmukaista teknologiaa matematiikan opiskelussa ja ongelmia ratkaistaessa.	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija tutustuu matematiikan oppimista tukevaan ohjelmistoon ja käyttää sitä ohjatusti.	Opiskelija käyttää sopivaa ohjelmistoa omien tuotosten laatimiseen ja matematiikan opiskeluun.	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa matemaattisten ongelmien tarkastelemiseen ja ratkaisemiseen.	Opiskelija soveltaa ja yhdistää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkivassa työskentelyssä.
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet							
T10 vahvistaa päättely- ja päässälaskutaitoa sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään laskutaitoaan eri tilanteissa	ma1–ma8	Opiskelija tekee päätelmiä ja laskelmia arjen toimintojensa tueksi. Hän rohkaistuu käyttämään päässälaskutaitoaan.	Päättely- ja laskutaito	Opiskelija laskee päässään lyhyitä laskutoimituksia ja löytää ohjattuna matemaattisia säännönmukaisuuksia.	Opiskelija laskee päässään laskutoimituksia ja löytää matemaattisia säännönmukaisuuksia.	Opiskelija käyttää aktiivisesti päättely- ja päässälaskutaitoa.	Opiskelija laskee päässään monivaiheisia laskutoimituksia ja soveltaa päättelykykyään eri tilanteissa.

T11 ohjata opiskelijaa kehittämään kykyään laskea peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla	ma1, ma2	Opiskelija laskee peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla.	Peruslaskutoimitukset rationaaliluvuilla	Opiskelija laskee samannimisten, positiivisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskuja.	Opiskelija laskee positiivisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskuja. Opiskelija kertoo ja jakaa murtoluvun kokonaisluvulla.	Opiskelija osaa sujuvasti peruslaskutoimituksia rationaaliluvuilla.	Opiskelija hyödyntää rationaalilukujen peruslaskutoimituksia ongelmanratkaisussa.
T12 tukea opiskelijaa laajentamaan lukukäsitteen ymmärtämistä reaalilukuihin	ma1, ma2	Opiskelija ymmärtää reaalilukujen algebrallisia, järjestys- ja tarkkuusominaisuuksia sekä tutustuu piihin ja neliöjuureen.	Lukukäsite	Opiskelija sijoittaa annetun desimaaliluvun lukusuoralle.	Opiskelija tuntee alkuluvun käsitteen. Opiskelija pyöristää luvun annettuun tarkkuuteen.	Opiskelija tunnistaa rationaaliluvun ja irrationaaliluvun eron. Opiskelija pyöristää luvun oikeaan tarkkuuteen.	Opiskelija ymmärtää tarkan arvon ja likiarvon eron sekä määrittää lukujen suuruusjärjestyksen.
T13 tukea opiskelijaa laajentamaan ymmärrystään prosenttilaskennasta	ma6	Opiskelija ymmärtää prosentin ja prosenttiyksikön käsitteet ja kertoo niiden käytöstä eri tilanteissa. Hän laskee prosenttiosuuden, prosenttiluvun osoittaman määrän sekä muutos- ja vertailuprosentin.	Prosentin käsite ja prosenttilaskenta	Opiskelija selittää, päättelee tai laskee prosenttiosuuden.	Opiskelija laskee prosenttiluvun osoittaman määrän kokonaisuudesta sekä muutoksen suuruuden ja muutoksen prosentteina.	Opiskelija osaa käyttää prosenttilaskennan eri menetelmiä. Opiskelija ymmärtää prosentin ja prosenttiyksikön välisen eron.	Opiskelija tekee suhteellista vertailua ja hyödyntää prosenttilaskentaa eri tilanteissa.

T14 ohjata opiskelijaa ymmärtämään tuntemattoman käsitteen ja kehittämään yhtälönratkaisutaitojaan	ma3, ma4	Opiskelija ymmärtää tuntemattoman ja lausekkeen käsitteet sekä ratkaisee ensimmäisen asteen ja vaillinaisen toisen asteen yhtälöitä päättelemällä ja symbolisesti. Opiskelija käyttää verrantoa.	Tuntemattoman käsite ja yhtälönratkaisutaidot	Opiskelija yhdistää samanmuotoisia termejä. Opiskelija ratkaisee ohjattuna ensimmäisen asteen yhtälöitä. Opiskelija tunnistaa suoraan verrannollisuuden.	Opiskelija sieventää lausekkeita. Opiskelija ymmärtää yhtäsuuruuden säilymisen ja ratkaisee ensimmäisen asteen yhtälön symbolisesti ja ohjattuna ratkaisee vaillinaisen toisen asteen yhtälön. Opiskelija osaa muodostaa verrannon.	Opiskelija ymmärtää yhtäsuuruuden käsitteen ja ratkaisee vaillinaisen toisen asteen yhtälön symbolisesti. Opiskelija osaa ratkaista verrannon.	Opiskelija käyttää sujuvasti tuntematonta yhtälön muodostamisessa ja hyödyntää yhtälönratkaisun taitoja ongelmanratkaisussa.
T15 ohjata opiskelijaa ymmärtämään muuttujan käsite ja tutustuttaa funktion käsitteeseen. Ohjata opiskelijaa harjoittelemaan funktion kuvaajan tulkitsemista ja tuottamista	ma3, ma4, ma7	Opiskelija laajentaa käsitystään muuttujista kahden muuttujan yhtälöihin ja piirtää ensimmäisen ja toisen asteen funktion kuvaajia. Opiskelija tekee päätelmiä funktion ja sen kuvaajan välisestä yhteydestä.	Muuttujan ja funktion käsitteet sekä kuvaajien tulkitseminen ja tuottaminen	Opiskelija laskee lausekkeen arvon ja piirtää pisteen (x,y) kuvan koordinaatistoon. Opiskelija tunnistaa nousevan ja laskevan suoran kuvaajan koordinaatistosta ja yhtälöstä.	Opiskelija piirtää ensimmäisen asteen funktion kuvaajan ja ratkaisee ohjattuna yhtälöparin graafisesti.	Opiskelija ymmärtää muuttujan ja funktion käsitteet n sekä osaa piirtää funktion kuvaajia. Opiskelija ratkaisee annetun yhtälöparin algebrallisesti.	Opiskelija käyttää yhtälöparia ongelmanratkaisussa ja ymmärtää yhtälönratkaisun geometrisen merkityksen. Opiskelija osaa tulkita kuvaajia monipuolisesti.

T16 tukea opiskelijaa ymmärtämään geometrian käsitteitä ja niiden välisiä yhteyksiä	ma5	Opiskelija tuntee pisteen, suoran, kulman, janan ja puolisuoran käsitteet ja niihin liittyviä ominaisuuksia. Hän nimeää monikulmioita, tietää niiden ominaisuuksia ja laskee niiden piirejä. Opiskelija ymmärtää yhdenmuotoisuuden ja yhtenevyyden käsitteet.	Geometrian käsitteet ja niiden väliset yhteydet	Opiskelija tunnistaa ja nimeää kulmia ja monikulmioita ja laskee ohjattuna niihin liittyviä laskuja. Opiskelija piirtää suoran suhteen symmetrisiä kuvioita.	Opiskelija piirtää pisteen suhteen symmetrisiä kuvioita. Opiskelija löytää vastinosat yhdenmuotoisista kuvioista.	Opiskelija hyödyntää perustellen geometrian peruskäsitteisiin ja yhdenmuotoisuuteen liittyviä ominaisuuksia. Opiskelija ymmärtää mittakaavan käsitteen.	Opiskelija käyttää yhdenmuotoisuutta ongelmanratkaisussa.
T17 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja hyödyntämään suorakulmaiseen kolmioon ja ympyrään liittyviä ominaisuuksia	ma5, ma8	Opiskelija ymmärtää suorakulmaisen kolmion ominaisuuksia ja hyödyntää Pythagoraan lausetta ja trigonometrisia funktioita. Opiskelija tietää ympyrään liittyviä	Suorakulmaisen kolmion ja ympyrän ominaisuudet	Opiskelija laskee ohjattuna hypotenuusan pituuden. Opiskelija osaa tutkia kolmion suorakulmaisuutta. Opiskelija tunnistaa ympyrään liittyviä käsitteitä ja	Opiskelija ratkaisee suorakulmaisen kolmion sivun pituuden Pythagoraan lauseella ja löytää kulmalle viereisen ja vastaisen kateetin ja hypotenuusan sekä tietää, miten ne	Opiskelija ratkaisee annetusta suorakulmaisesta kolmiosta kulmien suuruudet ja sivujen pituudet. Opiskelija ymmärtää kehäkulman ja keskuskulman käsitteet sekä laskee	Opiskelija käyttää Pythagoraan lausetta ja sen käänteislausetta sekä trigonometriaa ongelmanratkaisussa.

		käsitteitä ja ominaisuuksia sekä osaa laskea ympyrän kehän pituuden.		laskee ohjattuna ympyrän kehän pituuden.	liittyvät trigonometrisiin funktioihin. Opiskelija laskee ympyrän kehän pituuden.	keskuskulmaa vastaavan kaaren pituuden.	
T18 kannustaa opiskelijaa kehittämään taitoaan laskea pinta-aloja ja tilavuuksia	ma5, ma8	Opiskelija tietää avaruuskappaleisiin liittyviä nimityksiä ja ominaisuuksia. Hän osaa laskea tasokuvioiden pinta-aloja sekä kappaleiden tilavuuksia ja vaipan pinta-aloja. Hän soveltaa tietojaan käytännön tilanteisiin ja tekee pinta-alayksiköiden, tilavuusyksiköiden ja vetomittojen välillä muunnoksia.	Pinta-alojen ja tilavuuksien laskutaito	Opiskelija muuntaa yleisimmin käytettyjä pinta-alan ja tilavuuden yksiköitä. Opiskelija osaa laskea suorakulmion pinta-alan ja suorakulmaisen särmiön tilavuuden.	Opiskelija muuntaa pinta-alan ja tilavuuden yksiköitä. Opiskelija laskee yleisimpien tasokuvioiden pinta-alat ja kappaleiden tilavuudet.	Opiskelija käyttää pinta-ala- ja tilavuusyksiköiden muunnoksia. Opiskelija laskee yksittäisen tasokuvion pinta-alan ja kappaleen tilavuuden sekä vaipan pinta-alan. Opiskelija laskee keskuskulmaa vastaavan sektorin pinta-alan.	Opiskelija laskee moniosaisen tasokuvion pinta-alan, kappaleen tilavuuden ja vaipan pinta-alan sekä hyödyntää osaamistaan ongelmanratkaisussa.
T19 ohjata opiskelijaa määrittämään tilastollisia	ma6, ma7	Opiskelija hallitsee aineistojen keräämisen, luokittelun,	Tilastolliset tunnusluvut ja todennäköisyyslaskenta	Opiskelija lukee tiedon pylväs-,	Opiskelija esittää tiedon sopivalla	Opiskelija hallitsee keskeiset tilastolliset tunnusluvut.	Opiskelija havainnoi ja vertailee tut-

tunnuslukuja ja laskemaan todennäköisyyksiä		analysoinnin ja raportoinnin. Hän lukee ja tulkitsee diagrammeja sekä tekee ennusteita niihin perustuen. Opiskelija laskee keskiarvon ja määrittää tyyppiarvon sekä mediaanin ja tekee niiden perusteella päätelmiä. Opiskelija määrittää klassisen ja tilastollisen todennäköisyyden sekä ymmärtää niiden antamaa informaatiota.		viiva- ja ympyrädiagrammista sekä taulukosta. Opiskelija laskee keskiarvon ja määrittää ohjattuna tyyppiarvon ja mediaanin. Opiskelija päättelee ohjattuna klassisia todennäköisyyksiä.	diagrammilla tai taulukolla. Opiskelija laskee tavallisimpia keskilukuja, määrittää vaihteluvälin ja osaa ohjattuna kertoa tutkimustuloksista ja johtopäätöksistä. Opiskelija laskee klassisia todennäköisyyksiä.	Opiskelija hyödyntää tilastolaskentaa annetussa pienessä tutkimusaineistossa. Opiskelija osaa määrittää klassisia ja tilastollisia todennäköisyyksiä.	kimuksia tilastollisia tunnuslukuja hyödyntäen. Opiskelija käyttää todennäköisyyslaskentaa ongelmanratkaisussa.
T20 ohjata opiskelijaa kehittämään algoritmista ajatteluaan sekä taitoaan soveltaa matematiikkaa ja	ma1–ma8	Opiskelija ymmärtää algoritmisen ajattelun periaatteita. Hän osaa lukea, kommentoida, tulkita, testata, suunnitella ja oh-	Algoritminen ajattelu ja ohjelmointitaidot	Opiskelija tunnistaa yksinkertaisen algoritmin askeleet ja testaa ohjattuna valmiita ohjelmia.	Opiskelija käyttää ehtolausetta ja tunnistaa ohjelman toistorakenteen. sekä testaa ohjelmia.	Opiskelija soveltaa algoritmisen ajattelun periaatteita ja ohjelmoi pieniä ohjelmia.	Opiskelija hyödyntää ohjelmointia ongelmien ratkaisussa. Opiskelija muokkaa ja kehittää ohjelmaa.

ohjelmointia ongelmien ratkaisemiseen		jelmoida pieniä ohjelmia, joilla ratkaistaan matemaattisia ongelmia.					

9.3.4 Uskonto

Uskonnon oppimääränä voi olla evankelisluterilainen uskonto, ortodoksinen uskonto, islam tai minkä tahansa muun Suomessa rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan uskonto.

Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä aikuisten perusopetuksessa on antaa opiskelijalle uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opiskelijaa ohjataan perehtymään omaan uskontoperinteeseen, opiskeltavan uskonnon perusteisiin ja sen monimuotoisuuteen, uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa.

Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa. Opetuksessa annetaan monipuolista tietoa uskonnosta sekä autetaan opiskelijaa ymmärtämään siitä käytävää keskustelua. Opiskelijaa ohjataan tarkastelemaan uskontoja eri näkökulmista sekä kriittiseen ajatteluun. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä. Opetus kannustaa opiskelijaa kunnioittamaan elämää, ihmisarvoa sekä omaa ja toisen pyhää.

Uskonnon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
T1 ohjata opiskelija havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin monimuotoinen vuorovaikutus sekä uskontoon liittyvä monimuotoisuus	u1	L1, L2

T2 auttaa opiskelijaa syventymään opiskeltavan uskonnon juuriin, lähteisiin, oppiin ja opetuksiin sekä levinneisyyteen ja vaikutukseen eri puolilla maailmaa	u1	L2
T3 ohjata opiskelija perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa ja Suomessa siten, että opiskelija ymmärtää uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutussuhteen, tuntee maailman suurten uskontoperinteiden erityispiirteitä ja yhdistäviä tekijöitä sekä tutustuu uskonnottomuuteen	u1	L2, L6
T4 ohjata opiskelija tuntemaan eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleita	u1	L2, L4, L6
T5 auttaa opiskelijaa havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja ja hahmottamaan uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja	u1	L1, L2, L4, L5, L7
T6 auttaa opiskelijaa arvioimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina	u1	L5, L6
T7 rohkaista opiskelijaa kohtaamaan erilaisia ihmisiä myönteisen vuorovaikutuksen hengessä jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	u1	L6

Uskonnon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

u1 Uskonnot maailmassa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Opetuksessa käsiteltäviä teemoja ovat uskonnon synty, monimuotoisuus ja suhde muihin uskontoihin. Opetuksessa perehdytään keskeisiin opiskeltavan uskonnon juuriin, lähteisiin, oppiin, opetuksiin, levinneisyyteen ja vaikutuksiin sekä eri uskontoihin, katsomuksiin ja uskonnottomuuteen Suomessa ja maailmalla sekä uskontojen kriittiseen tarkasteluun. Kurssin sisällöissä tulee olla maailmankatsomuksia yhdistävää eettisten elementtien käsittelyä. Tärkeitä sisältöjä ovat opiskeltavan uskonnon kulttuurivaikutukseen liittyvät aiheet. Sisällöissä tulee näkyä opiskeltavan uskonnon ja muiden uskontojen ja katsomusten keskeiset eettiset periaatteet sekä YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus ja ihmisoikeuksien toteutuminen maailmassa. Valittavien sisältöjen tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään uskontojen näkymistä mediassa ja sen kriittistä arviointia ja uskontojen välistä vuorovaikutusta ja dialogia.

Uskonnon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on ilmentää uskontojen ja katsomusten moninaisuutta kunnioittavasti ja arvostavasti. Asioita tarkastellaan kokemuksellisuuden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisen oppimisen kautta. Keskeistä on opittavien asioiden konkretisointi ja ymmärtäminen. Tavoitteena on kehittää dialogitaitoja, mediataitoja ja uskonnon keskeisiin toimintoihin liittyviä tietoteknisiä taitoja. Opetuksessa kiireettömyyttä, pysähtymistä ja keskustelua korostetaan sekä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan vierailuiden ja vierailijoiden kautta. Opetuksessa toteutetaan erilaisia yhteisiä tai omia projekteja.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki uskonnossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Uskonnon opetuksessa huomioidaan opiskelijoiden erilaiset taustat ja edellytykset sekä tarpeet. Opetuksen toteutuksessa tehdään toimintaan ja opetukseen liittyvät ratkaisut huomioiden opiskelijoiden erilaiset uskonnolliset ja katsomukselliset taustat ja käytettävät työtavat sovitetaan oppimisen edellytyksiin. Opetuksessa luodaan oppimista ja osallisuutta edistäviä yhteisiä tilanteita sekä ohjataan ja vahvistetaan opiskelijan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi uskonnossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Uskonnon oppiaineessa arviointi on monipuolista. Arviointia toteutetaan havainnoimalla opiskelijan oppimista, osaamista ja työskentelyä sekä tarkastelemalla opiskelijoiden monimuotoisia tuotoksia. Arviointiin kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen formatiivinen arviointi että tietojen ja taitojen summatiivinen arviointi. Formatiivisessa arvioinnissa opiskelijat saavat tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijoille annettava palaute on ohjaavaa ja kannustavaa. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään osana formatiivista arviointia.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut uskonnon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt uskonnon tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on uskonnon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan uskonnon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Myös työskentelyn arviointi sisältyy uskonnon päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Alla kuvattuja uskonnon päättöarvioinnin kriteereitä käytetään kaikissa uskonnon oppimäärissä. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Päättöarvosanaa annettaessa opiskelijan osaamisesta muodostetaan kokonaiskuva, joka pohjautuu kriteereiden arvosanakuvauksiin. Kriteereitä voidaan myös hyödyntää, kun opiskelijan osaamisen näyttötilanteita suunnitellaan tai opiskelijan näyttöä arvioidaan.

Opetuksen tavoite	**Kurssi**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
T1 ohjata opiskelija havaitsemaan uskonnon ja kulttuurin monimuotoinen vuorovaikutus sekä uskontoon liittyvä monimuotoisuus	u1	Opiskelija ymmärtää uskonnon ja kulttuurin monipuolista vuorovaikutusta ja uskontoon liittyvää monimuotoisuutta.	Uskontojen monimuotoisuuden sekä kulttuuristen ja yhteiskunnallisten vaikutusten hahmottaminen	Opiskelija tunnistaa ohjatusti ympäristöstä erilaisia uskontoon liittyviä asioita, kuten rakennuksia ja symboleja.	Opiskelija tunnistaa ympäristöstä erilaisia uskontoon liittyviä asioita. Opiskelija osaa yhdistää uskontoon liittyviä käsitteitä ja ilmiöitä toisiinsa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä opiskeltavaan uskontoon liittyvästä monimuotoisuudesta. Opiskelija osoittaa ymmärtävänsä, että uskonto ja kulttuuri ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelija tunnistaa uskontoihin liittyviä asioita eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa.	Opiskelija osaa antaa monipuolisia esimerkkejä opiskeltavan uskonnon sisäisestä monimuotoisuudesta. Opiskelija osaa kuvailla uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutusta monipuolisesti. Opiskelija tunnistaa ja osaa nimetä uskontoihin liittyviä asioita eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa.

T2 auttaa opiskelijaa syventymään opiskeltavan uskonnon juuriin, lähteisiin, oppiin ja opetuksiin sekä levinneisyyteen ja vaikutukseen eri puolilla maailmaa	u1	Opiskelija syventää tietojaan opiskeltavasta uskonnosta ja sen vaikutuksista sekä harjaantuu hankkimaan lisätietoa niistä.	Opiskeltavaa uskontoa koskevan tiedon hallitseminen	Opiskelija osaa antaa esimerkin opiskeltavan uskonnon opetuksista sekä esimerkin sen tärkeimmistä lähteistä. Opiskelija osaa kertoa opiskeltavan uskonnon synnystä.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä opiskeltavan uskonnon opetuksista. Opiskelija osaa kertoa opiskeltavan uskonnon synnystä, lähteistä, vaikutuksista ja levinneisyydestä. Opiskelija osaa hankkia annettujen ohjeiden mukaan lisätietoa opiskeltavasta uskonnosta.	Opiskelija osaa kertoa opiskeltavan uskonnon perusopetuksista ja tärkeimpien lähteiden sisällöstä. Opiskelija osaa kuvailla opiskeltavan uskonnon syntyä, levinneisyyttä ja vaikutuksia eri puolilla maailmaa. Opiskelija osaa hankkia lisätietoa opiskeltavasta uskonnosta ja kiinnittää huomiota tiedon lähteiden luotettavuuteen.	Opiskelija osaa analysoida opiskeltavan uskonnon perusopetuksia sekä tärkeimpien lähteiden sisältöä ja tulkintoja. Opiskelija osaa kuvailla opiskeltavan uskonnon syntyä, kehitystä, levinneisyyttä ja vaikutuksia eri puolilla maailmaa. Opiskelija osaa hankkia lisätietoa opiskeltavasta uskonnosta ja arvioida tiedon lähteiden luotettavuutta.
T3 ohjata opiskelija perehtymään uskontoihin ja katsomuksiin eri puolilla maailmaa ja Suomessa siten,	u1	Opiskelija ymmärtää, mitä ovat maailmanuskonnot, uskonnottomuus ja katsomukset ja mi-	Maailmanuskontojen ja erilaisten katsomusten tunteminen	Opiskelija osaa nimetä kaksi uskontoa ja tunnistaa ohjatusti niiden keskeisiä piirteitä.	Opiskelija osaa nimetä maailmanuskontoja ja kertoa niiden keskeisistä piirteistä.	Opiskelija osaa kuvailla eri maailmanuskontojen pääpiirteitä ja vertailla niitä.	Opiskelija osaa analysoida eri maailmanuskontojen pääpiirteitä.

että opiskelija ymmärtää uskonnon ja kulttuurin vuorovaikutussuhteen, tuntee maailman suurten uskontoperinteiden erityispiirteitä ja yhdistäviä tekijöitä sekä tutustuu uskonnottomuuteen		ten ne eroavat toisistaan. Hän harjaantuu hankkimaan lisätietoa niistä.		Opiskelija tunnistaa ohjatusti uskonnon ja uskonnottomuuden eroja.	Opiskelija osaa kuvailla uskonnon ja uskonnottomuuden eroja. Opiskelija osaa hankkia annettujen ohjeiden mukaan lisätietoa uskonnoista ja katsomuksista.	Opiskelija osaa käyttää käsitteitä uskonto, uskonnottomuus ja katsomus mielekkäissä yhteyksissä. Opiskelija osaa hankkia lisätietoa uskonnoista ja katsomuksista.	Opiskelija osaa kuvailla uskonnoissa ja uskonnottomuudessa vallitsevaa moninaisuutta. Opiskelija osaa hankkia lisätietoa uskonnoista ja katsomuksista ja kiinnittää huomiota tiedon lähteiden luotettavuuteen.
T4 ohjata opiskelija tuntemaan eri uskontoperinteiden tapoja ja symboleita	u1	Opiskelija tunnistaa ja ymmärtää eri uskontojen tapoja ja symboleita.	Uskonnon ja kulttuurin lukutaito	Opiskelija tunnistaa annetuista esimerkeistä uskontoon liittyviä tapoja.	Opiskelija osaa kertoa vähintään kolmen uskonnon keskeisistä tavoista. Opiskelija tunnistaa annetusta materiaalista uskonnollisia symboleita.	Opiskelija osaa kuvailla ja nimetä eri uskontojen tapoja. Opiskelija tunnistaa ja osaa nimetä uskonnollisia symboleja.	Opiskelija osaa analysoida eri uskontojen tapoja. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä uskonnollisista symboleista ja kertoa niiden merkityksestä.
T5 auttaa opiskelijaa havaitsemaan ja arvioimaan erilaisia argumentaa-	u1	Opiskelija oppii tunnistamaan ja arvioimaan erilaisia argumentaation tapoja	Uskonnollisen ja tieteellisen kielen erottaminen sekä ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Opiskelija erottaa selkeästi uskonnollisen ja selkeästi tieteellisen väitteen toisistaan.	Opiskelija tunnistaa tieteelliselle ja uskonnolliselle kielelle ominaisia piirteitä.	Opiskelija tunnistaa erilaisia argumentaation tapoja sekä uskonnon ja	Opiskelija osaa analysoida uskonnollisten ja tieteellisten perustelujen sekä uskonnon ja

tion tapoja ja hahmottamaan uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja		sekä hahmottamaan uskonnon ja tieteen kielen välisiä eroja. Hän kehittää valmiuksiaan kuunnella toisten näkemyksiä ja perustella omia näkemyksiään.			Opiskelija osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja esittää omia näkemyksiään.	tieteen kielen välisiä eroja. Opiskelija osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja esittää perusteluja omille näkemyksilleen.	tieteen kielen eroja. Opiskelija osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja perustella johdonmukaisesti omia näkemyksiään.
T6 auttaa opiskelijaa arvioimaan uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina	u1	Opiskelija kehittää valmiuksiaan pohtia uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina.	Uskontojen ja katsomusten merkityksen ymmärtäminen yksilöiden elämässä ja globaalisti	Opiskelija tunnistaa annetuista esimerkeistä uskonnollisia ja katsomuksellisia näkökohtia, jotka vaikuttavat ihmisten valintoihin.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä uskontojen ja katsomusten vaikutuksesta ihmisten valintoihin ja toimintaan.	Opiskelija osaa kuvailla uskontojen ja katsomusten maailmanlaajuista merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina.	Opiskelija osaa pohtia uskontojen ja katsomusten merkitystä ihmisten valintojen perusteina ja ohjaajina sekä antaa tästä esimerkkejä eri puolilta maailmaa.
T7 rohkaista opiskelijaa kohtaamaan erilaisia ihmisiä myönteisen vuorovaikutuksen hengessä jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla	u1	Opiskelija kehittää valmiuksiaan rakentavaan vuorovaikutukseen erilaisten ihmisten kanssa nyt ja tulevaisuudessa jatko-opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			

9.3.5 Elämänkatsomustieto

Oppiaineen tehtävä

Elämänkatsomustiedon opetuksen tehtävänä aikuisten perusopetuksessa on edistää opiskelijoiden taitoa etsiä hyvää elämää. Elämänkatsomustiedossa ihmiset ymmärretään kulttuuriaan uudistavina ja luovina toimijoina, jotka kokevat ja tuottavat merkityksiä keskinäisessä toiminnassaan ja kanssakäymisissä ympäröivän maailman kanssa. Katsomuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina. Elämänkatsomustiedossa painotetaan ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Tämä koskee myös opiskelijoiden opiskelua ja oppimista. Siksi on keskeistä sovittaa opetukseen ja opiskeluun opiskelijan oma ajattelu- ja kokemusmaailma.

Elämänkatsomustiedon opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan valmiuksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitsevaiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi. Tavoitteena on täysivaltainen demokraattinen kansalaisuus globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa. Tämä edellyttää elämänkatsomustiedon opetukselta monipuolisen katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamisen lisäksi eettisen ja kriittisen ajattelu- ja toimintakyvyn sekä oppimisen taitojen kehittämistä. Elämänkatsomustiedossa kriittinen ajattelu ymmärretään perusteita etsivänä, asiayhteydet hahmottavana ja tilannetajuisena sekä itseään korjaavana. Siihen liittyy avoin ja pohdiskeleva asenne.

Elämänkatsomustieto tukee erityisesti seuraavia laaja-alaisen osaamisen alueita: ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1), kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutus (L2), arjen taidot (L3) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
T1 ohjata opiskelijaa tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsitteitä	et1	L1, L2, L4
T2 vahvistaa opiskelijan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä muun muassa perehtymällä Unescon maailmanperintöohjelmaan	et1	L2, L7
T3 ohjata opiskelijaa tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	et1	L1, L2
T4 ohjata opiskelijaa tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	et1, et2	L3
T5 ohjata opiskelija tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeutena sekä katsomusvapauden turvaamisen kansallisia ja kansainvälisiä keinoja	et1	L2, L3, L6, L7

T6 ohjata opiskelija analysoimaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	et1, et2	L1, L4
T7 kannustaa opiskelijaa maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen	et1, et2	L2, L7
T8 ohjata opiskelija huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä kehittämään eettistä ajatteluaan	et1, et2	L1, L5, L6, L7
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan omien valintojensa vaikutusta kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti sekä toimimaan vastuullisesti kestävän tulevaisuuden hyväksi	et1, et2	L6, L7
T10 ohjata opiskelija ymmärtämään ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmisten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta	et1, et2	L1, L7

Elämänkatsomustiedon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

et1 Katsomukset ja ihmisoikeudet

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssille valitaan opiskelijoiden kokemusmaailmaan pohjaavia eettisen ajattelun taitoja sekä katsomuksellista yleissivistystä ja arvostelukykyä lisääviä sisältöjä. Kurssin sisältöjen avulla käydään opiskelijoiden maailmankuvan, elämänkatsomuksen ja identiteetin rakentumista tukevia keskusteluja. Perehdytään ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen. Tutustutaan ihmisoikeuksien kehitykseen ja ihmisoikeusloukkauksiin kuten holokaustiin. Kurssin sisällöiksi otetaan teistisiin ja ateistisiin katsomuksiin nykymaailmassa, esimerkiksi sekulaariin humanismiin, kristinuskoon ja islamiin liittyviä teemoja. Pohditaan katsomusvapauden ja yhdenvertaisuuden toteutumista erilaisissa yhteiskunnissa. Kurssin sisällöt auttavat opiskelijaa ymmärtämään Unescon suojelemaa maailman kulttuuri- ja luonnonperintöä sekä kulttuurin ilmenemistä muun muassa mediassa ja taiteessa. Tarkastellaan kulttuurista moninaisuutta rikkautena, oikeutena ja eettisenä kysymyksenä.

Elämänkatsomustiedon valinnainen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

et2 Ihmisenä kasvaminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssin keskeisten sisältöjen tulee liittyä etiikan peruskysymyksiin ja pääsuuntiin kuten totuus, hyvyys, kauneus ja oikeudenmukaisuus. Sisältöjen valinnassa tulee toimia niin, että opetuksessa voidaan soveltaa eettistä lähestymistapaa. Sisällöissä nostetaan esiin eettisyys sosiaalisessa mediassa ja muissa tiedotusvälineissä. Kurssilla tarkas-

tellaan kulttuurista moninaisuutta rikkautena, oikeutena ja eettisenä kysymyksenä. Kurssin sisällössä korostuu ihmisarvo, ihmisoikeudet ja ihmisten välinen yhdenvertaisuus. Kurssin aikana tutustutaan ihmisoikeuksien kehitykseen ja ihmisoikeusrikoksiin, kuten holokaustiin. Kurssilla perehdytään luonnon ja yhteiskunnan kestävän tulevaisuuden mahdollisuuksiin sekä ympäristöetiikkaan liittyviin kysymyksiin kuten eläinten oikeuksiin.

Elämänkatsomustiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työtapojen valinnassa on oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä taata turvallinen ja avoin oppimis- ja keskusteluympäristö, jossa opiskelija kokee tulevansa kuulluksi ja arvostetuksi. Erityisesti kunkin uuden ryhmän aloittaessa ryhmäytyminen on olennainen osa oppimisympäristön rakentumista. Työskentelyssä tuetaan oppimisen itsesäätelytaitojen kehittymistä. Opiskelijat elävät globalisoituneessa mediamaailmassa, jota erilaiset digitaaliset sovellukset muokkaavat. Siksi elämänkatsomustiedon oppimisympäristössä on olennaista, että välitön henkilökohtainen yhteisöllinen kanssakäyminen voi yhdistyä erilaisten medioiden ja digitaalisen vuorovaikutuksen pedagogisesti monipuoliseen hyödyntämiseen.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki elämänkatsomustiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen ja tuen järjestämisessä on vahvistaa opiskelijan osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemusta. Elämänkatsomustieto oppiaineena tukee opiskelijan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tarjoamalla mahdollisuuksia ja käsitteellisiä välineitä tutkia, jäsentää ja arvioida sekä rakentaa omaa identiteettiä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Ohjausta ja tukea tarvitaan oppiaineen käsitteellisen sisällön hahmottamiseen erityisesti eettisissä kysymyksissä sekä vuorovaikutus- ja ajattelutaitojen kehittymiseen. Opiskelijoiden yksilöllisen tuen tarpeet sekä mahdollisuus syventymiseen ja yksilölliseen etenemiseen otetaan huomioon työtapojen ja sisältöjen valinnassa. Elämänkatsomustiedon opiskelu ja sisällöt sopivat hyvin oppiainerajat ylittäviin projekteihin ja integroitaviksi muiden oppiaineiden, kuten äidinkielen ja yhteiskuntaopin opintojen kanssa.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi elämänkatsomustiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Elämänkatsomustiedon arviointi perustuu työskentelyn havainnointiin ja keskusteluihin ja argumentaatioon sekä opiskelijoiden monimuotoisten tuotosten tarkasteluun. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, perusteluiden rakentamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Opiskelijoiden itsearviointia ja vertaispalautetta käytetään arvioinnin tukena.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut elämänkatsomustiedon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt elämänkatsomustiedon tavoitteet ja niihin liittyvät

päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on elämänkatsomustiedon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan elämänkatsomustiedon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy elämänkatsomustiedon päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Elämänkatsomustiedon arvioinnissa painotetaan sitä, että oppiaineessa edistetään opiskelijoiden kykyä etsiä hyvää elämää ja korostetaan opiskelijoiden kykyä vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Elämänkatsomustiedossa tuetaan opiskelijan itsenäisen ajattelun ja argumentaation kehitystä ja avointa pohdiskelemista.

Opetuksen tavoite	**Kurssi**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
T1 ohjata opiskelijaa tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsitteitä	et1	Opiskelija oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään katsomuksellisia käsitteitä.	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Opiskelija tunnistaa joitakin katsomuksellisia käsitteitä (kuten elämänkatsomus, uskonto, uskonnottomuus).	Opiskelija osaa kuvata maailmankatsomuksen, maailmankuvan ja elämänkatsomuksen käsitteet.	Opiskelija ymmärtää maailmankatsomuksen, maailmankuvan ja elämänkatsomuksen käsitteet sekä tunnistaa niiden välisiä suhteita ja osaa käyttää niitä.	Opiskelija tunnistaa, ymmärtää ja osaa soveltaa katsomuksellisia käsitteitä omassa katsomuksellisessa ajattelussaan ja tuotoksissaan.
T2 vahvistaa opiskelijan katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä	et1	Opiskelija rakentaa yleissivistystä erilaisista kulttuu-	Tiedollinen yleissivistys	Opiskelija osaa nimetä vähintään yhden kulttuurin	Opiskelija osaa kuvata kahta eri kulttuuria tai katso-	Opiskelija osaa hankkia tietoa eri-	Opiskelija ymmärtää kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta

muun muassa perehtymällä Unescon maailmanperintöohjelmaan		reista ja katsomuksista ja Unescon maailmanperintöohjelmasta.		perustekijän (kuten pukeutuminen, kieli, ruoka, juhlat, elinkeino, toimeentulo, teknologia) ja yhden Unescon maailmanperintökohteen.	musta sekä tunnistaa näiden yhtäläisyyksiä ja eroja. Opiskelija osaa kertoa joistain Unescon maailmanperintöohjelman piirteistä ja nimetä joitain maailmanperintökohteita.	laisista kulttuureista ja katsomuksista. Opiskelija osaa kertoa Unescon maailmanperintöohjelman lähtökohdista ja nimetä joitain maailmanperintökohteita.	sekä osaa suhteuttaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista asemaansa maailman kulttuureissa ja perinnössä. Opiskelija osaa kuvailla Unescon maailmanperintöohjelman lähtökohtia ja nimetä useimmat kotimaiset ja joitain ulkomaisia maailmanperintökohteita.
T3 ohjata opiskelijaa tuntemaan erilaisia uskonnottomia ja uskonnollisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa	et1	Opiskelija oppii tuntemaan erilaisia katsomuksia, niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tiedon ja tutkimuksen roolia katsomusten arvioinnissa.	Tiedollinen yleissivistys ja taito soveltaa sitä arvostelukykyisesti	Opiskelija osaa nimetä vähintään kaksi erilaista katsomusta (kuten kristinusko, marxismi ja veganismi).	Opiskelija osaa nimetä seemiläisen monoteismin ja sekulaarin humanismin keskeisiä piirteitä. Opiskelija tietää, että katsomuksellisia kysymyksiä voi lähestyä	Opiskelija tunnistaa ja osaa nimetä keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien olennaisia piirteitä ja kehityskulkuja, erityisesti seemiläisen monoteismin ja sekulaarin	Opiskelija ymmärtää keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien tärkeimpiä piirteitä ja kehityskulkuja, erityisesti seemiläisen monoteismin ja sekulaarin humanismin

					tieteellisesti.	humanismin historiallisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaiheita. Opiskelija osaa kertoa, miten katsomuksia voi tarkastella tutkivasti ja tieteellisesti.	historiallisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaiheita. Opiskelija osaa selittää, miten katsomuksia voi tarkastella tutkivasti ja tieteellisesti.
T4 ohjata opiskelijaa tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita	et1	Opiskelija oppii tutkimaan ja pohtimaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita.	Ymmärtäminen	Opiskelija osaa ohjatusti hankkia informaatiota uskonnoista ja uskontokritiikistä.	Opiskelija tunnistaa, mitä uskonnollinen ajattelu on, ja tietää, mitä uskontokritiikki tarkoittaa, sekä osaa osittain itsenäisesti hakea informaatiota asiasta.	Opiskelija osaa selittää uskonnollisen ajattelun luonnetta ja antaa esimerkkejä uskontokritiikin pääpiirteistä ja osaa hakea informaatiota asiasta.	Opiskelija osaa eritellä uskonnollisen ajattelun luonnetta, ymmärtää uskontokritiikin pääpiirteitä sekä osaa itsenäisesti hakea tietoa asiasta.
T5 ohjata opiskelija tuntemaan katsomusvapaus ihmisoikeutena sekä katsomusvapauden turvaamisen kansallisia ja kansainvälisiä keinoja	et1	Opiskelija oppii ymmärtämään katsomusvapauden ihmisoikeutena sekä perehtyy katsomusvapauden turvaamisen kansallisiin ja kansainvälisiin keinoihin	Käsitteiden hallinta ja tiedollinen yleissivistys	Opiskelija osaa antaa esimerkin katsomusvapaudesta.	Opiskelija tunnistaa katsomusvapauden ihmisoikeutena. Opiskelija osaa nimetä vähintään yhden keinon, jolla	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä katsomusvapaudesta ihmisoikeutena ja osaa antaa esimerkkejä joistakin katsomusvapauden turvaami-	Opiskelija selittää katsomusvapauden ihmisoikeutena ja joitakin katsomusvapauden turvaamisen keinoista sekä

					katsomusvapautta turvataan.	sen keinoista ja niiden puutteista erilaisissa tilanteissa.	osaa eritellä niiden puutteita erilaisissa tilanteissa.
T6 ohjata opiskelija analysoimaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	et1	Opiskelija oppii hahmottamaan erilaisia katsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita	Ymmärtäminen ja arvostelukyky	Opiskelija osaa kuvata jonkin katsomuksellisen ratkaisun ja ohjatusti nimetä jonkin siihen liittyvän perusteen (kuten se, ettei ihminen käytä lentokonetta eettisistä syistä).	Opiskelija osaa kuvata jonkin katsomuksellisen ratkaisun ja osaa nimetä jonkin siihen liittyvän yksilöllisen ja yhteisöllisen perusteen.	Opiskelija osaa kuvata erilaisten ihmisten katsomuksellisten valintojen taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteluja.	Opiskelija osaa eritellä ja arvioida erilaisten ihmisten katsomuksellisten valintojen taustalla olevia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä perusteita ja osaa verrata omia katsomuksellisia ratkaisujaan niihin.
T7 kannustaa opiskelijaa maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun hyväksymiseen ja ymmärtämiseen	et1	Opiskelija oppii hyväksymään ja ymmärtämään maailman moninaisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun.	Ymmärtäminen, arvostelukyky, vuorovaikutustaidot ja toimintavalmiudet	Opiskelija osaa antaa esimerkin maailman moninaisuudesta sekä kaikkien ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta.	Opiskelija osaa kuvata maailman monimuotoisuutta ja antaa esimerkkejä ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta.	Opiskelija ymmärtää maailman monimuotoisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun merkityksen	Opiskelija ymmärtää ja osaa perustella maailman monimuotoisuuden ja kaikkien yhdenvertaisen kohtelun merkityksen.
T8 ohjata opiskelija huomaamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäris-	et1	Opiskelija oppii tunnistamaan eettisiä ulottuvuuksia elämästään ja ympäristöstään sekä	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Opiskelija tunnistaa joistain teoista eettisen ulottuvuuden, kuten onko teko oikein, väärin vai ei kumpaakaan.	Opiskelija osaa tunnistaa eettisiä käsitteitä (kuten arvo, velvollisuus, oikeus, vapaus,	Opiskelija osaa käyttää eettistä käsitteistöä sekä osaa tulkita ja soveltaa sitä.	Opiskelija osaa käyttää monipuolisesti eettisiä käsitteitä sekä tulkita ja

töstään sekä kehittämään eettistä ajatteluaan		kehittää eettistä ajatteluaan.			vastuu, tasa-arvo ja reiluus). Opiskelija osaa perustella eettisiä näkemyksiään.	Opiskelija osaa perustella eettisiä näkemyksiään johdonmukaisesti.	soveltaa niitä perustellusti omassa ajattelussaan.
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan omien valintojensa vaikutusta kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti sekä toimimaan vastuullisesti kestävän tulevaisuuden hyväksi	et1	Opiskelija oppii pohtimaan ja ymmärtämään omien valintojen vaikutusta kestävään tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti.	Käsitteiden hallinta, arvostelukyky ja toimintavalmiudet	Opiskelija tunnistaa jonkin kestävän tulevaisuuden edellytyksen. Opiskelija osaa kertoa, että omat teot voivat vaikuttaa tulevaisuuteen.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä kestävän tulevaisuuden edellytyksistä. Opiskelija ymmärtää, että omat teot voivat vaikuttaa tulevaisuuteen paikallisesti ja globaalisti (kuten kierrätyksen, kulutusvalintojen sekä harrastuneisuuden kautta).	Opiskelija osaa nimetä keskeisiä luonnon ja yhteiskunnan kestävään tulevaisuuteen liittyviä edellytyksiä ja tarkastella kestävän elämäntavan merkitystä tulevaisuudelle. Opiskelija tuntee keinoja vaikuttaa paikallisesti ja globaalisti.	Opiskelija osaa eritellä keskeisiä luonnon ja yhteiskunnan kestävään tulevaisuuteen liittyviä edellytyksiä sekä kuvailla ja arvioida keinoja vaikuttaa tulevaisuuden ongelmiin paikallisesti ja globaalisti.
T10 ohjata opiskelija ymmärtämään ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ih-	et1	Opiskelija oppii tuntemaan ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja ihmis-	Ymmärtäminen ja arvostelukyky	Opiskelija osaa kuvailla ihmisarvoon tai ihmisoikeuksiin liittyviä seikkoja.	Opiskelija osaa nimetä joitakin ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyviä käsit-	Opiskelija osaa selittää tärkeimmät ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvät käsit-	Opiskelija osaa selittää tärkeimmät ihmisoikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen liittyvät käsit-

misten yhdenvertaisuuden merkitys ja eettinen perusta		ten yhdenvertaisuuden merkityksen ja perustan.			teitä ja kertoa ihmisoikeuksien merkityksestä.	teet ja antaa esimerkkejä ihmisoikeuksien toteutumisesta historiassa.	teet ja antaa esimerkkejä ihmisoikeuksien toteutumisesta historiassa sekä perustella ihmisoikeuksien merkitystä.

9.3.6 Historia

Oppiaineen tehtävä

Historian opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan historiatietoisuutta sekä ymmärrystä omista juuristaan. Historian opiskelu auttaa opiskelijaa ymmärtämään ympäröivää yhteiskuntaa ja kulttuuria. Menneisyyttä koskevan tiedon avulla opiskelijaa autetaan hahmottamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä. Historian opiskelu kehittää erityisesti opiskelijan ajattelua, monilukutaitoa sekä kulttuurien tuntemusta. Tarkoituksena on edistää opiskelijan kehittymistä oma-aloitteiseksi ja erilaisuutta ymmärtäväksi demokraattisen yhteiskunnan jäseneksi, joka kykenee suunnittelemaan tavoitteellisesti omaa tulevaisuuttaan.

Historian opetuksessa opiskelija perehtyy yhteiskunnan kehityksen päälinjoihin. Häntä ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta, moniperspektiivisyyttä ja historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Opiskelijaa ohjataan näkemään yksilön merkitys historiallisena toimijana sekä oivaltamaan toiminnan taustalla esiintyviä tekijöitä ja ihmisten motiiveja. Historian opiskelun kautta opiskelija oppii tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja ja niissä tapahtuneita muutoksia sekä ymmärtämään yhteiskunnan tapakulttuuria ja toimintatapoja. Opiskelija tutustuu lisäksi historiantutkimuksen lähtökohtaan, jonka mukaan menneestä pyritään muodostamaan mahdollisimman luotettava kuva saatavilla olevan todistusaineiston perusteella ja että tämä kuva voi ajan kuluessa muokkaantua.

Historian opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
Historian ilmiöiden ymmärtäminen		
T1 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitoaan hahmottaa historian käsitteitä ja aikaa sekä kronologiaa	hi1, hi2	L1, L4
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita asioita erilaisissa historiallisissa konteksteissa	hi1, hi2	L1, L4, L6

T3 rohkaista opiskelijaa arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille	hi1, hi2	L1, L3, L4, L7
T4 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitojaan arvioida tietolähteiden luotettavuutta sekä ymmärtää niiden monitulkintaisuutta	hi1, hi2	L1, L4, L7
Historiallisen tiedon käyttäminen		
T5 harjaannuttaa opiskelijaa selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	hi1, hi2	L1, L4
T6 auttaa opiskelijaa käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä sekä muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta	hi1, hi2	L1-L7
T7 ohjata opiskelija tunnistamaan keskeisiä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä esittämään muutoksille syitä	hi1, hi2	L2
T8 ohjata opiskelijaa perehtymään eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneisiin muutoksiin	hi1 hi2	L2
T9 auttaa opiskelijaa oivaltamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä sekä ihmisten toiminnan motiiveja historian eri viitekehyksissä	hi1, hi2	L2
T10 ohjata opiskelija tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja ja arvojännitteitä ja näissä tapahtuneita muutoksia	hi1, hi2	L2
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja selittämään suomalaista kulttuuria, identiteettiä ja yhteiskuntaa sen historiallisen kehityksen kautta sekä arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	hi1	L2

Historian pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

hi1 Suomen historian käännekohdat

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tuodaan esiin suomalaisen yhteiskunnan pohjoismaiset juuret. Paneudutaan kulttuurin merkitykseen identiteetin rakentamisessa autonomian aikana. Perehdytään Suomen itsenäistymisprosessiin ja valtiolliseen kehitykseen. Hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen ja elinkeinorakenteen muutoksen kautta käydään läpi arkielämän historiaa ja tämän päivän juuria. Linkitetään sisältöjä yleisen historian viitekehykseen sopivissa yhteyksissä.

Historian valinnainen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

hi2 Teollisuusyhteiskunnan synnystä nykypäivän maailmanpolitiikkaan

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Teollistumisen kautta perehdytään ilmiöön, joka on muuttanut ihmisen elämää, suhdetta luontoon sekä maailmaan. Tutustutaan 1800- ja 1900-lukujen yhteiskunnallisiin muutoksiin ja niiden seurauksiin. Perehdytään maailmansotien ja kylmän sodan aikaan painottaen myös Euroopan ulkopuolisten alueiden kehitystä.
Historian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Perusteissa määriteltyjen sisältöjen opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijan historian tekstien ja ympäristön lukutaitoa sekä harjoitella tulkintojen tekemistä. Historian opetus tarjoaa mahdollisuuden monipuoliseen kommunikointiin sekä draaman ja kuvallisen ilmaisun käyttöön. Opiskelussa rohkaistaan tietojen hankkimiseen ja käyttämiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa myös mediaa hyödyntäen. Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä on korostaa vuorovaikutuksellisia työtapoja. Opiskelijaa rohkaistaan tekemään tulkintoja, vertailemaan ja tekemään johtopäätöksiä suullisesti, kirjallisesti sekä muita viestinnän muotoja käyttäen. Historia oppiaineena sopii hyvin integroitavaksi muiden oppiaineiden, erityisesti suomen kielen S2-opetuksen kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki historiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksessa on tarjota riittävä tuki käsitteiden ja siten tekstien ja lähteiden ymmärtämiseen. Ymmärtämistä edesautetaan keskittymällä tekstien pääkohtiin ja avaamalla kerronnassa käytettyjä käsitteitä. Ilmiöihin perehdytään elämyksellisesti esimerkiksi visualisoinnin, draaman ja keskustelun avulla sekä monipuolisia tekstejä hyödyntäen.

Historian opiskelussa opiskelijaa autetaan ymmärtämään lähteiden mahdollinen monitulkintaisuus. Vastaavasti opetuksessa pyritään ottamaan huomioon opiskelijan tiedot omasta kulttuuristaan ja kannustetaan häntä esittämään vertailuja esimerkiksi lähtömaan ja Suomen kulttuurien välillä.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi historiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Historian opetuksessa palautteella pyritään rohkaisemaan opiskelijaa omiin tulkintoihin ja näkemystensä argumentointiin. Kirjallisten tehtävien ohella arvioinnissa on otettava huomioon opiskelijan monimuotoiset työskentelyn ja osaamisen osoittamisen tavat. Sisältöjen muistamisen sijasta arvioinnissa kiinnitetään huomiota tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun hallintaan.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut historian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt historian tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on historian tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai

9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan historian oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy historian päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan. Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella historiassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	**Kurssi**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Historian ilmiöiden ymmärtäminen							
T1 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitoaan hahmottaa historian käsitteitä ja aikaa sekä kronologiaa	hi1	Opiskelija oppii hahmottamaan historian käsitteitä ja aikaa sekä kronologiaa.	Käsitteiden ja kronologian hahmottaminen	Opiskelija tunnistaa ohjatusti jonkun historian keskeisen sisällöllisen käsitteen ja pystyy opettajan ohjaamana suhteuttamaan sen ajalliseen kontekstiin.	Opiskelija tunnistaa joitakin menneisyyteen liittyviä keskeisiä sisällöllisiä käsitteitä ja pystyy ohjatusti sijoittamaan ne ajallisiin yhteyksiinsä.	Opiskelija ymmärtää historian käsitteitä ja kykenee sijoittamaan opiskelemansa asiat ajallisiin yhteyksiinsä.	Opiskelija käyttää menneisyyteen liittyviä keskeisiä sisällöllisiä käsitteitä ja antaa joitain esimerkkejä tarkasteltavana olevalle historialliselle ajanjaksolle ominaisista piirteistä.

T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita asioita erilaisissa historiallisissa konteksteissa	hi1	Opiskelija oppii ymmärtämään ihmisen toimintaan ja päätöksentekoon vaikuttaneita tekijöitä erilaisissa historiallisissa tilanteissa.	Historiallisen empatian hallitseminen	Opiskelija tunnistaa, että ihmisillä on ollut erilaisia motiiveja toiminnalleen.	Opiskelija osaa kuvailla erilaisia motiiveja ihmisen toiminnalle.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä siitä, miten ihmisten sosiaalinen ja yhteiskunnallinen asema, ympäristö sekä historiallinen tilanne vaikuttavat heidän tekojensa motiiveihin.	Opiskelija kykenee eläytymään menneen ajan ihmisen asemaan, arvioi hänen toimintansa motiiveja sekä tarkastelee sitä, miten hänen sosiaalinen tai yhteiskunnallinen asemansa tai historiallinen konteksti vaikuttavat hänen toimintaansa.
T3 rohkaista opiskelijaa arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille *Voidaan yhdistää T7–T8 arviointiin	h1	Opiskelija oppii arvioimaan erilaisia syitä historiallisille tapahtumille ja ilmiöille.	Syy- ja seuraussuhteen ymmärtäminen	Opiskelija tunnistaa syyn historialliselle tapahtumalle.	Opiskelija tunnistaa syitä ja seurauksia historiallisille tapahtumille ja ilmiöille.	Opiskelija ymmärtää, että historiallisilla tapahtumilla ja ilmiöillä on erilaisia syitä ja seurauksia, ja antaa niistä esimerkkejä.	Opiskelija erottelee historiallisia tapahtumia tai ilmiöitä selittävät keskeiset tekijät vähemmän tärkeistä ja analysoi historiallisten tapahtumien syitä ja seurauksia (kuten välittömien ja pitkäkestoisten syiden merkitystä).

T4 tukea opiskelijaa vahvistamaan taitojaan arvioida tietolähteiden luotettavuutta sekä ymmärtää niiden monitulkintaisuutta	hi1	Opiskelija oppii arvioimaan tietolähteiden luotettavuutta sekä ymmärtää, että historiallista tietoa voi tulkita eri tavoin.	Lähteiden käyttö ja erilaisten tulkintojen ymmärtäminen	Opiskelija tunnistaa opettajan ohjaamana, että samasta ilmiöstä tai lähteestä esiintyy erilaisia tulkintoja.	Opiskelija tunnistaa lähteiden luotettavuudessa eroja.	Opiskelija lukee erilaisia lähteitä, tuntee niiden tulkinnan ja luotettavuuden arvioinnin periaatteita sekä osaa soveltaa näitä arviointiperiaatteita joihinkin lähdemateriaaleihin.	Opiskelija tulkitsee kriittisesti lähteitä ja osaa selittää, miten samoista lähteistä tai ilmiöistä voi tehdä erilaisia tulkintoja.
Historiallisen tiedon käyttäminen							
T5 harjaannuttaa opiskelijaa selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta	hi1	Opiskelija oppii selittämään, miksi historiallista tietoa voidaan tulkita ja käyttää eri tavoin eri tilanteissa, ja arvioimaan kriittisesti tulkintojen luotettavuutta.	Historian tulkitseminen ja historiallisten tulkintojen selittäminen sekä historian käytön tunnistaminen	Opiskelija vastaa ohjatusti menneisyyttä koskeviin kysymyksiin hänelle annetun tietolähteen pohjalta ja muodostaa opettajan ohjaamana jostain lähteestä tulkinnan.	Opiskelija esittää jonkin tulkinnan hyödyntäen käytössään olevia lähteitä. Opiskelija antaa esimerkin, miten historiatietoa käytetään johonkin tarkoitukseen.	Opiskelija vastaa menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteistä saamaansa informaatiota. Opiskelija kuvailee, miten historiatietoa käytetään jo-	Opiskelija tulkitsee erilaisia historiallisen tiedon lähteitä ja esittää historian tapahtumista tai ilmiöistä omia perusteltuja tulkintoja.

T6 auttaa opiskelijaa käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä sekä muodostamaan oman perustellun tulkintansa niiden pohjalta				Opiskelija tunnistaa ohjatusti, miten historiatietoa käytetään johonkin tarkoitukseen.		honkin tarkoitukseen ja antaa esimerkin tulkintoihin sisältyvästä puolueellisuudesta.	Opiskelija eritttelee, miten historiatietoa käytetään johonkin tarkoitukseen ja miten lähteiden tulkitsijan tausta voi vaikuttaa tulkinnan luotettavuuteen.
T7 ohjata opiskelija tunnistamaan keskeisiä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä esittämään muutoksille syitä	hi1	Opiskelija oppii tunnistamaan keskeisiä ihmisten elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa sekä esittämään syitä niille.	Syy- ja seuraussuhteen sekä muutoksen ja jatkuvuuden selittäminen	Opiskelija tunnistaa menneisyydestä asioita, jotka ovat muuttuneet tai pysyneet muuttumattomina jossakin kulttuurissa. Opiskelija nimeää muutokselle tai	Opiskelija kuvailee yksilöllisesti ohjeistettuna, miksi joillain elämänalueilla toimittiin ennen toisin kuin nykyään eri kulttuurisissa konteksteissa.	Opiskelija osaa selittää tärkeitä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä niiden syitä historiallisessa kontekstissa.	Opiskelija osaa analysoida tärkeitä ihmisen elämään ja yhteiskuntaan vaikuttaneita muutoksia sekä niiden syitä historiallisessa kontekstissa.

T8 ohjata opiskelijaa perehtymään eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneisiin muutoksiin *Voidaan yhdistää T3:n arviointiin				muuttumattomuudelle jonkin yksittäisen syyn.		Opiskelija kykenee arvioimaan eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneiden muutosten syitä ja merkitystä.	Opiskelija osaa eritellä eri kulttuureissa ja ihmisten ajattelussa tapahtuneiden muutosten syitä ja merkitystä laajemmassa kontekstissa.
T9 auttaa opiskelijaa oivaltamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä sekä ihmisten motiiveja historian eri viitekehyksissä	hi1	Opiskelija oppii hahmottamaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä sekä selittämään ihmisen toiminnan tarkoitusperiä erilaisissa historiallisissa konteksteissa.	Kehityksen ja Ihmisen toiminnan perusteleminen	Opiskelija ohjatusti tunnistaa nykyisyyteen johtanutta kehitystä.	Opiskelija ohjatusti osoittaa, miten ihmisen toiminnan motiivi näkyy jossakin historian tapahtumassa tai ilmiössä.	Opiskelija tunnistaa ihmisen toiminnan motiiveja sekä sitä, miten ihmisten taustat ja historiallinen konteksti vaikuttavat niihin.	Opiskelija osaa kuvailla nykyisyyteen johtanutta kehitystä ja ihmisen toiminnan tarkoitusperiä historiallisessa viitekehyksessä.
T10 ohjata opiskelija tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja ja arvojännitteitä ja näissä tapahtuneita	hi1	Opiskelija oppii tunnistamaan yhteiskunnan erilaisia arvoja ja niissä tapahtuneita muutoksia.	Yhteiskunnan arvot ja niiden muutokset	Opiskelija antaa ohjatusti esimerkin yhteiskunnan arvoista.	Opiskelija tunnistaa yhteiskunnan arvojen muutosta.	Opiskelija osaa kuvailla yhteiskunnan erilaisia arvoja ja niissä tapahtuneita muutoksia.	Opiskelija osaa eritellä yhteiskunnan erilaisia arvoja ja syitä niissä tapahtuville muutoksille.

muutoksia							
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja selittämään suomalaista kulttuuria, identiteettiä ja yhteiskuntaa sekä arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja historiatietämyksensä avulla	hi1	Opiskelija oppii ymmärtämään ja selittämään suomalaista kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä arvioimaan tulevaisuutta.	Suomalaisen kulttuurin, kulttuuriperinnön ja yhteiskunnan toimintatapojen ymmärrys.	Opiskelija tunnistaa suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan ominaispiirteitä.	Opiskelija antaa esimerkkejä suomalaisen kulttuurin ominaispiirteistä sekä yhteiskunnan toiminnasta.	Opiskelija osaa kuvailla suomalaista kulttuuriperintöä ja selittää yhteiskunnan toimintaa.	Opiskelija osaa analysoida suomalaista kulttuuriperintöä ja eritellä yhteiskunnan toimintaa sekä arvioida tulevaisuutta.

9.3.7 Yhteiskuntaoppi

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntaopin oppiaineen tarkoitus on vahvistaa opiskelijan ymmärrystä yhteiskunnan toiminnasta, kehittää yhteiskuntataitoja ja edistää opiskelijan valmiuksia toimia vastuuntuntoisena ja aktiivisena kansalaisena. Opiskelija ohjataan arvioimaan ja ymmärtämään suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja ja toimintatapoja sekä toimimaan erilaisuutta ymmärtävänä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavana yhteiskunnan jäsenenä. Oppiaineen tehtävänä on antaa tiedollinen perusta yhteiskunnan toiminnasta ja erilaisista rakenteista sekä vahvistaa opiskelijan omia tietoja ja taitoja, joita tarvitaan yhteiskunnassa toimimisessa ja vaikuttamisessa sekä oman tulevaisuuden tavoitteellisessa suunnittelussa.

Oppisisällöissä otetaan huomioon ne käytännön tarpeet, joita opiskelijalla on eri elämätilanteissa. Yhteiskuntataitojen kehittyminen alkaa yhteiskunnan perusrakenteiden ja palveluiden tuntemisesta. Opinnoissa edetään arkielämän tilanteista kohti laajempia taitoja ja syvempää yhteiskunnan tuntemusta. Opetuksessa harjaannutetaan opiskelijan tieto- ja viestintäteknisiä taitoja sekä seurataan median välittämiä ajankohtaisia aiheita ja opetellaan arvioimaan välitettyä informaatiota kriittisen medialukutaidon hengessä.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Yhteiskuntataidot		
T1 perehdyttää opiskelija demokraattisiin arvoihin ja toimintatapoihin sekä kannustaa häntä kehittämään vaikuttamistaitojaan eettisesti kestävällä tavalla	yh1, yh2, yh3	L1, L2, L7
T2 antaa opiskelijalle valmiuksia seurata ajankohtaisia asioita ja tapahtumia mediasta ja muualta sekä harjaannuttaa hänen kriittistä medialukutaitoaan	yh1, yh2, yh3	L2, L4, L5, L7
T3 harjaannuttaa opiskelijan taitoja lukea ja ymmärtää erilaisia yhteiskunnallista tietoa sisältäviä aineistoja ja muita tekstejä, kuvia, graafeja, lomakkeita ja esitteitä	yh1, yh2, yh3	L4, L5
T4 antaa opiskelijalle riittävät tiedot ja taidot kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa sekä perehdyttää hänet oikeusjärjestelmän perusteisiin	yh1	L2, L7
T5 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan erilaisiin yhteisöihin ja vähemmistöryhmiin	yh1, yh2, yh3	L2, L4, L7
T6 perehdyttää opiskelija työelämässä vaadittaviin tietoihin, taitoihin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä antaa hänelle välineitä suunnitella omaa tulevaisuuttaan	yh1, yh2, yh3	L1, L3, L6
Osallistuminen, vaikuttaminen ja yhteiskunnallisen tiedon soveltaminen		
T7 ohjata opiskelijaa ymmärtämään oman talouden ja kulutusvalintojen perusteita sekä julkisen talouden perusteita kestävän kehityksen periaatteiden mukaan	yh1	L1, L3
T8 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan tarjoamiin osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin sekä kolmannen sektorin toimintaan	yh1, yh2, yh3	L2, L4, L5, L7
T9 perehdyttää opiskelija oikeusvaltion toimintaan, vallan käyttöön ja peruslainsäädäntöön sekä julkisiin ja yksityisiin palveluihin	yh1	L1, L2, L6, L7
T10 auttaa opiskelijaa hahmottamaan työelämää ja sen vaatimia valmiuksia kuten koulutus, työkokemus ja kielitaito sekä ohjata häntä tiedostamaan omat mahdollisuutensa, oikeutensa ja velvollisuutensa työelämässä	yh2	L6
T11 tarjota opiskelijalle välineitä oman talouden ja elämän suunnitteluun sekä lisätä tietämystä kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista	yh2	L3

Yhteiskuntaopin pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

yh1 Yhteiskuntajärjestelmä sekä julkiset palvelut

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Paneudutaan tärkeimpiin julkisiin palveluihin (kuten Kela, terveyspalvelut, koulutuspalvelut ja TE-toimisto) sekä viranomaisten toimintaan niin, että opiskelija osaa käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia palveluita. Perehdytään Suomen yhteiskuntajärjestelmään ja poliittiseen järjestelmään. Tutustutaan talouden peruskäsitteisiin ja ilmiöihin sekä käydään läpi esimerkkejä peruslainsäädännöstä, kuten perustuslaki, tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki, lastensuojelulaki sekä yksilön oikeudet ja velvollisuudet.

yh2 Työelämän tuntemus ja oma talous

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Perehdytään oman talouden suunnittelun perusteisiin sekä tutustutaan lähiympäristön yrityksiin ja muihin palveluiden tuottajiin. Tutustutaan yhteiskunnan tarjoamiin kouluttautumis- ja uramahdollisuuksiin sekä yrittäjyyteen. Käydään läpi työelämän perustaitoja ja -tapoja. Perehdytään työtä koskevaan lainsäädäntöön työntekijän näkökulmasta. Tarkastellaan kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia sekä tutustutaan kestävän kulutuksen periaatteisiin.

Yhteiskuntaopin valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

yh3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen (valinnainen)

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanaviin ja keinoihin sekä tarkastellaan kolmannen sektorin järjestöjä ja niiden toimintaa. Lisäksi opiskelijaa harjaannutetaan esittelemään ja perustelemaan mielipiteitään. Opetuksessa seurataan ja tarkastellaan median kautta välittyviä tietoja sekä harjoitellaan tieto- ja viestintätekniikan käyttöä kansalaisyhteiskunnassa.

Yhteiskuntaopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Perusteissa määriteltyjen sisältöjen opetuksessa korostetaan toiminnallisia ja elämyksellisiä työtapoja, jotka tukevat opiskelijan kehittymistä aktiiviseksi ja oma-aloitteiseksi kansalaiseksi. Opiskelijan itseilmaisu- sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja harjaannutetaan kannustamalla häntä kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään sekä perustelemaan näkemyksiään. Työmuotojen tavoitteena on vahvistaa opiskelijan taitoja tulkita ympäröivää yhteiskuntaa sekä kannustaa häntä osallistumaan.

Ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien seuraaminen, analysoiminen ja niistä keskusteleminen on keskeistä. Vuorovaikutus yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa on tärkeää. Opetuksessa käytetään oppiainerajat ylittäviä lähestymistapoja esimerkiksi kielten ja matematiikan opiskelun sekä erilaisten projektien yhteydessä. Median tarkastelulla ja hyödyntämisellä on keskeinen osa opiskelussa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki yhteiskuntaopissa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppiaineen tavoitteiden ja luonteen kannalta keskeistä on rohkaista opiskelija näkemään itsensä kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sekä tukea hänen yhteiskunnallisten taitojen kehittymistään. Oppiaineen keskeisten käsitteiden ja tekstien sekä esimerkiksi kuvien, graafien ja tilastojen avaaminen otetaan huomioon opetusjärjestelyissä ja työtavoissa. Opiskelijaa harjaannutetaan ymmärtämään ja soveltamaan yhteiskuntaa, taloutta ja kuluttamista koskevaa tietoa, joka on hyödyksi hänen omassa arjessaan sekä auttaa häntä ymmärtämään laajempia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Opiskelijoiden monipuolista kommunikointia, osallisuutta ja yhteistoimintaa pyritään tukemaan käytännön harjoitteilla.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi yhteiskuntaopissa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppimisen arviointi eli formatiivinen arviointi on yhteiskuntaopissa opiskelijoita ohjaavaa ja kannustavaa. Monipuolisella palautteella opiskelijoita kannustetaan toimimaan aktiivisesti omissa lähiyhteisöissään ja soveltamaan käytännön arjessa yhteiskunnallista ja taloudellista osaamistaan. Arvioinnilla tuetaan yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen soveltamista sekä kiinnitetään huomiota siihen, miten monipuolisesti ja näkemyksiään perustellen opiskelijat oppivat rakentamaan omaa käsitystään yhteiskunnasta. Summatiivisessa arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijoiden monimuotoiset toiminnan ja osaamisen osoittamisen tavat.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt yhteiskuntaopin tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on yhteiskuntaopin tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanan 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan yhteiskuntaopin oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy yhteiskuntaopin päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan. Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella yhteiskuntaopissa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
T1 perehdyttää opiskelija demokraattisiin arvoihin ja toimintatapoihin sekä kannustaa häntä kehittämään vaikuttamistaitojaan eettisesti kestävällä tavalla	yh1, yh2	Opiskelija oivaltaa demokraattisten arvojen ja toimintatapojen sekä yhteiskuntaa koskevan tiedon merkityksen yksilön ja yhteisön kannalta.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			
Yhteiskuntataidot							
T2 antaa opiskelijalle valmiuksia seurata ajankohtaisia asioita ja tapahtumia mediasta ja muualta sekä harjaannuttaa hänen kriittistä medialukutaitoaan	yh1, yh2	Opiskelija oppii seuraamaan ajankohtaisia asioita ja tapahtumia kriittisen medialukutaidon hengessä.	Yhteiskuntaa ja mediaa koskevat tiedot ja taidot	Opiskelija tunnistaa ohjatusti yhteiskuntaan liittyviä asioita. Opiskelija löytää ohjatusti yhteiskuntaa koskevaa tietoa hänelle annetusta lähteestä.	Opiskelija kuvailee esimerkkien avulla yhteiskunnan ilmiöitä ja toimintaa. Opiskelija löytää eri lähteistä tietoa yhteiskunnasta.	Opiskelija löytää eri lähteistä tietoa yhteiskunnasta ja havaitsee eroja tietolähteiden antamissa tiedoissa.	Opiskelija hankkii tietoa yhteiskunnasta eri lähteitä käyttäen sekä vertailee lähteiden tietoja keskenään kriittisesti. Opiskelija osaa arvioida kriittisesti

					Opiskelija antaa esimerkkejä median vaikutuksesta omassa elämässä ja yhteiskunnassa.	Opiskelija kuvailee median roolia yksilöiden elämässä ja yhteiskunnassa.	median toimintaa yhteiskunnassa.
T3 harjaannuttaa opiskelijan taitoja lukea ja ymmärtää erilaisia yhteiskunnallista tietoa sisältäviä aineistoja sekä muita tekstejä, kuvia, graafeja, lomakkeita ja esitteitä	yh1, yh2	Opiskelija oppii etsimään, ymmärtämään ja tulkitsemaan eri muodoissa olevaa yhteiskunnallista informaatiota.	Yhteiskunnallisen tiedon etsiminen ja tulkinta	Opiskelija tunnistaa yhteiskunnallista tietoa sisältäviä aineistoja ja lähteitä.	Opiskelija osaa ohjatusti etsiä ja tulkita erilaisia yhteiskunnallisia aineistoja ja lähteitä.	Opiskelija osaa tulkita erilaisia yhteiskunnallisia aineistoja ja lähteitä.	Opiskelija osaa etsiä yhteiskunnallista tietoa eri aineistoista ja lähteistä ja tulkita sitä.
T4 antaa opiskelijalle riittävät tiedot ja taidot kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa sekä perehdyttää hänet oikeusjärjestelmän perusteisiin	yh2	Opiskelija oppii ymmärtämään yhteiskunnan rakenteita, oikeusjärjestelmän periaatteita sekä kansalaisen oikeuksia ja velvollisuuksia	Yhteiskunnan rakenteet ja toiminta, keskeiset lait sekä yksilön oikeudet ja velvollisuudet.	Opiskelija tunnistaa yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia.	Opiskelija antaa esimerkkejä yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista sekä yhteiskunnan toiminnasta.	Opiskelija osaa kuvailla yhteiskunnan rakenteita, antaa esimerkkejä oikeusvaltion keskeisestä lainsäädännöstä sekä yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista.	Opiskelija osaa eritellä yhteiskunnan rakenteita, keskeistä lainsäädäntöä sekä kansalaisen oikeuksia, velvollisuuksia ja mahdollisuuksia.

T5 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan erilaisiin yhteisöihin ja vähemmistöryhmiin	yh1	Opiskelija osaa analysoida yhteiskunnan eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä	Erilaiset yhteisöt ja vähemmistöt yhteiskunnan osana	Opiskelija tunnistaa ohjatusti suomalaisessa yhteiskunnassa olevia yhteisöjä tai vähemmistöryhmiä.	Opiskelija antaa esimerkkejä suomalaisessa yhteiskunnassa olevista yhteisöistä tai vähemmmistöryhmistä.	Opiskelija kuvailee erilaisia yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä sekä niiden asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa.	Opiskelija erittelee erilaisten väestöryhmien asemaan vaikuttavia tekijöitä yhteiskunnassa.
T6 perehdyttää opiskelija työelämässä vaadittaviin tietoihin, taitoihin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä antaa hänelle välineitä suunnitella omaa tulevaisuuttaan	yh1, yh2	Opiskelija oppii toimimaan työelämätaitoja ja -valmiuksia omaavana kansalaisena sekä suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			
Osallistuminen, vaikuttaminen ja yhteiskunnallisen tiedon soveltaminen							
T7 ohjata opiskelijaa ymmärtämään oman talouden ja kulutusvalintojen perusteita sekä julkisen talouden perusteita kestävän	yh1	Opiskelija ymmärtää ja soveltaa kestävän talouden periaatteita yksilön ja kansantalouden näkökulmasta.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			.

kehityksen periaatteiden mukaisesti							
T8 tutustuttaa opiskelija yhteiskunnan tarjoamiin osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin sekä kolmannen sektorin toimintaan	yh1	Opiskelija omaksuu ja hyödyntää yhteiskunnallisessa toiminnassa oleellisia tietoja ja taitoja.	Osallistuminen, vaikuttaminen ja järjestötoiminnan tuntemus	Opiskelija tunnistaa ohjatusti keinoja osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa.	Opiskelija antaa esimerkkejä tavoista osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnallisesti.	Opiskelija kuvailee ja vertailee erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan.	Opiskelija erittelee erilaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan. Opiskelija perustelee monipuolisesti mielipiteitä yhteiskunnallisista aiheista.
T9 perehdyttää opiskelija oikeusvaltion toimintaan, vallan käyttöön ja peruslainsäädäntöön sekä julkisiin ja yksityisiin palveluihin	yh1	Opiskelija ymmärtää ihmisoikeuksien merkityksen ja oikeusvaltion periaatteet sekä niiden kytkeytymisen suomalaiseen oikeusjärjestelmään ja vallan käyttöön.	Oikeusvaltion toiminnan, vallan käytön, peruslainsäädännön sekä palvelujen tuntemus	Opiskelija tunnistaa joitain ihmisoikeuksia sekä oikeusvaltion keskeisiä periaatteita.	Opiskelija antaa esimerkkejä keskeisistä ihmisoikeuksista, oikeusvaltion periaatteista sekä palveluista.	Opiskelija osaa kuvailla oikeusvaltion toimintaa, vallankäytön ja lainsäädännön periaatteita sekä palveluita.	Opiskelija erittelee, miten ihmisoikeus- ja oikeusvaltioperiaatteet ilmenevät Suomessa ja maailmassa. Opiskelija osaa hankkia tietoa keskeisistä palveluista.

T10 auttaa opiskelijaa hahmottamaan työelämää ja sen vaatimia valmiuksia kuten koulutus, työkokemus ja kielitaito sekä ohjata häntä tiedostamaan omat mahdollisuutensa, oikeutensa ja velvollisuutensa työelämässä	yh2	Opiskelija hahmottaa työelämää ja sen vaatimia valmiuksia ja osaamista sekä tiedostaa omat mahdollisuutensa työelämässä.	Työelämän tuntemus ja oman tulevaisuuden suunnitteleminen	Opiskelija tunnistaa joitain työelämässä vaadittavia taitoja, oikeuksia ja velvollisuuksia.	Opiskelija nimeää keskeisimpiä työelämätaitoja, oikeuksia ja velvollisuuksia sekä työelämän tarjoamia mahdollisuuksia.	Opiskelija osaa kuvailla työelämän tarjoamia mahdollisuuksia ja kykenee suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan.	Opiskelija osaa analysoida työelämän tarjoamia mahdollisuuksia kansalaisen oman tulevaisuuden kannalta.
T11 tarjota opiskelijalle välineitä oman talouden ja elämän suunnitteluun sekä lisätä tietämystä kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista	yh2	Opiskelija oppii oman talouden, järkevän kuluttamisen ja elämän suunnittelun periaatteet.	Oman talouden ja elämän suunnittelu sekä kuluttajana toimiminen	Opiskelija tunnistaa ohjatusti joitakin taloudellisen toiminnan muotoja (esim. kuluttaminen, säästäminen) sekä oman talouden ja elämänhallinnan perusasioita.	Opiskelija nimeää keinoja oman talouden ja elämän kestävään suunnitteluun. Opiskelija nimeää kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia.	Opiskelija kuvailee kestävän ja vastuullisen taloudellisen toiminnan eri muotoja ja merkitystä omassa elämässään. Opiskelija osaa eritellä kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia.	Opiskelija osaa arvioida kestävää taloutta ja sijoittamista sekä perustella erilaisia talouden ja kuluttamisen ratkaisuja yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista. Opiskelija ymmärtää, mitä vaatimuksia kestävä tulevaisuus asettaa

							koti- ja kansanta-loudelle sekä yksi-lön taloudenpi-dolle.

9.3.8 Fysiikka

Oppiaineen tehtävä

Fysiikan opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä. Fysiikan opetus auttaa ymmärtämään fysiikan ja teknologian merkitystä jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Opetus tukee opiskelijoiden valmiuksia keskustella fysiikan ja teknologian asioista ja ilmiöistä. Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien teknologisten ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Fysiikan opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijoita ilmiöiden ymmärtämisessä ja käsitteiden rakentumisessa. Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa opiskelun pääpaino on kvalitatiivisella tasolla, mutta opiskelijoiden taitojen kehittyessä laajennetaan työskentelyä joidenkin ilmiöiden osalta kvantitatiiviselle tasolle. Aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi kohti luonnontieteellisten teorioiden mukaista käsitystä ympäröivästä todellisuudesta. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin eri tilanteissa.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat luonnosta ja teknologisesta ympäristöstä tehdyt havainnot ja tutkimukset. Tutkimusten tekemisellä on oleellinen merkitys käsitteiden omaksumisessa ja ymmärtämisessä, tutkimisen taitojen oppimisessa ja luonnontieteiden luonteen hahmottamisessa. Tutkimusten tekeminen kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun.

Opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijoita hahmottamaan fysiikan osaamisen merkitystä myös jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia soveltaa fysiikkaa erilaisissa konteksteissa sekä tutustua monipuolisesti ammatteihin, joissa tarvitaan fysiikan osaamista.

Fysiikan opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa fysiikan opiskeluun	fy1-fy5	L1
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään fysiikan osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	fy1-fy5	L6, L7
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	fy1-fy5	L3, L7
Tutkimisen taidot		
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	fy1-fy5	L1, L7
T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia	fy1-fy5	L2, L5
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen sekä tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	fy1-fy5	L5
Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen		
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti	fy1-fy5	L1
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä	fy1-fy5	L1
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	fy1-fy5	L2, L4
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	fy1-fy5	L1, L4
T11 ohjata opiskelijaa saavuttamaan riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten energiasta ja sähköstä	fy1-fy5	L1
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan fysiikan tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	fy1-fy5	L6

Fysiikan pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Sisältöjä valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja että niissä tulee esiin fysiikan luonne luonnontieteenä. Kurssin muista sisällöstä ja opiskelijoiden mielenkiinnon kohteista valitaan sopivia sisältöjä tarkasti ohjeistettuihin ja avoimiin tutkimuksiin. Tutkimusten eri vaiheissa tutustutaan tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen.

fy1 Fysiikka omassa elämässä ja elinympäristössä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Sisältöjä valitaan siten, että oman elämän ja paikallisen toimintaympäristön ilmiöitä pohditaan erityisesti terveyden ja turvallisuuden näkökulmista. Sisältöjä valitaan myös kodin sähköturvallisuuteen liittyen. Joihinkin lämpöilmiöihin syvennytään kvalitatiivisella tasolla. Tutustutaan energiakäsitteeseen ja energian säilymisen periaatteeseen. Tutustutaan sähkömagneettisen ja hiukkassäteilyn lajeihin. Pohditaan fysiikan osaamisen merkitystä jatko-opinnoissa ja eri ammateissa. Tutkimisen taidoissa pääpaino on havainnoinnissa ja havaintojen esittämisessä.

Fysiikan valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

fy2 Fysiikka maailmankuvan rakentajana

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla käsitellään erilaisia vuorovaikutuksia ja kappaleiden liiketiloja. Tutustutaan myös maailmankaikkeuden rakenteisiin ja mittasuhteisiin. Kahden kappaleen vuorovaikutustilanteista siirrytään yhteen kappaleeseen vaikuttaviin voimiin ja niiden yhteisvaikutukseen, kappaleen liikkeeseen. Liiketilaa kuvataan tasaisen ja muuttuvan liikkeen malleilla myös kvantitatiivisesti. Mekaaninen työ ja teho kytketään kvalitatiivisesti energiaan. Tutkimisen taidoissa pääpaino on mittaamisessa, tulosten koonnissa, käsittelyssä ja arvioinnissa. Sisältöihin kuuluu myös tutustuminen fysiikkaan liittyviin uutisiin ja ajankohtaisiin ilmiöihin.

fy3 Fysiikka yhteiskunnassa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Fysiikan ilmiöihin ja teknologisiin sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti yhteiskunnan toiminnan ja kehittymisen näkökulmista. Pääpaino on kestävässä energiavarojen käytössä ja energiantuotannossa sekä sähköön liittyvissä ilmiöissä. Virtapiirin tarkastelussa käytetään lähtökohtana jännitteen ja sähkövirran välistä yhteyttä. Sitä tarkastellaan ensin kvalitatiivisesti ilmiöiden ja ominaisuuksien tasolla, sitten kvantitatiivisesti mittaamalla suureiden arvoja ja tutkimalla suureiden välisiä riippuvuuksia. Sisältöjä valitaan myös sähkön käyttöön ja tuottamiseen liittyen. Sähköinen varautuminen ja magnetismi yhdistetään kvalitatiivisesti virtapiirien ilmiömaailmaan. Tutkimisen taidoissa pääpaino on suunnittelussa ja koejärjestelyjen rakentamisessa. Sisältöihin kuuluu myös tutustuminen fysiikkaan liittyviin sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen.

fy4 Fysiikkaa mittaamalla

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla syvennytään fysiikan ilmiöihin erilaisten mittausten ja kokeellisten töiden avulla.

fy5 Fysiikan kertauskurssi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kerrataan varsinaisen aikuisten

Fysiikan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monipuolisilla työtavoilla ja oppimisympäristöillä tuetaan fysiikan tavoitteiden saavuttamista. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee käsitteiden rakentumista ja tutkimisen taitojen oppimista. Tavoitteiden kannalta keskeistä on opiskelijoiden osallisuus ja vuorovaikutus. Kokeellisessa työskentelyssä noudatetaan työturvallisuuslainsäädäntöä.

Oppimisympäristöissä käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa luontevalla tavalla. Jotta fysiikan merkitykseen voidaan tutustua monipuolisesti, koulun tilojen lisäksi hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia kuten lähiympäristöä sekä yhteistyötä yritysten ja asiantuntijoiden kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki fysiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä tuetaan siten, että opiskelijalle muodostuu käsitteistä selkeitä kokonaisuuksia. Kokeellisessa työskentelyssä opiskelijoita ohjataan turvalliseen ja sujuvaan työskentelyyn. Itsenäisillä tutkimustehtävillä voidaan eriyttää opetusta. Erilaisilla malleilla ja niiden käyttötavoilla tuetaan opiskelijoiden abstraktin ajattelun taitojen kehittymistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta, osallisuus toiminnan suunnittelussa sekä onnistumisen kokemukset tukevat opiskelijoiden oppijaminäkuvan vahvistumista.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi fysiikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Kokeellisen työskentelyn arviointi voi edetä hierarkisesti työskentelyn, havainnoinnin ja mittaamisen perustaidoista ohjeistettuihin tutkimustehtäviin ja lopulta avoimiin tutkimuksiin. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen

tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämishaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Opiskelijoiden itsearviointitaitoja ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja kehitetään osana formatiivista arviointia. Opettajan ja opiskelijoiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut fysiikan oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt fysiikan tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on fysiikan tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan fysiikan oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy fysiikan päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella fysiikassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Päättöarvioinnin kriteerien kuvaukset on kirjoitettu kumulatiivisesti, eli edellisen arvosanan osaaminen sisältyy seuraavan arvosanan osaamiseen, vaikkei tätä ole joka tavoitteen kohdalla erikseen kirjoitettu näkyviin.

Opetuksen tavoite	**Kurssi**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Merkitys, arvot ja asenteet							
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa fysiikan opiskeluun	fy1	Opiskelija kokee fysiikan opiskelun mielekkääksi.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan*			

				osana itsearviointia.			
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään fysiikan osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	fy1	Opiskelija ymmärtää fysiikan osaamisen merkitystä omassa elämässään, elinympäristössä ja yhteiskunnassa.	Fysiikan merkityksen ymmärtäminen.	Opiskelija tunnistaa joidenkin ilmiöiden liittymisen fysiikkaan sekä fysiikan osaamisen merkityksen joissakin ammateissa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä arkisista tilanteista, joissa tarvitaan fysiikan tietoja ja taitoja. Opiskelija osaa nimetä ammatteja, joissa tarvitaan fysiikan osaamista.	Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista fysiikan tiedoista ja taidoista on hyötyä omassa elinympäristössä. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä fysiikan osaamisen merkityksestä eri ammateissa.	Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista fysiikan tiedoista ja taidoista on hyötyä omassa elämässä ja yhteiskunnassa. Opiskelija osaa perustella fysiikan osaamisen merkitystä eri ammateissa.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	fy1	Opiskelija ymmärtää fysiikan merkityksen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja arvioi omia valintojaan kestävän tulevaisuuden kannalta.	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot fysiikan kannalta	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä omista valinnoistaan, joilla on merkitystä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä tilanteista, joissa fysiikkaa tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opiskelija osaa nimetä joitakin hyviä ratkaisuja kestävän	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten fysiikkaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja vertailla siihen liittyviä erilaisia ratkaisuja.	Opiskelija perustelee esimerkkien avulla, miten fysiikkaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opiskelija osaa selittää kestävän tulevaisuuden rakentamiseen liittyviä

					tulevaisuuden rakentamisen kannalta.		syy-seuraussuhteita ja perustella siihen liittyviä erilaisia ratkaisuja.
Tutkimisen taidot							
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia	fy1	Opiskelija muodostaa tutkimuskysymyksiä tarkasteltavista ilmiöstä, toteuttaa kokeellisia tutkimuksia tai suunnittelee niitä ja tulkitsee tuloksia. Opiskelija työskentelee turvallisesti.	Tutkimuskysymysten muodostaminen, kokeellisten tutkimusten suunnittelu, toteuttaminen ja tulosten tulkitseminen. Turvallinen työskentely.	Opiskelija tunnistaa ilmiöitä, joihin liittyen voidaan kehittää tutkimuskysymyksiä. Opiskelija osallistuu kokeelliseen työskentelyyn havainnoimalla tutkimusten toteuttamista työturvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen ja pystyy ohjatusti kertomaan havainnoistaan.	Opiskelija muodostaa tarkasteltavaan aihepiiriin liittyviä yksinkertaisia kysymyksiä. Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja mittauksia suunnitelmaa noudattaen, tarvittaessa ohjatusti. Opiskelija työskentelee turvallisesti muiden kanssa. Opiskelija esittää tutkimusten tuloksia ohjeiden mukaisesti ja tekee yksinkertaisia johtopäätöksiä.	Opiskelija osaa muodostaa täsmennettyjä kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä. Opiskelija työskentelee turvallisesti sekä tekee havaintoja ja mittauksia ohjeiden mukaan. Opiskelija esittää ja tulkitsee tutkimusten tuloksia.	Opiskelija muodostaa ja kehittää kysymyksiä tutkimusten lähtökohdiksi. Opiskelija työskentelee turvallisesti ja johdonmukaisesti, tarvittaessa itsenäisesti, sekä tekee havaintoja ja mittauksia tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija käsittelee, tulkitsee ja esittää tutkimusten tuloksia sekä perustelee tehtyjä johtopäätöksiä. Opiskelija osaa arvioida tuloksia.

T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen sekä tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	fy1	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa sekä simulaatioita omassa oppimisessaan.	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija käyttää ohjatusti tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen. Opiskelija tutustuu johonkin oppimista tukevaan simulaatioon.	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen ohjeiden mukaisesti. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ohjattuna.	Opiskelija osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologisia välineitä tai sovelluksia tiedon hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta.	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologisia välineitä tai sovelluksia omatoimisesti tiedon ja mittaustulosten hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ja yleistyksiä simulaation avulla.
Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen							
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään fysiikan käsitteitä täsmällisesti	fy1	Opiskelija käyttää fysiikan käsitteitä täsmällisesti.	Käsitteiden käyttö	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen joitakin fysiikan käsitteitä.	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen fysiikan keskeisiä käsitteitä.	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen fysiikan keskeisiä käsitteitä. Opiskelija osaa yhdistää toisiinsa ilmiön, siihen liittyvät ominaisuudet ja ominaisuuksia kuvaavat suureet.	Opiskelija selittää fysiikan ilmiöitä käyttäen fysiikan keskeisiä käsitteitä täsmällisesti. Opiskelija osaa yhdistää toisiinsa ilmiön, siihen liittyvät ominaisuudet ja ominaisuuksia kuvaavat suureet.

T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä	fy1	Opiskelija käyttää erilaisia malleja ilmiöiden tarkastelussa.	Mallien käyttäminen	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä ilmiöiden kuvaamisessa käytetyistä malleista.	Opiskelija käyttää yksinkertaisia malleja ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen.	Opiskelija käyttää yksinkertaisia malleja ja tekee niiden pohjalta ennusteita sekä osaa selittää, miten malli on muodostettu mittaustuloksista. Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen.	Opiskelija käyttää malleja ja tekee niiden pohjalta ennusteita sekä osaa muodostaa mittaustuloksista yksinkertaisia malleja. Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen sekä mallin rajoituksia tai puutteita.
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	fy1	Opiskelija käyttää ja arvioi kriittisesti eri tietolähteitä.	Tietolähteiden käyttäminen	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ohjatusti.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja valitsee yleisesti luotettavina pidettyjä tietolähteitä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja osaa pohtia tietolähteen luotettavuutta.
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	fy1	Opiskelija hahmottaa luonnontieteellisen tiedon luonnetta.	Luonnontieteellisen tiedon luonteen hahmottaminen	Opiskelija osaa yhdistää kokeellisuuden fysiikan ta-	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä luonnontieteellisistä tavoista tuottaa tietoa.	Opiskelija osaa kuvata fysiikkaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon	Opiskelija osaa selittää perustellen fysiikkaan liittyvien esimerkkien avulla

				paan tuottaa luonnontieteellistä tietoa.		luonnetta ja kehittymistä.	luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä.
T11 ohjata opiskelijaa saavuttamaan riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten energiasta ja sähköstä	fy1	Opiskelija saavuttaa riittävät tiedolliset valmiudet jatko-opintoja varten energiasta ja sähköstä.	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Opiskelija tunnistaa joitakin energiaan ja sähköön liittyviä käsitteitä, ilmiöitä ja suureita tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää joitakin energiaan ja sähköön liittyviä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita, malleja ja lakeja tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää energiaan ja sähköön liittyviä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita, malleja ja lakeja tutuissa tilanteissa.	Opiskelija osaa käyttää energiaan ja sähköön liittyviä keskeisiä käsitteitä, olioita, ilmiöitä, ominaisuuksia, suureita, malleja ja lakeja tutuissa ja soveltavissa tilanteissa.
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan fysiikan tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua fysiikan soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	fy1	Opiskelija soveltaa fysiikan tietojaan ja taitojaan eri tilanteissa.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Arvioitava osaaminen sisältyy muiden tavoitteiden osaamisen kuvauksiin.*			

9.3.9 Kemia

Oppiaineen tehtävä

Kemian opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijoiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä. Kemian opetus auttaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opetus tukee opiskelijoiden valmiuksia tehdä valintoja sekä käyttää tietoja ja taitoja elämän eri tilanteissa. Opetus välittää kuvaa kemian merkityksestä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa: kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Kemian opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijoiden käsitteiden rakentumista sekä ilmiöiden ymmärtämistä. Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa opiskelun pääpaino on makroskooppisella tasolla, mutta opiskelijoiden taitojen kehittyessä yhteyttä submikroskooppisiin ja symbolisiin malleihin vahvistetaan. Opiskelijoiden aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin eri tilanteissa.

Kemian opetuksen lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havainnointi ja tutkiminen. Tutkimusten tekemisellä on oleellinen merkitys käsitteiden sisäistämisessä, tutkimisen taitojen oppimisessa ja luonnontieteiden luonteen hahmottamisessa. Tutkimusten tekeminen kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita kemian opiskeluun.

Opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijoita hahmottamaan kemian osaamisen merkitystä myös jatko-opintojen ja työelämän kannalta. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia soveltaa kemiaa erilaisissa konteksteissa sekä tutustua monipuolisesti ammatteihin, joissa tarvitaan kemian osaamista.

Kemian opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
Merkitys, arvot ja asenteet		
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa kemian opiskeluun	ke1-ke5	L1
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa	ke1-ke5	L6, L7

T3 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	ke1-ke5	L3, L7
Tutkimisen taidot		
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä	ke1-ke5	L1, L7
T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia	ke1-ke5	L2, L5
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen sekä tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla	ke1-ke5	L5
Kemian tiedot ja niiden käyttäminen		
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti	ke1-ke5	L1
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja kuvaamaan ja selittämään aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä	ke1-ke5	L1
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	ke1-ke5	L2, L4
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	ke1-ke5	L1, L4
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään perusperiaatteita aineen ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista	ke1-ke5	L1
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan kemian tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	ke1-ke5	L6

Kemian pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Sisältöjä valitaan siten, että ne tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia. Tutustutaan luonnontieteellinen tutkimuksen tekemiseen, turvallisen työskentelyn periaatteisiin ja tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen tutkimisessa.

ke1 Kemia omassa elämässä ja elinympäristössä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon paikallinen toimintaympäristö ja lähiympäristön tila. Tutustutaan kodin kemikaaleihin ja paloturvallisuuteen. Alkuaineiden ominaisuuksien pohjalta tutustutaan aineen koostumiseen atomeista ja atomin rakenteeseen sekä ioni- ja molekyyliyhdisteisiin. Tutustutaan pitoisuuteen ja happamuuteen arkisten esimerkkien yhteydessä. Tutkitaan olomuotojen muutoksia. Tutustutaan kemian merkkikieleen. Tutkimisen taidoissa pääpaino on havainnoinnissa ja havaintojen esittämisessä.

Kemian valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

ke2 Kemia maailmankuvan rakentajana

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutkitaan monipuolisesti seosten ja puhtaiden aineiden ominaisuuksia kuten vesi- ja rasvaliukoisuutta. Perehdytään johonkin orgaaniseen yhdisteryhmään. Malleja ja simulaatioita voidaan käyttää yhdisteiden rakentumisen hahmottamisessa. Sisältöihin kuuluu myös tutustuminen kemiaan liittyviin uutisiin ja ajankohtaisiin ilmiöihin. Sisältöjä valitaan siten, että niissä tulee esiin kemian luonne tieteenä, aineen ja energian säilymisen periaatteet sekä luonnon mittasuhteet. Tutkimisen taidoissa pääpaino on työn toteuttamisessa sekä tulosten koonnissa ja käsittelyssä.

ke3 Kemia yhteiskunnassa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kemian ilmiöihin ja sovelluksiin liittyviä sisältöjä valitaan erityisesti ihmiskunnan hyvinvoinnin ja teknologian näkökulmista. Pääpaino on kestävässä luonnonvarojen käytössä, ja tuotteiden elinkaariajattelu on yhtenä tarkastelutapana. Tutustutaan energian ja aineiden muuttumiseen kemiallisissa reaktioissa. Havainnoidaan reaktionopeutta ja pohditaan siihen vaikuttavia tekijöitä. Perehdytään hiilen kiertokulkuun ja sen merkitykseen elämälle. Harjoitellaan kemian merkkikielen ja yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tulkitsemista. Sisältöihin kuuluu myös tutustuminen kemiaan liittyviin sovelluksiin ja nykypäivän tutkimukseen. Tutustutaan erilaisiin koulutuspolkuihin ja ammatteihin, joissa tarvitaan kemian osaamista. Tutkimisen taidoissa pääpaino on suunnittelussa ja tulosten arvioinnissa.

ke4 Kokeellista kemiaa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla syvennytään kemian maailmaan erilaisten arkipäivän ilmiöiden ja kokeellisten töiden avulla.

ke5 Kemian kertauskurssi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kerrataan varsinaisen aikuisten perusopetuksen kemian oppimäärää.

Kemian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monipuolisilla työtavoilla ja oppimisympäristöillä tuetaan kemian tavoitteiden saavuttamista. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee käsitteiden rakentumista ja tutkimisen taitojen oppimista. Tavoitteiden kannalta keskeistä on opiskelijoiden osallisuus ja vuorovaikutus. Kokeellisessa työskentelyssä noudatetaan kemikaali- ja jätelainsäädäntöä sekä työturvallisuuslainsäädäntöä. Nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä annettu asetus koskee alle 18-vuotiaita opiskelijoita, mutta samantapaista harkintaa käytetään kaikkien opiskelijoiden osalta aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa.

Oppimisympäristöissä käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa luontevalla tavalla. Jotta kemian merkitykseen voidaan tutustua monipuolisesti, koulun tilojen lisäksi hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia kuten lähiympäristöä sekä yhteistyötä yritysten ja asiantuntijoiden kanssa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki kemiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä tuetaan siten, että opiskelijoille muodostuu käsitteistä selkeitä kokonaisuuksia. Kokeellisessa työskentelyssä opiskelijoita ohjataan turvalliseen ja sujuvaan työskentelyyn. Itsenäisillä tutkimustehtävillä voidaan eriyttää opetusta. Erilaisilla malleilla ja niiden käyttötavoilla voidaan myös tukea opiskelijoiden abstraktin ajattelun taitojen kehittymistä. Ohjaus ja tuki, työtapojen valinta, osallisuus toiminnan suunnittelussa sekä onnistumisen kokemukset tukevat opiskelijoiden oppijaminäkuvan vahvistumista.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi kemiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Työskentelyn jäsentäminen pienemmiksi kokonaisuuksiksi, projekteiksi tai kokeellisiksi töiksi, joilla on omat tavoitteensa ja arviointiperusteensa, tukee monipuolista arviointia. Kokeellisen työskentelyn arviointi voi edetä hierarkisesti turvallisen työskentelyn periaatteista taitotehtäviin ja suljetuista tutkimustehtävistä aina avoimiin tutkimuksiin asti. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan omia ennakkotietojaan, -taitojaan ja -käsityksiään. Työskentelyn etenemistä ohjataan rakentavan palautteen ja kysymysten avulla. Kannustava palaute tukee erityisesti tutkimisen taitojen kehittymistä ja motivaation rakentumista. Kokonaisuuksien lopussa arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja suunnataan huomiota kohti uusia kehittämishaasteita. Arviointi perustuu monimuotoisten tuotosten lisäksi työskentelyn havainnointiin. Tuotosten sisällön lisäksi arvioidaan opiskeluprosessia ja työn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, aiheen rajaamista, tiedonhakua, näkökulmien perustelemista, käsitteiden käyttöä, ilmaisun selkeyttä ja työn loppuun saattamista. Opiskelijoiden itsearviointitaitoja ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja kehitetään osana formatiivista arviointia. Opettajan ja opiskelijoiden välisiä keskusteluja voidaan käyttää arvioinnin tukena.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut kemian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt kemian tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on kemian tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti,

kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan kemian oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy kemian päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella kemiassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Päättöarvioinnin kriteerien kuvaukset on kirjoitettu kumulatiivisesti, eli edellisen arvosanan osaaminen sisältyy seuraavan arvosanan osaamiseen, vaikkei tätä ole joka tavoitteen kohdalla erikseen kirjoitettu näkyviin.

Opetuksen tavoite	**Kurssi**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Merkitys, arvot ja asenteet							
T1 kannustaa ja innostaa opiskelijaa kemian opiskeluun	ke1	Opiskelija kokee kemian opiskelun mielekkääksi.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan kemian opiskelusta osana oman oppimisensa arviointia.*			
T2 ohjata opiskelijaa ymmärtämään kemian osaamisen merkitystä omassa	ke1	Opiskelija ymmärtää kemian osaamisen merkitystä omassa elämässä,	Kemian merkityksen ymmärtäminen.	Opiskelija tunnistaa joidenkin ilmiöiden liittymisen	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä arkisista tilanteista,	Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista kemian	Opiskelija selittää esimerkkien avulla, millaisista kemian

elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa		elinympäristössä ja yhteiskunnassa.		kemiaan sekä kemian osaamisen merkityksen joissakin ammateissa.	joissa tarvitaan kemian tietoja ja taitoja. Opiskelija osaa nimetä ammatteja, joissa tarvitaan kemian osaamista.	tiedoista ja taidoista on hyötyä omassa elinympäristössä. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä kemian osaamisen merkityksestä eri ammateissa.	tiedoista ja taidoista on hyötyä omassa elämässä ja yhteiskunnassa. Opiskelija osaa perustella kemian osaamisen merkitystä eri ammateissa.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan	ke1	Opiskelija ymmärtää kemian merkityksen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioi omia valintojaan kestävän tulevaisuuden kannalta.	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot kemian kannalta	Opiskelija osaa antaa joitakin esimerkkejä omista valinnoistaan, joilla on merkitystä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä tilanteista, joissa kemiaa tarvitaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opiskelija osaa nimetä joitakin hyviä ratkaisuja kestävän tulevaisuuden rakentamisen kannalta.	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten kemiaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja vertailla siihen liittyviä erilaisia ratkaisuja.	Opiskelija perustelee esimerkkien avulla, miten kemiaa käytetään kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opiskelija osaa selittää kestävän tulevaisuuden rakentamiseen liittyviä syy-seuraussuhteita ja perustella siihen liittyviä erilaisia ratkaisuja.

Tutkimisen taidot							
T4 kannustaa opiskelijaa muodostamaan kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä T5 ohjata opiskelijaa toteuttamaan kokeellisia tutkimuksia, työskentelemään turvallisesti ja tulkitsemaan tuloksia	ke1	Opiskelija muodostaa tutkimuskysymyksiä tarkasteltavista ilmiöstä, toteuttaa kokeellisia tutkimuksia tai suunnittelee niitä ja tulkitsee tuloksia. Opiskelija työskentelee turvallisesti.	Tutkimuskysymysten muodostaminen, kokeellisten tutkimusten suunnittelu, toteuttaminen ja tulosten tulkitseminen. Turvallinen työskentely.	Opiskelija tunnistaa ilmiöitä, joihin liittyen voidaan kehittää tutkimuskysymyksiä. Opiskelija osallistuu kokeelliseen työskentelyyn havainnoimalla tutkimusten toteuttamista työturvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen ja pystyy ohjatusti kertomaan havainnoistaan.	Opiskelija muodostaa tarkasteltavaan aihepiiriin liittyviä yksinkertaisia kysymyksiä. Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja mittauksia suunnitelmaa noudattaen, tarvittaessa ohjatusti. Opiskelija työskentelee turvallisesti muiden kanssa. Opiskelija esittää tutkimusten tuloksia ohjeiden mukaisesti ja tekee yksinkertaisia johtopäätöksiä.	Opiskelija osaa muodostaa täsmennettyjä kysymyksiä tarkasteltavasta ilmiöstä. Opiskelija hallitsee perustyötaidot, työskentelee turvallisesti sekä tekee havaintoja ja mittauksia ohjeiden mukaan. Opiskelija esittää ja tulkitsee tutkimusten tuloksia.	Opiskelija muodostaa ja kehittää kysymyksiä tutkimusten lähtökohdiksi. Opiskelija työskentelee turvallisesti ja johdonmukaisesti, tarvittaessa itsenäisesti, sekä tekee havaintoja ja mittauksia tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija käsittelee, tulkitsee ja esittää tutkimusten tuloksia sekä perustelee tehtyjä johtopäätöksiä. Opiskelija osaa arvioida tuloksia.
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon	ke1	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa sekä simulaatioita	Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	Opiskelija käyttää ohjatusti tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen.	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankkimiseen ohjeiden mukaisesti.	Opiskelija osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologi-	Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknologisia välineitä tai sovel-

hankkimiseen, tukea opiskelijan oppimista havainnollistavien simulaatioiden avulla		omassa oppimisessaan.		Opiskelija tutustuu johonkin oppimista tukevaan simulaatioon.	Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ohjattuna.	sia välineitä tai sovelluksia tiedon hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta.	luksia omatoimisesti tiedon ja mittaustulosten hankkimiseen. Opiskelija osaa tehdä havaintoja simulaatiosta ja yleistyksiä simulaation avulla.
Kemian tiedot ja niiden käyttäminen							
T7 ohjata opiskelijaa käyttämään kemian käsitteitä täsmällisesti	ke1	Opiskelija käyttää kemian käsitteitä täsmällisesti.	Käsitteiden käyttö	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä käyttäen joitakin kemian käsitteitä.	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä käyttäen kemian keskeisiä käsitteitä.	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä kemian keskeisten käsitteiden avulla ja ymmärtää käsitteiden välisiä yhteyksiä.	Opiskelija selittää kemian ilmiöitä käyttäen kemian keskeisiä käsitteitä täsmällisesti ja ymmärtää käsitteiden välisiä yhteyksiä.
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään erilaisia malleja kuvaamaan ja selittämään aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä	ke1	Opiskelija käyttää erilaisia malleja aineen rakenteen ja kemiallisten ilmiöiden tarkastelussa.	Mallien käyttäminen	Opiskelija tunnistaa, että malleja käytetään aineen rakenteen kuvaamisessa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä, joissa aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä kuvataan malleilla.	Opiskelija osaa kuvata aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä erilaisilla malleilla.	Opiskelija osaa kuvata ja selittää aineen rakennetta ja kemiallisia ilmiöitä käyttämällä erilaisia malleja.

						Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen.	Opiskelija osaa arvioida mallin suhdetta todellisuuteen sekä mallin rajoituksia tai puutteita.
T9 ohjata opiskelijaa käyttämään ja arvioimaan kriittisesti eri tietolähteitä	ke1	Opiskelija käyttää ja arvioi kriittisesti eri tietolähteitä.	Tietolähteiden käyttäminen	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ohjatusti.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja valitsee yleisesti luotettavina pidettyjä tietolähteitä.	Opiskelija hakee tietoa erilaisista tietolähteistä ja osaa pohtia tietolähteen luotettavuutta.
T10 ohjata opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteellisen tiedon luonnetta	ke1	Opiskelija hahmottaa luonnontieteellisen tiedon luonnetta.	Luonnontieteellisen tiedon luonteen hahmottaminen	Opiskelija osaa yhdistää kokeellisuuden kemian tapaan tuottaa luonnontieteellistä tietoa.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä luonnontieteellisistä tavoista tuottaa tietoa.	Opiskelija osaa kuvata kemiaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä.	Opiskelija osaa selittää perustellen kemiaan liittyvien esimerkkien avulla luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä.
T11 ohjata opiskelijaa ymmärtämään perusperiaatteita aineen	ke1	Opiskelija ymmärtää perusperiaatteita aineen omi-	Tiedollisten jatko-opintovalmiuksien saavuttaminen	Opiskelija tunnistaa joitakin aineen ominaisuuksiin, ra-	Opiskelija osaa käyttää joitakin aineen ominaisuuksien, rakenteiden	Opiskelija osaa käyttää aineen ominaisuuksien,	Opiskelija osaa käyttää aineen ominaisuuksien,

ominaisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista		naisuuksista, rakenteesta ja aineiden muutoksista.		kenteeseen ja aineiden muutoksiin liittyviä käsitteitä ja ilmiöitä tutuissa tilanteissa.	ja aineiden muutosten keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa tilanteissa.	rakenteiden ja aineiden muutosten keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa tilanteissa.	rakenteiden ja aineiden muutosten keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä ja malleja tutuissa ja soveltavissa tilanteissa.
T12 ohjata opiskelijaa soveltamaan kemian tietojaan ja taitojaan monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua kemian soveltamiseen erilaisissa tilanteissa	ke1	Opiskelija soveltaa kemian tietojaan ja taitojaan eri tilanteissa.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Arvioitava osaaminen sisältyy muiden tavoitteiden osaamisen kuvauksiin.*			

9.3.10 Biologia

Oppiaineen tehtävä

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa laajennetaan aiemmin opittuja biologisia tietoja ja taitoja sekä ohjataan opiskelijaa kestävään elämäntapaan.

Biologian opetuksen tehtävänä on auttaa ymmärtämään elämää ja sen kehittymistä, kartuttaa opiskelijan luonnontuntemusta sekä ohjata ymmärtämään ekosysteemien toimintaa sekä perinnöllisyyden ja evoluution perusteita.

Biologian opetuksessa pyritään työskentelemään myös luonnossa ja ohjataan opiskelijaa tutkivan oppimisen avulla tutustumaan biologisen tiedonhankinnan luonteeseen. Luonnon tutkimisessa pyritään käyttämään sekä maasto- että laboratoriotyömenetelmiä. Elämyksellinen ja kokemuksellinen oppiminen virittää oppimisen iloa ja herättää

kiinnostusta tarkkailla elinympäristön tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia. Opiskelussa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian käyttö edistää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa biologian opetuksessa.

Biologian opetuksessa vahvistetaan oppimaan oppimista ja itsenäistä työskentelyä. Opetuksessa tuetaan myös ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitojen sekä yhteisöllisyyden kehittymistä ja annetaan valmiuksia biologiaa hyödyntävien alojen opiskeluun sekä työelämään.

Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään, miten biologian tietoja ja taitoja voidaan soveltaa ja hyödyntää omassa elämässä, ajankohtaisten biologiaan liittyvien uutisten seurannassa sekä siinä, kuinka yhteiskunnalliseen päätöksentekoon voidaan vaikuttaa. Biologian opetus kehittää opiskelijan ympäristötietoisuutta ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta. Opiskelijaa ohjataan kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ymmärtämiseen.

Biologian opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
Biologinen tieto ja ymmärrys		
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja	bi1 – bi2	L4, L5
T2 auttaa opiskelijaa kuvailemaan eliöiden rakenteita ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta	bi1, bi3	L4, L5
T3 ohjata opiskelijaa ymmärtämään eliöiden sopeutumista elinympäristöihin ja luonnon monimuotoisuutta	bi1 – bi2	L4, L7
T4 auttaa opiskelijaa ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteita	bi1, bi3	L1
T5 ohjata opiskelijaa arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön	bi1 – bi2	L1, L7
T6 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ihmisen kehitystä ja elimistön perustoimintoja	bi3	L3

T7 ohjata opiskelijaa arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön sekä ymmärtämään ekosysteemipalvelujen merkitys	bi2	L1. L7
Biologiset taidot		
T8 ohjata opiskelijaa kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä	bi1 – bi3	L1
T9 ohjata opiskelijaa tekemään pienimuotoisia tutkimuksia ja käyttämään biologista tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa	bi1 – bi3	L1, L4
T10 auttaa opiskelijaa soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässä	bi1 – bi3	L2, L3, L7
Biologian asenne- ja arvotavoitteet		
T11 ohjata opiskelijaa syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan opiskelijan luontosuhdetta ja ympäristötietoutta	bi1 – bi3	L7
T12 innostaa opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi	bi1 – bi3	L7

Biologian pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

bi1 Mitä elämä on?

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla keskitytään tutkimaan elämän perusilmiöitä biologialle tyypillisin tutkimusmenetelmin. Eliökunnan rakenteeseen ja monimuotoisuuteen sekä erilaisiin ekosysteemeihin perehdytään vertailemalla eliöiden rakenteita, elintoimintoja ja elinympäristöjä. Tutustutaan myös perinnöllisyyden ja evoluution perusteisiin. Lisäksi pohditaan kestävän elämäntavan merkitystä.

Biologian valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

bi2 Kaupunkiekologia ja kestävä tulevaisuus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla keskitytään suomalaisen kaupunkiekosysteemin rakenteeseen ja toimintaan. Tutustutaan lajien ekologiaan ja niiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kurssilla painotetaan ekosysteemien monimuotoisuuden tärkeyttä. Lisäksi käsitellään perustietoja metsä- ja suoekosysteemeistä sekä vahvistetaan arkielämän kannalta hyödyllistä lajintuntemusta.

Tutustutaan lähiympäristön tilaan ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin. Pohditaan ympäristöongelmia, eläinten hyvinvointia ja ravinnontuotannon eettisiä periaatteita. Harjoitellaan ympäristövastuullisia tekoja. Tutustutaan myös luonnonsuojelun tavoitteisiin, keinoihin ja saavutuksiin.

bi3 Ihminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Kurssilla keskitytään tutkimaan ihmiskehon toimintaa ja syvennetään tietämystä ihmisen rakenteesta, elintoiminnoista ja säätelyjärjestelmistä. Tarkastellaan kasvuun, kehitykseen ja terveyteen vaikuttavien biologisten tekijöiden perusteita.

Biologian oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on, että biologian opetuksessa opiskelijalla on mahdollisuus työskennellä erilaisissa oppimisympäristöissä. Biologian työtapoja valittaessa painotetaan vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä ottaen huomioon erilaisten opiskelijoiden tarpeet. Monipuolisten työtapojen kuten maasto- ja laboratoriotyöskentelyn sekä sähköisten

oppimisympäristöjen käytön avulla opiskelija pystyy tutustumaan luonnontieteelle luonteenomaisiin tutkimusmenetelmiin ja harjaantuu tekemään johtopäätöksiä sekä raportoimaan ja soveltamaan oppimaansa. Biologian opetuksen tavoitteiden mukaisesti elämyksellisyys, kokemuksellisuus ja toiminnallisuus kehittävät opiskelijan taitoa pohtia omia arvovalintojaan.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki biologiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Biologian opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on ohjata opiskelijaa omakohtaiseen havainnointiin ja tutkimiseen itsenäisesti ja ryhmissä sekä erilaisissa oppimisympäristöissä. Opiskelijan yksilöllisen tuen tarpeet huomioidaan erilaisten työmenetelmien valinnassa. Biologian tavoitteiden kannalta on keskeistä tiedostaa opiskelijoiden vaikeudet laboratorio- ja maastotyöskentelyssä. Opiskelijaa tuetaan työskentelyssä hänen omien vahvuuksiensa pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla opiskelijan taitoja tuen eri keinoja hyödyntäen. Maasto- ja laboratoriotyöskentely toteutetaan siten, että turvallisuuskysymykset otetaan huomioon.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi biologiassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Biologian opetuksessa kannustava ja rakentava palaute eli formatiivinen arviointi tukee opintojen aikana opiskelijoiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa jokaista löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin biologian tavoitteisiin. Palautteen avulla opiskelijoita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa biologista tietoa. Biologian summatiivisessa arvioinnissa opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä opiskelijan tiedolliseen osaamiseen että biologisiin taitoihin erilaisissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. Opettaja seuraa opiskelijan taitoa tehdä havaintoja, kerätä, käsitellä, tulkita, arvioida ja esittää erilaisia aineistoja. Lisäksi arvioidaan opiskelijan taitoa käyttää biologialle ominaista välineistöä, tieto- ja viestintäteknologiaa sekä taitoa toteuttaa pienimuotoisia kokeita ja tutkimuksia koulussa ja sen ulkopuolella. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen opiskelijan työskentelytaitoja.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut biologian oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt biologian tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on biologian tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan biologian oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy biologian päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella biologiassa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Biologiassa kussakin kriteerikuvauksessa ilmaistaan myös alemman arvosanan osaaminen.

Opetuksen tavoite	**Kurssi**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohde**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Biologinen tieto ja ymmärrys							
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ekosysteemin perusrakennetta ja toimintaa sekä vertailemaan erilaisia ekosysteemejä ja tunnistamaan lajeja	bi1	Opiskelija syventää tietojaan ekosysteemin perusrakenteesta ja toiminnasta. Hän oppii vertailemaan erilaisia ekosysteemejä. Opiskelija oppii tunnistamaan lajeja.	Ekosysteemin rakenteen ja toiminnan ymmärtäminen	Opiskelija osaa luokitella ekosysteemin osia elollisiin ja elottomiin. Opiskelija rakentaa yksinkertaisen ravintoketjun esimerkkilajeista. Opiskelija tunnistaa ja nimeää joitakin lähiympäristön lajeja.	Opiskelija osaa luokitella ja nimetä ekosysteemin osia ja kertoa niiden toiminnasta. Opiskelija tunnistaa erilaisia ekosysteemejä. Opiskelija tunnistaa ja nimeää lähiympäristön lajeja.	Opiskelija osaa kuvailla ja kertoa ekosysteemin perusrakenteen ja toiminnan. Opiskelija tunnistaa ja nimeää erilaisia ekosysteemejä. Opiskelija tunnistaa ja nimeää lajeja eri ekosysteemeistä.	Opiskelija osaa selittää ja perustella ekosysteemin perusrakenteen ja toiminnan. Opiskelija tunnistaa, nimeää ja vertailee eri ekosysteemejä. Opiskelija tunnistaa ja nimeää monipuolisesti lajeja eri ekosysteemeistä.
T2 auttaa opiskelijaa kuvailemaan eliöiden rakenteita	bi1	Opiskelija oppii kuvailemaan eliöiden rakenteita ja	Eliökunnan rakenteen sekä eliöiden	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat.	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat ja kuvailla eliökunnan	Opiskelija osaa nimetä eliökunnat ja

ja elintoimintoja sekä ymmärtämään eliökunnan rakennetta		elintoimintoja. Hän oppii luokittelemaan eliöitä eri eliökuntiin ja antamaan esimerkkejä kullekin kunnalle tyypillisistä piirteistä.	rakenteen ja elintoimintojen ymmärtäminen	sekä eri eliöryhmille yhteisiä perusrakenteita ja toimintoja ohjattuna.	Opiskelija nimeää ja vertailee eliöiden perusrakenteita ja kuvailee elintoimintoja.	luokittelun periaatteita. Opiskelija nimeää ja vertailee eliöiden perusrakenteita sekä kertoo eliöiden elintoiminnoista ja niiden tehtävistä.	perustella eliökunnan luokittelun periaatteita. Opiskelija tunnistaa, luokittelee ja vertailee keskeisimpiä eliöryhmiä. Opiskelija nimeää ja vertailee eliöiden rakenteita sekä selittää eliöiden elintoimintoja ja niiden tehtäviä.
T3 ohjata opiskelijaa ymmärtämään eliöiden sopeutumista elinympäristöihin ja luonnon monimuotoisuutta	bi1	Opiskelija oppii tarkastelemaan eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja ymmärtämään luonnon monimuotoisuutta.	Eliöiden sopeutumisen ja elinympäristöjen monimuotoisuuden ymmärtäminen	Opiskelija osaa tunnistaa erilaisissa elinympäristöissä elävien eliöiden ominaisuuksia ohjattuna. Opiskelija antaa joitakin esimerkkejä erilaisissa elinympäristöissä elävistä eliöistä.	Opiskelija osaa kuvailla, miten lajit sopeutuvat eri elinympäristöihin. Opiskelija kertoo, mitä monimuotoisuus tarkoittaa.	Opiskelija osaa kertoa ja antaa esimerkkejä lajien esiintymisestä ja lajien sopeutumista eri elinympäristöihin. Opiskelija kertoo, miksi monimuotoisuus on tärkeää.	Opiskelija osaa selittää eliöiden sopeutumista eri elinympäristöihin ja kertoo sopeutumiseen liittyviä syy-seuraussuhteita. Opiskelija perustelee, miksi monimuotoisuus on tärkeää.

T4 auttaa opiskelijaa ymmärtämään perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteita	bi1	Opiskelija oppii perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteet.	Perinnöllisyyden ja evoluution perusperiaatteiden hahmottaminen	Opiskelija osaa kertoa, että yksilön ominaisuuksiin vaikuttavat sekä perimä että ympäristö. Opiskelija kertoo, että eliöt ovat kehittyneet evoluution tuloksena.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä perimän ja ympäristön vaikutuksista yksilön ominaisuuksiin. Opiskelija kuvailee, miten elämä ja monimuotoisuus ovat kehittyneet evoluution kautta.	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä perimän ja ympäristön vaikutuksesta yksilön ominaisuuksiin. Opiskelija kuvailee, miten elämä ja monimuotoisuus ovat kehittyneet evoluution kautta. Opiskelija selittää perinnöllisyyden ja evoluution yhteyden.	Opiskelija osaa selittää perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen yksilön ominaisuuksien muodostumisessa ja soveltaa osaamistaan käytännön esimerkkeihin. Opiskelija kuvailee, miten elämä ja monimuotoisuus ovat kehittyneet evoluution kautta, ja antaa esimerkkejä evoluutiosta jatkuvana prosessina. Opiskelija selittää perinnöllisyyden ja evoluution yhteyden esimerkkien avulla.
T5 ohjata opiskelijaa arvioimaan luonnonympäristössä tapahtuvia	bi1	Opiskelija oppii ihmisen toiminnan	Luonnonympäristössä tapahtuvien muutosten havainnointi	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä ihmisen toiminnan	Opiskelija osaa kuvailla ja antaa esimerkkejä ihmisen	Opiskelija osaa kertoa ja antaa esimerkkejä ihmisen	Opiskelija osaa perustella, miten ihmisen toiminta vai-

muutoksia ja ihmisen vaikutusta ympäristöön		vaikutuksista ympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Opiskelija ymmärtää biologian merkityksen kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.		vaikutuksista ympäristöön. Opiskelija luettelee kestävän kehityksen osa-alueet.	toiminnan vaikutuksista ympäristöön. Opiskelija kuvailee kestävän kehityksen osa-alueet ja antaa joitakin esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.	toiminnan vaikutuksista ympäristöön. Opiskelija kuvailee kestävän kehityksen osa-alueet ja antaa esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi biologian näkökulmasta.	kuttaa ympäristöön ja tarkastelee muutosten seurauksia. Opiskelija selittää syy-seuraussuhteita kestävän tulevaisuuden rakentamisessa ja perustelee näkemyksensä biologisen tiedon pohjalta.
Biologiset taidot							
T6 ohjata opiskelijaa kehittämään luonnontieteellistä ajattelutaitoa sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä	bi1	Opiskelija oppii biologiaan liittyviä syy- ja seuraussuhteita.	Luonnontieteellinen ajattelutaito	Opiskelija osaa käyttää joitakin biologian peruskäsitteitä ja liittää niitä annettuihin biologian ilmiöihin. Opiskelija kertoo oppimastaan biologisesta ilmiöstä yksinkertaisesti omin sanoin ohjattuna.	Opiskelija osaa käyttää biologisia peruskäsitteitä. Opiskelija esittää oppimansa biologisen ilmiön omin sanoin ja valitsee sopivan tavan tiedon esittämiseen.	Opiskelija osaa käyttää biologisia käsitteitä tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija esittää oppimansa asian omin sanoin biologialle ominaisella tavalla sekä valitsee sopivan tavan tiedon esittämiseen.	Opiskelija osaa käyttää biologisia käsitteitä tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija esittää oppimansa asian omin sanoin jäsennellysti biologialle ominaisella tavalla sekä valitsee sopivan tavan tiedon esittämiseen.

					Opiskelija asettaa yksinkertaisia kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä.	Opiskelija esittää joitakin mielekkäitä kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä sekä kertoo luonnontieteellisiä syys-seuraussuhteita.	Opiskelija esittää mielekkäitä kysymyksiä luonnosta ja luonnonilmiöistä sekä selittää ja perustelee luonnontieteellisiä syy-seuraussuhteita.
T7 ohjata opiskelijaa tekemään pienimuotoisia tutkimuksia ja antaa mahdollisuus käyttää biologian tutkimusvälineistöä ja tieto- ja viestintäteknologiaa	bi1	Opiskelija oppii käyttämään biologista tutkimusvälineistöä. Opiskelija oppii hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa ja erilaisia tietolähteitä biologian opiskelussa.	Biologisen tutkimuksen tekeminen	Opiskelija osallistuu kokeelliseen työskentelyyn. Opiskelija osaa antaa esimerkkejä joistakin biologian tutkimusvälineitä ohjattuna. Opiskelija osaa etsiä biologista tietoa ohjatusti.	Opiskelija osaa työskennellä turvallisesti ohjattuna. Opiskelija käyttää biologian tutkimusvälineistöä ohjeen mukaan. Opiskelija hakee biologista tietoa muutamasta erilaisesta tietolähteestä.	Opiskelija osaa työskennellä turvallisesti. Opiskelija käyttää tarkoituksenmukaisesti biologian tutkimusvälineistöä. Opiskelija hakee biologista tietoa erilaisista tietolähteistä sekä valitsee joitakin luotettavia tietolähteitä.	Opiskelija osaa työskennellä itsenäisesti ja tavoitteellisesti. Opiskelija käyttää biologian tutkimusvälineistöä ja arvioi eri biologian tutkimusvälineistön soveltuvuutta työskentelyyn. Opiskelija hakee biologista tietoa

				Opiskelija osallistuu biologisen tutkimuksen tekoon ja kertoo, mitä tutkimuksessa on tehty	Opiskelija osaa havainnoida kokeellista työskentelyä. Opiskelija tekee pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ohjatusti.	Opiskelija osaa havainnoida ja tallentaa keräämiään tietoja Opiskelija osaa tehdä pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ohjeen mukaan.	erilaisista tietolähteistä sekä arvioi tietolähteiden luotettavuutta ja soveltuvuutta. Opiskelija osaa havainnoida ja tallentaa keräämiään tietoja tarkoituksenmukaisesti. Opiskelija osaa tehdä pienimuotoisen biologisen tutkimuksen ja raportoi sen tuloksia.
T8 auttaa opiskelijaa soveltamaan biologian tietoja ja taitoja omassa elämässään	bi1	Opiskelija oppii antamaan esimerkkejä siitä, kuinka biologisia tietoja ja taitoja voidaan hyödyntää omassa elämässä.	Biologisten tietojen ja taitojen soveltaminen arjessa	Opiskelija osaa kertoa esimerkkejä siitä, miten omat valinnat vaikuttavat omaan elämään.	Opiskelija osaa kertoa biologisen tiedon pohjalta esimerkkejä siitä, miten omat valinnat vaikuttavat omaan elämään.	Opiskelija osaa kertoa ja antaa esimerkkejä miten biologisia tietoja ja taitoja voi soveltaa omassa elämässä	Opiskelija osaa pohtia ja perustella, miten biologisia tietoja voi soveltaa omassa elämässään.

Biologian asenne- ja arvotavoitteet							
T9 ohjata opiskelijaa syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan opiskelijan luontosuhdetta ja ympäristötietoutta	bi1	Opiskelija oppii kiinnostumaan luonnosta ja sen ilmiöistä. Opiskelijan luontosuhde vahvistuu.		*Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			
T10 innostaa opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi	bi1	Opiskelija innostuu vaikuttamaan ja toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi.		*Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			

9.3.11 Maantieto

Oppiaineen tehtävä

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa laajennetaan aiemmin opittuja maantieteellisiä tietoja ja taitoja sekä tuetaan opiskelijan maailmankuvan rakentumista. Opiskelijaa ohjataan seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä ja koko maailmassa sekä autetaan opiskelijaa sijoittamaan uutiset maailman tapahtumista maantiedon opetuksessa saamaansa alueelliseen kehikkoon.

Maantieto on monitieteinen ja eri tiedonaloja integroiva oppiaine, jossa tutkitaan maapalloa ja sen alueita, luontoa, ihmisen toimintaa sekä erilaisia kulttuureita. Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon luonnontieteiden, ihmistieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkökulmat. Näin rakennetaan eheää kokonaiskuvaa monimuotoisesta maailmasta ja sen toiminnasta.

Maantiedon opetuksessa käsitellään luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja sen yhteyttä ympäristön tilaan sekä luodaan perustaa ymmärtää erilaisia alueellisia näkökulmia ja ristiriitoja maapallolla. Maantieteellisten syy- ja seuraussuhteiden sekä ympäristönmuutosten ymmärtäminen ja analysointi aktivoivat opiskelijaa toimimaan vastuullisesti omassa arjessa. Teknologian käyttö edistää opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa maantiedon opetuksessa.

Maantiedon opetuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden oma elämismaailma. Opetus tarjoaa toiminnallisia kokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa opiskelijat tekevät havaintoja ja tutkimusta. Maantiedon opetuksessa vahvistetaan opiskelijoiden valmiuksia kestävää kehitystä edistävään toimintatapaan. Opetus harjaannuttaa opiskelijoiden osallistumis- ja vaikuttamistaitoja ja antaa opiskelijoille keinoja aktiiviseen kansalaisuuteen ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.

Maantiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
Maantieteellinen tieto ja ymmärrys		
T1 tukea opiskelijan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta	ge1 – ge3	L1, L4, L5
T2 ohjata opiskelijaa tutkimaan luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiöitä	ge1 – ge3	L4, L5
T3 kannustaa opiskelijaa pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön merkitys	ge1 – ge3	L7
Maantieteelliset taidot		
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	ge1 – ge3	L1
T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä	ge1 – ge3	L4, L5
T6 ohjata opiskelijaa harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja	ge1 – ge3	L5, L6

T7 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	ge1 – ge3	L1
T8 harjaannuttaa opiskelijaa havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida opiskelijaa seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa	ge1 – ge3	L4, L5, L7
T9 tukea opiskelijaa kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja	ge1 – ge3	L2
T10 ohjata opiskelijaa vaalimaan luontoa ja rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta	ge1 – ge3	L7
Maantiedon asenne- ja arvotavoitteet		
T11 tukea opiskelijaa kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	ge1 – ge3	L7
T12 ohjata opiskelijaa arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa	ge1 – ge3	L3, L7

Maantiedon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

ge1 Muuttuva maapallo ja kestävä tulevaisuus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Tarkastellaan oman kotiseudun erityispiirteitä sekä Suomen maisema-alueita. Pyritään tekemään kenttätutkimuksia omassa lähiympäristössä. Osallistutaan oman lähiympäristön viihtyisyyden ja turvallisuuden suunnitteluun ja parantamiseen. Tutkitaan esimerkkien avulla maailman eri alueiden luonnon- ja kulttuurimaisemia. Pohditaan luonnonvarojen riittävyyttä ja kestävää käyttöä. Perehdytään ympäristönmuutoksiin kuten ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen. Pohditaan esimerkkien avulla globalisaation vaikutuksia ja alueellisia kehityskysymyksiä.

Maantiedon valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

ge2 Toimiva maapallo

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssilla tutustutaan elämän perusedellytyksiin maapallolla. Tarkastellaan planetaarisuutta ja sen vaikutuksia maapallolla. Käsitellään vuorokauden- ja vuodenaikojen vaihtelua sekä ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeitä. Tutustutaan maapallon kivi-, vesi- ilma- ja elonkehään sekä niiden erityispiirteisiin.

ge3 Maapallo ihmisen elinympäristönä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan eri kulttuureihin, ihmisten elämään, asumiseen ja elinkeinoihin Suomessa, Euroopassa ja eri puolilla maailmaa. Tarkastellaan puhtaan ilman, veden ja ravinnon kestävää käyttöä. Tarkastellaan esimerkkien avulla, miten ympäristö vaikuttaa elinkeinoihin, asumiseen ja muuhun ihmisen toimintaan. Pohditaan ihmisoikeuksia ja hyvän elämän edellytyksiä maapallon eri osissa.

Maantiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Maantiedon opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä on käyttää monipuolisia oppimisympäristöjä sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Maastotyöskentely, kenttäretket lähiluonnossa ja rakennetussa ympäristössä sekä sähköisten oppimisympäristöjen ja paikkatiedon käyttö ovat olennainen osa maantiedon opetusta. Tutkimuksellinen lähestymistapa tukee maantieteellisen ajattelun sekä ongelmanratkaisu- ja tutkimustaitojen kehittymistä sekä edistää yhteisöllistä ja vuorovaikutteista työskentelyä.

Opetuksessa seurataan ajankohtaisia tapahtumia ja ilmiöitä lähiympäristössä ja muualla maailmassa. Työtapoja valittaessa otetaan huomioon opiskelijoiden elämismaailma, kansainvälisyys ja yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Opetuksessa annetaan aikaa opiskelijan ajattelulle, luovuudelle ja toiminnalle.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki maantiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Maantiedon opetuksessa autetaan opiskelijaa hahmottamaan ympäröivää maailmaa ja ymmärtämään sen ilmiöitä. Ajankohtaisella uutisseurannalla tuetaan opiskelijan maailmankuvan rakentumista. Kenttäopetuksessa lähiympäristöä tulkitaan kaikkia aisteja hyväksi käyttäen ja jaetaan kokemuksia opiskelijoiden ja opettajan välillä. Maantiedon tavoitteiden kannalta tuen järjestämisessä on keskeistä tiedostaa opiskelijoiden spatiaalisen hahmottamisen vaikeudet ja erityisesti vaikeudet kartanluvussa ja karttatulkinnassa. Opiskelijoita ohjataan ja tuetaan käyttämään paikkatietoa ja muuta geomediaa arjen tilanteissa. Opiskelijan taitoja hahmottaa lähiympäristöä ja maailmaa harjaannutetaan tukemalla ja kannustamalla opiskelijaa hänen omien vahvuuksiensa pohjalta sekä tarvittaessa vahvistamalla opiskelijan taitoja tuen eri keinoja

hyödyntäen. Eriyttämistä voi toteuttaa tutkimustehtävissä, joissa opiskelija voi toimia erilaisissa rooleissa sekä harjoituksissa, joissa hän voi edetä yksilöllisesti ajattelun taitojen eri tasoille.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi maantiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Maantiedon opetuksessa kannustava ja rakentava palaute eli formatiivinen arviointi tukee opintojen aikana opiskelijoiden motivaation rakentumista, tutkimustaitojen kehittymistä sekä auttaa opiskelijoita löytämään omat vahvuutensa. Opiskelijalle annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin maantiedon tavoitteisiin. Palautteen avulla opiskelijoita rohkaistaan toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti omassa lähiympäristössä ja soveltamaan käytännössä oppimaansa tietoa. Maantiedon summatiivisessa arvioinnissa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti. Arviointi kohdistuu sekä opiskelijoiden tiedolliseen osaamiseen että maantiedon taitoihin, kuten geomediataitoihin ja tiedon kriittiseen arviointitaitoon. Lisäksi arvioidaan taitoa käyttää maantiedolle ominaista välineistöä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on osaltaan kehittää jokaisen opiskelijan työskentelytaitoja.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut maantiedon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt maantiedon tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on maantiedon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan maantiedon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy maantiedon päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan työskentelyn ohjaamisella maantiedossa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista työskentelyn aikana. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Maantieteellinen tieto ja ymmärrys							
T1 tukea opiskelijan jäsentyneen karttakuvan rakentumista maapallosta	ge1	Opiskelija oppii hahmottamaan maapallon karttakuvan ja sen peruspiirteet. Opiskelija oppii keskeisten kohteiden sijainnin ja nimistön.	Maapallon karttakuvan hahmottaminen ja keskeinen paikannimistö	Opiskelija osaa kertoa maanosan ja valtion eron. Opiskelija nimeää kartalta valtameret ja maanosat.	Opiskelija osaa nimetä joitakin kaupunkeja ja keskeisimpiä kohteita Suomesta sekä valtioita Euroopasta ja muualta maailmasta sekä tietää nimeämiensä kohteiden ja valtioiden sijainnin.	Opiskelija osaa maapallon karttakuvan peruspiirteet, kuten vuoristoja, niemimaita, salmia, sekä tietää keskeisten kohteiden sijainnin ja nimistön.	Opiskelija osaa käyttää karttakuvan peruspiirteitä tarkoituksenmukaisesti, kuten soveltaa kohteiden sijaintia ja nimistöä maantieteellisten ilmiöiden kuvailussa ja selittämisessä.
T2 ohjata opiskelijaa tutkimaan luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiöitä	ge1	Opiskelija oppii luonnon- ja kulttuurimaantieteellisiä ilmiöitä.	Luonnon- ja kulttuurimaantieteellisten ilmiöiden ymmärtäminen	Opiskelija osaa antaa esimerkkejä maapallon muodon ja liikkeiden aiheuttamista ilmiöistä ohjattuna.	Opiskelija osaa kertoa maapallon muodon ja liikkeiden aiheuttamista ilmiöistä esimerkkien avulla. Opiskelija nimeää lämpövyöhykkeet.	Opiskelija osaa selittää maapallon muodon ja liikkeiden aiheuttamia ilmiöitä esimerkkien avulla. Opiskelija nimeää ja sijoittaa kartalle	Opiskelija ymmärtää Maan planetaarisuuden sekä osaa selittää maapallon muodon ja liikkeiden aiheuttamia ilmiöitä.

				Opiskelija osaa nimetä joitakin ihmismaantieteellisiä ilmiöitä, kuten väestö, elinkeinot, liikennemuodot ja matkailu Suomessa ja muualla maailmassa ohjattuna.	Opiskelija nimeää ja antaa esimerkkejä joistakin ilmasto- ja kasvillisuusalueista. Opiskelija osaa nimetä ja antaa esimerkkejä ihmismaantieteellisistä ilmiöistä Suomessa ja muualla maailmassa	keskeisimmät maapallon ilmasto- ja kasvillisuusalueet ja kertoo jotakin niiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä. Opiskelija osaa kuvailla luonnonmaisemia. Opiskelija osaa kertoa ihmismaantieteellisistä ilmiöistä sekä kuvata kulttuurimaisemien vaihtelua Suomessa ja muualla maailmassa.	Opiskelija osaa vertailla maapallon keskeisimpiä ilmasto- ja kasvillisuusalueita ja selittää niiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä. Opiskelija osaa kuvailla luonnonmaisemia ja selittää niiden syntyyn vaikuttaneista tekijöistä. Opiskelija osaa selittää erilaisista ihmismaantieteellisistä ilmiöistä Suomessa ja muualla maailmassa ja perustella syntyy vaikuttaneita tekijöitä. Opiskelija osaa vertailla kulttuurimaisemia eri alueilla.

T3 kannustaa opiskelijaa pohtimaan ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta sekä ymmärtämään luonnonvarojen kestävän käytön merkitys	ge1	Opiskelija oppii ihmisen toiminnan ja luonnonympäristön välistä vuorovaikutusta. Opiskelija ymmärtää luonnonvarojen kestävän käytön merkityksen.	Luonnon ja ihmisen toiminnan välisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö	Opiskelija osaa tunnistaa, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan, kuten elinkeinoihin ohjattuna. Opiskelija nimeää erilaisia luonnonvaroja.	Opiskelija osaa kuvailla, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan. Opiskelija luokittelee luonnonvaroja niiden kestävyyden näkökulmasta.	Opiskelija osaa kertoa, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan Suomessa ja eri puolilla maapalloa. Opiskelija kertoo, miksi luonnonvarojen kestävä käyttö on tärkeää.	Opiskelija osaa selittää, miten luonnonympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan ja nimeää alueellisia esimerkkejä niistä. Opiskelija osaa selittää luonnonvarojen kestävän käytön ja ympäristöongelmien suhteita ja perustella luonnonvarjojen kestävän käytön merkityksen.
Maantieteelliset taidot							
T4 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellistä ajattelutaitoa sekä kykyä esittää maantieteellisiä kysymyksiä	ge1	Opiskelija oppii maantieteellisiä ajattelutaitoja. Opiskelija oppii esittämään maantieteellisiä kysymyksiä.	Maantieteellinen ajattelutaito	Opiskelija osaa tunnistaa eri aluetasoja, kuten oma lähiympäristö, kunta, Suomi, Eurooppa ja koko maailma.	Opiskelija osaa kuvailla erilaisia aluetasoja. Opiskelija muodostaa tarkasteltavaan aihepiiriin liittyviä yksinkertaisia maantieteellisiä kysymyksiä.	Opiskelija osaa kuvailla alueiden välisiä eroja joillakin aluetasoilla. Opiskelija osaa esittää maantieteellisiä kysymyksiä ja pohtia vastauksia niihin.	Opiskelija vertailee maantieteellisiä ilmiöitä eri aluetasoilla ja selittää syitä alueiden välisiin eroihin. Opiskelija esittää perusteltuja maan-

							tieteellisiä kysymyksiä ja vastauksia niihin.
T5 ohjata opiskelijaa kehittämään tilatajua sekä symboleiden, mittasuhteiden, suuntien ja etäisyyksien ymmärrystä	ge1	Opiskelija oppii soveltamaan karttataitoja käytännössä. Opiskelija oppii käyttämään kartan symboleja ja mittasuhteita sekä ottamaan suuntia ja mittaamaan etäisyyksiä.	Tilatajun kehittyminen	Opiskelija osaa ilmansuunnat. Opiskelija tunnistaa ja nimeää joitakin karttamerkkejä.	Opiskelija osaa ilmaista kohteen sijainnin ilmansuuntien avulla. Opiskelija tunnistaa ja nimeää karttamerkkejä. Opiskelija mittaa janamittakaavan avulla etäisyyksiä.	Opiskelija osaa mitata sekä jana- että suhdelukumittakaavan avulla etäisyyksiä kartalla ja suunnata kartan todellisuuden mukaisesti.	Opiskelija osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti eri karttatyyppejä sekä ilma- ja satelliittikuvia.
T6 ohjata opiskelijaa harjaannuttamaan arkielämän geomediataitoja	ge1	Opiskelija oppii geomediataitoja. Opiskelija oppii lukemaan, tulkitsemaan ja laatimaan karttoja ja muita	Geomediataidot	Opiskelija osaa tunnistaa yksinkertaisia asioita kartoilta, diagrammeista ja kuvista.	Opiskelija osaa tulkita kuvia, diagrammeja, karttoja sekä karttapalveluja maantieteellisistä ilmiöistä.	Opiskelija osaa tulkita kuvia, diagrammeja, karttoja, karttapalveluja sekä muuta geomediaa maantieteellisistä ilmiöistä.	Opiskelija osaa tehdä johtopäätöksiä laatimistaan kartoista, diagrammeista, muusta geomedia-aineistosta sekä muista

		malleja maantieteellisistä ilmiöistä			Opiskelija laatii yksinkertaisia karttoja ja diagrammeja.	Opiskelija laatii karttoja, diagrammeja tai muita maantieteellisiä malleja.	maantieteellisistä malleista.
T7 ohjata opiskelijaa kehittämään maantieteellisiä tutkimustaitoja	ge1	Opiskelija oppii maantieteellisiä tutkimustaitoja.	Tutkimustaidot	Opiskelija osallistuu pienimuotoisen tutkimuksen toteutukseen ja osaa kertoa, mitä tutkimuksessa on tehty.	Opiskelija osaa toteuttaa pienimuotoisen maantieteellisen tutkimuksen ohjatusti. Opiskelija osaa havainnollistaa tutkimustuloksia.	Opiskelija osaa toteuttaa pienimuotoisen maantieteellisen tutkimuksen ohjeiden mukaan. Opiskelija osaa havainnollistaa tutkimustuloksia geomedian avulla sekä esittää tutkimustulokset suullisesti.	Opiskelija osaa toteuttaa rakenteeltaan selkeän maantieteellisen tutkimuksen. Opiskelija havainnollistaa ja esittää tuloksiaan geomedian avulla ja liittää tutkimustulokset osaksi maantieteellisiä ilmiöitä.
T8 harjaannuttaa opiskelijaa havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä aktivoida opiskelijaa seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia	ge1	Opiskelija oppii havainnoimaan ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia erityisesti ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä.	Ympäristölukutaito ja ympäristön muutosten arvioiminen	Opiskelija osaa tunnistaa ympäristön muutoksia. Opiskelija seuraa ohjatusti joitakin maantieteellisiin ilmiöihin liittyviä	Opiskelija osaa havainnoida ympäristön muutoksia, kuten ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä Suomessa ja muualla maailmassa, ja	Opiskelija osaa kertoa ympäristön muutoksista ja nimeää syitä keskeisimpiin ympäristön muutoksiin.	Opiskelija osaa selittää syitä ympäristön muutosten taustalla. Opiskelija arvioi kriittisesti seuraamiensa maantie-

omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa		Opiskelija oppii seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia omassa lähiympäristössä, Suomessa ja koko maailmassa.		ajankohtaisia tapahtumia.	antaa esimerkkejä näistä. Opiskelija seuraa maantieteellisiin ilmiöihin liittyviä ajankohtaista tapahtumia	Opiskelija seuraa maantieteellisiin ilmiöihin liittyviä ajankohtaista tapahtumia ja selittää joidenkin tapahtumien taustoja.	teellisten tapahtumien vaikutuksia omassa lähiympäristössä, Suomessa tai koko maailmassa.
T9 tukea opiskelijaa kehittämään vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja	ge1	Opiskelija oppii vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoja. Opiskelija oppii argumentoimaan ja esittämään maantieteellistä tietoa selkeästi.	Ryhmätyöskentely- ja argumentointitaidot	Opiskelija osaa toimia ohjatusti osana ryhmää. Opiskelija erottaa toisistaan maantieteellisen tiedon ja mielipiteen.	Opiskelija osaa toimia ryhmän jäsenenä. Opiskelija esittää omia näkemyksiään maantieteellisistä asioista.	Opiskelija osaa toimia rakentavasti ryhmän jäsenenä. Opiskelija esittää joitakin perusteluja omille näkemyksilleen maantieteellisistä asioista.	Opiskelija osaa toimia kannustavana ryhmän jäsenenä. Opiskelija esittää perusteluja maantieteellisen tiedon pohjalta omille näkemyksilleen maantieteellisistä asioista.
T10 ohjata opiskelijaa vaalimaan luontoa ja rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta	ge1	Opiskelija oppii osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.	Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot	Opiskelija osallistuu ohjatusti lähiympäristön vaalimiseen, kuten viihtyisyyden tai turvallisuuden parantamiseen tai ympä-	Opiskelija osallistuu lähiympäristön vaalimiseen.	Opiskelija osaa ohjatusti pohtia eri keinoja lähiympäristön vaalimiseksi ja osallistuu lähiympäristön vaalimiseen	Opiskelija osaa arvioida eri keinoja lähiympäristön vaalimiseen ja osallistuu lähiympäristön vaalimiseen

				ristön monimuotoisuuden säilyttämiseen.			
Maantiedon asenne- ja arvotavoitteet							
T11 tukea opiskelijaa kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi	ge1	Opiskelija oppii kasvamaan aktiiviseksi, vastuullisesti toimivaksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi.		*Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*		.	
T12 ohjata opiskelijaa arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta sekä kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa	ge1	Opiskelija oppii arvostamaan alueellista identiteettiään sekä luonnon, ihmistoiminnan ja kulttuurien moninaisuutta ja kunnioittamaan ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa.		*Ei käytetä arvosanan muodostumisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			

9.3.12 Terveystieto

Terveystiedon kurssi 1 on pakollinen päättövaiheessa, jos terveystiedon opintoja ei ole sisältynyt opiskelijan aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen opintoihin.

Oppiaineen tehtävä

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan pohjautuva oppiaine. Terveystiedon opetuksen tehtävänä on opiskelijoiden monipuolisen terveysosaamisen kehittäminen. Lähtökohtana on elämän kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan terveysosaamisen eri osa-alueiden kautta. Näitä ovat terveyteen liittyvät tiedot, taidot, itsetuntemus, kriittinen ajattelu sekä eettinen vastuullisuus.

Opetuksessa huomioidaan terveyteen liittyvien ilmiöiden moniulotteisuus ja -tasoisuus: terveyttä tukevat ja kuluttavat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. Terveyttä tarkastellaan ihmisen elämänkulun eri vaiheissa, yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla.

Keskeistä on ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyttä voimavarana jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Opetuksen tulee tukea opiskelijoiden yksilöllistä ja yhteisöllistä tiedon hankintaa, rakentamista, arviointia ja käyttämistä. Lisäksi tuetaan turvallisuustaitoihin, sosiaalisiin taitoihin sekä tunteiden tunnistamiseen ja säätelyyn liittyvien valmiuksien kehittymistä.

Terveysosaamisen avulla opiskelijat hahmottavat terveyden laaja-alaisuutta ja saavat valmiuksia tehdä tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja terveyteen liittyviä valintoja ja päätöksiä. Terveysosaaminen lisää kykyä tunnistaa ja muokata tekijöitä, jotka mahdollistavat opiskelijoiden oman ja ympäristönsä terveyden ja hyvinvoinnin arvostamisen, ylläpitämisen ja edistämisen. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä omassa elin- ja oppimisympäristössä, tehdä yhteistyötä eri oppiaineiden kanssa sekä harjoitella ja soveltaa osaamista käytännössä.

Terveystiedon opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvä kurssi**	**Laaja-alainen osaaminen**
Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys		
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämänkulkua, kasvua ja kehitystä	te1, te2, te3	L1, L3, L7
T2 ohjata opiskelijaa kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa	te1, te3	L2, L3, L7

T3 ohjata opiskelijaa kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista	te1, te2	L1, L3, L4
T4 ohjata opiskelijaa pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta	te1, te3	L1, L3, L7
Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy		
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	te1, te2, te3	L1, L3, L4
T6 tukea opiskelijan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	te1, te2, te3	L2, L3, L5
T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja	te1,te2	L2, L3, L4
Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri		
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	te1, te2, te3	L2, L4, L5
T9 ohjata opiskelijaa luomaan perustaa opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä käyttämään terveyspalveluja asianmukaisesti	te1, te2, te3	L1, L3, L6
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia terveyskäsityksiä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista	te1, te2, te3	L2, L3, L7

Terveystiedon pakollinen kurssi aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

te1 Terve elämä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:

Sisällöissä tarkastellaan elämää terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn näkökulmasta. Opetuksessa käsitellään elämänkulun, ihmis- ja perhesuhteiden, seksuaaliterveyden sekä ihmisen kasvun ja kehityksen yleisiä tunnuspiirteitä, monimuotoisuutta ja henkilökohtaisuutta. Terveyden voimavaroista tarkastellaan mielenterveyttä, hyvinvointia tukevia ympäristöjä ja yhteisöjä sekä mielekästä vapaa-ajan toimintaa. Lisäksi käsitellään turvallisuustaitoja ja -valmiuksia, ensiaputaitoja, itsehoitoa sekä tuen ja avun hakemista. Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon myös ajankohtaisia terveysilmiöitä, kestävää kulutusta sekä tarkastellaan terveyteen liittyvän tiedon luotettavuutta. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Terveystiedon valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

te2 Elämäntavat ja terveys

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Terveyteen liittyvistä tottumuksista käsitellään arkirytmi, uni, ravitsemus, liikunta ja päihteiden käyttö. Terveyden vaaratekijöistä tarkastellaan liikkumattomuutta ja passiivista elämäntapaa, ravitsemuksen ja nukkumisen ongelmia, päihteiden vaikutuksia, riippuvuuksia ja stressiä. Sairauksien ehkäisyyn liittyen perehdytään keskeisiin tartuntatauteihin ja kansantauteihin. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

te3 Terveys, yhteisöt ja yhteiskunta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Sisällöissä tarkastellaan opiskelu- ja työkykyyn vaikuttavia tekijöitä sekä keskeisiä yhteisöjen ja yhteiskunnan terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisemisen keinoja. Lisäksi perehdytään terveyspalveluihin, kansalaistoimintaan ja ympäristön terveysriskeihin. Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon ajankohtaisia terveyteen liittyviä yhteiskunnallisia asioita.

Terveystiedon oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Erilaisia työtapoja hyödyntävä tutkiva oppiminen, arjen terveysilmiöiden käsitteleminen ja ajankohtaisuuden huomioiminen luovat perustaa oppimiselle, osaamisen soveltamiselle sekä kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymiselle.

Ilmiölähtöisyyden avulla opiskelijoita rohkaistaan omien tietojen ja kokemusten esiintuomiseen, kysymysten esittämiseen ja vastausten etsimiseen, tietojen jäsentämiseen, johtopäätösten tekemiseen ja niiden perustelemiseen. Aktiivinen toiminta, tavoitteellisuus ja pohtiva työskentely kehittävät sekä eettisiä valmiuksia että tunne-, vuorovaikutus-, ajattelu- ja yhteistyötaitoja.

Monipuolisen fyysisen ympäristön lisäksi terveystiedon keskeisiä oppimisympäristöjä ovat ihmisten väliset vuorovaikutustilanteet, yhteisöt ja sähköiset ympäristöt. Oman oppimisympäristön aktiivinen havainnointi, opiskelijoiden mukaan ottaminen oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaan sekä voimavaralähtöinen terveyden ja turvallisuuden edistäminen tarjoavat mahdollisuuksia terveysosaamisen harjoittelulle ja soveltamiselle kouluyhteisössä. Ne tukevat samalla yhteenkuuluvuutta, yhteisöllistä hyvinvointia ja osallisuutta omassa opetusryhmässä ja koko kouluyhteisössä.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki terveystiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Monet terveystiedon aihepiirit koskettavat opiskelijoiden kehitysvaihetta, yksilöllisiä kokemuksia ja elämäntilannetta. Opetuksessa ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden kehitykseen, elämäntilanteeseen ja kulttuuriin liittyvät erityistarpeet. Opiskelijoita ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen oikeutta yksityisyyteen ja koskemattomuuteen itseään koskevissa terveyteen ja sairauteen liittyvissä kysymyksissä.

Opetus suunnitellaan siten, että se mahdollistaa yhteistyön eri oppiaineiden, kouluterveydenhuollon ja muun opiskeluhuollon kanssa ja tarjoaa mahdollisuuksia harjoitella ja soveltaa terveysosaamiseen eri osa-alueita osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja koulun toimintakulttuuria. Yhteistyöllä varmistetaan myös opiskelijan tarvitsema henkilökohtainen tuki oppimiseen ja elämäntilanteeseen liittyvissä kysymyksissä.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi terveystiedossa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Terveystiedon arvioinnin kohteena on terveysosaamisen eri osa-alueiden arviointi. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on tukea oppimista ja kannustaa opiskelijoita kehittämään terveysosaamistaan sekä soveltamaan sitä arjessa. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti, opetuksen eri vaiheissa ja osaamisalueen ominaispiirteet huomioon ottaen. Oppimisen tukena käytetään myös itsearviointia ja vertaispalautetta. Terveystiedossa on erityisen tärkeätä huolehtia siitä, että arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen, sosiaalisuuteen, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Eettistä pohdintaa ja itsetuntemusta koskevissa tavoitteissa kiinnitetään huomiota siihen, miten opiskelija pohtii ja perustelee käsiteltävää aihetta terveyden näkökulmasta, tiedonalan käsitteitä ja erilaisia lähteitä käyttäen.

Päättöarviointi kuvaa sitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on opiskelun päättyessä saavuttanut terveystiedon oppimäärän tavoitteet. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyt terveystiedon tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit. Päättöarvosana on terveystiedon tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet arvosanan 5, 7, 8 tai 9 mukaisesti, kun opiskelijan osaaminen vastaa pääosin kyseisen arvosanan kriteereissä kuvattua osaamisen tasoa. Arvosanojen 4, 6 ja 10 mukaisen osaamisen kokonaisarviointi muodostetaan terveystiedon oppimäärän tavoitteiden pohjalta ja suhteessa edellä mainittuihin päättöarvioinnin kriteereihin. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy terveystiedon päättöarviointiin ja siitä muodostettavaan päättöarvosanaan.

Opiskelijan ohjaamisella terveystiedossa tarkoitetaan esimerkiksi suullisten lisäohjeiden antamista, ohjaavien kysymysten esittämistä, välineillä havainnollistamista tai vastaavien esimerkkien antamista. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssi	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Terveyttä tukeva kasvu ja kehitys							
T1 ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämänkulkua, kasvua ja kehitystä	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan terveyden laaja-alaisuutta, terveyden edistämistä sekä elämänkulkua, kasvua ja kehitystä.	Terveyteen liittyvät käsitykset	Opiskelija osaa nimetä yksittäisen terveyden osa-alueen. Opiskelija osaa nimetä yksittäisen elämänkulun vaiheen.	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla terveyden osa-alueita ja niiden välistä yhteyttä sekä antaa esimerkin, mitä terveyden edistämisellä tarkoitetaan. Opiskelija osaa kuvata jotakin elämänkulun vaihetta sekä nimetä nuoruuden kasvun ja kehityksen piirteitä.	Opiskelija osaa kuvata terveyden osa-alueet ja näiden välistä vuorovaikutusta esimerkkien avulla sekä kuvata esimerkein mitä terveyden edistämisellä tarkoitetaan. Opiskelija pystyy esittelemään elämänkulun eri vaiheita, erityisesti nuoruuden kehitystä.	Opiskelija osaa kuvata terveyden osa-alueet ja selittää niiden välisiä syy-seuraussuhteita sekä eritellä, mitä terveyden edistämisellä tarkoitetaan. Opiskelija osaa eritellä elämänkulun eri vaiheet sekä arvioida terveyden merkitystä elämän voimavarana elämänkulun eri vaiheissa.

T2 ohjata opiskelijaa kehittämään valmiuksiaan tunne- ja vuorovaikutustaidoissa ja kykyä toimia erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa	te1	Opiskelija oppii hyödyntämään tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä erilaisia keinoja ristiriita- ja kriisitilanteiden käsittelyyn.	Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen sekä käyttäytymisen säätelyn analysointi	Opiskelija osaa nimetä perustunteita ja tietää, että ne vaikuttavat käyttäytymiseen. Opiskelija osaa nimetä ristiriitatilanteita sekä stressin ja kriisien piirteitä.	Opiskelija osaa nimetä perustunteet sekä antaa joitakin esimerkkejä tunteiden ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta. Opiskelija osaa nimetä keinoja ristiriitatilanteiden selvittämiseen ja stressin ja kriisien käsittelyyn.	Opiskelija osaa kuvata perustunteiden lisäksi muita tunteita sekä osaa antaa esimerkkejä tunteiden ja käyttäytymisen välisestä vuorovaikutuksesta ja käyttäytymisen säätelystä. Opiskelija osaa kuvata keinoja ja ratkaisuja ristiriitatilanteiden selvittämiseen sekä esitellä keinoja stressin ja kriisien käsittelyyn.	Opiskelija osaa luokitella erilaisia tunteita, analysoida niiden taustatekijöitä sekä esitellä keinoja käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen säätelyyn. Opiskelija osaa luokitella ristiriitatilanteiden syitä ja esitellä perusteltuja keinoja ja ratkaisuja ristiriitatilanteiden selvittämiseen sekä stressin ja kriisien käsittelyyn.
T3 ohjata opiskelijaa kehittämään itsetuntemustaan, omien arvojen ja asenteiden sekä kehon ja mielen viestien tunnistamista ja säätele-	te1	Opiskelija oppii kehittämään itsetuntemustaan ja säätelemään käyttäytymistään ja oppimistaan.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			

mään käyttäytymistään, oppimistaan ja opiskeluaan tukevia tekijöitä							
T4 ohjata opiskelijaa pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta	te1	Opiskelija oppii pohtimaan yksilöllisyyteen, yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta.	Terveydellisen kehityksen analysointi	Opiskelija osaa nimetä yksilöllisyyteen vaikuttavia tekijöitä sekä antaa yksittäisen esimerkin sosiaalisten suhteiden yhteydestä mielen hyvinvointiin ja terveyteen.	Opiskelija osaa kuvata yksilöllisyyteen vaikuttavia tekijöitä sekä antaa esimerkkejä sosiaalisten suhteiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle.	Opiskelija osaa eritellä esimerkkien avulla yksilölliseen kehitykseen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta ja arvioida sosiaalisten suhteiden merkitystä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle.	Opiskelija osaa analysoida perustellen yksilölliseen kehitykseen liittyviä kysymyksiä terveyden näkökulmasta ja arvioida sosiaalisten suhteiden merkitystä mielen hyvinvoinnille ja terveydelle.

Terveyttä tukevat ja kuluttavat tekijät sekä sairauksien ehkäisy							
T5 ohjata opiskelijaa syventämään ymmärrystään fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä.	Terveyteen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen	Opiskelija osaa nimetä terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä.	Opiskelija osaa nimetä terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä näiden välisiä yhteyksiä pääpiirteissään.	Opiskelija osaa kuvata useita terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä näiden välisiä yhteyksiä käyttäen keskeisiä terveyteen ja sairauteen liittyviä käsitteitä asianmukaisesti.	Opiskelija osaa analysoida ja arvioida terveyttä tukevia ja vaarantavia tekijöitä sekä selittää näiden välisiä syy-seuraussuhteita käyttäen asianmukaisia käsitteitä.
T6 tukea opiskelijan kehittymistä terveyteen ja sairauteen liittyvän tiedon hankkijana ja käyttäjänä sekä edistää valmiuksia toimia tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa	te1	Opiskelija oppii hakemaan ja käyttämään terveyteen ja sairauteen liittyvää tietoa sekä oppii toimimaan tarkoituksenmukaisesti terveyteen, turvallisuuteen ja sairauksiin liittyvissä tilanteissa.	Terveyteen, turvallisuuteen ja sairauteen liittyvien tietojen ja taitojen hallinta	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää tietoa ohjatusti. Opiskelija osaa nimetä jonkin toimintatavan liittyen itsehoitoon, avun hakemiseen sekä terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin tilanteisiin.	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää tietoa muutamista lähteistä sekä käyttää tietoa paikoitellen asianmukaisesti. Opiskelija osaa nimetä toimintatapoja itsehoitoon, avun hakemiseen ja terveyttä ja tur-	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää luotettavaa tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää sitä pääosin asianmukaisesti. Opiskelija osaa kuvata esimerkein tai esittää asianmukaisia toimintamalleja itsehoidossa, avun hakemisessa	Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää tietoa monipuolisesti eri tietolähteistä, muodostaa hakusanoja ja rajata tiedonhakua sekä käyttää tietoa asianmukaisesti. Opiskelija osaa arvioida erilaisia toimintatapoja itsehoidossa, avun

					vallisuutta vaarantaviin tilanteisiin liittyen.	ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.	hakemisessa ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.
T7 ohjata opiskelijaa tunnistamaan ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tottumuksiaan, valintojaan ja niiden perusteluja	te1	Opiskelija oppii tunnistamaan ja ja arvioimaan omia terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä.		*Ei käytetä arvosanan muodostamisen perusteena. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.*			
Terveys, yhteisöt, yhteiskunta ja kulttuuri							
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan ympäristön, yhteisöjen, kulttuurin ja tieto- ja viestintäteknologian merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille.	Ympäristön terveysvaikutusten hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä elinympäristön aiheuttamia vaikutuksia terveyteen sekä yhteisöjen, kulttuurin tai tvt:n yhteyksiä terveyteen.	Opiskelija osaa kuvata elinympäristön aiheuttamia vaikutuksia terveyteen sekä antaa esimerkkejä yhteisöjen, kulttuurin tai tvt:n yhteyksistä terveyteen.	Opiskelija osaa kuvata elinympäristön aiheuttamia keskeisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia terveyteen sekä esitellä yhteisöjen, kulttuurin, median ja tvt:n yhteyksiä terveyteen.	Opiskelija osaa arvioida elinympäristön aiheuttamia keskeisiä suoria ja epäsuoria vaikutuksia terveyteen sekä arvioida yhteisöjen, kulttuurin ja tvt:n yhteyksiä terveyteen.
T9 ohjata opiskelijaa luomaan perustaa opiskelu-,	te1	Opiskelija oppii luomaan perustaa	Työkyvyn edistämisen keinojen hahmottaminen	Opiskelija osaa nimetä tekijöitä, jotka vaikuttavat	Opiskelija osaa kuvata tekijöitä, jotka	Opiskelija osaa soveltaa tietoa teki-	Opiskelija osaa soveltaa ja arvi-

toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä käyttämään terveyspalveluja asianmukaisesti		opiskelu-, toiminta- ja työkyvylle ja sen ylläpitämiselle sekä oppii kuvaamaan terveyspalvelujen asianmukaista käyttöä.		opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn. Opiskelija osaa nimetä oman oppilaitoksen ja kunnan terveyspalveluja.	vaikuttavat opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn. Opiskelija osaa kuvata oman oppilaitoksen ja kunnan terveyspalveluja.	jöistä, jotka vaikuttavat opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn. Opiskelija osaa laatia opiskelu-, toiminta- ja työkykyä edistäviä suunnitelmia. Opiskelija osaa kuvata miten hakeutua oman oppilaitoksen ja kunnan terveyspalveluihin ja antaa useampia esimerkkejä siitä, miten niitä voi hyödyntää tarkoituksenmukaisesti eri tilanteissa.	oida tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat opiskelu-, toiminta- ja työkykyyn, esimerkiksi laatimalla niitä tukevan perustellun suunnitelman. Opiskelija osaa kuvata ja arvioida yhteiskunnan erilaisia terveyspalveluja ja miten niitä voi hyödyntää asianmukaisesti eri tilanteissa.
T10 ohjata opiskelijaa ymmärtämään ja arvioimaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ih-	te1	Opiskelija oppii tarkastelemaan perheen ja omaan elämänpiiriin kuuluvien ihmisten ja yhteisöjen edustamia	Terveyskäsitysten arviointi sekä oppimista edistävien tekijöiden hahmottaminen	Opiskelija osaa kuvata esimerkin avulla, miten perhe, lähiyhteisöt tai muut sosiaali-	Opiskelija osaa kuvata esimerkkien avulla, miten perhe, lähiyhteisöt tai muut sosiaaliset yhteisöt vaikuttavat käsityksiin	Opiskelija osaa pohtia esimerkeinsitä, miten perhe, lähiyhteisöt, muut sosiaaliset yhteisöt	Opiskelija osaa arvioida, miten perhe, lähiyhteisöt ja muut sosiaaliset yhteisöt vaikuttavat käsityksiin ter-

misten ja yhteisöjen edustamia terveyskäsityksiä, tunnistamaan niiden merkitystä itselle sekä muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista		terveyskäsityksiä, tunnistaa niiden merkitystä itselle sekä oppii muodostamaan kuvaa itselle sopivista oppimisen keinoista.		set yhteisöt vaikuttavat käsityksiin terveydestä. Opiskelija osaa nimetä omaa oppimistaan tukevan tekijän.	terveydestä, sekä tunnistaa niiden vaikutuksen omiin terveyskäsityksiin. Opiskelija osaa nimetä omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.	vaikuttavat käsityksiin terveydestä. Opiskelija osaa esimerkein eritellä omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.	veydestä, sekä arvioida niiden merkitystä omille terveyskäsityksille. Opiskelija osaa analysoida omaa oppimistaan tukevia tekijöitä.

9.3.13 Opinto-ohjaus ja työelämätaidot

Oppiaineen tehtävä

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen tehtävänä on tukea opiskelijoita siten, että heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan sekä lisätä opiskelijan oppimisvalmiuksia, oppimaan oppimisen taitoja ja ymmärtämystä omien valintojen ja toiminnan seurauksista. Samalla opiskelijan elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidot kehittyvät. Ohjauksessa otetaan huomioon opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä opintojen lisäksi myös arjenhallintaa sekä mahdollisia elämäntilanteeseen ja terveyteen liittyviä seikkoja. Oppiaine tukee opiskelijan taitoa arvioida realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa. Tehtävänä on myös lisätä hyvinvointia ja ehkäistä ennalta opintojen keskeyttämistä sekä edistää opiskelijoiden osallisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan opintojen alussa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja sen osana opinto-ohjelma sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelma. Opiskelusuunnitelmaa seurataan ja arvioidaan yhdessä opiskelijan kanssa.

Opiskelija saa opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Lisäksi hän saa monipuolisen kuvan koulutusmahdollisuuksista, ammateista, yrittäjyydestä ja työelämästä jatkosuunnitelmiensa tueksi. Opiskelijaa ohjataan käyttämään erilaisia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita. Opiskelija tekee jatko-opintosuunnitelman, jossa otetaan huomioon opiskelijan pitkän aikavälin tavoitteet.

Ammatillisen ohjauksen avulla opiskelija tekee itselleen sopivan urasuunnitelman. Urasuunnitelma sisältää pitkän aikavälin ammatilliset tavoitteet sekä niihin pääsemiseksi tarvittavat lähitulevaisuuden toimenpiteet. Opiskelija saa ohjauksen ja työelämään tutustumisen avulla tietoa ja palautetta ammattitaidostaan ja osaamisestaan sekä niiden soveltuvuudesta suomalaiseen työelämään.

Mahdollista ammatillista osaamista ja sen kehittymistarpeita käsitellään ohjauskeskusteluissa ja arvioidaan työelämään tutustumalla tai työelämäjaksoilla. Osaamisen selvittämisessä arvioidaan opiskelijan tietoja, taitoja ja pätevyyttä.

Työelämätaidot ovat yleisiä tietoja ja taitoja, joita tarvitaan työelämässä. Työelämätaitoja kehittämällä helpotetaan opiskelijan siirtymistä työelämään ja selviytymistä työelämässä.

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät kurssit**	**Laaja-alainen osaaminen**
Itsetuntemus		
T1 ohjata tunnistamaan omiin valintoihin vaikuttavia tekijöitä sekä suhteuttamaan omaa toimintaa kykyjensä, edellytystensä ja kiinnostuksensa mukaisesti	ot1	L1,
Tiedonhakutaidot ja monilukutaito		
T2 ohjata tuntemaan keskeiset jatkokoulutukseen ja ammatinvalintaan liittyvät tietolähteet sekä etsimään tietoa ja käyttämään erilaisia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita	ot1	L2, L4, L5
T3 ohjata käyttämään tieto- ja viestintätekniikkaa opinnoissa	ot1, ot2	L3, L4, L5
Oppimaan oppimisen taidot		
T4 kannustaa ja ohjata opiskelijaa kehittämään opiskelutaitojaan sekä oppimaan oppimisen taitojaan	ot1, ot2	L2, L4, L5
Tavoitteiden asettaminen		
T5 ohjata opiskelijaa asettamaan tavoitteita, tekemään niitä koskevia suunnitelmia sekä arvioimaan niiden toteutumista	ot1, ot2	L1, L6
Osallisuus ja aktiivinen toiminta		
T6 vahvistaa valmiuksia toimia erilaisissa opiskelu- ja työympäristöissä ja erilaisissa ryhmissä	ot1, ot2	L2, L6, L7
T7 kehittää kykyä itsenäiseen toimintaan ja vastuun ottamiseen, aktiivisuuteen ja oma-aloitteisuuteen	ot1, ot2	L1, L3, L7
Työelämään suuntautuva oppiminen		

T8 ohjata saamaan kokemuksia erilaisista työtehtävistä ja selkeyttää jatkosuunnitelmia	ot2	L2, L6, L7
Koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen omassa urasuunnittelussa		
T9 ohjata ymmärtämään ja hankkimaan tietoa koulutusmahdollisuuksista, ammateista, yrittäjyydestä ja työelämästä	ot1, ot2	L4, L5, L6
T10 opastaa laatimaan ja päivittämään työnhaun asiakirjat	ot2	L3, L5, L6
T11 opastaa tunnistamaan erilaiset työnhaun toimintatavat ja hakemaan itsenäisesti työtä	ot2	L4, L5, L6
T12 ohjata käyttämään monikanavaisia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja sekä arvioimaan eri tietolähteiden kautta saadun tiedon luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta urasuunnittelun näkökulmasta	ot1, ot2	L3, L4, L5

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen pakolliset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Kurssien tarkoituksena on antaa välineitä opiskelijan jatko-opintoihin tai työelämään suuntautumista varten.

ot1 Jatko-opinnot ja ammatinvalinta

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Edistetään opiskelu- ja tiedonhankinta- sekä elämänhallintataitoja. Koulutus- ja työelämätietoutta sekä tietoa yrittäjyydestä hyödynnetään omassa urasuunnittelussa. Tutustutaan Suomen koulutusjärjestelmään ja jatko-opintomahdollisuuksiin. Opitaan käyttämään tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Tehdään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

ot1-kurssi toteutetaan luokkamuotoisena, pienryhmä - ja henkilökohtaisena opetuksena yhteistyössä ryhmänohjaajien ja muiden sidosryhmien kanssa. Kurssilla perehdytään aikuisten perusopetuksen käytänteisiin, opintojen sisältöihin ja työstetään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa Wilma -opiskelijahallinto-ohjelmassa. Opiskelijoita ohjataan käyttämään Wilma -opiskelijahallinto-ohjelmaa monipuolisesti opintojen aikana. Opiskelijoille järjestään mahdollisuuksien mukaan tutustumiskäyntejä ammatilliseen- ja lukiokoulutukseen sekä työelämään. Yrittäjyyteen perehdytetään järjestämällä yritysvierailuja, yrittäjien vierailuja kurssilla sekä integroimalla yrittäjyyttä teemaopintoihin. Kurssilla tutustutaan monipuolisesti internetin avulla Suomen koulutusjärjestelmään, jatko-opintoihin ja niihin hakeutumiseen. Pirkanmaan tarjoamat jatko-opintovaihtoehdot ovat ensisijaisia. Tutustutaan Opintopolkuun ja erilaisiin hakupalveluihin sekä nuoriso- että aikuiskoulutuksen mahdollisuuksiin. Ammatinvalinnan tukena käytetään hyödyksi erilaisia ammatinvalintaohjelmia ja testejä, joita on saatavilla internetissä.

ot2 Työelämäosaaminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kehitetään taitoa arvioida eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista, vuorovaikutus- ja viestintätaitoja. Opitaan löytämään itselle sopivia ammattialoja ja vahvistetaan valmiuksia hakea tietoja vaadittavan osaamisen hankkimisesta perusopetuksen jälkeen. Saadaan kokemuksia erilaisista työtehtävistä, ammatillisista opinnoista ja/tai yrittäjyydestä. Tehdään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

ot2 kurssi toteutetaan luokkamuotoisena, pienryhmä- ja henkilökohtaisena opetuksena. Kurssilla perehdytään erilaisiin ammatteihin ja työelämän sääntöihin sekä työn merkitykseen omassa elämässä ja yhteiskunnassa. Hyödynnetään valtakunnallisia ja paikallisia sähköisiä tai muita tiedotuskanavia ja osallistutaan työpaikka- tai asiantuntijavierailuihin. Tavoitteena on mm. tunnistaa opintojen merkitys tulevaisuudessa työelämässä ja ammateissa. Opiskelijan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa päivitetään kurssin aikana. Kurssi voidaan myös osittain toteuttaa työelämään tutumisjaksona työpaikoilla (TET). TET toteutetaan tarpeellisin erityisjärjestelyin yksilölliset tarpeet huomioiden. Opiskelijat laativat TET jaksosta raportin. TET-kokemukset jaetaan kurssilla yhteisesti.

ot3 Työelämässä toimiminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Kurssi toteutetaan työelämään tutumisjaksona työpaikoilla. Tutustuminen toteutetaan tarpeellisin erityisjärjestelyin yksilölliset tarpeet huomioiden. Kurssiin voi sisältyä raportin laatiminen tutustumisjaksosta sekä kokemusten jakaminen kurssilla yhteisesti. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppimisympäristöinä hyödynnetään oppilaitosten ja verkkoympäristöjen rinnalla lähiympäristöä ja työelämää. Työtapoja käytetään monipuolisesti opiskelijoiden yksilölliset sekä ryhmäkohtaiset tarpeet ja valmiudet huomioiden. Ohjausmuotoina ovat henkilökohtainen ohjaus ja ryhmäohjaus.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa huomioidaan jokaisen opiskelijan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet. Ohjausta eriytetään ottamalla huomioon henkilökohtaiset tavoitteet, kokemukset, kiinnostuksen kohteet, harrastukset, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Keskeistä on eri toimijoiden yhteistyö varsinkin opiskeluun kuuluvien siirtymä- ja nivelvaiheiden ohjauksessa. Moniammatillista ja -hallinnollista yhteistyötä tehdään erityisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla, esimerkiksi työvoimaviranomaisten, sosiaalitoimen sekä eri opetuksen ja/tai koulutuksen järjestäjien kanssa.

Opiskelijan oppimisen arviointi opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arviointi perustuu vuorovaikutteiseen, ohjaavaan ja kannustavaan palautteeseen eri ohjaustoimien yhteydessä sekä opiskelijan itsearviointiin. Opiskelijat pohtivat ja oppivat arvioimaan valmiuksiaan, osaamistaan ja taitojaan, toimintakykyään, toimijuuttaan ja voimavarojaan, ohjaus- ja tuentarpeensa määrää ja laatua sekä ryhmätyö-

ja vuorovaikutustaitojaan. Opiskelijoita ohjataan tunnistamaan arvojen, uskomusten ja itselleen merkittävien ihmisten vaikutusta valintoihin ja päätöksiin. He harjaantuvat arvioimaan tiedonhankinta-, tieto- ja viestintäteknologian taitojaan koulutus- ja työelämätiedon hankkimisessa. Opiskelijoita kannustetaan kiinnittämään huomiota myös taitoonsa tunnistaa eri tietolähteiden luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan erilaisten itsearviointimenetelmien ja -välineiden taustat sekä tunnistamaan niiden käyttömahdollisuuksia omassa urasuunnittelussaan. Opiskelijat oppivat löytämään tuki- ja ohjauspalveluita tarjoavat tahot oppilaitoksessa ja yhteiskunnassa sekä kehittävät taitoaan hakea tarvitsemiaan palveluita.

Arvioinnin kohteet opinto-ohjaus ja työelämätaidot -oppiaineessa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Kurssit**	**Arvioinnin kohteet**
Itsetuntemus		
T1 ohjata tunnistamaan omiin valintoihin vaikuttavia tekijöitä sekä suhteuttamaan omaa toimintaa kykyjensä, edellytystensä ja kiinnostuksensa mukaisesti	ot1	Itsearviointitaidot
Tiedonhakutaidot ja monilukutaito		
T2 ohjata tuntemaan keskeiset jatkokoulutukseen ja ammatinvalintaan liittyvät tietolähteet sekä etsimään tietoa ja käyttämään erilaisia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita	ot1	Tietolähteiden ja tietopalveluiden tarkoituksenmukainen käyttö
T3 ohjata käyttämään tieto- ja viestintätekniikkaa opinnoissa	ot1, ot2	Tieto- ja viestintätekniset taidot
Oppimaan oppimisen taidot		
T4 kannustaa ja ohjata opiskelijaa kehittämään opiskelutaitojaan sekä oppimaan oppimisen taitojaan	ot1, ot2	Opiskelu-, oppimis- sekä itsearviointitaitojen kehittyminen
Tavoitteiden asettaminen		
T5 ohjata opiskelijaa asettamaan tavoitteita, tekemään niitä koskevia suunnitelmia sekä arvioimaan niiden toteutumista	ot1, ot2	Tavoitteellinen työskentely
Osallisuus ja aktiivinen toiminta		
T6 vahvistaa valmiuksia toimia erilaisissa opiskelu- ja työ -ympäristöissä ja erilaisissa ryhmissä	ot1, ot2	Ryhmätyö-, vuorovaikutus- ja viestintätaidot
T7 kehittää kykyä itsenäiseen toimintaan ja vastuun ottamiseen, aktiivisuuteen ja oma-aloitteisuuteen	ot1, ot2	Itsenäinen työskentely
Työelämään suuntautuva oppiminen		

T8 ohjata saamaan kokemuksia erilaisista työtehtävistä ja selkeyttää jatkosuunnitelmia	ot2	Kokemusten ja tiedon hyödyntäminen jatkosuunnitelmia laadittaessa
Koulutus- ja työelämätiedon hyödyntäminen omassa urasuunnittelussa		
T9 ohjata ymmärtämään ja hankkimaan tietoa koulutusmahdollisuuksista, ammateista, yrittäjyydestä ja työelämästä	ot1, ot2	Tiedon hyödyntäminen jatkosuunnitelmia laadittaessa
T10 opastaa laatimaan ja päivittämään työnhaun asiakirjat	ot2	Työnhaun asiakirjojen laatiminen
T11 opastaa tunnistamaan erilaiset työnhaun toimintatavat ja hakemaan itsenäisesti työtä	ot2	Tiedonhankintataidot ja itsenäinen työskentely
T12 ohjata käyttämään tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja sekä arvioimaan eri tietolähteiden kautta saadun tiedon luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta	ot1, ot2	Tietolähteiden käyttö omassa jatko-opinto- ja urasuunnittelussa

9.3.14 Muu perusopetukseen soveltuva aine tai aihealue sekä valinnaiset kurssit

Opetuksen järjestäjä voi sisällyttää paikallisen opetussuunnitelman päättövaiheen opetustarjontaan myös muita aineita tai aihealueita edellyttäen, että ne tukevat aikuisten perusopetuksen tavoitteiden saavuttamista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi muut vieraat kielet, taide- ja taitoaineet, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, ammatilliset opinnot, työelämään liittyvä osaaminen tai työelämään tutustuminen.

Valinnaisia kursseja aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa voivat olla esimerkiksi eri oppiaineiden tavoitteiden saavuttamista edistävät tukikurssit.

9.3.14.1 Musiikki

Oppiaineen tehtävä

Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa opiskelijoita tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Opiskelijoiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät opiskelijoiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan ottamalla musiikin opetuksessa huomioon opiskelijoiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat ja koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Opiskelijoiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa

toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa opiskelijat opiskelevat musiikkia monipuolisesti, mikä edesauttaa heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä.

Musiikin opetus luo mahdollisuuksia musiikillisen osaamisen ja maailmankuvan laajentamiseen. Samalla opetus ohjaa opiskelijoita tulkitsemaan musiikin merkityksiä ja jäsentämään musiikkiin liittyviä tunteita ja kokemuksia. Opetuksen tehtävänä on myös kehittää opiskelijoiden kriittistä musiikkikulttuurien lukutaitoa ohjaamalla heitä analysoimaan ja arvioimaan, miten musiikilla viestitään ja vaikutetaan. Opiskelijoiden toimijuutta ja ajattelua vahvistetaan kertaamalla ja syventämällä aiemmin opittuja musiikillisia taitoja. Lisäksi opiskelijat saavat tilaisuuksia oman oppimisensa suunnitteluun ja arviointiin. Heillä on mahdollisuus monipuoliseen luovaan musiikilliseen ilmaisuun ja musiikin tuottamiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa. Tätä tuetaan luomalla yhteyksiä muihin ilmaisumuotoihin. Käyttäessään tieto- ja viestintäteknologiaa opiskelijat tutustuvat musiikin ja digitaalisen median tekijänoikeuksiin ja käyttömahdollisuuksiin sekä niihin liittyviin mahdollisiin eettisiin ongelmiin.

Musiikin opetuksen yleiset tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Osallisuus		
T1 kannustaa opiskelijaa rakentavaan toimintaan musisoivan ryhmän ja musiikillisten yhteisöjen jäsenenä	S1-S4	L2, L7
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen		
T2 ohjata opiskelijaa ylläpitämään äänenkäyttö- ja laulutaitoaan sekä kehittämään niitä edelleen musisoivan ryhmän jäseninä	S1-S4	L2
T3 kannustaa opiskelijaa kehittämään edelleen soitto- ja yhteismusisointitaitojaan keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimin	S1-S4	L2
T4 rohkaista opiskelijaa monipuoliseen musiikkiliikunnalliseen kokemiseen ja ilmaisuun	S1-S4	L2
T5 tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun ja havainnointiin sekä ohjata häntä keskustelemaan havainnoistaan	S1-S4	L2

T6 kannustaa opiskelijaa rakentamaan luovaa suhdetta musiikkiin ja ohjata heitä improvisointiin, sovittamiseen ja säveltämiseen sekä taiteidenväliseen työskentelyyn	S1-S4	L1, L2, L6
T7 ohjata opiskelijaa musiikin tallentamiseen ja tieto- ja viestintäteknologian luovaan ilmaisulliseen käyttöön sekä musiikin tekemisessä että osana monialaisia kokonaisuuksia	S1-S4	L1, L2, L5
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito		
T8 ohjata opiskelijaa tarkastelemaan musiikkia taiteenlajina ja ymmärtämään, miten musiikkia käytetään viestimiseen ja vaikuttamiseen eri kulttuureissa.	S1-S4	L2, L4
T9 rohkaista ja ohjata opiskelijaa keskustelemaan musiikista käyttäen musiikin käsitteitä ja terminologiaa	S1-S4	L4
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa		
T10 ohjata opiskelijaa tunnistamaan musiikin vaikutuksia tunteisiin ja hyvinvointiin	S1-S4	L3, L4
T11 ohjata opiskelijaa huolehtimaan kuulostaan sekä musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1-S4	L3
Oppimaan oppiminen musiikissa		
T12 ohjata opiskelijaa kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, asettamaan tavoitteita musiikilliselle oppimiselleen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1-S4	L1

Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet päättövaiheen opetuksessa

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälistä työskentelyä ja teknologiaa hyödyntäen. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija tutustuu musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja opiskelijoiden kokemuksia.

S1 Miten musiikissa toimitaan: Opetuksessa on keskeistä musiikillisten ilmaisutaitojen monipuolinen kehittäminen sekä omien ideoiden ja ratkaisujen tuottaminen. Äänenkäyttöä, laulutaitoa ja käytössä olevien keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoja syvennetään yhteismusisoinnissa.
S2 Mistä musiikki muodostuu: Musisoinnissa käytetään aiemmin opittuja musiikkikäsitteitä ja musiikin perusmerkintätapoja. Taitojen kehittyessä käsitteellistä osaamista syvennetään ja sovelletaan musisoinnin eri tilanteissa. Opetuksessa huomioidaan myös tulkinnan merkitys musiikillisessa ilmaisussa.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa: Musiikillisten taitojen ja tietojen ohella opetuksessa käsitellään opiskelijoiden esille tuomia aihepiirejä sekä heidän musiikkiin liittyviä kokemuksiaan ja havaintojaan. Myös kuluttamisen ja kestävän hyvinvoinnin näkökulmat ovat olennaisia musiikissa. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä musiikin ja muiden oppiaineiden sekä erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välille. Samalla pohditaan ja arvioidaan kriittisesti musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.

S4 Ohjelmisto: Ohjelmistoon ja erityisesti kuunteluohjelmistoon valitaan monipuolisesti eri kulttuurien ja aikakausien musiikkia kansanmusiikista taidemusiikkiin ajankohtaiset musiikilliset ilmiöt huomioiden. Äänenkäyttöä ja laulutaitoa harjoitetaan yksi- ja moniäänisten yhteislaulujen tai soololaulujen, äänikokeilujen ja erilaisten ääniharjoitteiden avulla. Ohjelmiston valinnassa otetaan huomioon kulttuuriperinnön vaaliminen**,** opiskelijoita innostavat teokset ja tehtävät sekä ohjelmiston käyttökelpoisuus musiikillisten taitojen oppimisessa. Ohjelmistoon sisältyvät myös opiskelijoiden omat luovat tuotokset ja sävellykset.

Musiikin valinnaiset kurssit päättövaiheen opetuksessa

mu1 Miten musiikissa toimitaan
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Musiikillisten ilmaisutaitojen monipuolinen kehittäminen sekä omien ideoiden ja ratkaisujen tuottaminen. Äänenkäyttöä, laulutaitoa ja käytössä olevien keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoja syvennetään.
Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Mu2 Mistä musiikki muodostuu
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Musisoinnissa käytetään aiemmin opittuja musiikkikäsitteitä ja musiikin perusmerkintätapoja. Taitojen kehittyessä käsitteellistä osaamista syvennetään ja sovelletaan musisoinnin eri tilanteissa. Opetuksessa huomioidaan myös tulkinnan merkitys musiikillisessa ilmaisussa.
Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

mu3 Musiikki omassa elämässä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Musiikillisten taitojen ja tietojen ohella opetuksessa käsitellään opiskelijoiden esille tuomia aihepiirejä sekä heidän musiikkiin liittyviä kokemuksiaan ja havaintojaan. Myös kuluttamisen ja kestävän hyvinvoinnin näkökulmat ovat olennaisia musiikissa. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä musiikin ja muiden oppiaineiden sekä erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välille. Samalla pohditaan ja arvioidaan kriittisesti musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.

Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa sekä ohjelmisto. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Mu4 Musiikki yhteisössä ja yhteiskunnassa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Ohjelmistoon ja erityisesti kuunteluohjelmistoon valitaan monipuolisesti eri kulttuurien ja aikakausien musiikkia kansanmusiikista taidemusiikkiin ajankohtaiset musiikilliset ilmiöt huomioiden. Äänenkäyttöä ja laulutaitoa harjoitetaan yksi- ja moniäänisten yhteislaulujen tai soololaulujen, äänikokeilujen ja erilaisten ääniharjoitteiden avulla. Ohjelmiston valinnassa otetaan huomioon kulttuuriperinnön vaaliminen, opiskelijoita innostavat teokset ja tehtävät sekä ohjelmiston käyttökelpoisuus musiikillisten taitojen oppimisessa. Ohjelmistoon sisältyvät myös opiskelijoiden omat luovat tuotokset ja sävellykset.

Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa sekä ohjelmisto. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

mu5 Musiikin tietoja ja taitoja syventävä kurssi 1

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Syvennetään edellisten musiikin kurssien tavoitteiden ja sisältöjen aihealueita. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt syvennettyinä. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

mu6 Musiikin tietoja ja taitoja syventävä kurssi 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Syvennetään edellisten musiikin kurssien tavoitteiden ja sisältöjen aihealueita. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt syvennettyinä. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

mu7 Musiikin kertauskurssi 1

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen musiikin oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

mu8 Musiikin kertauskurssi 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen musiikin oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolinen ja joustava musiikin opiskelukokonaisuus, joissa erilaiset musiikilliset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteismusisointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset ja -elämykset innostavat opiskelijoita ja sitouttavat heidät kehittämään musiikillista osaamistaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Musiikkikäsitteitä opiskellaan musiikillisin työtavoin. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia.

Opiskelijan oppimisen arviointi musiikissa päättövaiheen opetuksessa

Musiikin opetuksessa opiskelija tarvitsee realistista ja samalla kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta myös päättövaiheen opetuksessa. Ohjaava palaute auttaa opiskelijaa hahmottamaan yhä paremmin soivaa musiikillista toteutusta, musiikillista ilmaisua ja musiikin merkityksiä. Palautetta opiskelija tarvitsee erityisesti, kun hän toteuttaa luovaan tuottamiseen ja musiikkiteknologiaan liittyviä kokonaisuuksia.

Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opintojen edetessä pidemmälle oppiaineen päättöarvioinnin kriteerien merkitys kasvaa kurssin arvosanaa muodostettaessa.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opinto-ohjelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvosana muodostuu suhteuttamalla opiskelijan päättövaiheen osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Mikäli opiskelija opiskelee oppiaineessa vain yhden kurssin, kurssin arvosana muodostetaan suhteuttamalla opiskelijan osaamisen taso kyseisen oppiaineen päättöarvioinnin kriteereihin. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Päättöarvioinnin kriteerit valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti.

9.3.14.2 Kuvataide

Oppiaineen tehtävä

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata opiskelijoita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Opiskelijoiden identiteettien rakentumista, kulttuurista osaamista ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Opiskelijoiden omat kokemukset, mielikuvitus ja kokeileminen luovat perustan opetukselle. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Opiskelijoille tarjotaan tapoja arvottaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee opiskelijoiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Kuvataiteen opetuksessa luodaan perustaa opiskelijoiden paikalliselle ja globaalille toimijuudelle.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Opiskelijat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Opiskelijoita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin yhteistyössä muun opetuksen ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opetuksessa tutustutaan museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin sekä tarkastellaan kuvataiteen harrastusmahdollisuuksia.

Opiskelijoita ohjataan syventämään omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin sekä asettamaan määrätietoisia tavoitteita toiminnalleen. Opetuksessa vahvistetaan opiskelijoiden kuvallisen tuottamisen taitoja sekä kannustetaan häntä toimimaan erilaisissa visuaalisissa ympäristöissä. Opiskelijoita harjaannutetaan tutkimaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä sekä käyttämään niitä osallistumisen ja vaikuttamisen muotoina. Opetuksessa kehitetään yhdessä toimimisen taitoja sekä rakennetaan yhteyksiä ajankohtaisiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin toimintatapoihin ja ilmiöihin. Opetus harjaannuttaa hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa ja verkkoympäristöjä luovasti, kriittisesti ja vastuullisesti. Opiskelijoille tarjotaan riittäviä edellytyksiä perusopetuksen jälkeisille opinnoille sekä huomioidaan työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia yleisiä valmiuksia.

Kuvataiteen opetuksen tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu		
T1 kannustaa opiskelijaa havainnoimaan, taidetta, ympäristöä ja muuta visuaalista kulttuuria moniaistisesti ja käyttämään monipuolisesti kuvallisen tuottamisen menetelmiä	S1, S2, S3	L1, L3, L4, L5
T2 rohkaista opiskelijaa keskustelemaan omista ja muiden havainnoista ja ajatuksista sekä perustelemaan näkemyksiään	S1, S2, S3	L2, L4, L5, L6
T3 innostaa opiskelijaa ilmaisemaan havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti erilaisia välineitä ja tiedon tuottamisen tapoja käyttäen eri ympäristöissä	S1, S2, S3	L2, L3, L4, L5
Kuvallinen tuottaminen		
T4 ohjata opiskelijaa soveltamaan erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja sekä syventämään kuvallisen tuottamisen taitojaan	S1, S2, S3	L2, L3, L5, L6
T5 ohjata opiskelijaa tutkivaan lähestymistapaan itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä	S1, S2, S3	L1, L2, L3, L5
T6 rohkaista opiskelijaa ilmaisemaan mielipiteitään sekä soveltamaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja omissa kuvissaan	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L7
Visuaalisen kulttuurin tulkinta		

T7ohjata opiskelijaa soveltamaan kuvallisia, sanallisia ja muita kuvatulkinnan menetelmiä	S1, S2, S3	L1, L4, L5, L6
T8 ohjata opiskelijaa tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista	S1, S2, S3	L2, L3, L6, L7
T9 innostaa opiskelijaa soveltamaan eri aikojen ja kulttuurien kuvailmaisun tapoja kuvallisessa tuottamisessaan	S1, S2, S3	L1, L2, L5, L6
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen		
T10 ohjata opiskelijaa ottamaan kantaa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin	S1, S2, S3	L3, L4, L6, L7
T11 kannustaa opiskelijaa ottamaan kuvailmaisussaan huomioon kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys sekä vaikuttamaan kuvien avulla	S1, S2, S3	L1, L2, L4, L7

Kuvataiteen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet päättövaiheen opetuksessa

Kuvataiteen opetuksen tavoitteita lähestytään omia kuvakulttuureja, ympäristön kuvakulttuureja ja taiteen maailmoja tutkimalla. Sisältöalueet ovat toisiaan täydentäviä ja opetuksessa tarkastellaan myös niiden välisiä yhteyksiä. Sisältöjen valinnan lähtökohtia ovat opiskelijoille merkitykselliset taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin teokset, tuotteet ja ilmiöt. Sisällöt rakentavat yhteyksiä opiskelijoille tuttujen ja heille uusien kuvakulttuurien välille. Opiskelijoita kannustetaan ottamaan osaa opetuksen sisältöjen, tarkasteltavien kuvastojen, työskentelymenetelmien ja välineiden valintaan. Sisältöjen valinnassa hyödynnetään paikallisia mahdollisuuksia.

S1 Omat kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöiksi valitaan opiskelijoiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Opetuksen sisältöjä valitaan myös opiskelijoiden omia kuvakulttuureja uudistavista ilmiöistä. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä omaan elinympäristöön sekä yhteiskuntaan vaikuttamisen kannalta.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Sisältöjen valinnoilla kehitetään opiskelijan tietoisuutta erilaisia ympäristöjä ja medioita koskevista laajemmista kysymyksistä. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään erilaisten ympäristöjen ja medioiden merkitystä sekä opiskelijoiden elinpiirin että globaalin maailman näkökulmista.

S3 Taiteen maailmat: Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotetusta kuvataiteesta. Opiskelijat syventyvät erilaisiin taidekäsityksiin ja taiteen ilmiöihin tarkastelemalla niitä taiteilijan ja vastaanottajan sekä taiteen instituutioiden ja yhteiskunnan näkökulmista. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään kulttuurisen moninaisuuden vaikutuksia sekä taiteen tuottamiseen että tulkintaan yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista.

Kuvataiteen valinnaiset kurssit päättövaiheen opetuksessa

ku1 Omat kuvakulttuurit 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opetuksen sisällöiksi valitaan opiskelijoiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Opetuksen sisältöjä valitaan myös opiskelijoiden omia kuvakulttuureja uudistavista ilmiöistä. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ku2 Omat kuvakulttuurit 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä omaan elinympäristöön sekä yhteiskuntaan vaikuttamisen kannalta. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ku3 Ympäristön kuvakulttuurit 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Sisältöjen valinnoilla kehitetään opiskelijan tietoisuutta erilaisia ympäristöjä ja medioita koskevista laajemmista kysymyksistä. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ku4 Ympäristön kuvakulttuurit 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään erilaisten ympäristöjen ja medioiden merkitystä sekä opiskelijoiden elinpiirin että globaalin maailman näkökulmista. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ku5 Taiteen maailmat 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotetusta kuvataiteesta. Opiskelijat syventyvät erilaisiin taidekäsityksiin ja taiteen ilmiöihin tarkastelemalla niitä taiteilijan ja vastaanottajan sekä taiteen instituutioiden ja yhteiskunnan näkökulmista. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ku6 Taiteen maailmat 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään kulttuurisen moninaisuuden vaikutuksia sekä taiteen tuottamiseen että tulkintaan yksilön ja yhteiskunnan näkökulmista. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ku7 Kuvataiteen kertauskurssi 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen kuvataiteen oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ku8 Kuvataiteen kertauskurssi 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen kuvataiteen oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Kuvataiteen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Tavoitteena on tarjota oppimisympäristöjä ja työtapoja, joilla mahdollistetaan monipuolinen materiaalien, teknologioiden ja ilmaisukeinojen käyttäminen sekä niiden luova soveltaminen. Opetustilanteissa luodaan aktiiviseen kokeilemiseen ja harjoitteluun rohkaiseva ilmapiiri. Pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan moniaistista havainnointia, pitkäjänteistä työskentelyä sekä tutkivaa ja tavoitteellista taideoppimista. Opetuksessa otetaan huomioon yksilölliset kuvailmaisun tarpeet ja mahdollistetaan tarkoituksenmukainen työskentely yksin ja ryhmässä. Tavoitteena on luoda oppimiseen ja vuorovaikutukseen kannustava toimintakulttuuri sekä koulussa että koulun ulkopuolisissa ympäristöissä. Varsinaisessa aikuisten perusopetuksessa tuetaan tutkivaa ja ilmiökeskeistä työskentelyä taiteen traditioita ja aikalaistaiteen toimintatapoja hyödyntämällä. Opetuksessa luodaan mahdollisuuksia verkko- ja mediaympäristöjen monipuoliselle käytölle, taiteidenvälisille ja koulun ulkopuolisille projekteille sekä globaalien kysymysten käsittelylle.

Opiskelijan oppimisen arviointi kuvataiteessa päättövaiheen opetuksessa

Oppimisen arviointi kuvataiteessa on luonteeltaan kannustavaa, ohjaavaa ja opiskelijoiden yksilöllisen edistymisen huomioivaa. Arvioinnilla tuetaan kuvan tuottamisen ja tulkinnan taitojen, taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemuksen, pitkäjänteisten työtapojen sekä itsearviointitaitojen kehittymistä. Opiskelijoita ohjataan arvioinnilla omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näkemysten arvostamiseen. Oppimisen arviointi kohdistuu kaikkiin opetuksen tavoitteissa määriteltyihin taideoppimisen ulottuvuuksiin.
Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opintojen edetessä pidemmälle oppiaineen päättöarvioinnin kriteerien merkitys kasvaa kurssin arvosanaa muodostettaessa.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opinto-ohjelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvosana muodostuu suhteuttamalla opiskelijan päättövaiheen osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Mikäli opiskelija opiskelee oppiaineessa vain yhden kurssin, kurssin arvosana muodostetaan suhteuttamalla opiskelijan osaamisen taso kyseisen oppiaineen päättöarvioinnin kriteereihin. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Päättöarvioinnin kriteerit valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti.

9.3.14.3 Käsityö

Oppiaineen tehtävä

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata opiskelijoita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuun, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja. Käsityössä opetellaan ymmärtämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia teknologisia sovelluksia sekä käyttämään opittuja tietoja ja taitoja arjessa. Käsityössä kehitetään opiskelijoiden avaruudellista hahmottamista, tuntoaistia ja käsillä tekemistä, jotka edistävät motorisia taitoja, luovuutta ja suunnitteluosaamista. Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa kokemuksessa.

Opetuksessa painotetaan opiskelijoiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohtana on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen. Ympäröivän materiaalisen maailman tuntemus luo perustaa kestävälle elämäntavalle ja kehitykselle. Tähän sisältyy myös opiskelijoiden oma elämänpiiri, paikallinen ja eri ryhmien kulttuuriperintö sekä yhteisön kulttuurinen moninaisuus. Käsityö kasvattaa eettisiä, tiedostavia, osallistuvia sekä osaavia ja yritteliäitä kansalaisia, jotka arvostavat itseään tekijöinä ja joilla on taito käsityöilmaisuun sekä halu ylläpitää ja kehittää käsityökulttuuria.

Päättövaiheen opetuksessa käsityön opetus vahvistaa ja syventää opiskelijoiden omasta elämysmaailmasta nousevaa innovointia ja ongelmanratkaisua sekä käsityön tekemiseen, ilmaisuun ja suunnitteluun liittyvien tietojen ja taitojen osaamista. Käsityön opiskelu pohjautuu rakennetun ympäristön ja monimateriaalisen maailman havainnointiin, tutkimiseen ja tiedon soveltamiseen. Tekemisen taitoja syvennettäessä tunnistetaan myös erilaisia teknologisia toimintaperiaatteita ja niihin liittyviä käytännön ongelmia. Käsityön kasvatustehtävänä on tukea opiskelijoiden hyvinvointia ja elämänhallintaa sekä työelämään ja ammattiin liittyviä valintoja.

Käsityön opetuksen tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
T1 ohjata opiskelijaa suunnittelemaan työskentelyään sekä ideoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan yritteliäästi	S2-S5	L2,L3
T2 ohjata opiskelijaa asettamaan käsityöhön omia oppimisen ja työskentelyn tavoitteita sekä toteuttamaan niiden perusteella kokonainen käsityöprosessi ja arvioimaan oppimistaan	S1-S5	L1
T3 opastaa opiskelijaa tutustumaan ja käyttämään monipuolisesti erilaisia työvälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita	S1-S5	L4, L6
T4 ohjata opiskelijaa käyttämään sujuvasti käsityön käsitteitä, merkkejä ja symboleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisuaan	S1-S5	L2, L4
T5 ohjata opiskelijaa havainnoimaan, ennakoimaan ja reagoimaan työtilanteisiin liittyviin riskitekijöihin ja toimimaan turvallisesti käsityöprosessissa	S6	L3, L6
T6 ohjata opiskelijaa käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja dokumentoinnissa, sekä yhteisöllisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa	S1-S5	L5

T7 ohjata opiskelijaa tuntemaan käsityön, kädentaitojen ja teknologisen kehityksen merkitys omassa elämässään, yhteiskunnassa, yrittäjyydessä ja muussa työelämässä	S7	L6
T8 ohjata opiskelijaa taloudelliseen ajatteluun ja kehittämään käsityö-prosessiin liittyviä valintoja, jotka edistävät kestävää elämäntapaa	S8	L1, L4, L7

Käsityön tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet päättövaiheen opetuksessa

Sisältöjen toteuttaminen antaa opiskelijalle monipuolisen kokemuksen käsityön alueista ja mahdollisuuden useiden käsityötaitojen omaksumiseen. Sisältöalueista muodostetaan yhtenäisiä oppimistehtäviä, joissa useat sisällöt limittyvät yhtäaikaisesti toisiinsa.

S1 Innovointi: Ratkaistaan erilaisia tuotesuunnittelutehtäviä luovasti ja kekseliäästi käyttäen käsityön käsitteistöä, merkkejä ja symboleja. Toteutetaan suunnitelmat itseilmaisua vahvistaen. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä.

S2 Muotoilu: Perehdytään asumisen, liikkumisen ja pukeutumisen yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja teknologiseen kehitykseen sekä hyödynnetään paikallisuutta ja eri kulttuurien perinteitä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta suunnittelussa, muotoilussa ja toteutuksessa.

S3 Kokeilu: Harjoitellaan erilaisia tapoja muokata, yhdistää ja käsitellä materiaaleja sekä käytetään luovasti ja rohkeasti erilaisia perinteisiä ja uusia materiaaleja ja valmistustekniikoita. Käytetään sulautettuja järjestelmiä käsityöhön eli sovelletaan ohjelmointia suunnitelmiin ja valmistettaviin tuotteisiin.

S4 Dokumentointi ja arviointi: Tutustutaan eri menetelmien tarjoamiin mahdollisuuksiin tuotteiden suunnittelu- ja valmistusprosessissa. Analysoidaan tuotteiden muotoilua ja käytettävyyttä. Kokonainen käsityöprosessi dokumentoidaan hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa.

S5 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia laadukkaita ja toimivia, ekologisesti ja eettisesti kestäviä tuotteita tai teoksia. Käytetään käsityön tekemiseen tarvittavia työvälineitä, koneita ja laitteita monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

S6 Työturvallisuus: Perehdytään työturvallisuuteen ja kartoitetaan ja arvioidaan työn vaaroja sekä riskejä osana käsityöprosessia. Työskennellään turvallisesti.

S7 Yrittäjämäinen oppiminen: Tutustutaan yrittäjämäiseen oppimiseen, yrittäjyyteen ja järjestöyhteistyöhön havainnollisesti, virtuaalisesti, opintokäynneillä tai yritysvierailuilla. Huomioidaan käsityöosaamisen merkitys työelämälle. Hyödynnetään kulttuurilaitosten tarjontaa ideoinnin lähteenä.

S8 Tiedostaminen ja osallistuminen: Tutkitaan käsityön ja tuotteiden erilaisia merkityksiä yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmasta. Pohditaan käsityötä hyvinvoinnin ja kestävän kehityksen edistäjänä arjessa. Harjoitellaan käsityöllä osallistumista, vaikuttamista ja viestimistä.

Käsityön valinnaiset kurssit päättövaiheen opetuksessa

kä1 Innovointi ja muotoilu
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Ratkaistaan erilaisia tuotesuunnittelutehtäviä luovasti ja kekseliäästi käyttäen käsityön käsitteistöä, merkkejä ja symboleja. Toteutetaan suunnitelmat itseilmaisua vahvistaen. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Perehdytään asumisen, liikkumisen ja pukeutumisen yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja teknologiseen kehitykseen sekä hyödynnetään paikallisuutta ja eri kulttuurien perinteitä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta suunnittelussa, muotoilussa ja toteutuksessa. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

kä2 Innovointi, muotoilu ja kokeilu
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Harjoitellaan erilaisia tapoja muokata, yhdistää ja käsitellä materiaaleja sekä käytetään luovasti ja rohkeasti erilaisia perinteisiä ja uusia materiaaleja ja valmistustekniikoita. Käytetään sulautettuja järjestelmiä käsityöhön eli sovelletaan ohjelmointia suunnitelmiin ja valmistettaviin tuotteisiin. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

kä3 Dokumentointi ja arviointi
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Tutustutaan eri menetelmien tarjoamiin mahdollisuuksiin tuotteiden suunnittelu- ja valmistusprosessissa. Analysoidaan tuotteiden muotoilua ja käytettävyyttä. Kokonainen käsityöprosessi dokumentoidaan hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

kä4 Tekeminen ja työturvallisuus
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Valmistetaan erilaisia laadukkaita ja toimivia, ekologisesti ja eettisesti kestäviä tuotteita tai teoksia. Käytetään käsityön tekemiseen tarvittavia työvälineitä, koneita ja laitteita monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Työturvallisuus: Perehdytään työturvallisuuteen ja kartoitetaan ja arvioidaan työn vaaroja sekä riskejä osana käsityöprosessia. Työskennellään turvallisesti. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

kä5 Yrittäjämäinen oppiminen
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Tutustutaan yrittäjämäiseen oppimiseen, yrittäjyyteen ja järjestöyhteistyöhön havainnollisesti, virtuaalisesti, opintokäynneillä tai yritysvierailuilla. Huomioidaan käsityöosaamisen merkitys työelämälle. Hyödynnetään kulttuurilaitosten tarjontaa ideoinnin lähteenä. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

kä6 Tiedostaminen ja osallistuminen
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Tutkitaan käsityön ja tuotteiden erilaisia merkityksiä yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmasta. Pohditaan käsityötä hyvinvoinnin ja kestävän kehityksen edistäjänä arjessa. Harjoitellaan käsityöllä osallistumista, vaikuttamista ja viestimistä. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

kä7 Käsityön kertauskurssi 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen käsityön oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

kä8 Käsityön kertauskurssi 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen käsityön oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Käsityön oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet päättövaiheen opeuksessa

Monipuoliset laitteet, koneet, työvälineet ja ympäristöt mahdollistavat monimateriaalisen käsityön oppimisen ja vastuullisen työskentelyasenteen omaksumisen. Arkielämää, luontoa, rakennettua ja esineympäristöä havainnoidaan ja hyödynnetään käsityön suunnittelussa ja valmistuksessa. Käsityössä hyödynnetään mobiililaitteita ja harjaannutaan kolmiulotteisten piirrosten ja mallien tekemiseen. Opetuksessa käytetään teknisen työn ja tekstiilityön työtapoja. Toiminnallista oppimista tuetaan tutkivan oppimisen projekteilla yhteistyössä ulkopuolisten asiantuntijoiden ja eri tahojen kanssa oppiaineiden rajoja ylittäen. Käsityöhön tutustutaan museo- ja näyttely- ja yritysvierailuilla.

Opiskelijan oppimisen arviointi käsityössä päättövaiheen opetuksessa

Oppimisen arviointi on opiskelijoita ohjaavaa ja kannustavaa. Arviointi perustuu kokonaiseen käsityön prosessiin, sen tavoitteisiin ja kriteereihin sekä opiskelun aikana tehtyyn jatkuvaan arviointiin ja dokumentointiin. Huolehditaan siitä, että opiskelijat tietävät arvioinnin perusteet. Eri vaiheiden dokumentointi toimii arvioinnin välineenä.

Opiskelijat saavat monipuolista palautetta edistymisestään ja osaamisestaan. Arvioinnilla tuetaan laaja-alaisen käsityötaidon kehittymistä. Opiskelijoille annetaan erilaisia mahdollisuuksia osoittaa edistymistään ja kannustetaan omien vahvuuksien ylläpitämiseen sekä kehittymässä olevien taitojensa hallitsemiseen. opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja tarjotaan erilaisia tapoja tehdä itse- ja vertaisarviointia. Palautteen anto on vuorovaikutteista, jolloin myös opettaja saa palautetta käyttämistään menetelmistä tai työtavoista.

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opintojen edetessä pidemmälle oppiaineen päättöarvioinnin kriteerien merkitys kasvaa kurssin arvosanaa muodostettaessa.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opinto-ohjelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvosana muodostuu suhteuttamalla opiskelijan päättövaiheen osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Mikäli opiskelija opiskelee oppiaineessa vain yhden kurssin, kurssin arvosana muodostetaan suhteuttamalla opiskelijan osaamisen taso kyseisen oppiaineen päättöarvioinnin kriteereihin. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Päättöarvioinnin kriteerit valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti.

9.3.14.4 Liikunta

Oppiaineen tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on vaikuttaa opiskelijoiden hyvinvointiin tukemalla fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Oppiaineessa tärkeitä ovat yksittäisiin liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Oppitunneilla korostuvat kehollisuus, fyysinen aktiivisuus ja yhdessä tekeminen. Liikunnan avulla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä sekä tuetaan kulttuurien moninaisuutta. Opetus on turvallista, ja se perustuu eri vuodenaikojen ja paikallisten olosuhteiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Liikunnassa hyödynnetään koulun tiloja, lähiliikuntapaikkoja ja luontoa monipuolisesti. Opiskelijoita ohjataan ja sitoutetaan turvalliseen ja eettisesti kestävään toimintaan ja oppimisilmapiiriin.

Liikunnassa opiskelijat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Liikkumaan kasvamisen osatekijöitä ovat opiskelijoiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoitteleminen. Opiskelijat saavat tietoja ja taitoja erilaisissa liikuntatilanteissa toimimiseen. Liikunnan avulla kasvamiseen kuuluu toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen, rentoutumiseen, leikinomaiseen kisailuun ja ponnisteluun sekä toisten auttamiseen. Liikunnassa opiskelija saa valmiuksia terveytensä edistämiseen.

”Liikutaan yhdessä minäkäsitystä ja osallisuutta vahvistaen, taitoja soveltaen.”

Päättövaiheen opetuksessa pääpaino on monipuolisessa perustaitojen soveltamisessa ja fyysisten ominaisuuksien harjoittamisen opiskelussa eri liikuntamuotojen ja -lajien avulla. Erityisen tärkeää on vahvistaa opiskelijan myönteistä minäkäsitystä ja oman muuttuvan kehon hyväksymistä. Opetus tukee opiskelijoiden hyvinvointia, kasvua itsenäisyyteen, osallisuuteen sekä kannustaa terveyttä edistävään omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Opiskelijat osallistuvat kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun sekä ottavat vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta.

Liikunnan opetuksen tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet	Laaja-alainen osaaminen
Fyysinen toimintakyky		
T1 kannustaa opiskelijaa fyysiseen aktiivisuuteen, kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja ja harjoittelemaan parhaansa yrittäen	S1	L1, L3
T2 ohjata opiskelijaa harjaannuttamaan havaintomotorisia taitojaan eli havainnoimaan itseään ja ympäristöään aistien avulla sekä tekemään liikuntatilanteisiin sopivia ratkaisuja	S1	L1, L3, L4
T3 ohjata opiskelijaa harjoittelun avulla kehittämään tasapaino- ja liikkumistaitojaan, jotta opiskelija osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	L3
T4 ohjata opiskelijaa harjoittelun avulla kehittämään välineenkäsittelytaitojaan, jotta opiskelija osaa käyttää, yhdistää ja soveltaa niitä monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, eri välineillä, eri vuodenaikoina ja eri liikuntamuodoissa	S1	L3
T5 kannustaa ja ohjata opiskelijaa arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysisiä ominaisuuksiaan: voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta	S1	L3
T6 vahvistaa uima- ja vesipelastustaitoja, jotta opiskelija osaa sekä uida että pelastautua ja pelastaa vedestä	S1	L3
T7 ohjata opiskelijaa turvalliseen ja asialliseen toimintaan	S1	L3, L6, L7

Sosiaalinen toimintakyky		
T8 ohjata opiskelijaa työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen	S2	L2, L3, L6, L7
T9 ohjata opiskelijaa toimimaan reilun pelin periaatteella sekä ottamaan vastuuta yhteisistä oppimistilanteista	S2	L2, L6, L7
Psyykkinen toimintakyky		
T10 kannustaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta toiminnasta ja vahvistaa opiskelijan itsenäisen työskentelyn taitoja	S3	L1, L2, L3
T11 huolehtia siitä, että opiskelijat saavat riittävästi myönteisiä kokemuksia omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä	S3	L1, L2
T12 auttaa opiskelijaa ymmärtämään riittävän fyysisen aktiivisuuden ja liikunnallisen elämäntavan merkitys kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille	S3	L3
T13 tutustuttaa opiskelija yleisten liikuntamuotojen harrastamiseen liittyviin mahdollisuuksiin, tietoihin ja taitoihin, jotta hän saa edellytyksiä löytää itselleen sopivia iloa ja virkistystä tuottavia liikuntaharrastuksia	S3	L1, L3

Liikunnan tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet päättövaiheen opetuksessa

S1 Fyysinen toimintakyky: Opetukseen sisältyy runsaasti fyysisesti aktiivista toimintaa. Liikunnan opetukseen valitaan havainto- ja ratkaisuntekotaitoja ja niiden soveltamista monipuolisesti kehittäviä turvallisia tehtäviä (kuten liikuntaleikit ja pallopelit). Tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja vahvistetaan liikuntamuotojen (kuten jää-, lumi-, luonto-, perus-, musiikki- ja tanssiliikunta sekä palloilut ja voimistelut) ja liikuntalajien avulla monipuolisesti eri vuodenaikoina ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Liikunnan opetukseen kuuluu uinnin, vesiliikunnan ja vesipelastuksen opetusta.

Monipuoliset tehtävät, leikit, harjoitteet ja pelit mahdollistavat osallisuuden, pätevyyden, itsenäisyyden sekä kehollisen ilmaisun ja esteettisyyden kokemuksia. Liikunnan opetukseen valitaan tehtäviä, joilla opetellaan harjoittelemaan voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta. Liikuntatehtävien avulla opiskelijat oppivat arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään omaa fyysistä toimintakykyään.

S2 Sosiaalinen toimintakyky: Liikuntatehtävien avulla opiskelijat oppivat arvioimaan ja kehittämään omaa sosiaalista toimintakykyään. Liikunnan opetukseen valitaan erilaisia pari- ja ryhmätehtäviä, leikkejä, harjoituksia ja pelejä, joissa opitaan ottamaan toiset huomioon sekä auttamaan ja avustamaan muita. Tehtävien myötä opitaan vastuun ottamista yhteisistä asioista ja niiden järjestelyistä sekä säännöistä. Myönteistä yhteisöllisyyttä lisätään ryhmätehtävillä.

S3 Psyykkinen toimintakyky: Liikunnan opetuksessa käytetään tehtäviä, joissa opitaan pitkäjännitteisesti ponnistelemaan yksin ja yhdessä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Erilaisilla tehtävillä harjoitellaan vastuun ottamista. Iloa ja virkistystä tuottavilla liikuntatehtävillä edistetään myönteisten tunteiden kokemista, jotka vahvistavat pätevyyden kokemuksia ja myönteistä minäkäsitystä. Opetuksen yhteydessä annetaan tietoa liikunnan merkityksestä kasvulle ja kehitykselle, tutustutaan harjoittelun periaatteisiin sekä annetaan tietoa liikunnan harrastusmahdollisuuksista ja toimintatavoista eri liikuntamuodoissa.

Liikunnan valinnaiset kurssit päättövaiheen opetuksessa

li1 Fyysinen toimintakyky 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opetukseen sisältyy runsaasti fyysisesti aktiivista toimintaa. Liikunnan opetukseen valitaan havainto- ja ratkaisuntekotaitoja ja niiden soveltamista monipuolisesti kehittäviä turvallisia tehtäviä (kuten liikuntaleikit ja pallopelit). Tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja vahvistetaan liikuntamuotojen (kuten jää-, lumi-, luonto-, perus-, musiikki- ja tanssiliikunta sekä palloilut ja voimistelut) ja liikuntalajien avulla monipuolisesti eri vuodenaikoina ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Kurssi saattaa sisältää myös sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn sisältöalueita. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

li2 Fyysinen toimintakyky 2
*Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöal*ueet: Liikunnan opetukseen kuuluu uinnin, vesiliikunnan ja vesipelastuksen opetusta. Monipuoliset tehtävät, leikit, harjoitteet ja pelit mahdollistavat osallisuuden, pätevyyden, itsenäisyyden sekä kehollisen ilmaisun ja esteettisyyden kokemuksia. Liikunnan opetukseen valitaan tehtäviä, joilla opetellaan harjoittelemaan voimaa, nopeutta, kestävyyttä ja liikkuvuutta. Liikuntatehtävien avulla opiskelijat oppivat arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään omaa fyysistä toimintakykyään. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Kurssi saattaa sisältää myös sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn sisältöalueita. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

li3 Sosiaalinen toimintakyky 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Liikuntatehtävien avulla opiskelijat oppivat arvioimaan ja kehittämään omaa sosiaalista toimintakykyään. Myönteistä yhteisöllisyyttä lisätään ryhmätehtävillä. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Kurssi saattaa sisältää myös fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn sisältöalueita. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

li4Sosiaalinen toimintakyky 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Liikunnan opetukseen valitaan erilaisia pari- ja ryhmätehtäviä, leikkejä, harjoituksia ja pelejä, joissa opitaan ottamaan toiset huomioon sekä auttamaan ja avustamaan muita. Tehtävien myötä opitaan vastuun ottamista yhteisistä asioista ja niiden järjestelyistä sekä säännöistä. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Kurssi saattaa sisältää myös fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn sisältöalueita. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

li5 Psyykkinen toimintakyky 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Liikunnan opetuksessa käytetään tehtäviä, joissa opitaan pitkäjännitteisesti ponnistelemaan yksin ja yhdessä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Erilaisilla tehtävillä harjoitellaan vastuun ottamista. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Kurssi saattaa sisältää myös fyysisen ja sosiaalisen toimintakyvyn sisältöalueita. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

li6 Psyykkinen toimintakyky 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Iloa ja virkistystä tuottavilla liikuntatehtävillä edistetään myönteisten tunteiden kokemista, jotka vahvistavat pätevyyden kokemuksia ja myönteistä minäkäsitystä. Opetuksen yhteydessä annetaan tietoa liikunnan merkityksestä kasvulle ja kehitykselle, tutustutaan harjoittelun periaatteisiin sekä annetaan tietoa liikunnan harrastusmahdollisuuksista ja toimintatavoista eri liikuntamuodoissa. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Kurssi saattaa sisältää myös fyysisen ja sosiaalisen toimintakyvyn sisältöalueita. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

li7 Liikunnan kertauskurssi 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen Liikunnan oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen

li8 Liikunnan kertauskurssi 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan päättövaiheen opetuksen Liikunnan oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen

Liikunnan oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla turvallisesti ja monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä sisä- ja ulkotiloissa opiskelijoita osallistaen. Opetuksessa otetaan huomioon vuodenajat, paikalliset olosuhteet sekä koulun ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet tarkoituksenmukaisella tavalla. Opetuksen yhteydessä korostetaan fyysistä aktiivisuutta ja yhteistoiminnallisuutta ylläpitäviä työtapoja, kannustavaa vuorovaikutusta ja toisten auttamista sekä henkisesti ja fyysisesti turvallista toimintaa. Liikuntateknologian hyödyntämisellä tuetaan liikunnanopetuksen tavoitteiden saavuttamista. Koulun ulkopuolisille liikuntapaikoille siirtymisessä edistetään turvallista liikennekäyttäytymistä.

Opiskelijan oppimisen arviointi liikunnassa päättövaiheen opetuksessa

Opiskelijoiden kasvamista liikuntaan ja liikunnan avulla tuetaan monipuolisella, kannustavalla ja ohjaavalla palautteella ja arvioinnilla. Ne tukevat opiskelijoiden myönteistä käsitystä itsestä liikkujana. Palautteessa ja arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijoiden yksilölliset vahvuudet sekä kehittymistarpeet ja tuetaan niitä. Liikunnan opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon opiskelijan terveydentila ja erityistarpeet.

Liikunnan arviointi perustuu fyysisen-, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arvioinnin kohteina ovat oppiminen (tavoitteet 2-6) ja työskentely (tavoitteet 1 ja 7-10), joten fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus osoittaa parasta osaamistaan. Opiskelijoita ohjataan itsearviointiin.
Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä.

Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opintojen edetessä pidemmälle oppiaineen päättöarvioinnin kriteerien merkitys kasvaa kurssin arvosanaa muodostettaessa.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opinto-ohjelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvosana muodostuu suhteuttamalla opiskelijan päättövaiheen osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Mikäli opiskelija opiskelee oppiaineessa vain yhden kurssin, kurssin arvosana muodostetaan suhteuttamalla opiskelijan osaamisen taso kyseisen oppiaineen päättöarvioinnin kriteereihin. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Päättöarvioinnin kriteerit valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti.

9.3.14.5 Kotitalous

Oppiaineen tehtävä

Kotitalouden opetuksen tehtävänä on kehittää kodin arjen hallinnan sekä kestävän ja hyvinvointia edistävän elämäntavan edellyttämiä tietoja, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia. Opetuksessa edistetään kädentaitoja ja luovuutta sekä kykyä tehdä valintoja ja toimia kodin arjessa kestävästi. Opetuksessa luodaan perustaa opiskelijoiden kotitaloudelliselle osaamiselle, mikä merkitsee taitoa toimia eri ympäristöissä ja toteuttaa kotitalouden tehtäviä. Opetuksella tuetaan opiskelijoiden kasvua kodin arjen perusedellytysten ylläpitämisestä huolehtiviksi kuluttajiksi. Kotitalousopetuksessa kehitytään kanssaihmisistä huoltapitäviksi lähimmäisiksi ja kasvetaan perheen, kodin ja yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi.

Opetus antaa valmiuksia vuorovaikutukseen ja yhdessä elämiseen. Kotitalousopetuksessa luodaan perusta kestävään asumiseen, ruokaosaamiseen ja kuluttajuuteen. Opiskelijat saavat käsityksen kodin teknologisoituvasta arjesta, kustannustietoisesta toiminnasta sekä tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisestä kotitalouden toiminnassa.

Kotitalouden keskeisten sisältöjen ja oppimistehtävien avulla kehitetään opiskelijoiden suunnittelu-, organisointi-, työskentely- ja voimavarojen hallinnan taitoja. Kotitalouden tehtävänä on vahvistaa valmiuksia pitkäjänteiseen työskentelyyn, yhdessä toimimiseen ja kriittiseen tiedonhallintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään jokaisen opiskelijan yhdenvertaiseen ja tasapuoliseen osallisuuteen oppimistilanteissa. -Oppiaine kasvattaa toiminnallisuuteen ja yritteliäisyyteen sekä vastuullisuuteen ja taloudellisuuteen.

Oppiaine soveltaa toiminnaksi eri alojen tietoa, ja yhteistyö muiden oppiaineiden kanssa monipuolistaa oppimiskokemuksia. Eheyttävä opetus tukee erilaisten kodin arkeen liittyvien käsitteiden, asioiden tai ilmiöiden keskinäisten yhteyksien ja syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä syventäen oppimista. Kotitalouden opetus kattaa laaja-alaisen osaamisen kaikki osa-alueet.

Kotitalousopetus rakennetaan suunnitelmalliseksi oppimista tukevaksi jatkumoksi, jolloin tiedot ja taidot syvenevät vaiheittain kokonaisuuksiksi. Opiskelijoiden itsenäisyys ja vastuu kasvavat vähitellen, ja opetus ohjaa ongelmanratkaisuun, tiedon ja taidon soveltamiseen ja luovuuteen. Opittua sovelletaan ja syvennetään omassa kodissa ja lähipiirissä kotitehtävien avulla.

Kotitalousopetusta voidaan opetuksen järjestäjän niin päättäessä antaa jo alemmilla vuosiluokilla. Tällöin noudatetaan kotitalouden oppimäärän opetussuunnitelman perusteita opiskelijoiden iän huomioon ottaen. Opetuksen tavoitteet, keskeiset sisältöalueet ja toteutus määritellään paikallisessa opetussuunnitelmassa opetussuunnitelman perusteita soveltaen.

Kotitalouden opetuksen tavoitteet päättövaiheen opetuksessa

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältö-alueet	Laaja-alainen osaaminen
Käytännön toimintataidot		
T1 ohjata opiskelijaa suunnittelemaan, organisoimaan ja arvioimaan työtä ja toimintaa	S1, S2, S3	L3
T2 ohjata opiskelijaa harjoittelemaan kotitalouden hallinnassa tarvittavia kädentaitoja sekä kannustaa luovuuteen ja estetiikan huomioimiseen	S1, S2	L2, L3
T3 ohjata ja rohkaista opiskelijaa valitsemaan ja käyttämään hyvinvointia edistävästi ja kestävän kulutuksen mukaisesti materiaaleja, työvälineitä, laitteita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa	S1, S2, S3	L3, L4, L5, L7
T4 ohjata opiskelijaa suunnittelemaan ajankäyttöään ja työn etenemistä sekä ylläpitämään järjestystä oppimistehtävien aikana	S1, S2	L1, L3, L6
T5 ohjata ja motivoida opiskelijaa toimimaan hygieenisesti, turvallisesti ja ergonomisesti sekä ohjata kiinnittämään opiskelijan huomiota käytettävissä oleviin voimavaroihin	S1, S2, S3	L3, L5, L7
Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot		
T6 ohjata opiskelijaa harjoittelemaan kuuntelua sekä rakentavaa keskustelua ja argumentointia oppimistehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa	S1, S2, S3	L1, L2, L6, L7
T7 aktivoida opiskelijaa tunnistamaan arjen rakentumista ja kulttuurisesti monimuotoisia toimintaympäristöjä sekä kotitalouksien perinteitä	S1, S2, S3	L2, L3

T8 ohjata opiskelijaa työskentelemään yksin ja ryhmässä sekä sopimaan työtehtävien jakamisesta ja ajankäytöstä	S1, S2	L3, L6, L7
T9 kannustaa opiskelijaa toimimaan hyvien tapojen mukaisesti vuorovaikutustilanteissa sekä pohtimaan oman käytöksen merkitystä ryhmän ja yhteisön toiminnassa	S1, S2, S3	L2, L6, L7
Tiedonhallintataidot		
T10 kannustaa opiskelijaa hankkimaan ja arvioimaan kotitalouteen liittyvää tietoa sekä ohjata käyttämään luotettavaa tietoa valintojen perustana	S1, S2, S3	L1, L4
T11 harjaannuttaa opiskelijaa lukemaan, tulkitsemaan ja arvioimaan toimintaohjeita sekä merkkejä ja symboleja, jotka käsittelevät kotitaloutta ja lähiympäristöä	S1, S2, S3	L4
T12 ohjata opiskelijaa ongelmanratkaisuun ja luovuuteen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä	S1, S2, S3	L1
T13 ohjata opiskelijaa kestävään elämäntapaan kiinnittämällä opiskelijan huomiota ympäristö- ja kustannustietoisuuteen osana arjen valintoja.	S1, S2, S3	L1, L7

Kotitalouden tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet päättövaiheen opetuksessa

Sisältöjen valinnoissa otetaan huomioon monipuolinen kotitaloudellisen osaamisen ja ajattelun kehittyminen sekä kestävään tulevaisuuteen tähtäävä toiminta. Paikallisia, alueellisia ja globaaleja ajankohtaisia aiheita hyödynnetään, ja niitä sovelletaan oppimistehtävien suunnittelussa. Kotitalouden tavoitteisiin liittyvät oppimistehtävät vaihtelevat opiskelijoiden, oppimisen paikallisten olosuhteiden ja koulun omien painotusten mukaisesti.

S1 Ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri: Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat ruoanvalmistus- ja leivontataitojen kehittymistä. Aterioiden suunnittelu, toteutus ja erilaiset ruokailutilanteet tähtäävät ruokaan ja syömiseen liittyvien valintojen ja tottumusten pohtimiseen ravitsemussuositusten, ruokaturvallisuuden, ruokaketjun, elintarviketuntemuksen, taloudellisuuden, eettisyyden ja ruokaan liittyvän luotettavan tiedon näkökulmasta. Opetussisältöihin kuuluvat ruoka- ja tapakulttuuri osana identiteettiä sekä kodin juhlia.

S2 Asuminen ja yhdessä eläminen: Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat yhdessä elämisen, asumistaitojen ja asumisen ympäristö- ja kustannustietoisuuden kehittymistä. Puhtaanapito samoin kuin tekstiilien ja materiaalien hoito tarkoituksenmukaisine aineineen, laitteineen, välineineen ja työtapoineen tähtäävät arjessa tarvittavien taitojen kehittymiseen. Sisältöjen avulla perehdytään hyviin tapoihin, tasapuoliseen voimavarojen käyttöön ja vastuunottoon perheessä. Sisällöt johdattavat arvioimaan asumiseen ja kotitalouteen liittyviä palveluita.

S3 Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa: Sisällöt valitaan siten, että ne ohjaavat opiskelijoita asioimaan sekä tuntemaan vastuitaan ja oikeuksiaan valintoja ja sopimuksia tekevinä kuluttajina. Sisällöt johdattavat median- ja teknologian käyttöön arjen työvälineenä ja kannustavat pohtimaan vertaisryhmän ja median vaikutusta omiin kulutusvalintoihin. Sisällöt harjaannuttavat vastuulliseen päätöksentekoon ja ajankohtaisen tiedon hankintaan sekä evästävät tunnistamaan kotitalouksien rahankäyttöön liittyviä tilanteita ja ongelmia.

Kotitalouden valinnaiset kurssit päättövaiheen opetuksessa

Ko1 Ruokaosaaminen (valinnainen)
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat ruoanvalmistus- ja leivontataitojen kehittymistä. Aterioiden suunnittelu, toteutus ja erilaiset ruokailutilanteet tähtäävät ruokaan ja syömiseen liittyvien valintojen ja tottumusten pohtimiseen ravitsemussuositusten, ruokaturvallisuuden, ruokaketjun, elintarviketuntemuksen, taloudellisuuden, eettisyyden ja ruokaan liittyvän luotettavan tiedon näkökulmasta. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ko2 Ruokakulttuuri
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opetussisältöihin kuuluvat ruoka- ja tapakulttuuri osana identiteettiä sekä kodin juhlia. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Ko3 Asuminen
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Sisällöt valitaan siten, että ne tukevat yhdessä elämisen, asumistaitojen ja asumisen ympäristö- ja kustannustietoisuuden kehittymistä. Puhtaanapito samoin kuin tekstiilien ja materiaalien hoito tarkoituksenmukaisine aineineen, laitteineen, välineineen ja työtapoineen tähtäävät arjessa tarvittavien taitojen kehittymiseen. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ko4 Yhdessä eläminen
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Sisältöjen avulla perehdytään hyviin tapoihin, tasapuoliseen voimavarojen käyttöön ja vastuunottoon perheessä. Sisällöt

johdattavat arvioimaan asumiseen ja kotitalouteen liittyviä palveluita. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ko5 Kuluttajaosaaminen kodissa
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Sisällöt valitaan siten, että ne ohjaavat opiskelijoita asioimaan sekä tuntemaan vastuitaan ja oikeuksiaan valintoja ja sopimuksia tekevinä kuluttajina. Sisällöt johdattavat median- ja teknologian käyttöön arjen työvälineenä ja kannustavat pohtimaan vertaisryhmän ja median vaikutusta omiin kulutusvalintoihin. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ko6Talousosaaminen kodissa
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Sisällöt harjaannuttavat vastuulliseen päätöksentekoon ja ajankohtaisen tiedon hankintaan sekä evästävät tunnistamaan kotitalouksien rahankäyttöön liittyviä tilanteita ja ongelmia. Soveltuvin osin aikuisille opiskelijoille edellä kuvattujen tavoitteiden mukaiset keskeiset sisällöt. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ko7 Kotitalouden kertauskurssi 1
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan varsinaisen aikuisten perusopetuksen kotitalouden oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

ko8 Kotitalouden kertauskurssi 2
Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kerrataan varsinaisen aikuisten perusopetuksen kotitalouden oppimäärää. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

Kotitalouden oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet varsinaisessa aikuisten perusopetuksessa

Oppiaineen tavoitteiden kannalta keskeistä oppimisympäristön valinnassa on, että se mahdollistaa seuraavat tekijät: vuorovaikutteinen toiminta, yhteisöllinen tiedon rakentaminen ja osaamisen jakaminen, tutkiva ja soveltava opiskelu sekä työskentelyn arviointi. Työn arvostaminen ja loppuun saattaminen, pitkäjänteinen tapa tehdä työtä, kunnioittava ja kiireetön ilmapiiri sekä mahdollisuus oppia myös epäonnistumisista ovat osa turvallisuutta. Opetuksessa hyödynnetään niin luokkayhteisöä, koulutiloja ja kouluympäristöä kuin digitaalisia ympäristöjä ja yhteistyöverkostoja. Oppimistehtävät vahvistavat opiskelijoiden näkemystä arjen rakentumisesta ja monimuotoisuudesta sekä harjaannuttavat soveltamaan koulussa opiskeltuja asioita omaan perhevaiheeseen. Työtapojen ja menetelmien valinnassa on keskeistä tiedon ja taidon kietoutuminen yhteen ja soveltaminen käytäntöön.

Käytännön toimintataitojen tukemisen suunnittelussa korostuu arkipäivän ilmiöiden ja kotitalouden oppimistilanteiden kietoutuminen toisiinsa. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen tukemisessa keskitytään sosiaalisten tilanteiden harjoitteluun. Tiedonhallintataitojen kehittymistä tuetaan käyttämällä yksinkertaisia ja selkeitä ohjeita ja kuvia. Oppitunnin siirtymävaiheiden tunnistaminen edellyttää ohjausta ja tukea ajanhallinnassa ja oppimistehtävän jäsentelyssä. Kotitalous oppiaineena antaa mahdollisuuden soveltaa koulussa opittuja ja harjoiteltuja asioita opiskelijoiden omassa arjessa.

Ohjauksella tuetaan opiskelijoiden kiinnostusta syventää ja laajentaa kotitalouden oppimista sekä luodaan valmiuksia siirtyä perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja sen kautta kotitaloudellista asiantuntijuutta edellyttävään työelämään.

Opiskelijan oppimisen arviointi kotitaloudessa päättövaiheen opetuksessa

Kotitaloudessa oppimisen arviointi on monimuotoista, ohjaavaa ja kannustavaa. Opiskelijat saavat palautetta taidostaan toimia eri asiayhteyksissä ja toteuttaa kotitalouden tehtäviä. Ajattelua tuetaan ohjaamalla opiskelijoita pohtimaan tapaansa hahmottaa ja käsitellä omaa ympäristöä. Huomiota kiinnitetään myös kotitalouden käsitteiden hahmottamiseen ja sisältöjen omaksumiseen. Opetuksessa huolehditaan siitä, että jokainen opiskelija ja hänen huoltajansa ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Opiskelijoille annetaan säännöllisesti tietoa oppimisen edistymisestä ja suoriutumisesta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Kurssin arvosanalla kuvataan, miten opiskelija on saavuttanut ko. kurssilla oppiaineen opetukselle asetetut tavoitteet. Opintojen edetessä pidemmälle oppiaineen päättöarvioinnin kriteerien merkitys kasvaa kurssin arvosanaa muodostettaessa.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opinto-ohjelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit. Päättöarvosana muodostuu suhteuttamalla opiskelijan päättövaiheen osaamisen taso valtakunnallisiin päättöarvioinnin kriteereihin. Mikäli opiskelija opiskelee oppiaineessa vain yhden kurssin, kurssin arvosana muodostetaan suhteuttamalla opiskelijan osaamisen taso kyseisen oppiaineen päättöarvioinnin kriteereihin. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Päättöarvioinnin kriteerit valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti.

9.3.14.6 Teemaopinnot

Teemaopinnot ovat eri tiedonaloja yhdistäviä opintoja. Ne eheyttävät opetusta ja kehittävät opiskelijoiden taitoja hahmottaa ja ymmärtää yksittäistä oppiainetta laajempia kokonaisuuksia. Teemaopintojen keskeisenä tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia usean eri oppiaineen tietojen ja taitojen yhdistämiseen ja soveltamiseen.

Opetuksen tavoitteet

Teemaopintojen tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu etsimään eri tieteen- ja taiteenalojen keskeisten käsitteiden ja näkökulmien välisiä yhteyksiä ja muodostaa niiden pohjalta kokonaisuuksia
- hahmottaa ongelmia, ilmiöitä tai kysymyksiä sekä innostuu etsimään niihin ratkaisuja yksin ja yhteistyössä muiden kanssa
- hyödyntää eri aloilta hankkimiaan tietoja ja taitoja
- hakee informaatiota eri lähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta
- soveltaa osaamistaan ja kehittää tieto- ja viestintäteknologisia taitojaan käytännön toiminnassa
- työskentelee tavoitteellisesti ja toimii rakentavasti ryhmän jäsenenä.

Arviointi

Teemaopintojen arviointi perustuu opiskelijan taitoihin hakea tietoa, arvioida ja soveltaa sitä sekä tuottaa luotettavien lähteiden pohjalta jäsentyneitä kokonaisuuksia. Olennaisia arvioinnin kohteita ovat opiskelijan taidot arvioida kriittisesti tietolähteitä sekä ymmärtää eri tietojen ja taitojen välisiä yhteyksiä. Työskentelyn arviointi kohdistuu sen tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Opiskelijoille annetaan ohjaavaa palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista sekä työvälineiden käytöstä. Teemaopintojen kurssit arvioidaan käyttäen suoritusmerkintää (S=hyväksytysti suoritettu, H=hylätty). Teemaopinnot voidaan myös arvioida käyttäen numeroarvosanaa. Numeerisen arvostelun käytöstä päättävät kurssin ohjaaja ja opiskelija yhdessä.

Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun opiskelija on opiskellut kaikki opinto-ohjelmaansa kuuluvat pakolliset ja valinnaiset kurssit.

Teemaopintojen valinnaiset kurssit päättövaiheen opetuksessa

to1 Monitieteinen ajattelu

Kurssin tavoitteena on tarjota tilaisuuksia ajattelun taitojen kehittämiseen laaja-alaisesti ja oppiainerajat ylittävästi. Opiskelijat oppivat hahmottamaan eri tieteen- ja taiteenalojen välisiä yhteyksiä sekä niiden keskeisten periaatteiden ja käsitteiden vuorovaikutusta yhtä tiedonalaa laajemmissa kokonaisuuksissa. Kurssin aikana opiskelijat kehittävät kriittistä ja luovaa ajatteluaan itsenäisesti ja yhteistoiminnassa muiden kanssa. He analysoivat ja arvioivat erilaisia käsitejärjestelmiä ja näkökulmia ja käyttävät niitä johtopäätösten ja ratkaisujen tekemiseen. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

to2 Tutkiva työskentely teknologialla

Tieto- ja viestintäteknologian kurssin tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee, toteuttaa ja esittää yksin tai yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa johonkin ilmiöön tai aihepiiriin liittyvän dokumentoidun projektin, tutkielman, keksinnön tai muun tuotoksen. Samalla hän kehittää osaamistaan tieto- ja viestintäteknologiassa. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija saa tilaisuuksia oppiainerajat ylittävään työskentelyyn ja yhteistyöhön. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

to3 Osaaminen arjessa

Vapaaehtoistoiminnan, työelämän, liikennekasvatuksen tai kansainvälisen toiminnan kurssilla opiskelija saa tilaisuuksia tietojensa ja taitojensa soveltamiseen käytännön työtehtävissä ja tilanteissa. Tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden koulussa hankkiman osaamisen ja arkielämän välistä yhteyttä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja kehittää työelämässä tarvittavaa osaamista koulun ulkopuolisissa toimintaympäristöissä. Hän saa mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia osaamisensa syventämiseen myös kansainvälisessä yhteistyössä. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

9.3.14.7 Tieto- ja viestintätekniikka

Oppiaineen tehtävä

Tieto- ja viestintätekniikan perusteiden ymmärtämistä voidaan kutsua nykyisen informaatioyhteiskunnan uuslukutaidoksi, jota tarvitaan nykyisin jatko-opinnoissa, työelämän eri alueilla sekä arkielämässä (esim. pankkipalvelut). Aikuisten perusopetuksen tvt-opetuksen tärkeimpänä tehtävänä on vastata laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin, erityisesti osaamiskokonaisuuksiin Arjen taidot (L3), Monilukutaito (L4), Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) ja Työelämässä tarvittava osaaminen ja yrittäjyys (L6).
Tvt-opinnoissa opiskelijat saavat perustiedot ja -taidot, joita vahvistetaan ja hyödynnetään muiden oppiaineiden opiskelussa.

Tieto- ja viestintätekniikan opetuksen yleiset tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa
Tieto- ja viestintätekniikan opetuksessa opiskelija harjaantuu käyttämään tietokonetta ja internetin palveluita monipuolisesti niin opinnoissa kuin arkielämässä. Opetus antaa opiskelijalle valmiuksia internetin pilvipalveluiden hyödyntämiseen. Opiskelija tutustuu kattavaan valikoimaan erilaisia ohjelmia ja niiden tavanomaisimpia ominaisuuksia, jotka vahvistavat opiskelijan tietoteknistä osaamista ja työelämätaitoja.

Työtavat tieto- ja viestintätekniikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Oppitunnit koostuvat pääasiassa opetuskeskustelusta ja käytännön harjoittelusta tietokonetta käyttäen. Kaikilla tvt-kursseilla opitaan käytännön työskentelyn avulla. Työympäristönä on atk-luokka ajanmukaisine ohjelmistoineen ja laitteineen.

Arviointi tieto- ja viestintätekniikassa aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tieto- ja viestintätekniikan oppiaineen arvioinnin kohteena on tietoteknisen osaamisen eri osa-alueiden arviointi. Arviointi perustuu tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnin ja palautteen tehtävänä on tukea oppimista ja kannustaa opiskelijoita kehittämään tietoteknistä osaamistaan sekä soveltamaan sitä arjessa. Kurssin aikana opiskelija saa suullista ja/tai kirjallista palautetta osaamisestaan. Kurssista saatava suoritusmerkintä perustuu esimerkiksi kurssikokeeseen tai oppimistehtäviin. Kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/H). Arvosteluperusteet ilmoitetaan kurssin alussa.

Tieto- ja viestintätekniikan valinnaiset kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

tvt1 Tieto- ja viestintätekniikan peruskurssi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Tietokoneen laitteisto ja osat sekä internetin toimintaperiaate. Sähköpostin käytön alkeet, tekstin tuottaminen ja tiedonhaun perusteet. Koulun sähköiseen oppimisympäristöön tutustuminen. Kurssin oppimistehtäviä suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan yhdessä muiden oppiaineiden kanssa ja tehtävät valitaan siten, että ne tukevat muiden oppiaineiden opiskelua. Opiskelija oppii kirjautumaan omalle käyttäjätililleen ja hallinnoimaan käyttöliittymää. Opiskelija hyödyntää sähköpostin tarjoamia mahdollisuuksia arkipäiväisessä viestinnässä. Opiskelija ymmärtää tiedonhaun merkityksen olennaisena kansalaistaitona.

tvt2 Tekstinkäsittelyä ja tietoturvaa

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opiskelija ymmärtää tietotekniikan yhteiskunnallisen merkityksen ja tarpeellisuuden arkielämän palveluiden ja tiedonhaun hyödyntämisessä. Kurssilla opiskelija oppii tuntemaan sähköposti- ja tekstinkäsittelyohjelmille tyypillisimmät toiminnot ja ominaisuudet, tiedonhakua ja hakutulosten arviointia, tietoturva-asiat, pilvipalvelut, koulun sähköiset oppimisympäristöt sekä tekstinkäsittelyn perusperiaatteet: tekstin tuottaminen, tekstin muotoilun alkeet, tekstin ja kuvien siirtäminen ja kopiointi, kopioidun tekstin liittäminen ilman muotoiluja (unicode-teksti), kuvan lisääminen tekstiin. Opiskelija vahvistaa koulutyössä tarvittavia tieto- ja viestintäteknisiä taitojaan.

Ptvt3 Tiedonhakua ja sähköistä viestintää

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opiskelija vahvistaa sähköisen viestinnän perustaitojaan. Kurssilla opiskelija oppii kirjoittamaan sähköposteja erilaisille vastaanottajille ja kohderyhmille. Opiskelija ymmärtää tiedonhakuun liittyviä haasteita ja kerryttää taitojaan tehokkaampaan tiedonhakuun ja hakutulosten kriittiseen tarkasteluun, sekä ymmärtää netikettiä ja tekijänoikeuksia. Opiskelija harjoittelee tekstinkäsittelyä: sivun ja kappaleen asetukset, sivun reunukset, paperin suunnan muuttaminen, kursivointi, lihavointi, värin muuttaminen, alleviivaus, automaattinen luettelointi.

Tvt4 Taulukkolaskentaa ja lähteiden käyttöä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Opiskelija hahmottaa taulukkolaskentaohjelman toimintaperiaatteen ja oppii laatimaan yksinkertaisia taulukoita ja suorittamaan tavanomaisimpia laskutoimituksia: frekvenssitaulukon luominen, laskulausekkeen syöttäminen soluun, taulukkolaskentaohjelman kaavoihin tutustuminen, yksinkertaiset muotoilut. Sähköisen viestinnän taitojen vahvistaminen (sähköposti ja pilvipalvelut). Kurssin oppimistehtäviä suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan yhdessä muiden oppiaineiden kanssa ja tehtävät valitaan siten, että ne tukevat muiden oppiaineiden opiskelua.

9.3.14.8 Muut valinnaiset kurssit

or1 ja or2 Orientaatio 1 ja 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla käydään läpi koulun sääntöjä ja hyviä opiskelukäytäntöjä. Tutustutaan kouluun ja sen lähiympäristöön ja huomioidaan turvallisuusasioita. Voidaan tehdä ryhmäyttäviä harjoituksia ja harjoitella erilaisia opiskelussa tarvittavia tehtävätyyppejä ja taitoja. Kurssilla voidaan myös testata opiskelijoiden kielitaitotasoa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

ov1 ja ov2 Opiskeluvalmiuksien vahvistaminen 1 ja 2

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla vahvistetaan opiskelussa tarvittavia taitoja. Kurssilla voidaan opiskelijoiden tarpeiden mukaan esimerkiksi harjoitella opiskeluvälineiden käyttämistä ja niistä huolehtimista, koulun sääntöjen noudattamista, erilaisia opiskelustrategioita, ryhmässä työskentelemisen taitoa, itsearviointitaitoa ja tavoitteiden asettamista omalle opiskelulle. Voidaan myös harjoitella tieto- ja viestintäteknologian käyttämistä sekä vahvistaa lukemisen, kirjoittamisen ja puheen ymmärtämisen taitoja. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

ämuu Oma äidinkieli

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla vahvistetaan opiskelijan oman äidinkielen hallintaa, ohjataan arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan ja tuetaan opiskelijan myönteistä kuvaa itsestään oppijana. Kurssilla voidaan harjoitella lukemisen ja kirjoittamisen taitoja, tutkia kielen rakenteita ja merkityksiä ja vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta sekä taitoa ilmaista itseään ja toimia vuorovaikutuksessa. Kurssi arvioidaan suoritettu/hylätty.

ea1 Ensiapu

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssin tavoitteena on, että opiskelija saa perustiedot ja taidot, joiden avulla hän osaa auttaa tavallisimmissa onnettomuuksissa, tapaturmissa ja sairauskohtauksissa. Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Kurssilla käsitellään mm. hätänumeroon soittaminen ja hätäilmoituksen tekeminen sekä hätäensiavun perusteet (tajuttoman ensiapu, elvytys ja sokki). Tavallisimmat sairauskohtaukset (esim. diabeetikon verensokerin lasku, aivoverenkierron häiriöt, epileptinen kouristuskohtaus) ja ensiapu tavallisissa tapaturmissa (esim. verenvuodon tyrehdyttäminen, palovammojen hoito ja nyrjähdykset) käydään läpi.

ho1 Hygieniaosaaminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet: Tavoitteena on oppia hygieenisiä työskentelytapoja elintarvikkeiden kanssa kotona ja työpaikalla sekä elintarvikehygieniaan liittyvää lainsäädäntöä ja valvontaa. Tavoitteisiin pyritään käsittelemässä hyödyllisiä ja haitallisia mikrobeja sekä ruokamyrkytyksiä; henkilökohtaista hygieniaa, hygieenisiä työtapoja ja elintarviketilojen puhtaanapitoa; elintarvikehygienian lainsäädäntöä, valvontaviranomaisia ja omavalvontaa.

9.4 Paikallisesti päätetyt asiat

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten ja keiden kanssa opiskelijoita ohjataan aloittamaan aikuisten perusopetuksen päättövaihe ja miten heitä tuetaan siirtymävaiheessa (tarvittava yhteistyö, työnjako ja vastuut)
    - opiskelijoita ohjataan aloittamaan päättövaiheen opetus yhteistyönä aineenopettajien, ryhmän- ja opinto- ohjaajien kanssa
    - em. henkilöiden työnjako ja työtavat määritellään lukuvuosittain tarpeen mukaan
    - siirtymävaiheessa opiskelijoita tuetaan em. henkilöstön toimesta siten, että työnjako, vastuut ja työtavat määritellään lukuvuosittain tarpeiden mukaisesti
- mitkä ovat laaja-alaisen osaamisen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa (perusteiden kuvauksia voidaan käyttää sellaisenaan) ja niiden mahdolliset paikalliset painotukset sekä miten opiskelijoiden laaja-alaisen osaamisen kehittymistä tuetaan
    - laaja-alaisen osaamisen keskeiset tavoitteet ja niiden paikalliset painotukset määräytyvät lukujen 3.3 ja 3.5 mukaisesti
    - opiskelijoiden laaja-alaista kehittymistä tuetaan jatkuvalla kehittämisellä ja seurannalla, päämääränä yhä laadukkaampi aikuisten perusopetus
- mikä on aikuisten perusopetuksen päättövaiheen opetustarjonta
        - *yhteisinä opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit*
        - *miten tuntijakoasetuksen määräämät äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten pakolliset kurssit (vähintään 20) jakautuvat siten, että äidinkielen ja kirjallisuuden kurssimäärä on vähintään neljä*
            - *äidinkielen ja kirjallisuuden ja suomi toisena kielenä ja kirjallisuuden pakollisia kursseja järjestetään 4 kurssia*

- *äidinkieli ja kirjallisuus/suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten tarjonta laaditaan lukuvuosittain siten, että opiskelija opiskelee opintojensa aikana yhteensä vähintään 20 kurssia*

- valinnaisina opetettavat oppiaineet ja niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit
  - *valinnaisina opetettavat oppiaineet, niiden oppimäärät sekä kurssien nimet ja koodit on kirjattu oppiainekohtaisiin opetussuunnitelman osuuksiin luvussa 9*
- mahdolliset muut aineet ja aihealueet
  - *päättövaiheen opetustarjonta noudattaa valtioneuvoston antaman asetuksen (135/2017) oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen tuntijakoa (7 §)*
  - *päättövaiheen kurssien nimet ja koodit on kirjattu oppiainekohtaisiin opetussuunnitelman osuuksiin luvussa 9*
- mitkä ovat kunkin oppiaineen tavoitteet, keskeiset sisällöt kursseittain eriteltyinä sekä opiskelijan oppimisen arvioinnin käytänteet
  - *kunkin oppiaineen tavoitteissa ja sisällöissä noudatetaan opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä*
  - *Arviointi kohdistuu oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin.*
- mitkä ovat kunkin oppiaineen oppimisympäristöihin ja työtapoihin sekä ohjaukseen ja tukeen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.
  - *erityispiirteitä ei määritellä opetussuunnitelmassa*
  - *erityispiirteet määritellään lukuvuosittain ja niitä arvioidaan sekä uudistetaan jatkuvana prosessina*

LIITE 1

OHJE

12.6.2017 OPH-1306-2017

Aikuisten perusopetuksen järjestäjät

AIKUISTEN PERUSOPETUSTA TÄYDENTÄVÄN SAAMEN KIELEN OPETUKSEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää aikuisten perusopetusta täydentävää saamen kielen opetusta [Opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista (1777/2009)].

Tämä ohje korvaa Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 19/011/2015) liitteen 1.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.1.2018 lukien.

Lisätietoja ohjeesta saa Opetushallituksen Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus sekä Ruotsinkielinen koulutus ja varhaiskasvatus -osastoista.

	OLLI-PEKKA HEINONEN
Pääjohtaja	Olli-Pekka Heinonen
	JORMA KAUPPINEN
Johtaja	Jorma Kauppinen

LIITE

Opetushallituksen ohjeeseen OPH-1306-2017

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen tehtävä

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Erillisrahoitettuna, aikuisten perusopetusta täydentävänä opetuksena saamen kieltä voivat opiskella saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella kaikki ne opiskelijat, joiden äidinkieli tai jokin perheen kielistä on saame. Saamen kielen opetuksen tarkoituksena on tällöin tukea opiskelijan aktiivisen monikielisyyden kehittymistä sekä herättää kiinnostus kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen.

Saamen kielen opetuksessa tehdään yhteistyötä muiden kieliaineiden sekä muiden oppiaineiden opetuksen kanssa. Yhteisen kielikasvatuksen tehtävänä on lisätä opiskelijoiden ymmärrystä kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle sekä ohjata heitä arvostamaan saamen kieltä ja muita kieliä. Lähtökohtana on opiskelija aktiivisena toimijana, jolloin opiskelijoiden kielitaitoa ja muuta osaamista hyödynnetään opetuksessa. Lisäksi koko koulun toiminnassa hyödynnetään koulun kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta.

Opetuksessa hyödynnetään opiskelijoiden mahdollisuutta kehittää kielitaitoaan koulun ulkopuolella. Opetus tukee ja rohkaisee opiskelijoita käyttämään saamen kieltä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin saamen kielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja opiskelijat oppivat viestimään koulun oppiainesisällöistä myös saamen kielellä. Opiskelijoiden omat valinnat, osallisuuden kokemukset sekä opittavien asioiden merkityksellisyys ovat keskeisiä motivaatiotekijöitä. Kielen opetuksessa painotetaan vuorovaikutusta ja viestinnällisyyttä.

Saamen kielen opetuksen tavoitteet, sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi on määritelty koko aikuisten perusopetuksen ajan annettavaa kahden vuosiviikkotunnin laajuista saamen kielen opetusta varten. Opetuksen järjestäjä laatii perusteiden pohjalta paikallisen opetussuunnitelman, jossa voidaan hyödyntää aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden äidinkielen ja kirjallisuuden kuvauksia oppiaineen tehtävästä, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvistä tavoitteista sekä ohjauksesta, erityttämisestä, tuesta ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Aikuisten perusopetuksessa saavutettu opiskelijan osaaminen voi vaihdella eri syistä.

Alkuvaiheen opetuksen täydentävät näkökulmat opetuksen tehtävästä

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa opetuksen erityisenä tehtävänä on syventää ja laajentaa opiskelijoiden saamen kielen taitoa kunkin oman taitotason mukaisesti ja kannustaa toimimaan aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä. Opiskelija syventää taitoaan lukea erilaisia lukemistapoja käyttäen, oppii jäsentämään lukemaansa ja jakamaan lukukokemuksiaan sekä kehittää kirjoitusjärjestelmän hallintaansa. Opiskelija tutustuu kielen keskeisimpiin ominaispiirteisiin ja oppii hyödyntämään kielitietoaan. Tavoitteena on myös oppia arvioimaan ja ohjaamaan omaa oppimista. Opiskelija oppii vertailemaan kieliä ja hyödyntämään kielitaitoa erilaisissa oppimisympäristöissä hankkimalla saamen kielen avulla tietoa eri oppiaineissa. Tavoitteena on syventää suhdetta saamen kieleen ja saamenkieliseen kieliyhteisöön sekä oppia arvostamaan eri kielten taitoa.

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet**	**Laaja-alainen osaaminen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan, arvioimaan omaa toimintaansa ja vastaanottamaan ja antamaan palautetta siitä	S1	L1, L2
Tekstien tulkitseminen		
T2 auttaa opiskelijaa luomaan positiivista suhtautumista saamenkielisiin teksteihin ja kannustaa lukemiseen kielitaidon mukaan	S2	L2, L4
T3 rohkaista opiskelijaa kehittämään peruslukutaitoaan ja sen sujuvoitumista, tekstien ymmärtämisen ja lukemisen taitoa sekä kartuttamaan sana- ja käsitevarantoa	S2	L1, L4

T4 ohjata opiskelijaa käyttämään lukutaitoaan ja tekstejä elämysten saamiseksi, tiedon hankkimiseksi ja arvioimiseksi sekä keskustelemaan teksteistä	S2	L1, L2, L4,
Tekstien tuottaminen		
T5 auttaa opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuaan sekä positiivista suhtautumista kirjoittamiseen kielitaidon mukaan	S3	L2
T6 ohjata opiskelijaa tutustumaan saamen kielen kirjoitusjärjestelmään sekä edistämään kirjoittamisen perustaitoja ja niiden sujuvoitumista	S3	L1, L2, L5
T7 rohkaista opiskelijaa harjoittelemaan tekstin tuottamista sekä ilmaisemaan kirjallisesti ajatuksiaan ja havaintojaan kielitaidon mukaan	S3	L1, L2, L4
Taito ymmärtää kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria		
T8 ohjata opiskelijaa havainnoimaan omaa ja oman kieliyhteisön kielenkäyttöä	S4	L1, L2
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä	S4	L1, L2
T10 ohjata opiskelijaa tutustumaan saamen kielen keskeisimpiin rakennepiirteisiin ja ohjata analysoimaan niitä	S4	L1, L2
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena		
T11 ohjata opiskelijaa hyödyntämään saamen kielen taitoa oppimisessa ja kehittämään eri tiedonalojen kieltä	S4	L1, L4, L6
T12 tarjota välineitä saamenkielisen tiedon etsimiseen, pohtimiseen ja arviointiin sekä ohjata opiskelijaa omaksumaan itseohjautuva tapa opiskella saamen kieltä	S4	L1, L2, L4,

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Saamen kielen kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia.

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Harjoitellaan yhteistyötaitoja, kuten kuuntelemista ja aloitteiden tekemistä sekä pienimuotoisten esitysten tekemistä.

S2 Tekstien tulkitseminen: Syvennetään lukemisen ja tekstien tulkinnan taitoa tutustumalla erilaisiin suullisiin ja kirjallisiin teksteihin, kuten arkielämässä tarvittaviin teksteihin, sanomalehtiteksteihin ja muihin mediateksteihin, tietoteksteihin ja kaunokirjallisiin teksteihin kielitaidon mukaan. Harjoitellaan tekstin ymmärtämisen strategioita, muun muassa kysymistä, silmäilyä ja tiivistämistä. Harjoitellaan lukemista sekä kysymysten tekemistä ja niihin vastaamista tekstien pohjalta. Keskustellaan teksteistä ja jaetaan lukukokemuksia. Kartutetaan sana- ja käsitevarantoa.

S3 Tekstien tuottaminen: Harjoitellaan tuottamaan erilaisia tekstejä ja tutustutaan saamen kielen kirjoituksen ominaispiirteisiin. Harjoitellaan kirjoittamisprosessin vaiheita sekä tekstin rakennetta. Harjoitellaan saamen kielen oikeinkirjoituksen erityispiirteitä ja niiden hallintaa omassa tekstissä.

S4 Taito ymmärtää kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria: Tutustutaan saamen kielen keskeisiin rakennepiirteisiin. Pohditaan saamen kielen merkitystä itselle, perheelle ja lähipiirille. Tutustutaan saamenkieliseen kerronta- ja kulttuuriperinteeseen hyödyntäen mahdollisuuksien mukaan paikallista yhteisöä. Tutustutaan saamenkieliseen media- ja kulttuuritarjontaan.

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena: Tutustutaan eri oppiaineiden saamenkielisiin käsitteisiin ja tekstikäytänteisiin sekä vertaillaan tiedonalojen tekstejä. Harjoitellaan saamenkielisen tiedon hakua ja median käyttöä. Esitellään ja harjoitellaan erilaisia kielenoppimisen strategioita.

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on monimediaisten oppimisympäristöjen avulla hyödyntää saamenkielistä tarjontaa esimerkiksi internetissä sekä rikastaa ja monipuolistaa saamen kielen hallintaa ja käyttöä. Opiskelijoiden kielitaito sekä saamen kielten erilaisuus tulee huomioida oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa. Saamen kielen opiskelu nivotaan osaksi koulun muiden kieliaineiden ja oppiaineiden opiskelua sekä koulun toimintakulttuuria.

Opiskelijan ohjaus ja eriyttäminen aikuisten perusopetusta täydentävässä saamen kielen opetuksessa

Tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen ja tuen kehittämisessä on tukea opiskelijan kielellistä kehittymistä ottamalla huomioon opiskelijan saamen kielen taito ja oppimisvalmiudet. Opiskelijaa ohjataan toimimaan turvallisesti mediamaailmassa. Opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja opiskelijan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan yksilölliset tarpeet. Opiskelijaa ohjataan riittävän haasteellisten tehtävien ja materiaalien äärelle ja löytämään mieluisia työtapoja ja oppimisympäristöjä.

Arviointi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa annettavassa aikuisten perusopetusta täydentävässä saamen kielen opetuksessa

Opiskelijan oppimisen arviointi ja siihen perustuva palaute on monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin siitä, miten opiskelijoiden laajenevat kielelliset taidot ja tekstien tuottaminen sekä tulkinta kehittyvät ja mitkä ovat heidän tietonsa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista.

Opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen.

Arviointia tehdessään opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet.

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen arvioinnin kohteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoitteet	**Sisältö-alueet**	**Arvioinnin kohteet**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan, arvioimaan omaa toimintaansa ja vastaanottamaan ja antamaan palautetta siitä	S1	Vuorovaikutustaidot
Tekstien tulkinta		
T2 auttaa opiskelijaa luomaan positiivista suhtautumista saamenkielisiin teksteihin ja kannustaa lukemiseen kielitaidon mukaan	S2	Lukeminen ja saamenkielisten tekstien käyttö
T3 rohkaista opiskelijaa kehittämään peruslukutaitoaan ja sen sujuvoitumista, tekstien ymmärtämisen ja lukemisen taitoa sekä kartuttamaan sana- ja käsitevarantoa	S2	Peruslukutaidon ja tekstin ymmärtämistaitojen kehittyminen sekä sana- ja käsitevaranto
T4 ohjata opiskelijaa käyttämään lukutaitoaan ja tekstejä elämysten saamiseksi, tiedon hankkimiseksi ja arvioimiseksi sekä keskustelemaan teksteistä	S2	Lukutaidon hyödyntäminen tiedonhankinnnassa
Tekstien tuottaminen		
T5 auttaa opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuaan sekä positiivista suhtautumista kirjoittamiseen kielitaidon mukaan	S3	Ilmaisu tekstien tuottamisessa
T6 ohjata opiskelijaa tutustumaan saamen kielen kirjoitusjärjestelmään sekä edistämään kirjoittamisen perustaitoja ja niiden sujuvoitumista	S3	Kirjoittamisen perustaitojen kehittyminen
T7 rohkaista opiskelijaa harjoittelemaan tekstin tuottamista sekä ilmaisemaan kirjallisesti ajatuksiaan ja havaintojaan kielitaidon mukaan	S3	Tekstien tuottaminen
Taito ymmärtää kieltä ja kulttuuria		

T8 ohjata opiskelijaa havainnoimaan omaa ja oman kieliyhteisön kielenkäyttöä	S4	Oman ja kieliyhteisön kielenkäytön havainnointi
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä	S4	Kielellisen ja kulttuurisen identiteetin havainnointi
T10 ohjata opiskelijaa tutustumaan saamen kielen keskeisimpiin rakennepiirteisiin ja ohjata analysoimaan niitä	S4	Saamen kielen keskeisten rakennepiirteiden tuntemus
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena		
T11 ohjata opiskelijaa hyödyntämään saamen kielen taitoa oppimisessa ja kehittämään eri tiedonalojen kieltä	S4	Saamen kielen käyttö oppimisessa ja eri tiedonalojen kielen kehittyminen
T12 tarjota välineitä saamenkielisen tiedon etsimiseen, pohtimiseen ja arviointiin sekä ohjata opiskelijaa omaksumaan itseohjautuva tapa opiskella saamen kieltä	S4	Saamenkielisen tiedonhankinnan taidot

Aikuisten perusopetusta täydentävä saamen kieli aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa erityisenä tehtävänä on syventää ja laajentaa opiskelijoiden saamen kielen taitoa kunkin kielitaidon mukaisesti. Opiskelijat tutustuvat erilaisiin suullisiin ja kirjallisiin teksteihin sekä oppivat tulkitsemaan, analysoimaan ja tuottamaan niitä. Opiskelijoiden suhde saamenkieliseen kirjallisuuteen ja kertomus- ja kulttuuriperinteeseen sekä kieliyhteisöön syvenee ja monipuolistuu. Opiskelijat syventävät saamen kielen ominaispiirteiden osaamistaan sekä hyödyntävät kielitietoaan ja -taitoaan erilaisissa oppimisympäristöissä hankkimalla saamen kielen avulla tietoa eri oppiaineissa. Opiskelijoiden arvostus saamen kieltä kohtaan vahvistuu ja heidän kykynsä käyttää kieltä tietoisesti ja luovasti kasvaa. Opiskelijat omaksuvat tiedonhaluisen ja itseohjautuvan tavan opiskella saamen kieltä ja syventävät taitoaan vertailla kieliä sekä hyödyntää eri kielten taitoaan monipuolisesti. Opiskelijan opiskelumotivaatiota vahvistetaan yhteistyössä saamenkielisen kieliyhteisön kanssa.

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Laaja-alainen osaaminen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan, erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä erilaisten tekstien ymmärtämistä ja tulkitsemista erilaisissa viestintäympäristöissä	L2, L4, L5
Tekstien tulkitseminen	

T2 rohkaista opiskelijaa kartuttamaan sana- ja käsitevarantoaan, vahvistamaan taitoaan käyttää tekstejä ja lukutaitoaan tiedon hankkimiseksi ja elämysten saamiseksi sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä	L2, L4, L5
Tekstien tuottaminen	
T3 ohjata opiskelijaa sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoa sekä syventämään tekstilajien tuntemusta	L1, L2
T4 kannustaa opiskelijaa tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä	L1, L2
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	
T5 ohjata opiskelijaa pohtimaan saamen kielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntämään saamenkielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa	L1, L2, L7
T6 ohjata opiskelijaa tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen käyttöä eri tilanteissa	L1, L2, L4
T7 rohkaista opiskelijaa syventämään tietoaan saamen kielen keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata analysoimaan niitä	L1, L2
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena	
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään saamen kieltä tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä	L1, L4, L5

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Saamen kielen kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia.

saak1 Monilukutaito saamen kielellä

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Syvennetään vuorovaikutustaitoja ja rohkaistaan opiskelijoita keskustelemaan kielivarantoaan käyttäen. Innostetaan opiskelijoita vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa viestintätilanteissa. Syvennetään saamenkielisen kieliyhteisön, suullisen perinteen sekä keskustelutapojen tuntemusta. Syvennetään tekstin ymmärtämisen strategioita ja harjoitellaan lähteiden luotettavuuden arviointia. Tutustutaan myös pohtiviin, kantaa ottaviin ja ohjaaviin teksteihin. Jaetaan tulkintoja teksteistä ja lukukokemuksia erilaisissa viestintäympäristöissä. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista erilaisia tarkoituksia varten sekä syvennetään kirjoittamisprosessin vaiheiden hallintaa. Syvennetään saamen kielen oikeinkirjoituksen erityispiirteitä ja niiden hallintaa omassa tekstissä sekä tarkastellaan eri sanojen ja ilmaisujen merkitysten ja sävyjen vaikutusta tekstiin. Kirjoitetaan tekstejä yksin ja yhdessä sekä keskustellaan ja annetaan palautetta niistä.

saak2 Kielen käyttö oppimisen tukena

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan saamenkieliseen mediaan ja kulttuuritarjontaan ja harjoitellaan niiden kriittistä tarkastelua. Syvennetään saamen kielen keskeisten piirteiden tuntemusta ja vertaillaan niitä suomen kieleen. Syvennetään eri oppiaineiden käsitteiden ja tekstikäytänteiden tuntemusta. Laajennetaan saamenkielisen tiedonhaun käyttöä kaiken oppimisen tukena. Havainnoidaan saamen kielen käyttöä ja sen merkitystä Suomessa ja muualla.

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on monimediaisten oppimisympäristöjen avulla hyödyntää saamenkielistä tarjontaa esimerkiksi internetissä ja rikastaa ja monipuolistaa saamen kielen hallintaa ja käyttöä. Opiskelijoiden kielitaito sekä saamen kielten erilaisuus tulee huomioida oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa sekä tekstilajien valinnassa. Saamen kielen opiskelu nivotaan osaksi koulun muiden kieliaineiden ja oppiaineiden opiskelua sekä koulun toimintakulttuuria.

Aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen ohjaus, eriyttäminen ja tuki aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Saamen kielen opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen järjestämisessä on antaa tukea opiskelijalle sopivien opiskelustrategioiden kehittämisessä ja omien vahvuuksien tunnistamisessa ja niiden avulla oppimisessa. Opiskelijaa ohjataan löytämään ja valitsemaan itseään kiinnostavaa ja omalle lukutaidolle ja -tavalle soveltuvia tekstejä niiden monikanavaisuutta hyödyntäen. Opiskelijaa ohjataan myös turvalliseen ja eettisesti vastuulliseen mediaympäristössä toimimiseen. Opiskelijaa kannustetaan kirjallisuuden ja muiden tekstien omaehtoiseen lukemiseen. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen kehittämiseksi annetaan yksilöllistä palautetta. Saamen kieltä hyödynnetään myös muiden oppiaineiden käsitteiden oppimisessa ja ajatusten ilmaisemisessa. Opiskelijoita rohkaistaan löytämään itselleen parhaiten soveltuvat työtavat. Opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja opiskelijan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan yksilölliset tarpeet.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetusta täydentävässä saamen kielessä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa opiskelijan oppimisen edistymisestä sekä ohjata ja kannustaa opiskelijaa. Opiskelija saa monipuolista palautetta siitä, miten hänen taitonsa ymmärtää ja käyttää kieltä suullisesti ja kirjallisesti on kehittynyt. Arviointipalaute tuottaa tietoa opetuksen suunnittelulle. Sen avulla opiskelija saa tietoa kielitaitonsa vahvuuksista ja edistymisestä, itsestään kielenoppijana sekä taidostaan hyödyntää kielitaitoaan kaiken oppimisen ja lukuharrastuksen tukena.

Opiskelun päättyessä määritellään, miten opiskelija on saavuttanut aikuisten perusopetusta täydentävän saamen kielen oppimäärän tavoitteet. Arvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki tässä liitteessä määritellyt saamen kielen opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät kriteerit riippumatta siitä, mille aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvosana on saamen kielen opetuksen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus arvosanalle 5	Osaamisen kuvaus arvosanalle 7	Osaamisen kuvaus arvosanalle 8	Osaamisen kuvaus arvosanalle 9
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan, erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä erilaisten tekstien ymmärtämistä ja tulkitsemista erilaisissa viestintäympäristöissä	saak1	Opiskelija oppii toimimaan monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä.	Vuorovaikutustaidot, lukutaito sekä tekstien ymmärtäminen ja tulkinta	Opiskelija osaa toimia itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia tekstejä.	Opiskelija osaa toimia tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea ja tulkita yksinkertaisia tekstejä.	Opiskelija osaa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea ja tulkita erilaisia tekstejä.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy säätelemään toimintaansa tilanteen mukaan. Opiskelija osaa lukea ja tulkita monipuolisia tekstejä.
Tekstien tulkitseminen							

T2 rohkaista opiskelijaa kartuttamaan sana- ja käsitevarantoaan, vahvistamaan taitoaan käyttää tekstejä ja lukutaitoaan tiedon hankkimiseksi ja elämysten saamiseksi sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä	saak1	Opiskelija oppii tuntemaan monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä sekä kartuttamaan sana- ja käsitevarantoaan.	Sana- ja käsitevaranto, tekstien hyödyntäminen ja tulkinta	Opiskelija hallitsee niukan sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Opiskelija hallitsee yksinkertaisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa.	Opiskelija hallitsee kohtuullisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa käyttää erilaisia lähteitä tiedon hankkimiseksi sekä keskustella erilaisista teksteistä kysyen, tiivistäen, kommentoiden ja pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa.	Opiskelija hallitsee monipuolisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea monipuolisesti erilaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.
Tekstien tuottaminen							
T3 ohjata opiskelijaa sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoa	saak1	Opiskelija oppii sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoaan.	Kirjoittamisen perustaitojen hallinta sekä tekstien tuottaminen	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää.	Opiskelija osaa tuottaa lyhyen tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti.	Opiskelija osaa kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin ja hän on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja.	Opiskelija osaa tuottaa ymmärrettävän ja sujuvan tekstin. Opiskelija osaa jäsentää teks-

				Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia rakenteita sekä pääsääntöisesti esimerkiksi virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta.	Opiskelija osaa jaksottaa tekstinsä ja noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.		tinsä ja kappaleensa loogisesti ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.
T4 kannustaa opiskelijaa tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä	saak1	Opiskelija oppii tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä.	Taito tuottaa eri tekstilajeja edustavia tekstejä	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisia ja konkreettisia kertovia ja kuvaavia tekstejä itselleen tutuista aiheista.	Opiskelija osaa tuottaa ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää mallien avulla niille tyypillisiä keinoja.	Opiskelija osaa tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia, pohtia ja kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä ilmaisutapoja.	Opiskelija osaa tuottaa itsenäisesti erilaisia tekstejä ja käyttää monipuolisesti niille tyypillisiä keinoja.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							
T5 ohjata opiskelijaa pohtimaan saamen kielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä	saak2	Opiskelija oppii pohtimaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä saamen kielen käyttöä, merkitystä ja asemaa	Saamen kielen käytön, merkityksen ja aseman havainnointi	Opiskelija osaa tunnistaa joitakin kielellisen ja kulttuurisen taustansa ominaispiirteitä.	Opiskelija osaa kuvailla mallien avulla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertai-	Opiskelija osaa kuvailla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä saamen kielen merkitystä ja	Opiskelija osaa kuvailla itsenäisesti kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä äidinkielten merkitystä ja asemaa

sekä hyödyntämään saamenkielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa		osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntämään erikielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.			lee niitä apukysymysten avulla tuttuihin kieliin ja kulttuureihin. Opiskelija tuntee jonkin verran saamenkielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	saamen kielen asemaa. Opiskelija tuntee saamenkielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	muiden kielten joukossa yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija hyödyntää luovasti ja itsenäisesti erikielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.
T6 ohjata opiskelijaa tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen käyttöä eri tilanteissa	saak2	Opiskelija oppii tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen käyttöä eri tilanteissa.	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa mallien ja apukysymysten avulla tehdä yksittäisiä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä, kuten kirjoitetun ja puhutun kielen eroista.	Opiskelija osaa mallien avulla tehdä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä ja eri rekisterien ja tyylien eroista.	Opiskelija tunnistaa kielen eri rekistereitä, puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen tilanteista käyttöä.	Opiskelija osaa tunnistaa ja käyttää itsenäisesti kielen eri rekistereitä sekä havainnoida puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen monipuolista tilanteista käyttöä.
T7 rohkaista opiskelijaa syventämään tietoaan saamen kielen	saak2	Opiskelija oppii syventämään tietojaan äidinkielen keskeisistä rakenteista.	Keskeisten rakenteiden tuntemus ja käyttö	Opiskelija osaa tunnistaa yksinkertaisimpia saamen kielen ra-	Opiskelija osaa käyttää mallien avulla joitakin saamen kielen	Opiskelija tuntee saamen kielen keskeiset rakenteet ja osaa käyttää niitä.	Opiskelija osaa hyvin saamen kielen keskeiset rakenteet ja käyt-

keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata analysoimaan niitä				kenteita apukysymysten ja mallien avulla.	keskeisiä rakenteita tutuissa ympäristöissä.		tää niitä monipuolisesti myös itselleen uudenlaisissa viestintäympäristöissä.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena							
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään saamen kieltä tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä	saak2	Opiskelija oppii kehittämään toimivaa kaksi- ja monikielisyyttään ja taitoaan käyttää sitä monipuolisesti tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä.	Saamenkielinen tiedonhaku	Opiskelija osaa käyttää mallien avulla saamen kieltä tukena opiskelussa ja yksinkertaisessa tiedonhaussa.	Opiskelija osaa käyttää mallien avulla saamen kieltä ja monikielisyyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa.	Opiskelija käyttää saamen kieltä tukena opiskelussa ja tiedonhaussa.	Opiskelija käyttää monipuolisesti ja itsenäisesti saamen kieltä ja monikielisyyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija osaa arvioida tietojen käytettävyyttä ja lähteiden luotettavuutta ja valita tehtävään sopivat lähteet.

TODISTUKSET

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan saamen kielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opiskeltu kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista. Myös aikuisten perusopetuksen päättyessä opiskelijalle annetaan erillinen osallistumistodistus.

LIITE 2

OHJE

12.06.2017 OPH-1305-2017

Aikuisten perusopetuksen järjestäjät

AIKUISTEN PERUSOPETUSTA TÄYDENTÄVÄN ROMANIKIELEN OPETUKSEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää aikuisten perusopetusta täydentävää romanikielen opetusta [Opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista (1777/2009)].

Tämä ohje korvaa Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2015
(Opetushallituksen määräys 19/011/2015) liitteen 2.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.1.2018 lukien.

Lisätietoja ohjeesta saa Opetushallituksen Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus sekä Ruotsinkielinen koulutus ja varhaiskasvatus -osastoista.

	OLLI-PEKKA HEINONEN
Pääjohtaja	Olli-Pekka Heinonen
	JORMA KAUPPINEN
Johtaja	Jorma Kauppinen

LIITE

Opetushallituksen ohjeeseen OPH-1305-2017

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen opetuksen tehtävä

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Aikuisten perusopetusta täydentävänä opetuksena romanikieltä voivat opiskella kaikki ne opiskelijat, joiden äidinkieli tai jokin perheen kielistä on romanikieli. Romanikielen opetuksen tehtävänä on auttaa opiskelijoita kiinnostumaan omasta kielestään ja kulttuuristaan sekä kielitaidon elinikäisestä kehittämisestä. Opetus vahvistaa opiskelijoiden itsetuntoa ja tuo myönteisiä oppimiskokemuksia, jotka rohkaisevat heitä käyttämään omaa kieltään eri tilanteissa.

Romanikieli on taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Opetuksen tehtävänä on auttaa opiskelijoita vahvistamaan ja laajentamaan kielitaitoaan niin, että he saavat valmiudet oman yhteisönsä arkeen liittyvien havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen sekä oman ajattelunsa kielentämiseen. Opetus ohjaa opiskelijoita oppimaan tiedonhankintataitoja erilaisissa oppimisympäristöissä. Heitä tuetaan ymmärtämään kielellisten valintojen vaikutuksia ympäristöön ja toisiin ihmisiin. Opetuksen lähtökohtana on opiskelijoiden oma aktiivisuus, jolloin heidän romanikielen taitoaan ja muuta osaamistaan hyödynnetään opetuksessa. Opiskelijoiden omat mielenkiinnon kohteet, osallisuuden kokemukset sekä opittavien asioiden merkityksellisyys ovat keskeisiä motivaatiotekijöitä. Opetuksessa hyödynnetään opiskelijoiden mahdollisuutta kehittää kielitaitoaan kieliyhteisön parissa.

Romanikielen opetuksen tavoitteet, sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi on määritelty koko aikuisten perusopetuksen ajan annettavaa kahden vuosiviikkotunnin laajuista romanikielen opetusta varten. Opetuksen järjestäjä laatii perusteiden pohjalta paikallisen opetussuunnitelman, jossa voidaan hyödyntää aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden äidinkielen ja kirjallisuuden kuvauksia oppiaineen tehtävästä oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvistä tavoitteista sekä ohjauksesta, eriyttämisestä, tuesta ja opiskelijan oppimisen arvioinnista.

Alkuvaiheen opetuksen täydentävät näkökulmat opetuksen tehtävästä

Romanikielen opetus syventää ja laajentaa opiskelijoiden romanikielen taitoa kunkin oman taitotason mukaisesti. Romanikielen opetuksessa painotetaan vuorovaikutusta ja sitä opiskellaan hyödyntäen erilaisia kielenkäyttötilanteita ja tekstilajeja, kulttuurisia kuvia, äänitteitä ja kuullun ymmärtämisen materiaaleja sekä kerronta-, musiikki- ja käsityöperinnettä. Opiskelijat tutustuvat erilaisiin puhuttuihin ja kirjoitettuihin teksteihin sekä oppivat tulkitsemaan, analysoimaan ja tuottamaan niitä. Opiskelijoiden suhde romanikieliseen kirjallisuuteen ja kerronta- ja kulttuuriperinteeseen sekä kieliyhteisöön syvenee ja monipuolistuu. Opiskelijat vahvistavat kielen ominaispiirteiden osaamistaan ja hyödyntävät kielitietoaan ja -taitoaan erilaisissa oppimisympäristöissä. Opiskelijoiden arvostus romanikieltä kohtaan lisääntyy ja heidän kykynsä käyttää kieltä tietoisesti ja luovasti kasvaa. Opiskelijat omaksuvat tiedonhaluisen tavan opiskella romanikieltä hyödyntäen vähäistäkin osaamistaan eri kielissä ja vertaillen osaamiaan kieliä.

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet**	**Laaja-alainen osaaminen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa osallistumaan keskusteluihin ja arvostamaan omaa ilmaisuaan sekä rohkaista antamaan ja vastaanottamaan palautetta	S1	L1, L2
Tekstien tulkitseminen		
T2 auttaa opiskelijaa kartuttamaan sana- ja käsitevarantoaan ja kehittämään peruslukutaitoaan sekä tarjota hänelle mahdollisuuksia tutustua monenlaisiin romanikielisiin teksteihin erilaisissa oppimisympäristöissä	S2	L4, L5
T3 tukea opiskelijaa kuullun ja luetun ymmärtämisessä sekä ohjata häntä huomioimaan puhe- ja kirjakielen eroja	S2	L1, L4
Tekstien tuottaminen		
T4 rohkaista opiskelijaa kehittämään romanikielistä kirjallista ja suullista ilmaisuaan ja ohjata häntä tuottamaan yksinkertaisia romanikielisiä tekstejä monimediaisissa oppimisympäristöissä	S3	L2, L5

T5 ohjata opiskelijaa tutustumaan romanikielen oikeinkirjoitukseen ja erikoismerkkeihin sekä edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista	S3	L1, L5
Kielen ja kulttuurin ymmärtäminen		
T6 rohkaista opiskelijaa pohtimaan romanikielen merkitystä itselleen sekä innostaa häntä käyttämään romanikieltä omassa arjessaan	S4	L2, L7
T7 ohjata opiskelijaa tutustumaan kerronta- ja kulttuuriperinteeseen ja romanien historia-aineistoihin	S4	L2, L4

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Romanikielen kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia.

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Harjoitellaan tervehdyksiä, fraaseja sekä ääntämistä ja suullista ilmaisua nimeämällä ympäristöä, esineitä ja asioita romanikielellä. Harjoitellaan kuuntelua ja kuullun ymmärtämistä. Harjoitellaan vuorovaikutus- ja draamataitoja pareittain tai ryhmissä sekä tarjotaan mahdollisuus romanikielisiin vuorovaikutustilanteisiin hyödyntäen kieliyhteisön osaamista. Opetellaan käyttämään kieltä kohteliaasti ja tilanteen mukaisesti.

S2 Tekstien tulkitseminen: Harjoitellaan lukemista tutustumalla kertoviin ja kuvaaviin teksteihin ja vahvistetaan opiskelijan suhdetta teksteihin keskustelemalla niistä. Kartutetaan sana- ja käsitevarantoa. Pohditaan sanavalintojen ja sanontojen merkityksiä ja opitaan kerronnan peruskäsitteet, kuten päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika ja juoni. Harjoitellaan tulkinnan taitoa tutustumalla kirjakieleen sekä puhekielen alueellisiin murre-eroihin.

S3 Tekstien tuottaminen: Harjoitellaan oikeinkirjoitusta ja romanikielen erikoismerkkejä sekä tekstin rakennetta ja kirjoittamisen vaiheita. Harjoitellaan sujuvoittamaan käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja. Kirjoitetaan romanikielisiä tekstejä yksin ja yhdessä ja opetellaan antamaan ja saamaan palautetta niistä. Kuvataan omia kokemuksia, havaintoja ja ajatuksia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla.

S4 Kielen ja kulttuurin ymmärtäminen: Pohditaan romanikielen merkitystä itselle, perheelle ja lähipiirille. Tutustutaan romanien kerronta- ja kulttuuriperinteeseen hyödyntäen mahdollisuuksien mukaan paikallista romaniyhteisöä. Rohkaistaan tutustumaan romanikieliseen media- ja kulttuuritarjontaan. Tutustutaan romanien historiaan käyttämällä monimediaisia oppimisympäristöjä. Tehdään havaintoja eri puhetavoista ja kielistä sekä kielenkäytön vaikutuksesta muihin.

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksessa hyödynnetään romanikielistä monimediaista tarjontaa. Opiskelijoiden romanikielen taito tulee huomioida oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa. Romanikielen opiskelu nähdään osana oppilaitoksen muiden kieliaineiden ja oppiaineiden opiskelua sekä muuta oppilaitoksen toimintaa.

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen ohjaus, eriyttäminen ja tuki aikuisten perusopetuksen alkuaiheessa

Opiskelijoiden kielellistä kehittymistä tuetaan heidän kielitaitonsa mukaisesti. Keskeistä ohjauksen ja tuen järjestämisessä on tunnistaa kielelliset oppimisvaikeudet mahdollisimman varhain. Kielellisesti kehittyneitä opiskelijoita ohjataan tarpeeksi haasteellisten tehtävien ja materiaalien äärelle ja löytämään mieluisia työtapoja ja oppimisympäristöjä. Sekä miehiä että naisia tuetaan löytämään kiinnostavia tekstejä, viestintävälineitä ja työtapoja.

Opettaja mallintaa tekstien lukemista ja tulkintaa sekä kirjoittamisen tapoja. Opiskelijoita ohjataan toimimaan turvallisesti mediamaailmassa. Opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja opiskelijan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijoiden yksilölliset tarpeet. Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa voidaan lisäksi hyödyntää kieliyhteisön osaamista.

Arviointi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa annettavassa aikuisten perusopetusta täydentävässä romanikielessä

Opiskelijan oppimisen arviointi ja siihen perustuva palaute on monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin siitä, miten opiskelijoiden laajenevat kielelliset taidot ja tekstien tuottaminen sekä tulkinta kehittyvät ja mitkä ovat heidän tietonsa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista.

Opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen.

Arviointia tehdessään opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet.

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen arvioinnin kohteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoitteet	**Sisältö-alueet**	**Arvioinnin kohteet oppiaineessa**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa osallistumaan keskusteluihin ja arvostamaan omaa ilmaisuaan sekä rohkaista antamaan ja vastaanottamaan palautetta	S1	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen
Tekstien tulkitseminen		

T2 auttaa opiskelijaa kartuttamaan sana- ja käsitevarantoaan ja kehittämään peruslukutaitoaan sekä tarjota hänelle mahdollisuuksia tutustua monenlaisiin romanikielisiin teksteihin erilaisissa oppimisympäristöissä	S2	Sana- ja käsitevarannon laajentuminen ja peruslukutaidon edistyminen
T3 tukea opiskelijaa kuullun ja luetun ymmärtämisessä sekä ohjata häntä huomioimaan puhe- ja kirjakielen eroja	S2	Kuullun ja luetun ymmärtämisen kehittyminen
Tekstien tuottaminen		
T4 rohkaista opiskelijaa kehittämään romanikielistä kirjallista ja suullista ilmaisuaan ja ohjata häntä tuottamaan yksinkertaisia romanikielisiä tekstejä monimediaisissa oppimisympäristöissä	S3	Suullinen ilmaisu ja tekstien tuottaminen
T5 ohjata opiskelijaa tutustumaan romanikielen oikeinkirjoitukseen ja erikoismerkkeihin sekä edistämään käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista	S3	Oikeinkirjoituksen, käsinkirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoituminen
Kielen ja kulttuurin ymmärtäminen		
T6 rohkaista opiskelijaa pohtimaan romanikielen merkitystä itselleen sekä innostaa häntä käyttämään romanikieltä omassa arjessaan	S4	Romanikielen merkityksen ja käyttämisen havainnointi
T7 ohjata opiskelijaa tutustumaan kerronta- ja kulttuuriperinteeseen ja romanien historia-aineistoihin	S4	Romanien perinteen ja historian tuntemus

Aikuisten perusopetusta täydentävä romanikieli aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Romanikielen opetus syventää ja laajentaa opiskelijoiden romanikielen taitoa kunkin oman taitotason mukaisesti. Romanikielen opetuksessa painotetaan vuorovaikutusta ja sitä opiskellaan hyödyntäen erilaisia kielenkäyttötilanteita ja tekstilajeja, kulttuurisia kuvia, äänitteitä ja kuullun ymmärtämisen materiaaleja sekä kerronta-, musiikki- ja käsityöperinnettä. Opiskelijat tutustuvat erilaisiin puhuttuihin ja kirjoitettuihin teksteihin sekä oppivat tulkitsemaan, analysoimaan ja tuottamaan niitä. Opiskelijoiden suhde romanikieliseen kirjallisuuteen ja kerronta- ja kulttuuriperinteeseen sekä kieliyhteisöön syvenee ja monipuolistuu. Opiskelijat vahvistavat kielen ominaispiirteiden osaamistaan ja hyödyntävät kielitietoaan ja -taitoaan erilaisissa oppimisympäristöissä. Opiskelijoiden arvostus romanikieltä kohtaan lisääntyy ja heidän kykynsä käyttää kieltä tietoisesti ja luovasti kasvaa. Opiskelijat omaksuvat tiedonhaluisen tavan opiskella romanikieltä hyödyntäen vähäistäkin osaamistaan eri kielissä ja vertaillen osaamiaan kieliä.

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Laaja-alainen osaamisnen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	
T1 ohjata opiskelijaa osallistumaan monimuotoisiin keskusteluihin ja arvostamaan omaa ilmaisuaan sekä antamaan ja vastaanottamaan palautetta	L1, L2
T2 innostaa opiskelijaa vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa viestintätilanteissa	L2
Tekstien tulkitseminen	
T3 ohjata opiskelijaa tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä, kehittämään kuullun ja luetun ymmärtämistä ja huomioimaan puhe- ja kirjakielen eroja	L4
T4 innostaa opiskelijaa omaehtoiseen lukemiseen ja romanikielisten tekstien käyttöön kielitaidon mukaan	L1, L4, L5
Tekstien tuottaminen	
T5 rohkaista opiskelijaa kehittämään sana- ja käsitevarantoaan ja omaa romanikielistä kirjallista ja suullista ilmaisuaan hyödyntäen paikallista romaniyhteisöä ja erilaisia oppimisympäristöjä	L2, L5, L7
T6 innostaa opiskelijaa edistämään ajatusten ja kokemusten ilmaisemista asiateksteissä ja kaunokirjallisissa teksteissä, myös monimediaisissa oppimisympäristöissä	L1, L2, L5
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	
T7 rohkaista opiskelijaa keskustelemaan romanikulttuurista, romanien historiasta ja romanikielen merkityksestä yhteisölle	L2
T8 ohjata opiskelijaa perehtymään romanikielen keskeisimpiin piirteisiin ja vertaamaan romanikieltä suomen kieleen	L1, L2

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Romanikielen kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia.

rok1 Romanikielinen vuorovaikutus

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Rohkaistaan opiskelijoita keskustelemaan kielivarantoaan käyttäen. Ohjataan opiskelijoita kehittämään kykyään antaa ja vastaanottaa palautetta. Innostetaan opiskelijoita vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa viestintätilanteissa. Syvennetään oman kieliyhteisön suullisen perinteen sekä keskustelutapojen tuntemusta. Havainnoidaan romanikielen käyttöä ja sen merkitystä kotimaassa ja maailmalla. Tutustutaan romanikieliseen mediaan ja vertaillaan eri sukupolvien kielenkäyttöä. Rohkaistaan opiskelijoita keskustelemaan romanikulttuurista ja romanien historiasta.

rok2 Tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Ohjataan opiskelijoita omatoimiseen sana- ja ilmaisuvarannon kartuttamiseen. Vahvistetaan opiskelijoiden kiinnostusta romanikielisiin teksteihin ja keskustellaan lukukokemuksista. Syvennetään romanikielen kirjoitustaitoa sekä oikeinkirjoituksen ja erikoismerkkien hallintaa. Harjoitellaan käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja. Harjoitellaan erilaisten tekstien tuottamista, tekstin rakennetta ja kirjoittamisen vaiheita. Pohditaan sanojen merkityksiä ja keskustellaan romanikielelle tyypillisistä ilmaisuista. Ohjataan opiskelijoita kunnioittamaan tekijänoikeuksia ja toimimaan eettisesti verkossa.

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on monimediaisten oppimisympäristöjen avulla hyödyntää romanikielistä tarjontaa. Opiskelijoiden kielitaito tulee huomioida oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa. Romanikielen opiskelu nähdään osana oppilaitoksen muiden kieliaineiden ja oppiaineiden opiskelua sekä muuta oppilaitoksen toimintaa.

Aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen ohjaus, eriyttäminen ja tuki aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opiskelijoiden kielellistä kehittymistä tuetaan heidän kielitaitonsa mukaisesti. Keskeistä ohjauksen ja tuen järjestämisessä on tunnistaa kielelliset oppimisvaikeudet mahdollisimman varhain. Kielellisesti kehittyneitä opiskelijoita ohjataan tarpeeksi haasteellisten tehtävien ja materiaalien äärelle ja löytämään mieluisia työtapoja ja oppimisympäristöjä. Sekä miehiä että naisia tuetaan löytämään kiinnostavia tekstejä, viestintävälineitä ja työtapoja.

Opettaja mallintaa tekstien lukemista ja tulkintaa sekä kirjoittamisen tapoja. Opiskelijoita ohjataan toimimaan turvallisesti mediamaailmassa. Opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja opiskelijan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijoiden yksilölliset tarpeet. Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa voidaan lisäksi hyödyntää kieliyhteisön osaamista.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetusta täydentävässä romanikielessä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa opiskelijan oppimisen edistymisestä sekä ohjata ja kannustaa opiskelijaa. Opiskelija saa monipuolista palautetta siitä, miten hänen taitonsa ymmärtää ja käyttää kieltä suullisesti ja kirjallisesti on kehittynyt. Arviointipalaute tuottaa tietoa opetuksen suunnittelulle. Sen avulla opiskelija saa tietoa kielitaitonsa vahvuuksista ja edistymisestä, itsestään kielenoppijana sekä taidostaan hyödyntää kielitaitoaan kaiken oppimisen ja lukuharrastuksen tukena.

Opiskelun päättyessä määritellään, miten opiskelija on saavuttanut aikuisten perusopetusta täydentävän romanikielen oppimäärän tavoitteet. Arvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki tässä liitteessä määritellyt romanikielen opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät kriteerit riippumatta siitä, mille aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvosana on romanikielen opetuksen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	**Kurssit**	**Opetuksen tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet**	**Arvioinnin kohteet**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 5**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 7**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 8**	**Osaamisen kuvaus arvosanalle 9**
Vuorovaikutustilanteessa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa osallistumaan monimuotoisiin keskusteluihin ja arvostamaan omaa ilmaisuaan sekä	rok1	Opiskelija oppii toimimaan monikielisissä ja -kulttuurisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä.	Suullinen ilmaisu ja vuorovaikutustaidot	Opiskelija osaa toimia satunnaisesti itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa.	Opiskelija osaa toimia erilaisissa viestintäympäristöissä ja -tilanteissa sekä antaa ja vastaanottaa palautetta.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy säätelemään toimintaansa tilanteen mukaan.

antamaan ja vastaanottamaan palautetta							
T2 innostaa opiskelijaa vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa viestintätilanteissa	rok1	Opiskelija oppii vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa viestintätilanteissa.	Kokonaisilmaisun taidot	Opiskelija osaa ilmaista itseään ymmärrettävästi.	Opiskelija osaa ilmaista itseään selkeästi.	Opiskelija osaa ilmaista mielipiteensä ja perustella sen uskottavasti. Opiskelija osaa käyttää kokonaisilmaisun keinoja.	Opiskelija osaa ilmaista itseään monipuolisesti ja mukauttaa ilmaisuaan kuulijoiden ja tavoitteen mukaan.
Tekstien tulkitseminen							
T3 ohjata opiskelijaa tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä, kehittämään kuullun ja luetun ymmärtämistä ja huomioimaan puhe- ja kirjakielen eroja	rok2	Opiskelija oppii tuntemaan monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä sekä kartuttamaan sana- ja ilmaisuvarantoaan.	Tekstimaailman monipuolistuminen ja monilukutaito	Opiskelija hallitsee niukan sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä.	Opiskelija hallitsee yksinkertaisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa.	Opiskelija osaa käyttää ja tulkita ohjatusti erityyppisiä ja monimuotoisia tekstejä. Opiskelija tunnistaa tekstilajeja ja osaa kuvailla joitakin pohtivien, kantaa ottavien	Opiskelija osaa lukea monipuolisesti erilaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä. Opiskelija hallitsee monipuolisen sana- ja käsitevarannon sekä tunnistaa puhe- ja kirjakielen eroja.

						ja ohjaavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä.	
T4 innostaa opiskelijaa omaehtoiseen lukemiseen ja romanikielisten tekstien käyttöön kielitaidon mukaan	rok2	Opiskelija oppii pohtimaan tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä.	Tekstien erittely ja tulkinta	Opiskelija osaa hyödyntää yksinkertaisia tekstejä ja pohtii apukysymysten ja mallien avulla tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa.	Opiskelija osaa keskustella teksteistä tutuissa viestintäympäristöissä.	Opiskelija osaa arvioida omaa lukutaitoaan ja nimetä kehittämiskohteita. Opiskelija ymmärtää, että teksteillä on erilaisia tavoitteita ja tarkoitusperiä.	Opiskelija osaa keskustella myös itselleen uudentyyppisistä teksteistä kysyen, tiivistäen, kommentoiden ja pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa erilaisissa viestintäympäristöissä.
Tekstien tuottaminen							
T5 rohkaista opiskelijaa kehittämään sana- ja käsitevarantoaan ja omaa romanikielistä kirjallista ja suullista ilmaisuaan hyödyntäen paikallista	rok2	Opiskelija oppii sujuvoittamaan ja monipuolistamaan romanikielisen tekstin tuottamisen taitoaan.	Suullisen ja kirjoitetun kielen hallinta, kirjoitustaidot ja eettinen verkkoviestintä	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää.	Opiskelija osaa tuottaa lyhyen tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti. Opiskelija osaa jaksottaa teks-	Opiskelija osaa ääntää romanikieltä ja hallitsee kohtuullisen sana- ja käsitevarannon. Opiskelija osaa kirjoittaa käsin ja	Opiskelija osaa tuottaa ymmärrettävän ja sujuvan tekstin. Opiskelija osaa jäsentää tekstinsä ja kappaleensa loogisesti

romaniyhteisöä ja erilaisia oppimisympäristöjä				Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia rakenteita sekä pääsääntöisesti esimerkiksi virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta.	tinsä ja noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.	hänellä on kohtuulliset näppäintaidot. Opiskelija tuntee eettisen verkkoviestinnän perusperiaatteet.	ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen keskeisiä käytänteitä.
T6 innostaa opiskelijaa edistämään ajatusten ja kokemusten ilmaisemista asiateksteissä ja kaunokirjallisissa teksteissä, myös monimediaisissa oppimisympäristöissä	rok2	Opiskelija rohkaistuu kehittämään teksteissään omaa ilmaisuaan ja vahvistaa myönteistä suhtautumistaan kirjoittamiseen.	Ajatusten ilmaiseminen ja tekstimaailman monipuolistuminen	Opiskelija osaa tuottaa apukysymysten ja mallien avulla yksinkertaista tekstiä.	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla tekstiä käyttäen itselleen tuttuja ilmaisuja.	Opiskelija osaa ohjatusti tuottaa kertovia, kuvaavia, ohjaavia, pohtivia ja kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä ilmaisutapoja.	Opiskelija osaa tuottaa monipuolisia tilanteeseen sopivia tekstejä käyttäen luovia ilmaisuja.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							
T7 rohkaista opiskelijaa keskustelemaan romanikulttuurista, romanien histori-	rok1	Opiskelija oppii pohtimaan romanikielen käyttöä, sen merkitystä ja asemaa osana	Kulttuuritietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa tunnistaa joitakin kielellisen ja kulttuurisen taustansa ominaispiirteitä.	Opiskelija osaa kuvailla mallien avulla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin mer-	Opiskelija osaa kuvailla kulttuurin monimuotoisuutta sekä omia kulttuurikokemuksiaan.	Opiskelija osaa kuvailla itsenäisesti kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä

asta ja romanikielen merkityksestä yhteisölle		kaksi- tai monikielisiä yhteisöjä. Hän oppii hyödyntämään romaneja käsittelevää ja romanikielistä mediaa, kirjallisuutta ja kulttuuritarjontaa.			kitystä ja vertailee niitä apukysymysten avulla tuttuihin kieliin ja kulttuureihin. Opiskelija tuntee jonkin verran romaneja käsittelevää ja romanikielistä mediaa, kirjallisuutta ja kulttuuritarjontaa.	Opiskelija osaa kertoa romanien historian pääkohdista sekä romanien asemasta yhteiskunnassa.	äidinkielten merkitystä ja asemaa muiden kielten joukossa yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija hyödyntää luovasti ja itsenäisesti romaneja käsittelevää ja romanikielistä mediaa, kirjallisuutta ja kulttuuritarjontaa.
T8 ohjata opiskelijaa perehtymään romanikielen keskeisimpiin piirteisiin ja vertaamaan romanikieltä suomen kieleen	rok1	Opiskelija syventää tietojaan romanikielen keskeisistä rakenteista.	Kielitietoisuuden kehittyminen, keskeisten rakenteiden tuntemus ja käyttö	Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisimpia romanikielen rakenteita apukysymysten ja mallien avulla.	Opiskelija tunnistaa mallien avulla joitakin romanikielen keskeisiä rakenteita ja käyttää niitä tutuissa ympäristöissä.	Opiskelija osaa kuvailla romanikielen keskeisimmät piirteet ja vertailla niitä suomen kielen piirteisiin. Opiskelija osaa kuvailla äidinkielten merkitystä ja romanikielen	Opiskelija tuntee hyvin äidinkielensä keskeiset rakenteet ja osaa käyttää niitä monipuolisesti myös itselleen uudenlaisissa ympäristöissä.

						asemaa muiden kielten joukossa.	Opiskelija osaa kuvailla romani-kielen merkitystä itselleen.

TODISTUKSET

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan romanikielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opiskeltu kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista. Myös aikuisten perusopetuksen päättyessä opiskelijalle annetaan erillinen osallistumistodistus.

LIITE 3

OHJE

12.6.2017 OPH-1304-2017

Aikuisten perusopetuksen järjestäjät

AIKUISTEN PERUSOPETUSTA TÄYDENTÄVÄN OPISKELIJAN OMAN ÄIDINKIELEN OPETUKSEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää aikuisten perusopetusta täydentävää opiskelijan oman äidinkielen opetusta [Opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista (1777/2009)].

Tämä ohje korvaa Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 19/011/2015) liitteen 3.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.1.2018 lukien.

Lisätietoja ohjeesta saa Opetushallituksen Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus sekä Ruotsinkielinen koulutus ja varhaiskasvatus -osastoista.

	OLLI-PEKKA HEINONEN
Pääjohtaja	Olli-Pekka Heinonen
	JORMA KAUPPINEN
Johtaja	Jorma Kauppinen

LIITE

Opetushallituksen ohjeeseen OPH-1304-2017

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tehtävä

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Erillisrahoitettuna, aikuisten perusopetusta täydentävänä opetuksena opiskelijan omaa äidinkieltä voivat opiskella kaikki ne opiskelijat, joiden äidinkieli tai jokin perheen kielistä on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Lisäksi opiskelijan oman äidinkielen oppimäärän mukaan voivat opiskella ne suomen-, ruotsin- tai saamenkieliset opiskelijat, jotka osallistuvat ulkomailla hankitun kielitaidon ylläpito-opetukseen. Opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan aktiivisen monikielisyyden kehittymistä sekä herättää kiinnostus kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Oman äidinkielen oppiminen tukee myös kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Oman äidinkielen opetuksessa tehdään yhteistyötä suomen kieli ja kirjallisuus -opetuksen ja suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksen kanssa sekä muiden aineiden opetuksen kanssa. Yhteisen kielikasvatuksen tehtävänä on lisätä opiskelijoiden ymmärrystä kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle sekä ohjata heitä arvostamaan omaa äidinkieltään ja muita kieliä. Lähtökohtana on opiskelija aktiivisena toimijana, jolloin opiskelijoiden kielitaitoa ja muuta osaamista hyödynnetään opetuksessa. Lisäksi koko koulun toiminnassa hyödynnetään koulun kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta.

Opetuksessa hyödynnetään opiskelijoiden mahdollisuutta kehittää kielitaitoaan koulun ulkopuolella. Opetus tukee ja rohkaisee opiskelijoita käyttämään omaa kieltään monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja

opiskelijat oppivat viestimään koulun oppiainesisällöistä omalla äidinkielellään. Opiskelijoiden omat valinnat, osallisuuden kokemukset sekä opittavien asioiden merkityksellisyys ovat keskeisiä motivaatiotekijöitä. Kielen opetuksessa painotetaan vuorovaikutusta ja viestinnällisyyttä.

Nämä opetussuunnitelman perusteet on laadittu kaikille niille kielille, joita opetetaan opiskelijan omana äidinkielenä. Opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet ja sisällöt on määritelty koko aikuisten perusopetuksen ajan annettavaa kahden vuosiviikkotunnin laajuista opiskelijan oman äidinkielen opetusta varten. Opetuksen järjestäjä laatii perusteiden pohjalta paikallisen opetussuunnitelman, jossa voidaan hyödyntää aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden äidinkielen ja kirjallisuuden kuvauksia oppiaineen tehtävästä, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvistä tavoitteista sekä ohjauksesta, eriyttämisestä, tuesta ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Opetuksen järjestäjän opetussuunnitelma voi olla myös kielikohtainen. Kielikohtaisessa opetussuunnitelmassa opetuksen tavoitteet määritellään, sisällöt valitaan ja arviointikriteerit asetetaan huomioiden opetettavan kielen erityispiirteet, muun muassa kirjoitusjärjestelmä. Kielikohtaiset opetussuunnitelmat voidaan laatia myös opetuksen järjestäjien yhteistyönä. Aikuisten perusopetuksessa saavutettu opiskelijan osaaminen voi vaihdella kielittäin.

Alkuvaiheen opetuksen täydentävät näkökulmat opetuksen tehtävästä

Aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa opetuksen erityisenä tehtävänä on oppia toimimaan aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellä. Opiskelija syventää taitoaan lukea erilaisia lukemistapoja käyttäen, oppii jäsentämään lukemaansa ja jakamaan lukukokemuksiaan sekä kehittää kirjoitusjärjestelmän hallintaansa. Opiskelija tutustuu kielen keskeisimpiin ominaispiirteisiin ja oppii hyödyntämään kielitietoaan. Tavoitteena on myös oppia arvioimaan ja ohjaamaan omaa oppimista. Opiskelija oppii vertailemaan kieliä ja hyödyntämään kielitaitoa erilaisissa oppimisympäristöissä hankkimalla äidinkielen avulla tietoa eri oppiaineissa. Tavoitteena on syventää suhdetta omaan kieleen ja oppia arvostamaan eri kielten taitoa.

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet**	**Laaja-alainen osaaminen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan, arvioimaan omaa toimintaansa ja vastaanottamaan ja antamaan palautetta siitä	S1	L1, L2
Tekstien tulkitseminen		
T2 auttaa opiskelijaa luomaan positiivista suhtautumista omakielisiin teksteihin ja kannustaa lukemiseen kielitaidon mukaan	S2	L2, L4

T3 rohkaista opiskelijaa kehittämään peruslukutaitoaan ja sen sujuvoitumista sekä tekstien ymmärtämistaitoja ja lukemisen strategiataitoja kielitaidon mukaan	S2	L1, L4
T4 ohjata opiskelijaa käyttämään lukutaitoaan ja tekstejä elämysten saamiseksi, tiedon hankkimiseksi ja arvioimiseksi sekä keskustelemaan teksteistä	S2	L1, L2, L4,
Tekstien tuottaminen		
T5 auttaa opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuaan sekä positiivista suhtautumista kirjoittamiseen kielitaidon mukaan	S3	L2
T6 ohjata opiskelijaa tutustumaan oman äidinkielen kirjoitusjärjestelmään sekä edistämään kirjoittamisen perustaitoja ja niiden sujuvoitumista	S3	L1, L2, L5
T7 rohkaista opiskelijaa harjoittelemaan tekstin tuottamista sekä ilmaisemaan kirjallisesti ajatuksiaan ja havaintojaan kielitaidon mukaan	S3	L1, L2, L4
Taito ymmärtää kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria		
T8 ohjata opiskelijaa havainnoimaan omaa ja oman kieliyhteisön kielenkäyttöä	S4	L1, L2
T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan oman äidinkielen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä	S4	L1, L2
T10 ohjata opiskelijaa hankkimaan tietoa oman äidinkielen keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata analysoimaan niitä	S4	L1, L2
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena		
T11 ohjata opiskelijaa hyödyntämään oman äidinkielen taitoa kaikessa oppimisessa ja kehittämään eri tiedonalojen kieltä	S4	L1, L4, L6
T12 tarjota välineitä omakielisen tiedon etsimiseen, pohtimiseen ja arviointiin sekä ohjata opiskelijaa omaksumaan itseohjautuva tapa opiskella omaa äidinkieltään	S4	L1, L2, L4,

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Opiskelijan oman äidinkielen kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia. Sisältöalueista muodostetaan kokonaisuuksia.

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Harjoitellaan yhteistyötaitoja, kuten kuuntelemista ja aloitteiden tekemistä sekä pienimuotoisten esitysten tekemistä.

S2 Tekstien tulkitseminen: Syvennetään lukemisen ja tekstien tulkinnan taitoa tutustumalla erilaisiin suullisiin ja kirjallisiin teksteihin, kuten arkielämässä tarvittaviin teksteihin, sanomalehtiteksteihin ja muihin mediateksteihin, tietoteksteihin ja kaunokirjallisiin teksteihin kielitaidon mukaan. Harjoitellaan tekstin ymmärtämisen strategioita, muun muassa kysymistä, silmäilyä ja tiivistämistä. Harjoitellaan lukemista sekä kysymysten tekemistä ja niihin vastaamista tekstien pohjalta. Keskustellaan teksteistä ja jaetaan lukukokemuksia.

S3 Tekstien tuottaminen: Tutustutaan kirjoitusjärjestelmän ominaispiirteisiin ja harjoitellaan tuottamaan niitä. Harjoitellaan kirjoittamisprosessin vaiheita sekä tekstin rakennetta. Harjoitellaan oman kielen oikeinkirjoituksen erityispiirteitä ja niiden hallintaa omassa tekstissä.

S4 Taito ymmärtää kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria: Tutustutaan oman äidinkielen keskeisiin rakennepiirteisiin. Tutustutaan eri oppiaineiden käsitteisiin ja tekstikäytänteisiin ja vertaillaan tiedonalojen tekstejä. Harjoitellaan omakielisen tiedon hakua, syvennetään median käytön hallintaa ja harjoitellaan eri lähteiden kriittistä tarkastelua.

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena: Tutustutaan eri oppiaineiden käsitteisiin ja tekstikäytänteisiin sekä vertaillaan tiedonalojen tekstejä. Harjoitellaan omakielisen tiedon hakua ja median käyttöä. Esitellään ja harjoitellaan erilaisia kielenoppimisen strategioita.

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet

Tavoitteena on monimediaisten oppimisympäristöjen avulla hyödyntää omakielistä tarjontaa esimerkiksi internetissä sekä rikastaa ja monipuolistaa oman kielen hallintaa ja käyttöä. Opiskelijoiden kielitaito sekä opetettavien kielten erilaisuus tulee huomioida oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa. Opiskelijan oman äidinkielen opiskelu nivotaan osaksi koulun muiden kieliaineiden ja oppiaineiden opiskelua sekä koulun toimintakulttuuria.

Opiskelijan ohjaus ja eriyttäminen aikuisten perusopetusta täydentävässä opiskelijan oman äidinkielen opetuksessa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa

Tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen ja tuen kehittämisessä on tukea opiskelijan kielellistä kehittymistä ottamalla huomioon opiskelijan kielitaito ja oppimisvalmiudet. Opiskelijaa ohjataan toimimaan turvallisesti mediamaailmassa. Opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja opiskelijan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan yksilölliset tarpeet. Opiskelijaa ohjataan riittävän haasteellisten tehtävien ja materiaalien äärelle ja löytämään mieluisia työtapoja ja oppimisympäristöjä.

Arviointi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa annettavassa aikuisten perusopetusta täydentävässä opiskelijan oman äidinkielen opetuksessa

Opiskelijan oppimisen arviointi ja siihen perustuva palaute on monipuolista, konkreettista ja oppimisen taitoja kehittävää. Arviointi nivotaan kiinteäksi osaksi oppimisprosessia. Arviointi perustuu monipuoliseen dokumentointiin siitä, miten opiskelijoiden laajenevat kielelliset taidot ja tekstien tuottaminen sekä tulkinta kehittyvät ja mitkä ovat heidän tietonsa kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista.

Opiskelijoita ohjataan arvioimaan omaa ja muiden työskentelyä, ilmaisua ja tuotoksia. Oppimista tukevan, monipuolisen ja erittelevän arvioinnin ja palautteen avulla opiskelijoita autetaan tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan, tiedoistaan ja työskentelyprosesseistaan ja he saavat välineitä niiden kehittämiseen.

Arviointia tehdessään opettaja arvioi opiskelijoiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnilla määritellään, miten opiskelija on edistynyt suhteessa tavoitteisiin. Arvioinnin tueksi on määritelty oppimisen edistymisen kannalta keskeiset arvioinnin kohteet.

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen arvioinnin kohteet aikuisten perusopetuksen alkuvaiheen päättyessä

Opetuksen tavoitteet	**Sisältö-alueet**	**Arvioinnin kohteet**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen		
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan, arvioimaan omaa toimintaansa ja vastaanottamaan ja antamaan palautetta siitä	S1	Vuorovaikutustaidot
Tekstien tulkinta		
T2 auttaa opiskelijaa luomaan positiivista suhtautumista omakielisiin teksteihin ja kannustaa lukemiseen kielitaidon mukaan	S2	Lukeminen ja omakielisten tekstien käyttö
T3 rohkaista opiskelijaa kehittämään peruslukutaitoaan ja sen sujuvoitumista sekä tekstien ymmärtämistaitoja ja lukemisen strategiataitoja kielitaidon mukaan	S2	Peruslukutaidon sekä tekstin ymmärtämistaitojen kehittyminen
T4 ohjata opiskelijaa käyttämään lukutaitoaan ja tekstejä elämysten saamiseksi, tiedon hankkimiseksi ja arvioimiseksi sekä keskustelemaan teksteistä	S2	Lukutaidon hyödyntäminen tiedonhankinnnassa
Tekstien tuottaminen		
T5 auttaa opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuaan sekä positiivista suhtautumista kirjoittamiseen kielitaidon mukaan	S3	Ilmaisu tekstien tuottamisessa
T6 ohjata opiskelijaa tutustumaan oman äidinkielen kirjoitusjärjestelmään sekä edistämään kirjoittamisen perustaitoja ja niiden sujuvoitumista	S3	Kirjoittamisen perustaitojen kehittyminen
T7 rohkaista opiskelijaa harjoittelemaan tekstin tuottamista sekä ilmaisemaan kirjallisesti ajatuksiaan ja havaintojaan kielitaidon mukaan	S3	Tekstien tuottaminen
Taito ymmärtää kieltä ja kulttuuria		
T8 ohjata opiskelijaa havainnoimaan omaa ja oman kieliyhteisön kielenkäyttöä	S4	Oman ja kieliyhteisön kielenkäytön havainnointi

T9 rohkaista opiskelijaa pohtimaan oman äidinkielen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä	S4	Oman äidinkielen ja kulttuurisen identiteetin havainnointi
T10 ohjata opiskelijaa hankkimaan tietoa oman äidinkielen keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata analysoimaan niitä	S4	Keskeisten rakennepiirteiden tuntemus
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena		
T 11 ohjata opiskelijaa hyödyntämään oman äidinkielen taitoa kaikessa oppimisessa ja kehittämään eri tiedonalojen kieltä	S4	Oman äidinkielen käyttö oppimisessa ja eri tiedonalojen kielen kehittyminen
T 12 tarjota välineitä omakielisen tiedon etsimiseen, pohtimiseen ja arviointiin sekä ohjata opiskelijaa omaksumaan itseohjautuva tapa opiskella omaa äidinkieltään	S4	Omakielisen tiedonhankinnan taidot

Aikuisten perusopetusta täydentävä opiskelijan oma äidinkieli aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa erityisenä tehtävänä on oppia toimimaan aktiivisesti omalla äidinkielellä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii lukemaan erilaisia lukemistapoja käyttäen, jäsentämään lukemaansa ja jakamaan lukukokemuksiaan sekä kehittää kirjoitusjärjestelmän hallintaansa. Opiskelija tutustuu kielen keskeisimpiin ominaispiirteisiin. Opiskelija oppii vertailemaan kieliä ja hyödyntämään kielitaitoa erilaisissa oppimisympäristöissä hankkimalla äidinkielen avulla tietoa eri oppiaineissa. Tavoitteena on syventää suhdetta omaan kieleen ja oppia arvostamaan eri kielten taitoa. Tavoitteena on myös oppia arvioimaan ja ohjaamaan omaa oppimista. Opiskelijan opiskelumotivaatiota vahvistetaan yhteistyössä kieliyhteisön kanssa.

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opetuksen tavoitteet	**Laaja-alainen osaaminen**
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan, erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä erilaisten tekstien ymmärtämistä ja tulkitsemista erilaisissa viestintäympäristöissä	L2, L4, L5
Tekstien tulkitseminen	
T2 rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoaan käyttää tekstejä ja lukutaitoaan tiedon hankkimiseksi ja elämysten saamiseksi sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä	L2, L4, L5
Tekstien tuottaminen	

T3 ohjata opiskelijaa sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoa sekä syventämään tekstilajien tuntemusta	L1, L2
T4 kannustaa opiskelijaa tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä	L1, L2
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	
T5 ohjata opiskelijaa pohtimaan oman äidinkielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntämään erikielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa	L1, L2, L7
T6 ohjata opiskelijaa tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen käyttöä eri tilanteissa	L1, L2, L4
T7 rohkaista opiskelijaa syventämään tietoaan oman äidinkielen keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata analysoimaan niitä	L1, L2
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena	
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään äidinkieltään tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä	L1, L4, L5

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen kurssit aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opiskelijan oman äidinkielen kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitojen oppiminen tapahtuu kielenkäyttötilanteissa sekä monipuolisessa työskentelyssä kielen avulla. Sisällöt valitaan siten, että opiskelija voi laajentaa omaan kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin liittyvää osaamistaan monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät sekä opiskelijoiden kokemuksia että paikallisia mahdollisuuksia.

oäi1 Tekstitaitojen kurssi

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Syvennetään vuorovaikutustaitoja ja tekstin ymmärtämisen strategioita. Harjoitellaan lähteiden luotettavuuden arviointia. Tutustutaan myös pohtiviin, kantaa ottaviin ja ohjaaviin teksteihin. Jaetaan tulkintoja teksteistä ja lukukokemuksia erilaisissa viestintäympäristöissä. Harjoitellaan erilaisten tekstilajien tuottamista erilaisia tarkoituksia varten sekä syvennetään kirjoittamisprosessin vaiheiden hallintaa. Syvennetään oman kielen oikeinkirjoituksen erityispiirteitä ja niiden hallintaa omassa tekstissä sekä tarkastellaan eri sanojen ja ilmaisujen merkitysten ja sävyjen vaikutusta tekstiin. Kirjoitetaan tekstejä yksin ja yhdessä sekä keskustellaan ja annetaan palautetta niistä.

oäi2 Kielen käyttö oppimisen tukena

Tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet:
Tutustutaan omakieliseen mediaan ja kulttuuritarjontaan ja harjoitellaan niiden kriittistä tarkastelua. Syvennetään oman äidinkielen keskeisten piirteiden tuntemusta ja vertaillaan niitä suomen kieleen. Syvennetään eri oppiaineiden käsitteiden ja tekstikäytänteiden tuntemusta. Laajennetaan omakielisen tiedonhaun käyttöä kaiken oppimisen tukena.

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Tavoitteena on monimediaisten oppimisympäristöjen avulla hyödyntää omakielistä tarjontaa esimerkiksi internetissä ja rikastaa ja monipuolistaa oman kielen hallintaa ja käyttöä. Opiskelijoiden kielitaito sekä opetettavien kielten erilaisuus tulee huomioida oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa sekä tekstilajien valinnassa. Opiskelijan oman äidinkielen opiskelu nivotaan osaksi koulun muiden kieliaineiden ja oppiaineiden opiskelua sekä koulun toimintakulttuuria.

Aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen ohjaus, eriyttäminen ja tuki aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteiden kannalta keskeistä ohjauksen järjestämisessä on antaa tukea opiskelijalle sopivien opiskelustrategioiden kehittämisessä ja omien vahvuuksien tunnistamisessa ja niiden avulla oppimisessa. Opiskelijaa ohjataan löytämään ja valitsemaan itseään kiinnostavaa ja omalle lukutaidolle ja -tavalle soveltuvia tekstejä niiden monikanavaisuutta hyödyntäen. Opiskelijaa ohjataan myös turvalliseen ja eettisesti vastuulliseen mediaympäristössä toimimiseen. Opiskelijaa kannustetaan kirjallisuuden ja muiden tekstien omaehtoiseen lukemiseen. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen kehittämiseksi annetaan yksilöllistä palautetta. Opiskelijan omaa äidinkieltä hyödynnetään myös muiden oppiaineiden käsitteiden oppimisessa ja ajatusten ilmaisemisessa. Opiskelijoita rohkaistaan löytämään itselleen parhaiten soveltuvat työtavat. Opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja opiskelijan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan yksilölliset tarpeet.

Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetusta täydentävässä opiskelijan omassa äidinkielessä aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa opiskelijan oppimisen edistymisestä sekä ohjata ja kannustaa opiskelijaa. Opiskelija saa monipuolista palautetta siitä, miten hänen taitonsa ymmärtää ja käyttää kieltä suullisesti ja kirjallisesti on kehittynyt. Arviointipalaute tuottaa tietoa opetuksen suunnittelulle. Sen avulla opiskelija saa tietoa kielitaitonsa vahvuuksista ja edistymisestä, itsestään kielenoppijana sekä taidostaan hyödyntää kielitaitoaan kaiken oppimisen ja lukuharrastuksen tukena.

Opiskelun päättyessä määritellään, miten opiskelija on saavuttanut perusopetusta täydentävän oman äidinkielen oppimäärän tavoitteet. Arvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki tässä liitteessä määritellyt oman äidinkielen opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät kriteerit riippumatta siitä, mille aikuisten perusopetuksen päättövaiheen kurssille yksittäinen tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvosana on oman äidinkielen opetuksen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Kriteerikuvauksissa alempien arvosanojen osaamisen kuvaukset sisältyvät ylemmän arvosanan kuvauksiin.

Opetuksen tavoite	Kurssit	Opetuksen tavoitteista	Arvioinnin kohde	Osaamisen kuvaus	Osaamisen kuvaus	Osaamisen kuvaus	Osaamisen kuvaus

		johdetut oppimisen tavoitteet		arvosanalle 5	arvosanalle 7	arvosanalle 8	arvosanalle 9
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen							
T1 ohjata opiskelijaa kehittämään vuorovaikutustaitojaan, erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä erilaisten tekstien ymmärtämistä ja tulkitsemista erilaisissa viestintäympäristöissä	oäi1	Opiskelija oppii toimimaan monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä. Opiskelija tuntee monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä. Opiskelija kehittää erittelevää ja kriittistä lukutaitoa sekä ymmärtää ja tulkitsee erilaisia tekstejä.	Vuorovaikutustaidot, lukutaito sekä tekstien ymmärtäminen ja tulkinta	Opiskelija osaa toimia satunnaisesti itselleen tutussa ryhmässä ja arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea erilaisia yksinkertaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä. Opiskelija osaa hyödyntää yksinkertaisia tekstejä tehtävän suorittamiseksi mallin mukaan.	Opiskelija osaa toimia tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija osaa lukea erilaisia tekstejä mutta pitäytyy enimmäkseen itselleen tutuissa tekstilajeissa. Opiskelija ymmärtää tekstin sisällön ydinasiat ja harjoittelee tarkastelemaan tekstejä kriittisesti.	Opiskelija osaa toimia monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy arvioimaan toimintaansa niissä. Opiskelija osaa lukea erilaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä. Opiskelija osaa tarkastella tekstejä kriittisesti käyttäen joitakin tekstinymmärtämisen strategioita.	Opiskelija osaa toimia tavoitteellisesti monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa ja pystyy säätelemään toimintaansa tilanteen mukaan. Opiskelija osaa lukea monipuolisesti erilaisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä. Opiskelija osaa käyttää tarkoituksenmukaisia tekstinymmärtämisen strategioita.

Tekstien tulkitseminen							
T2 rohkaista opiskelijaa vahvistamaan taitoaan käyttää tekstejä ja lukutaitoaan tiedon hankkimiseksi ja elämysten saamiseksi sekä keskustelemaan teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä	oäi1	Opiskelija vahvistaa taitoaan pohtia tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa sekä keskustella teksteistä erilaisissa viestintäympäristöissä.	Tekstien hyödyntäminen ja tulkinta	Opiskelija osaa hyödyntää yksinkertaisia tekstejä ja pohtii apukysymysten ja mallien avulla tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa.	Opiskelija osaa hyödyntää mallien avulla ja itsenäisesti erilaisia tekstejä tiedon hankkimiseksi. Opiskelija harjoittelee teksteistä keskustelemista tutuissa viestintäympäristöissä.	Opiskelija osaa kirjoittaa ja keskustella erilaisista teksteistä pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa erilaisissa viestintäympäristöissä.	Opiskelija osaa kirjoittaa ja keskustella myös itselleen uudentyyppisistä teksteistä kysyen, tiivistäen, kommentoiden ja pohtien tekstien yhteyttä omiin kokemuksiinsa erilaisissa viestintäympäristöissä.
Tekstien tuottaminen							
T3 ohjata opiskelijaa sujuvoittamaan ja monipuolistamaan kirjoittamisen taitoa sekä syventämään tekstilajien tuntemusta	oäi1	Opiskelija sujuvoittaa ja monipuolistaa kirjoittamisen taitoaan ja oman äidinkielensä kirjoitusjärjestelmän hallintaa.	Kirjoittamisen perustaitojen hallinta sekä tekstien tuottaminen	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisen tekstin, jonka viestistä saa selvää. Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisia rakenteita	Opiskelija osaa tuottaa lyhyen tekstin, jonka viesti välittyy pääosin helposti. Opiskelija osaa jaksottaa tekstinsä ja noudattaa kirjoitetun	Opiskelija osaa tuottaa tekstin, jonka viesti välittyy helposti. Opiskelija osaa hyödyntää kirjoittamisessaan tietoja viestintätekniikkaa.	Opiskelija osaa tuottaa ymmärrettävän ja sujuvan tekstin. Opiskelija osaa jäsentää tekstinsä ja kappaleensa loogisesti ja kiinnittää huo-

				sekä pääsääntöisesti esimerkiksi virkkeen lopetusmerkkejä ja isoa alkukirjainta.	yleiskielen peruskäytänteitä.		miota sanavalintoihin sekä noudattaa kirjoitetun yleiskielen peruskäytänteitä.
T4 kannustaa opiskelijaa tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä	oäi1	Opiskelija rohkaistuu tuottamaan kertovia, kuvaavia, ohjaavia, kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä.	Taito tuottaa eri tekstilajeja edustavia tekstejä	Opiskelija osaa tuottaa mallien avulla yksinkertaisia ja konkreettisia kertovia ja kuvaavia tekstejä itselleen tutuista aiheista.	Opiskelija osaa tuottaa ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää mallien avulla niille tyypillisiä keinoja.	Opiskelija osaa tuottaa pohtivia ja erilaisia kantaa ottavia tekstejä ja käyttää niille tyypillisiä keinoja.	Opiskelija osaa tuottaa itsenäisesti erilaisia tekstejä ja käyttää monipuolisesti niille tyypillisiä keinoja.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen							
T5 ohjata opiskelijaa pohtimaan oman äidinkielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyödyntämään erikielistä	oäi2	Opiskelija pohtii kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä äidinkielen käyttöä, merkitystä ja asemaa osana erilaisia kieliyhteisöjä sekä hyö-	Oman äidinkielen käytön, merkityksen ja aseman havainnointi	Opiskelija osaa tunnistaa joitakin oman kielellisen ja kulttuurisen taustansa ominaispiirteitä. Opiskelija tuntee jonkin verran	Opiskelija osaa kuvailla mallien avulla kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailee niitä apukysymysten avulla tuttuihin kieliin ja kulttuureihin,	Opiskelija osaa kuvailla kielellisen ja kulttuurisen identiteettinsä sekä äidinkielen käyttöä, merkitystä ja asemaa muiden kielten joukossa.	Opiskelija osaa kuvailla itsenäisesti kielellisen ja kulttuurisen identiteetin sekä äidinkielten merkitystä ja asemaa muiden kielten joukossa yksilön

mediaa ja kulttuuritarjontaa		dyntää omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.		omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	myös Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin.	Opiskelija osaa hyödyntää omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa. Opiskelija hyödyntää luovasti ja itsenäisesti omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.	ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija hyödyntää luovasti ja itsenäisesti omakielistä mediaa ja kulttuuritarjontaa.
T6 ohjata opiskelijaa tunnistamaan kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja ja kielen käyttöä eri tilanteissa	oäi2	Opiskelija tunnistaa kielen erilaisia rekistereitä, esimerkiksi puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen käyttöä eri tilanteissa.	Kielitietoisuuden kehittyminen	Opiskelija osaa mallien ja apukysymysten avulla tehdä yksittäisiä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä, kuten kirjoitetun ja puhutun kielen eroista.	Opiskelija osaa mallien avulla tehdä havaintoja tekstien ja kielen piirteistä ja eri rekisterien ja tyylien eroista.	Opiskelija osaa tunnistaa kielen eri rekistereitä, puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen tilanteista käyttöä. Opiskelija osaa käyttää mallien avulla kielen eri rekistereitä.	Opiskelija osaa tunnistaa ja käyttää itsenäisesti kielen eri rekistereitä, puhutun ja kirjoitetun kielen eroja sekä kielen monipuolista tilanteista käyttöä.
T7 rohkaista opiskelijaa syventämään tietoaan oman äidinkielen	oäi2	Opiskelija syventää tietojaan äidinkielen keskeisistä rakenteista.	Keskeisten rakenteiden tuntemus ja käyttö	Opiskelija osaa käyttää yksinkertaisimpia äidin-	Opiskelija tunnistaa mallien avulla joitakin äidinkielensä keskeisiä	Opiskelija tunnistaa mallien avulla ja itsenäisesti	Opiskelija tuntee hyvin äidinkielensä keskeiset rakenteet ja osaa

keskeisistä rakennepiirteistä ja ohjata analysoimaan niitä				kielensä rakenteita apukysymysten ja mallien avulla.	rakenteita ja käyttää niitä tutuissa ympäristöissä.	oman äidinkielensä keskeiset rakenteet ja osaa käyttää niitä erilaisissa viestintäympäristöissä.	käyttää niitä monipuolisesti myös itselleen uudenlaisissa viestintäympäristöissä.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena							
T8 ohjata opiskelijaa käyttämään äidinkieltään tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä	oäi2	Opiskelija kehittää toimivaa kaksi- ja monikielisyyttään ja taitoaan käyttää sitä monipuolisesti tiedonhaussa ja tiedonkäsittelyssä eri oppiaineissa ja ympäristöissä tekijänoikeuksia noudattaen.	Omakielinen tiedonhaku	Opiskelija harjoittelee käyttämään äidinkieltään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija osaa hakea tietoa tavanomaisista lähteistä mallien avulla.	Opiskelija käyttää mallien avulla äidinkieltään ja monikielisyyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija noudattaa tekijänoikeuksia ja tietää, mitä yksityisyyden suojalla tarkoitetaan.	Opiskelija osaa käyttää itsenäisesti äidinkieltään ja monikielisyyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija harjoittelee lähteiden valintaa, käyttöä ja luotettavuuden arviointia. Opiskelijaerottaa yleensä faktan mielipiteestä.	Opiskelija käyttää monipuolisesti ja itsenäisesti äidinkieltään ja monikielisyyttään tukena opiskelussa ja tiedonhaussa. Opiskelija osaa arvioida tietojen käytettävyyttä ja lähteiden luotettavuutta ja valita tehtävään sopivat lähteet.

TODISTUKSET

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus aikuisten perusopetusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opiskeltu kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista. Myös aikuisten perusopetuksen päättyessä opiskelijalle annetaan erillinen osallistumistodistus.

LIITE 4 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun asetuksen 5 ja 7 §:n muuttamisesta

SUOMEN SÄÄDÖSKOKOELMA

Julkaistu Helsingissä 2 päivänä maaliskuuta 2017

135/2017

Valtioneuvoston asetus

perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 ja 7 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti

muutetaan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (422/2012) 5 §:n 3 momentti ja 7 § seuraavasti:

5 §

Muille kuin oppivelvollisuuttaan suorittaville oppilaille annettavan opetuksen erityiset tavoitteet

— —

Oppivelvollisuusiän ylittäneille annettavan perusopetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijan osaaminen, elämänkokemukset, olosuhteet, ikä sekä kieli- ja kulttuuritausta huomioon ottaen tarjota mahdollisuus saavuttaa perusopetuksen tiedot ja taidot, parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja jatko-opintovalmiuksia sekä edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä. Oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille annettavan perusopetuksen tehtävänä on myös tukea kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

— —

7 §

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen tuntijako

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen alkuvaiheeseen käytettävä aika jaetaan opetukseen ja ohjaukseen seuraavasti:

		Alkuvaihe			
		Lukutaitovaihe*			
		Pakolliset kurssit	**Valinnaiset kurssit**	**Pakollisetkurssit**	**Valinnaiset kurssit**
Kielet	**yhteensä vähintään**	15		21	
	Äidinkieli ja kirjallisuus	15	----	17	----
	Vieras kieli		----	4	----
Matematiikka		3	----	5	----
Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus		2	----	3	----
Ympäristö- ja luonnontieto		1	----	2	----
Terveystieto			----	1	----
Opinto-ohjaus ja työelämätaidot		2	----	2	----
Muita perusopetukseen soveltuvia oppiaineita ja aihealueita			----		----
Tarjottavat valinnaiset kurssit vähintään**			6		10
Yhteensä vähintään		**27**		**38**	

---- Kursseja voidaan järjestää, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään.

* Lukemisen ja kirjoittamisen perustaitoja sekä numeerisia perustaitoja tarvitseville.

** Voi sisältää opetussuunnitelmassa määrätyn mukaisesti oppiaineiden ja aineryhmien valinnaisia kursseja, ammatillisia tai lukio-opintoja, työelämään tutustumista sekä muita oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen soveltuvia kursseja.

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen päättövaiheeseen käytettävä aika jaetaan opetukseen ja ohjaukseen seuraavasti:

	Pakolliset kurssit	Valinnaiset kurssit
Kielet yhteensä vähintään	**20**	----
Äidinkieli ja kirjallisuus	*	----
Toinen kotimainen kieli	*	----
Vieraat kielet	*	----
Matematiikka	8	----
Uskonto/elämänkatsomustieto	1	----
Yhteiskunnalliset oppiaineet		
Historia	1	----
Yhteiskuntaoppi	2	----
Luonnontieteelliset oppiaineet		
Fysiikka	1	----
Kemia	1	----
Biologia	1	----
Maantieto	1	----
Terveystieto	1**	----
Opinto-ohjaus ja työelämätaidot	2	----
Muita perusopetukseen soveltuvia oppiaineita ja aihealueita		----
Tarjottavat valinnaiset kurssit vähintään* **		10
Yhteensä vähintään	**46**	

---- Kursseja voidaan järjestää, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään.

* Kursseja on tarjottava. Tarjottavien kurssien määrästä määrätään opetussuunnitelmassa, äidinkieltä ja kirjallisuutta kuitenkin vähintään 4 kurssia. Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-kielen oppimäärän mukaisesti.

** Pakollinen, jos terveystiedon opintoja ei ole sisältynyt opiskelijan aiempiin perusopetuksen opintoihin.

*** Voi sisältää opetussuunnitelmassa määrätyn mukaisesti oppiaineiden ja aineryhmien valinnaisia kursseja, ammatillisia- tai lukio-opintoja, työelämään tutustumista sekä muita oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen soveltuvia kursseja.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään.

135/2017

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 2017

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Hallitusneuvos Janne Öberg

LIITE 5 Aikuisten perusopetuksen päättövaiheen ohjaussuunnitelma

Tampereen aikuislukio

Opiskelijan ohjaustoiminta -ja tavoitteet

Tampereen aikuislukiossa pyritään ohjaamaan opiskelijoita tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti sekä ehkäisemään syrjäytymistä. Opiskelijoilla on mahdollisuus henkilökohtaiseen-, pienryhmä ja luokkamuotoiseen ohjaukseen opintojen eri vaiheissa. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija. Ohjauksen tavoitteena on, että opiskelijalla on kokonaisvaltainen käsitys perusasteen päättövaiheen ainevalinnoista ja tuntijaosta. Opiskelija laatii ohjauksessa opiskelusuunnitelman (HOPS), jota päivitetään opintojen aikana. Opiskelija saa tietoa Suomen koulutusjärjestelmästä ja jatko-opintoihin hakeutumisesta sekä välineitä oman uran suunnitteluun.

Ohjauksen tavoitteena on rohkaista ja kannustaa opiskelijaa kokeilemaan ja etsimään uusia mielenkiinnonkohteita.
Ennen opintojen alkua ja sen aikana ohjuskeskusteluissa kartoitetaan opiskelijan opiskelu- ja työhistoria sekä osaaminen.
Aiemmat opinnot ja osaaminen määrittävät ainevalintoja ja valinnoilla on vaikutus urasuunnitelmaan.

Opinto-ohjaaja tiedottavat opiskelijoille yhteisvalintojen hakuajoista ja auttavat hakujärjestelmän käyttämisessä. Opiskelijoille lähetetään tiedotuksia hakuajoista, tiedotustilaisuuksista ja oppilaitosten tutustumispäivistä opiskelijatietojärjestelmän avulla. Opinto-ohjaaja järjestää tutustumisia koulutuksiin ja työelämään opiskelijoiden opintosuunnitelman mukaan (HOPS).

Tehtävien jakautuminen toimijoiden kesken

- Päävastuu opiskelijoiden ohjauksesta on opinto-ohjaajilla ja ryhmänohjaajilla.
- Aineenopettajat ohjaavat opiskelijoita oman aineensa opiskelussa ja ylioppilaskirjoituksiin valmistautumisessa.
- Ohjausta toteutetaan yhteistyössä koko aikuislukion henkilöstön kanssa. Opinto-ohjaajat ja ryhmänohjaajat tekevät yhteistyötä myös koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Rehtori:
- koordinoi ja tukee opinto-ohjausta
- vastaa opiskelijaksi otosta

Opinto-ohjaaja
- vastaa ohjauksen kokonaissuunnittelusta

- ohjaa ja auttaa opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatimisessa
- ohjaa ja auttaa opiskelijaa kurssivalintojen tekemisessä
- ohjaa ja auttaa opiskelijaa henkilökohtaisen lukujärjestyksen teossa
- vastaa tarvittaessa nivelvaiheen ohjauksesta opiskelijan siirtyessä oppilaitoksesta toiseen
- tekee monialaista yhteistyötä eri viranomaisten kanssa
- osallistuu erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaukseen

Ryhmänohjaaja
- seuraa opintojen edistymistä ja poissaoloja
- vastaa osaltaan opiskelijoiden uuteen oppimisympäristöön perehdyttämisestä
- huolehtii osaltaan huoltajan ja koulun välisestä yhteistyöstä sekä yhteistyöstä opiskelijan muihin tukiverkostoihin.

Aineenopettaja
- ohjaa ja auttaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksia
- ohjaa huolta herättävän opiskelijan eteenpäin
- tukee opiskelijoiden jatko-opintovalmiutta ja työelämätuntemusta oman oppiaineensa osalta

Ohjaus nivelvaiheessa

Nuorten perusopetuksesta aikuisten perusopetukseen siirtyviä opiskelijoita ohjataan yhteistyössä nuorten perusopetuksen opinto-ohjaajien, erityisopettajien ja muiden nuoren tukiverkostoon kuuluvien henkilöiden kanssa. Alle 18-vuotiaiden ohjauksessa ovat mukana aina huoltajat, rehtori ja opinto-ohjaaja. Jatko-opintoihin ohjauksessa tehdään yhteistyötä vastaanottavan koulun opinto-ohjaajan kanssa opiskelijan tarpeen mukaan. Esim. järjestetään tutustumiskäyntejä vastaanottaviin oppilaitoksiin yhteistyössä opinto-ohjaajien kanssa ja opiskelijoita tiedotetaan vastaanottavien koulujen avoimista ovista ym. tapahtumista.
Opinto-ohjaajat osallistuvat opinto-ohjaajille järjestettyihin koulutustilaisuuksiin ja välittävät tilaisuuksissa tai muulla tavalla saamaansa tietoa opiskelijoille.

Kuvaus yhteistyöstä eri yhteistyökumppaneiden, jatko-opintopaikkojen, työelämän ja muiden ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa

Opinto-ohjaajat osallistuvat Tampereen alueen opinto-ohjaajien kanssa yhteisiin suunnittelu- ja kehittämiskokouksiin. Opinto-ohjaajat osallistuvat myös erilaisten ohjauksesta vastaavien verkostojen järjestämiin kokouksiin ja koulutus- ja tiedotustilaisuuksiin. Opinto-ohjaajat tekevät tiivistä yhteistyötä TE-toimiston ja Tampereen kaupungin työllisyydenhoidon palveluyksikön (TYPA) kanssa. Opiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet edellyttävät opinto-ohjaajalta moniammatillista yhteistyötä.

Tampereen kaupungin 2014 päivitetyssä Laatukäsikirjassa on tarkempi kuvaus Tampereen aikuislukion ohjausprosessista.

Tredu

Opiskelijan ohjaustoiminta -ja tavoitteet
Tredussa pyritään ohjaamaan opiskelijoita tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti sekä ehkäisemään syrjäytymistä. Opiskelijoilla on mahdollisuus henkilökohtaiseen-, pien-ryhmä ja luokkamuotoiseen ohjaukseen opintojen eri vaiheissa. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija. Ohjauksen tavoitteena on, että opiskelijalla on kokonaisvaltainen käsitys perusasteen päättövaiheen ainevalinnoista ja tuntijaosta. Opiskelija laatii ohjauksessa opiskelusuunnitelman (HOPS), jota päivitetään opintojen aikana. Opiskelija saa tietoa Suomen koulutusjärjestelmästä ja jatko-opintoihin hakeutumisesta sekä välineitä oman uran suunnitteluun.

Ohjauksen tavoitteena on rohkaista ja kannustaa opiskelijaa kokeilemaan ja etsimään uusia mielenkiinnonkohteita.
Ennen opintojen alkua ja sen aikana ohjuskeskusteluissa kartoitetaan opiskelijan opiskelu- ja työhistoria sekä osaaminen.
Aiemmat opinnot ja osaaminen määrittävät ainevalintoja ja valinnoilla on vaikutus urasuunnitelmaan.

Opinto-ohjaaja tiedottaa opiskelijoille yhteisvalintojen hakuajoista ja auttavat hakujärjestelmän käyttämisessä. Opiskelijoille lähetetään tiedotuksia hakuajoista, tiedo-tustilaisuuksista ja oppilaitosten tutustumispäivistä opiskelijatietojärjestelmän avulla. Opinto-ohjaaja järjestää tutustumisia koulutuksiin ja työelämään opiskelijoiden opintosuunnitelman mukaan (HOPS).

Tehtävien jakautuminen toimijoiden kesken

- Päävastuu opiskelijoiden ohjauksesta on opinto-ohjaajilla ja ryhmänohjaajilla.
- Aineenopettajat ohjaavat opiskelijoita oman aineensa opiskelussa.
- Ohjausta toteutetaan yhteistyössä koko Tredun henkilöstön kanssa. Opinto-ohjaaja ja ryhmänohjaajat tekevät yhteistyötä myös koulun ulkopuolisten toimijoi-den kanssa.

Koulutuspäällikkö:
- koordinoi ja tukee opinto-ohjausta
- vastaa opiskelijaksi otosta

Opinto-ohjaaja
- vastaa ohjauksen kokonaissuunnittelusta
- ohjaa ja auttaa opiskelusuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatimisessa
- ohjaa ja auttaa opiskelijaa kurssivalintojen tekemisessä

- ohjaa ja auttaa opiskelijaa henkilökohtaisen lukujärjestyksen teossa
- vastaa tarvittaessa nivelvaiheen ohjauksesta opiskelijan siirtyessä oppilaitoksesta toiseen
- tekee monialaista yhteistyötä eri viranomaisten kanssa
- osallistuu erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaukseen

Ryhmänohjaaja/omaopettaja

- seuraa opintojen edistymistä ja poissaoloja
- vastaa osaltaan opiskelijoiden uuteen oppimisympäristöön perehdyttämisestä
- huolehtii osaltaan huoltajan ja koulun välisestä yhteistyöstä sekä yhteistyöstä opiskelijan muihin tukiverkostoihin.

Aineenopettaja

- ohjaa ja auttaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksia
- ohjaa huolta herättävän opiskelijan eteenpäin
- tukee opiskelijoiden jatko-opintovalmiutta ja työelämätuntemusta oman oppiaineensa osalta

Ohjaus nivelvaiheessa

Nuorten perusopetuksesta aikuisten perusopetukseen siirtyviä opiskelijoita ohjataan yhteistyössä nuorten perusopetuksen opinto-ohjaajien, erityisopettajien ja muiden nuoren tukiverkostoon kuuluvien henkilöiden kanssa. Alle 18-vuotiaiden ohjauksessa ovat mukana huoltajat, opinto-ohjaaja sekä tarvittaessa koulutuspäällikkö. Jatko-opintoihin ohjauksessa tehdään yhteistyötä vastaanottavan koulun opinto-ohjaajan kanssa opiskelijan tarpeen mukaan. Esim. järjestetään tutustumiskäyntejä vastaan-ottaviin oppilaitoksiin yhteistyössä opinto-ohjaajien kanssa ja opiskelijoita tiedotetaan vastaanottavien koulujen avoimista ovista ym. tapahtumista.
Opinto-ohjaaja osallistuu opinto-ohjaajille järjestettyihin koulutustilaisuuksiin ja välittää tilaisuuksissa tai muulla tavalla saamaansa tietoa opiskelijoille.

Kuvaus yhteistyöstä eri yhteistyökumppaneiden, jatko-opintopaikkojen, työelämän ja muiden ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa

Opinto-ohjaaja osallistuu Tampereen alueen opinto-ohjaajien kanssa yhteisiin suunnittelu- ja kehittämiskokouksiin. Opinto-ohjaaja osallistuu myös erilaisten ohjauksesta vastaavien verkostojen järjestämiin kokouksiin ja koulutus- ja tiedotustilaisuuksiin. Opinto-ohjaaja tekee tiivistä yhteistyötä TE-toimiston ja Tampereen kaupungin työlli-syyspalvelujen kanssa. Opiskelijoiden erilaiset elämäntilanteet edellyttävät opinto-ohjaajalta moniammatillista yhteistyötä.

LIITE 6 Huoli herää -kaavio / Tampereen aikuislukio